

جوانه

۵۳

رشد

s a m a n k e t a b . r o s h d m a g . i r

فصل‌نامه تخصصی سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی / پاییز ۱۳۹۵ / ۱۲۰ صفحه
برای ناشران، پدیدآورندگان، معلمان، مدیران مدارس، اولیا و کارشناسان آموزشی و پرورشی

ISSN1735-4862

ویژه‌سیزدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد

الگوی مصرف فرهنگی
را طراحی کنیم

کتاب‌های بازاری
و ضعیف ضد مطالعه‌اند

کنکورزدگی
کتاب‌های کمک‌درسی

آموزش با جادوی قصه

آموزش فیزیک
برای حفظ کردن
و تست زدن نیست

سیزدهمین
جشنواره
کتاب‌های
آموزشی و
تربیتی
رشد

ویژه‌نامه‌های
دوازده دوره
جشنواره
کتاب رشد
در یک نگاه

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی

آموزشی، تحلیلی و اطلاع‌رسانی

جوانه

۵۳

فصلنامه تخصصی سامان‌دهی
منابع آموزشی و تربیتی

مدیر مسئول:

محمد ناصری

سر دبیر:

فریبا کیا

شورای برنامه‌ریزی:

بهروز رضایی

دکتر محمود معافی

علاء نوری

محبت‌الله همتی

حبیب یوسف‌زاده

مدیر داخلی:

معصومه شجاعی

ویراستار:

جعفر ربانی

طراح گرافیک:

سید جعفر ذهنی

کاریکاتوربست:

سعید رزاقی

عکاس‌ها

رضا بهرامی

اعظم لاریجانی

نشانی پستی دفتر مجله:

تهران، ایرانشهر شمالی، پلاک ۲۶۶

صندوق پستی ۱۵۸۷۵/۶۵۸۵

تلفن: ۸۸۸۳۹۱۶۶

دورنما: ۸۸۳۰۶۰۷۱

پیامک: ۳۰۰۰۸۹۹۵۱۸

وبگاه: samanketab.roshdmag.ir

پیام‌نگار: javaneh@roshdmag.ir

یادداشت سردبیر

رویش نهال باور در باغ امید / فریبا کیا

گفت‌وگو

الگوی مصرف فرهنگی را طراحی کنیم
همراهی ناشران از نتایج جشنواره است

گزارش کمیته علمی

چشم‌انداز جشنواره روشن و امیدبخش است

گفت‌وگو با سرگروه‌های داوران

کتاب‌هایی درباره بزرگ‌ترین اقلیت جهان / کتاب‌هایی دور از نیاز مخاطب / به کتاب‌های علمی تألیفی نیاز داریم / تفکر و پژوهش نیازمند فرهنگ‌سازی / کتاب‌های بازاری و ضعیف، ضد مطالعه‌اند / موج‌نو در ادبیات کودک / بیشتر آثار مفید بودند، اما هنوز فاصله هست! / بی‌توجهی بازار نشر به نیازهای معلمان زبان / حوزه‌های مفقوده در حوزه هنر / کنکور زندگی کتاب‌های کمک‌درسی / درسی با موضوعات متنوع، کتاب‌های اندک / تکنیک، مضمون و قابلیت اجرا در مدرسه، معیارهای داوری نمایش‌نامه‌ها

نقد کتاب

مهجوریت‌زدایی از زبور آل محمد / اثرگذاری کتاب‌های مرجع در فرآیند یاددهی - یادگیری / کشاورز، چاهی که بیل نزده فوران می‌کند / ریاضی به زبانی ساده

گفت‌وگو با پدیدآورندگان

ترجمه شیمی باید بوی اسید بدهد! / آموزش فیزیک برای حفظ کردن و تست زدن نیست / محصول مشترک من و بچه‌ها / هدف تئاتر آموزشی سه چیز است: آگاهی، خلاقیت و مشارکت / دشواری‌های نوشتن کتاب علمی - آموزشی در ایران / بازی‌های مشکل‌گشا / کتابی آموزشی با نگاهی نو و سرگرم‌کننده / آموزش با جادوی قصه پاسخی به نیاز جدید دانش‌آموزان متوسطه اول

کارنامه علمی - اجرایی و بیانیه‌های گروه‌های داوران

گزارش نامزدها

دویدن به سوی سکوها

رویش نهال باور در باغ امید

با خود اندیشیدم که آیا جوانه همان شاخک نوری نیست که از شانزده سال پیش در کشتزار حاصل خیز اولین جشنواره نشانده شده بود؟ و آیا اکنون به درخت تناوری مبدل نشده است؟ نهالی که سالها تندبادها و حوادث گوناگون را تجربه کرده است. آیا این درخت پرثمر امروز که رهگذران در سایه‌سار آن می‌آسایند و از ثمره آن بهره‌مند می‌شوند همان جوانه‌ای نیست که در سال‌های نسبتاً دور و با امید باغبانان روشن‌بین در گستره وسیع نظام آموزش و پرورش نشانده شده است. جشنواره سیزدهم محصول برزگران دانایی است که بذره‌های امید را در سرزمین دانایی و توانایی پاشیده‌اند تا انس با کتاب و همراهی دست‌ها با اندیشه‌ها ضمیر جان‌ها را به عطر آگاهی و عشق معطر سازد.

درد بر عاشقانی که با صبوری و زحمت امروز نظاره‌گر وحدت و همراهی هنرمندان و مؤلفان و ناشران اهل اندیشه‌اند و همدلی اهالی کتاب را با تعلیم و تربیت رسمی کشور به تماشا نشسته‌اند. به تماشای شاخسار سرسبز این درخت تناور بر خود می‌بالیم و بر دستان همه دلسوزانی که مرارت این زیبایی را به جان خریدند بوسه می‌زنیم.

خداوند علیم و حکیم را به خاطر همه الطافش شکر می‌کنیم و امیدواریم با اتکال به چشمه‌ذی‌وجود حضرتش توفیقات نظام آموزشی کشور در مسیر تعلیم و تربیت نوباوگان ایران اسلامی همچنان مستمر و جاری باشد. خدا را سپاس که آنچه تاکنون در سیزده دوره این جشنواره اتفاق افتاده ثمرات شیرینی از تعامل و همراهی به همراه داشته است. در این سال‌ها استانداردهای کتاب‌های آموزشی روز به روز ارتقا یافت، مطالبات و تقاضاهای کار برای دانش‌آموز و خانواده‌ها و معلمان افزایش پیدا کرد، مؤلفان و مصنفان و هنرمندان به طرز بالاتری از هنرنامه‌ی دست یافتند و زیبایی و چشم‌نوازی و محتوای تولیدات بالاتر رفت. ابزارهای نوین و فناوری‌هایی جدید به کمک تولید کتاب‌ها و منابع آموزشی آمده و هزاران کتاب،

نرم‌افزار و... برای هم‌راستایی با نظام آموزشی کشور جهت اعتلا و تقویت دانش‌آموزان در حوزه‌های مختلف علمی و تربیتی تدوین و تولید شد، صدها پدیدآورنده و ناشر علاقه‌مند و دغدغه‌مند به کمک نظام آموزشی آمدند و سرمایه‌های مادی و عواطف مخلصانه خود را نثار آموزش و پرورش کشور کردند، و در مسیر همراهی با آن گام نهادند و سالانه بیش از ۵۰۰۰ عنوان کتاب را به نظام تعلیم و تربیت کشور اهدا کردند. طی این سال‌ها نسبت کتاب‌های مناسب و استاندارد از ۱۸ درصد به ۶۰ درصد ارتقا پیدا کرد که نویدبخش آینده‌ای درخشان‌تر از امروز است.

جلسات متعدد هم‌اندیشی کارشناسان حوزه‌های مختلف زمینه‌های مناسب هم‌فهمی و همراهی را توسعه بخشید و تولید ده‌ها عنوان کتاب راهنمای تولید در زمینه استاندارد و انتظارات نظام آموزشی و تطابق با سند تحول بنیادین دستمایه‌ای نسبتاً غنی از ادبیات مناسب در این حوزه را فراهم آورد. تعدد و فراوانی عناوین کتاب‌ها امکان تفکیک موضوعی و پرداخت عمیق‌تر به موضوعات را فراهم کرد و زمینه‌های جدیدی برای ورود ناشران و مؤلفان پدیدار شد.

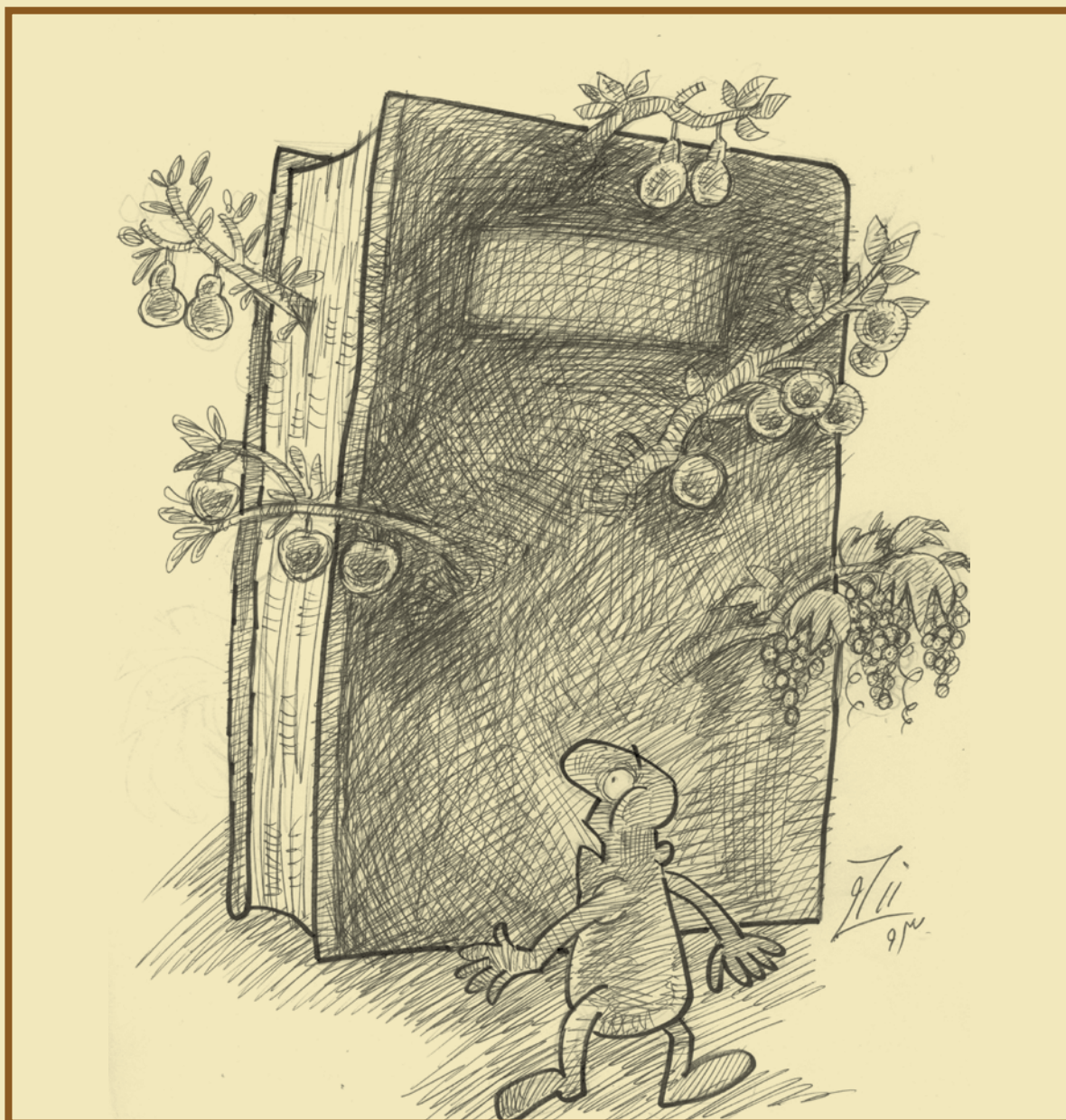
از سوی دیگر نیازها و انتظارات بسیار فراتر از این‌هاست. ظرفیت‌های بی‌کرانی وجود دارد که توجه به آن‌ها و استفاده از آن‌ها چشم‌اندازها و افق‌های والاتر و روشن‌تری را نوید می‌دهد. تولید کتاب‌ها گرچه تا حد قابل توجهی ارتقا یافته اما همچنان نیازمند معرفی، فرهنگ‌سازی و بهره‌گیری از منابع مناسب است. مؤلفان و ناشران همچنان باید از استانداردها، مطالبات و انتظارات نظام آموزشی آگاه شوند. معلمان و دانش‌آموزان باید شیوه‌های انتخاب و کاربری منابع آموزشی و تربیتی مناسب را آموزش ببینند و سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی نیز استانداردهای دقیق‌تر و جامع‌تر را برای این منظور تدوین و تعریف کند. لازم است مؤلفان و هنرمندان و نویسندگان جوان و تازه‌نفس به این میدان مقدس وارد شوند و همراهی

چشم‌اندازهای آتی و فضایی برای تقدیر از برترین‌های این مسیر و تشویق و هدایت دست‌اندرکاران. ترویج فرهنگ تعامل و هم‌اندیشی از دیگر دستاوردهای این جمع اهل کتاب است. به یمن این تلاش و همراهی، دبیرخانه سیزدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی از همه ناشران، مؤلفان، هنرمندان و داوَرانی که مخلصانه در این راه کوشیده‌اند و طی این مسیر نسبتاً دشوار یاریگر ما بوده‌اند، صمیمانه تشکر می‌کند و امیدوار است با ارائه نظرات و استمرار همکاری، همگرایی و هم‌افزایی علمی و کارشناسی، بیش از پیش یاریگرمان باشند تا شاهد توفیقات بیشتر معنوی و علمی نوباوگان و سرافرازی و اعتلای بیشتر نظام آموزشی کشورمان باشیم.

و تقریب منابع آموزشی و تربیتی رسمی و غیررسمی افزون شود. همچنان نیاز داریم که بخش غیردولتی با اعتماد و اعتقاد بیشتری پای در این عرصه بگذارد و فضای مدارس برای بهره‌مندی از تولیدات مناسب بازتر شود و حمایت از تولیدات مناسب و هدایت آن‌ها روزبه‌روز افزایش یابد و دانش عمومی را در پی داشته باشد.

باید باور و انگیزه کاربران مضاعف شود و مهارت نوآموزان، تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان در تشخیص منابع آموزشی و تربیتی استاندارد روزافزون باشد.

جشنواره سیزدهم فرصتی است برای بازبینی آنچه تاکنون انجام شده است؛ و کانونی است برای بررسی و ترسیم

الگوی مصرف فرهنگی را طراحی کنیم

پای صحبت حجت الاسلام دکتر محی الدین بهرام محمدیان،
رئیس سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

اشاره

جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد، امسال به سیزدهمین دوره رسیده است. دوره‌ای که در آن بیش از چهار هزار عنوان کتاب مناسب شناخته شده است. این رقم نشان از آن دارد که ناشران بیش از گذشته به تولید آثار و تعامل با آموزش و پرورش رغبت نشان می‌دهند. رئیس سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی با اشاره به این مهم، از آمادگی وزارت آموزش و پرورش برای همکاری با ناشران پای‌بند به استانداردها و مؤلفه‌های برنامه درسی به منظور تألیف کتاب‌های درسی خبر داد. حجت الاسلام و المسلمین دکتر محمدیان در آستانه جشنواره سیزدهم، با اعلام اینکه جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد به اهداف خود در زمینه تولید آثار استاندارد نزدیک شده است، بر اصلاح بازار مصرف تأکید کرد.

◀ اگر سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی و سالم‌سازی فضای نشر آموزشی را یکی از اهداف جشنواره بدانیم،

به نظر شما تا چه حد به این هدف نزدیک شده است؟ هدف اولیه جشنواره‌ها شناسایی آثار خوب و برجسته در موضوع جشنواره است. استانداردهایی تدوین و طراحی شده که براساس آن‌ها، کتاب‌ها یا تولیدات مناسب موضوع جشنواره انتخاب می‌شوند. هدف ثانویه آن است که از افرادی که آثار مناسب تولید کرده‌اند و به قواعد علمی و هنری و فرهنگی جشنواره پای‌بند بوده‌اند قدردانی کنیم. در واقع باید بیش از ۶۰۰ ناشری که سرمایه، وقت و همت خود را معطوف به تولید این آثار کرده‌اند مورد قدردانی قرار بگیرند. هدف مسلم و حتمی دیگری که دنبال می‌کنیم معرفی کردن این آثار به مخاطب است. همه مخاطبان به همه تولیدات دسترسی ندارند. از میان آثار منتشر شده، حدود ۸ هزار عنوان کتاب به دبیرخانه سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی رسیده و بیش از ۴۳۰۰ عنوان مناسب شناخته شده است که نشان از تعداد زیاد این گروه از کتاب‌ها دارد.

مخاطبان نمی‌توانند همه این آثار را ببینند و جشنواره کمک می‌کند این آثار غربالگری شوند. فرایند معرفی هم از طریق جشنواره و هم از طریق معرفی آثار در کتاب‌نامه و نیز دیگر راهکارها مانند معرفی در انتهای کتاب‌های درسی و سامانه سامان‌بخشی اتفاق می‌افتد. همه این‌ها فرایندی برای رسیدن به یک نتیجه است و آن این است که ما باید این آثار را ترویج کنیم تا دانش‌آموزان، ناشران و همه دست‌اندرکاران این حوزه، سلیقه و اقداماتشان را متناسب و متأثر از این موضوع طراحی کنند. یعنی ناشر متوجه می‌شود اثری مفید و مورد قبول مخاطب است که دارای چنین معیارها و ارزش‌هایی باشد. از سوی دیگر مخاطب هم می‌فهمد باید کالای فرهنگی با ارزش تهیه کند. امروزه دیگر نه «انفجار اطلاعات» که «بهمن» اطلاعات رخ می‌دهد لذا نمی‌توان ادعا کرد که هر کتابی ارزش یک‌بار خواندن را دارد. بعضی از آنچه به عنوان کالای فرهنگی و هنری تولید می‌شود حتی به اندازه یک نگاه کردن هم نمی‌ارزند. زمان کوتاه و آثار آن قدر زیاد است که ما باید از میان‌شان بهترین‌ها و شایسته‌ترین‌ها را انتخاب کنیم. این جشنواره چنین هدفی را دنبال می‌کند اما اگر بخواهیم پیامدهای این جشنواره را در نظر بگیریم، باید به همکاری حدود ۶۰۰ ناشر اشاره کنیم. ۴۳۶۶ عنوان کتاب مناسب تشخیص داده شده است و این یعنی به‌طور میانگین هر ناشر هفت اثر قابل قبول تولید کرده است. در بخش مسابقه هم ۱۰۷۳ عنوان انتخاب شده‌اند یعنی حدود ۳۰ درصد آن‌ها. این نشان از ارتقای کیفیت کار جشنواره دارد. زمانی ما در برخی از بخش‌ها اصلاً کتاب برگزیده نداشتیم و تعداد ناشران بسیار کمتر از این بود. اما آمار این دوره از جشنواره یک گام بزرگ است و به این معنی است که جشنواره به اهداف خود نزدیک می‌شود.

اما ما باید گام دیگری هم برداریم. جشنواره باید علاوه بر تولید، از حیث مصرف هم به هدف خود نزدیک‌تر شود. در واقع باید بازار مصرف را هم تنظیم کنیم. به این ترتیب باید ضمن حمایت از تولیدکننده فرهنگی، توجه مصرف‌کننده کالای فرهنگی را هم به آنچه با کیفیت و در راستای اهداف آموزشی و تربیتی نظام تعلیم و تربیت است معطوف کنیم. یعنی ذائقه مصرف‌کننده اعم از خانواده، معلم، دانش‌آموز را مشکل‌پسند کنیم تا هر منبعی را انتخاب نکند.

◀ در این زمینه چه اقداماتی می‌توان انجام داد؟

ما باید الگوی مصرف فرهنگی را طراحی و ارائه کنیم و ضمن معرفی منبها، آثار مناسب را هم برجسته کنیم که مصرف‌کننده با توجه به شاخص‌ها، تولیدات فرهنگی و محتواهای آموزشی و تربیتی را تهیه کند. زمانی تولید اندک باعث می‌شود مصرف‌کننده برای رفع نیازش اثر بی‌کیفیت بخرد. ما باید به خانواده‌ها آگاهی دهیم که نیازهای آنی را فدای مصلحت آتی نکنند. از سوی دیگر باید بازار تولید را هم به سمت استانداردها هدایت کنیم. اکنون گام سوم ما این است که نشانه‌ها و مزایای استفاده از اثر استاندارد را به مصرف‌کننده معرفی و معایب استفاده از منابع غیراستاندارد را گوشزد کنیم. ما هنوز در این زمینه موفق نشدیم. یعنی همکار فرهنگی ما و خانواده‌ها هنوز متوجه نشدند آثاری که به ظاهر کار آن‌ها را تسهیل می‌کند باید راه

درست آموختن را هم یاد دهد. ما معتقد نیستیم که همکاران کتاب کمک‌آموزشی معرفی نکنند. احتمال دارد دانش‌آموز نیاز داشته باشد مفاهیم را توسعه یافته‌تر بیاموزد پس معلم باید سراغ کتابی برود که فراتر از کلاس اوست. از سوی دیگر احتمال دارد همان معلم دانش‌آموزانی داشته باشد که نیاز به تمرین بیشتر دارند و کتاب درسی برایشان کفایت نمی‌کند. در این صورت نیز باید آثاری را معرفی کند که تمرین و تکرار بیشتری را برای دانش‌آموز میسر می‌کند. گاهی هم معلمی می‌خواهد کار فرهنگی انجام دهد بنابراین سراغ داستان‌های ریاضی و معماهای ریاضیات و آثاری از این دست می‌رود. ما باید همه این مجموعه را در دسترس و دیدرس معلم، دانش‌آموز و خانواده قرار دهیم تا هر کس متناسب با نیاز خود کتاب انتخاب کند. لازم نیست کتاب کمک‌آموزشی برای همه یکسان باشد، بلکه باید متناسب با نیاز و استعداد دانش‌آموز باشد. ما هنوز نتوانستیم این مفهوم را توسعه و به مصرف‌کننده یاد دهیم.

باید مجموعه کتاب‌های مناسب، در دسترس و دیدرس معلم، دانش‌آموز و خانواده قرار گیرد تا هر کس متناسب با نیاز خود کتاب انتخاب کند. لازم نیست کتاب کمک‌آموزشی برای همه یکسان باشد، بلکه باید متناسب با نیاز و استعداد دانش‌آموز باشد. ما هنوز نتوانستیم این مفهوم را توسعه و به مصرف‌کننده یاد دهیم

◀ برای اینکه معلمان بتوانند کتاب‌های مناسب را به دانش‌آموزان معرفی کنند نیاز به مرجع دارند که می‌توان کتاب‌نامه را در مقام این مرجع دانست. اما برخی از معلمان از تولید کتاب‌نامه آگاهی ندارند. فکر می‌کنید برای آگاهی و اطلاع معلمان باید چه سازوکاری اندیشید؟

اولین گام اطلاع‌رسانی است. من به دوستان در سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی توصیه می‌کنم بخشی از این اطلاع‌رسانی از طریق رسانه ملی باشد. همچنین می‌توان

از شبکه‌های متصل به مدارس استفاده کرد. با کمک ناشران هم می‌توان کلیپ‌هایی در فضای مجازی تولید کرد. اما مهم‌تر از آن به‌روزرسانی منابع است. باید ۲۵ هزار منبعی را که تا به حال معرفی کرده‌ایم در کتاب‌نامه به‌روزرسانی کنیم. چون با توجه به تغییراتی که در کتاب‌ها و برنامه درسی و نیز شرایط دانش‌آموزان پیش آمده

شاید برخی از این منابع دیگر مورد استفاده نباشند. من معتقدم می‌توانیم معرفی منابع و به‌روزرسانی آن‌ها را از طریق نرم‌افزارهایی انجام دهیم که در مدارس استفاده می‌شوند. همان‌طور که منابع در سامانه سامان‌بخشی بارگذاری می‌شوند، همزمان در مدارس هم به‌روز شوند.

برای این کار می‌توان از یک شبکه یک‌پارچه در مدارس استفاده کرد که همه معلمان و مدیران در جریان باشند.

اگر استعداد و هم‌سویی با استانداردها و برنامه درسی ملی را در ناشران ببینیم حتی در تألیف کتاب‌های درسی از آن‌ها کمک می‌گیریم

از سوی دیگر باید نظارت و بازرسی هم اتفاق بیفتد. چون علی‌رغم همه این‌ها، برخی با وسوسه‌ها مدارس را اغفال می‌کنند. باید جلوی این اغفال‌گری‌ها را هم بگیریم. سیستم نظارت و ارزشیابی وزارت آموزش و پرورش باید با این بخش‌های سودجو و اغفال‌گر و اغواگر مقابله کند.

ناشران هم باید کالای استاندارد خود را معرفی کنند. اگر وجهه همت ناشران این باشد که بعد از اخذ استاندارد کالای خود را معرفی کنند، نه تنها ضرر نمی‌کنند که سود هم خواهند کرد. وقتی کالای استاندارد تبلیغ شود می‌توانیم برای مقابله با تبلیغ کالای غیراستاندارد فشار بیاوریم. هر چند اکنون در این زمینه با صداوسیما و برخی نهادهای دیگر با مشکل مواجه هستیم. آن‌ها در مقام استدلال با تبلیغ کالای استاندارد موافق هستند اما برخی ناشران در کنار آثار استاندارد، آثار غیراستانداردشان را هم تبلیغ می‌کنند که باید با آن‌ها هم مقابله کرد.

◀ در مصوبه ۸۲۸ ممنوعیت ورود آثار غیراستاندارد به مدارس مطرح شده اما عملاً نظارتی بر این موضوع نمی‌شود. برای اینکه اهرم نظارتی قدرت بیشتری داشته باشد چه سازوکاری را باید در نظر گرفت؟

ابتدا باید کالای استاندارد را معرفی کنیم که نشانه استاندارد داشته باشد و تشخیص آن راحت باشد. نکته دوم اطلاع‌رسانی است که از طریق کتاب‌نامه و دیگر راه‌ها انجام می‌شود. بخش بعدی حوزه نظارت است که متولی آن سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی نیست. ما در مدارس عقبه نظارتی نداریم. این حوزه در اختیار معاونت آموزشی وزارتخانه است که مدرسه در اختیار آن است. آن‌ها بر کلاس‌های درس نظارت می‌کنند پس باید به معلمان توصیه و تأکید کنند.

باید از طریق واحدهای ارزشیابی و نظارت شهرستان‌ها و استان‌ها، مقوله نظارتی بر کتاب‌های آموزشی و کمک‌آموزشی استاندارد و غیراستاندارد یا هر متن آموزشی دیگر اعمال شود. گاهی ما می‌شنویم که در برخی مدارس متن آموزشی مفید را حذف می‌کنند. مثلاً ساعات درسی را به نفع درسی دیگر کم می‌کنند. در حالی که برنامه‌ریزی درسی به صورت متوازن و متناسب طراحی شده است. یعنی همان‌طور که به ریاضی نیازمندیم، به تاریخ عمومی هم نیاز داریم.

نمی‌توانیم این درس‌ها را در مدرسه به‌عنوان شهروند درجه دو حساب کنیم. این موضوع هم نظارت لازم دارد. در واقع مقوله نظارت تنها به کتاب‌های کمک‌آموزشی در مدارس محدود نیست، بلکه دنبال این هستیم که برنامه درسی تضعیف، تحریف و تعطیل نشود. یکی از اهداف سامان‌بخشی منابع آموزشی و تربیتی، تقویت و صیانت از

برنامه‌داری و تحقق اهداف اولیه، ثانویه و آشکار و پنهان برنامه‌داری است. اهداف برنامه‌داری، وسعت و توالی دروس، چگالی و ضریب دشواری آن‌ها برای یک استعداد متوسط رو به بالا که تقریباً استعداد دانش‌آموزان ایرانی است، در نظر گرفته می‌شوند. به گونه‌ای که قابلیت اجرای سراسری در همه جغرافیای ایران را داشته باشند. کشور ما پهناور است و کتاب‌های درسی‌اش یک پارچه هستند. این موضوع هم نقطه قوت است و هم نقطه ضعف. کتاب کمک‌درسی اینجا می‌تواند ایجاد توازن کند. معلم در اینجا کارشناس و تشخیص‌دهنده موضوع است که در کلاس برای دانش‌آموزانش چه نوع کتابی معرفی کند. برای آن‌ها که نیازمند تمرین و تکرار بیشتری هستند نوعی از کتاب و برای آن‌ها که استعداد بیشتری دارند کتابی که بتوانند سطح‌شان را بالا ببرد معرفی کند. پس کتاب‌های درسی استعداد عمومی را در نظر می‌گیرند.

نکته دیگری که در این زمینه باید به آن اشاره کنم آن است که گاهی شائبه‌ای در ذهن افراد به وجود می‌آید که اساساً مؤلفان، کتاب‌های درسی را خوب نمی‌نویسند تا بازاری برای دیگران ایجاد شود. این موضوع محتمل هست اما ممکن نیست. من منکر ضعف‌های کتاب‌های درسی نیستم اما با دقت کافی نوشته می‌شوند. کتاب‌های درسی توسط گروه برنامه‌ریزی طراحی و توسط گروه مؤلفان تألیف می‌شود. پس از آن در سامانه‌های اعتبارسنجی، سنجیده می‌شود. از سوی دیگر ما نام مؤلفان را در کتاب‌های درسی می‌نویسیم از این رو بسیار بعید به نظر می‌رسد کسی شخصیت و اعتبار علمی خود را برای کاری که سودش به جیب دیگری می‌رود به خطر بیندازد. اما در هر صورت باید به معلمان انتخاب کتاب کمک‌آموزشی و طبقه‌بندی دانش‌آموزان را آموزش دهیم. معلم باید متوجه باشد که دانش‌آموز از چه جنسی است. این مطلب را ناشران هم باید متوجه باشند.

من متأسفم که بگویم هیچ‌یک از ناشران ما نمی‌دانند که چرا ما روش آموزش هدیه‌های آسمانی در دوره ابتدایی را به روش داستان تبدیل کردیم. چرا مؤلفان و ناشران سراغ توسعه مفاهیم داستانی هدیه‌های داستانی نمی‌روند؟ چرا فقط می‌خواهند نکته‌های کنکوری و سؤال از کتاب طرح کنند؟ برخی به کتاب‌های درسی سطحی نگاه می‌کنند و فقط به نکته‌های کنکوری توجه دارند. فردی کتاب ریاضی سوم ابتدایی را درست همانند کتاب درسی منتشر کرده و ادعا می‌کند دلیل کارش این است که دانش‌آموزان دیگر در دفتر سؤالات را ننویسند. در حالی که نوشتن یکی از اهداف آموزشی ماست. ما می‌خواهیم دانش‌آموز صورت مسئله را بنویسد چون هم دست‌خطش خوب می‌شود، هم کلماتی را که می‌نویسد می‌فهمد و هم هنگام نوشتن می‌خواند که ملکه ذهنش می‌شود. چنین فردی با چه حقی و با چه رویکرد تربیتی این کار را کرده است؟ بنابراین هم ناشران و هم معلمان باید بدانند که ما نه از سود بردن

آن‌ها رنج می‌بریم و نه ابایی از کمک گرفتن داریم اما نباید فرایند یاددهی-یادگیری و تربیت اختلالی ایجاد شود. ما دنبال آنیم که دانش‌آموزان بتوانند فکر کنند و توانایی حل مسئله را به دست آورند. اما کتاب‌های غیراستاندارد لقمه آماده را در دهان دانش‌آموز می‌گذارند. به دانش‌آموزان این‌طور القا می‌کنند که ما به جای تو فکر می‌کنیم درحالی‌که نظام آموزشی و تربیتی سعی می‌کند به آن‌ها فکر کردن و پذیرفتن مسئولیت فکر و حل مسئله را بیاموزد. یکی از تفاوت‌های اساسی کتاب درسی با دیگر کتاب‌ها آن است که کتاب درسی فراز و فرودی را ایجاد می‌کند که دانش‌آموز باید آن را طی کند. کتاب درسی را بدون معلم و استاد نمی‌توان خواند چرا که مشارکت معلم و دانش‌آموز را لازم دارد.

◀ با توجه به توسعه کمی و کیفی جشنواره، آینده نشر آموزشی کشور را چگونه می‌بینید؟

من معتقدم آموزش و پرورش در فرایندی قرار گرفته که اگر بتوانیم این فرایند و جریان تحول را به نهایت برسانیم، ناشران ناگزیرند که با این فرایند همراهی کنند. از سوی دیگر آموزش و پرورش هم ناگزیر است برای دسترسی به اهداف تربیتی خود ناشران را به مشارکت فراخواند.

این مشارکت به معنی مشارکت فکری و برنامه‌ریزی و پذیرش مسئولیت است. ما اگر استعداد و هم‌سویی با استانداردها و برنامه‌داری درسی ملی را در ناشران بینیم حتی در تألیف کتاب‌های درسی از آن‌ها کمک می‌گیریم. چه فرقی می‌کند که نویسندگان خوب در یک دفتر نشر جمع شوند یا در دفتر تألیف کتاب‌های درسی؟ همه نویسندگان کتاب‌های درسی هم کارمند ما نیستند، اصحاب فهم و خردند که سابقه تربیتی دارند و دنبال سودجویی تربیتی نیستند.

ما و مجموعه وزارت آموزش و پرورش این آمادگی را داریم و دلالت‌های سند تحول نیز بر این است که بتوانیم از مشارکت ناشران استفاده کنیم. برخی ناشران و مؤسسات نشر هستند که انصافاً همانند یک مؤسسه علمی عمل می‌کنند. بنابراین زمینه این کار در ناشران ما هست. مثلاً ناشران دایرة المعارف‌هایی را برای مخاطب دانش‌آموز تولید کرده‌اند که یکی از نیازهای ماست. ما این دست فعالیت‌ها را ارزشمند می‌دانیم. البته ما هم باید اولویت‌ها را مشخص کنیم. به‌عنوان مثال در حوزه آموزش قرآن خلأهایی وجود دارد. در این زمینه هم ناشران باید همت کنند و آثار چشمگیر با ادبیات روان تولید کنند تا هم اطلاعات دانش‌آموزان را توسعه دهند و هم اثرگذاری تربیتی داشته باشند.

هم ناشران و هم

معلمان بدانند که نه

از سود بردن ناشران

رنج می‌بریم و نه ابایی

از کمک گرفتن داریم؛

اما نباید در فرایند

یاددهی-یادگیری و

تربیت اختلالی ایجاد

شود. ما به دنبال آنیم

که دانش‌آموزان بتوانند

فکر کنند و توانایی حل

مسئله را به دست آورند

همراهی ناشران از نتایج جشنواره است

پای صحبت محمد ناصری،
دبیر سیزدهمین جشنواره کتاب‌های
آموزشی و تربیتی رشد

اشاره جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد در سیزدهمین دوره خود به نقطه‌ای رسیده است که شاهد رشد آثار تألیفی و همچنین آثار مناسب و استاندارد هستیم. همکاری بیشتر با ناشران و رسیدن به زبانی مشترک با آن‌ها در زمینه تولید کتاب‌های آموزشی و تربیتی استاندارد از دیگر موضوعاتی است که محمد ناصری دبیر جشنواره، آن‌ها را نتیجه فعالیت‌های بخش سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی می‌داند. بنا به گفته وی امسال برای نخستین بار، فهرست کتاب‌ها و منابع آموزشی برای تمام مدارس کشور فرستاده شده است.

نکته بسیار مهم دیگر، حرکت رو به رشد کتاب‌های مناسب طی سال‌های برگزاری جشنواره است. شبکه داوری ما متشکل از مؤلفان کتاب‌های درسی، معلمان مجرب و مؤلفان صاحب‌نام و صاحب تجربه است. ما با همین مکانیزم داوری رو به رشد حرکت می‌کنیم که به‌نظر امر مبارکی است. علاوه بر این، ارتباط بین بدنه کارشناسی به‌ویژه درباره رویکردهای کتاب‌های جدیدالتألیف با ناشران بسیار بیشتر شده است. به‌ویژه با برگزاری کارگاه‌های آموزشی که دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی برگزار می‌کند، حرف‌ها و انتظارات صریح و صادقانه در میان گذاشته می‌شود. موضوع دیگر مربوط به دسترسی برخی ناشران به کتاب‌های درسی پیش از انتشار آن‌ها در سال‌های گذشته است. به این ترتیب در شبکه غیرعادلانه‌ای، برخی ناشران به محتوای کتاب‌های درسی دست پیدا می‌کردند و براساس آن، کتاب کار منتشر می‌کردند. اصلاح این جریان توسط سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی و دفتر تألیف کتاب‌های درسی و نگاهی که ریاست سازمان به این موضوع داشت، این مسئله را شفاف و اصلاح کرد. به این ترتیب در سال‌های اخیر کتاب‌های درسی به محض آماده‌سازی هر بخش، در سایت قرار می‌گیرند و بر این اساس هیچ ناشری، هیچ رانتهی در اطلاعات مربوط به کتاب‌های درسی ندارد.

ورود گسترده‌تر به همه حوزه‌ها و نه فقط حوزه کتاب‌های کمک‌درسی یا کمک‌آموزشی از جمله ادبیات داستانی، از دیگر گام‌های جشنواره در سال‌های اخیر است. البته در اضافه شدن این بخش معاونت پرورشی هم نقش داشت. معاون وقت وزارت آموزش و پرورش درخواست کرد و این موضوع نوعی اجابت گفتن

◀ **امسال سیزدهمین دوره جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد برگزار می‌شود. طی این دوره‌ها چه روندی را پشت سر گذاشته‌ایم؟**

نسبت به سال‌های نخست جشنواره اتفاقات قابل توجهی را شاهدیم. در سال‌های نخست برگزاری جشنواره در برخی از بخش‌ها خلأهای قابل توجهی داشتیم. ۱۵ سال پیش فرهنگ‌نامه و دانش‌نامه برای مخاطب دانش‌آموز نداشتیم چرا که کار پرهزینه و زمان‌بری بود که نیاز به حوصله و تیم قوی داشت. از این رو دانش‌نامه جزء مطالباتی بود که در سامان‌دهی مطرح و تکرار می‌شد. خوشبختانه امروزه ناشران خوب و قوی با سرمایه‌گذاری‌های خوب در این حوزه فعالیت می‌کنند و کتاب‌های مرجع مختلف در زمینه‌های گوناگون تعلیم و تربیت منتشر می‌کنند. اگر روزی انتشار آثار مرجع کار تعداد محدودی از ناشران دولتی بود امروزه ناشران خصوصی هم به این حوزه وارد شده‌اند. یکی از نتایج این اتفاق می‌تواند آن باشد که وقتی پیامی مستمراً از آموزش و پرورش به ناشران داده می‌شود، ناشران وارد این حوزه می‌شوند و در نتیجه به نیازهای واقعی مخاطبان پاسخ داده می‌شود. به‌نظر من سامان‌دهی در این موضوع نقش خود را به‌خوبی ایفا کرده است.

یکی دیگر از گام‌های جشنواره، رشد آثار تألیفی است. به گزارش اسناد موجود، در سال‌های اول تعداد کتاب‌های تألیفی بسیار کم بود اما اکنون به تعداد قابل توجهی رسیده است و به‌نظر من یکی از جاهایی که دائماً در این آتش دمید، سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی بود. حتی در سال‌های اخیر جشنواره سامان‌دهی هر ساله برگزار می‌شود تا این صدا را به گوش اهالی کتاب برساند.

به بخشی از نیازی بود که معاونت پرورشی احساس کرده بود. بنابراین ما فقط دنبال طیف خاصی از کتاب‌ها نیستیم و همه آثارى که بخشی از نیازهای تعلیمی و تربیتی مخاطبان را پاسخ دهد برای ما اهمیت دارد و البته باید معاونت محترم پرورشی هم، معیارش در خرید کتاب، خرید کتاب‌های استاندارد و مناسب معرفی شده از سوی سازمان باشد. در آخر هم باید به بازنگری و بازنویسی اسناد تولید شده اشاره کنم. به هر حال سندی که ۱۵ سال پیش تولید شده نیاز به بازنگری و اصلاح داشت که این امر هم انجام گرفت.

در این دوره از جشنواره چند عنوان کتاب بررسی شد؟

امسال ۴۳۶۶ عنوان کتاب مناسب وجود دارد که در سال‌های ۹۳ و ۹۴ به دبیرخانه رسیده‌اند. می‌دانید که ما کتاب‌های مناسب را بر حسب امتیازی که کسب کرده‌اند، به سه درجه تقسیم می‌کنیم که البته امسال، کتاب‌های درجه سه را از چرخه بازداوری و نگاه جشنواره‌ای حذف کردیم. ۱۰۷۳ عنوان کتاب در گروه‌های درجه یک و دو قرار می‌گرفت که در ۲۲ گروه توسط ۶۸ داور بررسی شدند. این ۲۲ گروه، ۳۹ سهمیه برای معرفی کتاب برگزیده و تقدیری دارند که در روز اختتامیه این کتاب‌ها معرفی می‌شوند.

بیشتر از یک دهه است که جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد بر گزار می‌شود که طی آن با ناشران در ارتباط بودیم. فکر می‌کنید بعد از یک دهه تلاش می‌توانیم بگوییم با ناشران به درک متقابلی از مفهوم کتاب کمک آموزشی استاندارد رسیده‌ایم؟

گفت‌وگو در این زمینه ادامه دارد. مثلاً یکی از موضوعاتی که ناشران مطرح می‌کنند درباره معیارها و سنج‌های داوری است. به این منظور قرار است با همراهی ناشران، برگه‌های ارزشیابی را بازخوانی کنیم تا به نقطه‌ای برسیم که بهتر آثار را ارزیابی کنند. البته باید بر همراهی بسیار خوب ناشران در حوزه کتاب با آموزش و پرورش تأکید کنم. گفت‌وگو بسیاری از مسائل را حل می‌کند. اما هر ناشری می‌خواهد اثرش بهترین تلقی شود که دیگر این موضوع مربوط به صحنه رقابت است. اما به نظر من باب گفت‌وگو با ناشران در فضای دوستانه و علمی و فرهنگی باز شده که از برکات جشنواره است. این گفت‌وگوها ما را به هم نزدیک‌تر و با هم صمیمی‌تر کرده است.

یکی از موضوعاتی که برخی ناشران به آن اشاره می‌کنند، تفاوت بین نیاز جامعه آموزشی با استانداردهای جشنواره و سامان‌دهی است. چگونه می‌توان این شکاف را کم کرد؟

هر گاه جامعه نیازهای کادش را اصلاح کند، همچنین زمانی که برخی ناشران به خاطر سود آبی، بر آتش این نیازهای کاذب ندمند و اولیا برای تهیه کتاب به استاندارد بودن آن توجه کنند بسیاری از مسائل حل و فصل می‌شود.

گاهی برخی ناشران در بازار کاذب با تبلیغات بزرگ‌نمایی شده وارد شده و به خاطر سودشان حاضرند بسیاری مسائل را نادیده بگیرند. وقتی جامعه به سمت کتاب‌هایی می‌رود که آموزش و پرورش آن‌ها را غیراستاندارد می‌داند مبنایی است بر اینکه بفهمیم چه قدر ذائقه جامعه بد شده است. در همه مسائل فرهنگی این‌طور است. کمیت و ذائقه بخشی از مردم به معنای استاندارد بودن آن

نیست. جایی که کتاب درسی را تولید می‌کند، شاخص‌های کتاب استاندارد را هم مشخص کرده است. حال می‌توان راجع به این شاخص‌ها گفت‌وگو کرد که این گفت‌وگو در حال انجام است.

علاوه بر جشنواره، به منظور معرفی آثار مناسب، کتاب‌نامه هم تولید و منتشر می‌شود که امسال تغییراتی داشته است. بله. تغییر اساسی این است که تا سال گذشته کتاب‌نامه ۱۰ درصد مدارس را پوشش می‌داد اما امسال به ۱۰۰ درصد رسیده است. افزایش پوشش‌دهی مدارس از دیگر نکاتی بود که ناشران هم خواهان انجام آن بودند که محقق شد.

در دوره‌های قبلی جشنواره نگاه ویژه‌ای به معلمان مؤلف داشتید. آیا این دوره هم همین‌طور خواهد بود؟

تعریف ما از معلم مؤلف کسی بود که معلم رسمی و شاغل باشد. اما اگر کمی نگاهمان را گسترده‌تر کنیم می‌بینیم فردی که چند سال تجربه معلمی دارد و حالا کتاب تألیف می‌کند یا استاد دانشگاهی که در کار تألیف است و یا معلمی که در مدارس غیردولتی فعالیت

می‌کند حتماً دستی بر آتش تعلیم و تربیت دارند که در این حیطه کار می‌کنند. بنابراین معلمان مؤلف افراد بیشتری را شامل می‌شود اما یکی از اقدامات ما شرکت دادن معلمان در داوری آثار بود. معاونت کتاب دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی، از معلمانی که تجربه تألیف داشتند دعوت کرد و طی کارگاه‌های آموزشی نحوه داوری آثار را ارائه کرد. از بین افرادی که دعوت شده بودند، تعدادی از آن‌ها اکنون ارزیاب کتاب‌های آموزشی و تربیتی

رشد و حتی داور جشنواره‌اند. حضور معلمانی که به ذوق خود کتابی تألیف کرده‌اند در فضای کتاب‌ها و نوشتن باعث افزایش انگیزه‌های آنان می‌شود تا دوباره دست به قلم شوند.

سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی علاوه بر کتاب، سایر منابع آموزشی و تربیتی مثل فیلم‌ها و نرم‌افزارها را هم شامل می‌شود. آیا برای این نوع از منابع هم برنامه‌ای دارید؟

بله اما کسانی که باید در این حوزه سرمایه‌گذاری کنند، آن قدر که درباره کتاب مجاب شده‌اند درباره منابع دیگر نشده‌اند. به هر حال برای ساخت فیلم یا نرم‌افزار، سرمایه بسیاری لازم است. اما من دورنمای این موضوع را مثبت می‌بینم. به این جهت که اکنون رسانه‌های نوین گوی سبقت را از رسانه‌های مکتوب رفته‌اند. بنابراین ما باید افراد فعال در این بخش را تشویق کنیم؛ همان‌طور که درباره کتاب و در سال‌های نخست جشنواره این اقدامات را انجام دادیم. درست است که رشد این بخش منوط به سرمایه‌گذاری افراد فعال در این حوزه است اما همان کاری را که راجع به کتاب توانستیم انجام دهیم درباره منابع دیگر هم می‌توانیم. یکی از راه‌های تشویق آن‌ها هم معرفی آثار مناسب‌شان در کتاب‌نامه است که این موضوع برای اولین بار امسال اتفاق افتاد و منابع غیرمکتوب مناسب هم معرفی شدند.

باب گفت‌وگو با ناشران در فضای دوستانه و علمی و فرهنگی باز شده که از برکات جشنواره است. این گفت‌وگوها ما را به هم نزدیک‌تر و صمیمی‌تر کرده است

چشم‌انداز جشنواره روشن و امیدبخش است

پای صحبت اعضای کمیته علمی سیزدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد

اشاره

جشنواره سامان‌دهی کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد به سیزده‌سالگی خود نزدیک می‌شود و جمع زیادی از کسانی که مسئولیت رسیدگی به امور سامان‌دهی کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد را در سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی و دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی برعهده دارند، در تدارک جشنی دیگر برای ناشران و مولفان کتاب‌هایی هستند که با توجه و همراهی با این جشنواره به عنوان کتاب‌های برگزیده و مناسب انتخاب شده و قرار است از آنان در این جشن فرهنگی و آموزشی تقدیر و تجلیل شود. جالب این که حالا و بعد از گذر این جشنواره از پرچین دوازده‌سالگی، هنوز هم می‌توان همان طراوت و تازگی را که یک دهه قبل در سخنان متولیان این جشنواره موج می‌زد، در کلام اعضای کمیته علمی این دوره از جشنواره دید و سخنانی تازه و امیدبخش از آنان شنید.

آنچه در ادامه می‌خوانید گزارش گفت‌وگوهای حضوری، تلفنی و مکتوبی است که به دلیل همزمانی با برگزاری جلسات کمیته علمی و مشغله‌های کاری اعضای کمیته در موقعیت‌های مختلف انجام گرفته و در قالب یک گزارش واحد تقدیم شما خوانندگان گرامی نشریه جوانه می‌شود.

محمد ناصری
مدیر کل دفتر انتشارات
و تکنولوژی آموزشی و
دبیر سیزدهمین جشنواره
کتاب‌های آموزشی و
تربیتی رشد

محمد ناصری دارای مدرک تحصیلی فوق‌لیسانس مدیریت فرهنگی است و سابقه معلمی در مقاطع راهنمایی، متوسطه، سردبیری مجله رشد جوان، معاونت دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی و معاونت کانون زبان ایران را در پرونده کاری خود دارد. او ضمن حضور فعال در صحنه فعالیت‌های ادبی و مدیریت برخی جشنواره‌های ادبی و ارزشی و انقلاب اسلامی، چندین کتاب نیز تألیف و منتشر کرده است. سال‌هاست مدیر کلی دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی را برعهده دارد و داوری آثار را در جشنواره‌های متعدد کتاب در حوزه‌های ادبی و هنری نیز عهده‌دار بوده است؛ و دبیری سیزدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد نیز برعهده ایشان است.

آقای ناصری، با توجه به گذشت دوازده دوره از برگزاری جشنواره و قرار گرفتن در آستانه سیزدهمین دوره برگزاری آن، لطفاً کمی در خصوص کمیته علمی جشنواره که دو سالی است تشکیل شده، توضیح دهید. ما در دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی برای داوری کتاب‌های جشنواره آموزشی و تربیتی رشد، فرایندی را تعریف کرده‌ایم که توسط داوران خبره و مورد اعتماد انجام می‌شود. این داوران دو دسته‌اند: یا از مؤلفان کتاب‌های درسی و آشنا به برنامه درسی‌اند یا از معلمان مجرب و با سابقه که در طول سال‌های متمادی با نیازهای دانش‌آموزان آشنایی یافته‌اند. این داوران در جشنواره هم حضور دارند و البته در هر دوره تعدادی از داوران با تجربه و آشنا با کتاب و داوری هم در جمع گروه‌های داوری قرار می‌گیرند. اما در یک جشنواره علاوه بر خود داوران، که در جای خود مهم‌اند، به نظر ما فرایندی هم که برای داوری طی می‌شود بسیار مهم است. کمیته علمی جشنواره در واقع بیشتر بر فرایند داوری نظارت و از آن مراقبت می‌کند.

البته اگر اعضا درباره داوران هم نظری داشته باشند، پیش از آغاز داوری، نظرشان را می‌گویند، اما در طول برگزاری داوری‌ها مراقبت می‌کنند تا فرایند داوری صحیح طی شود. فرم‌ها و مستندات و دلایل انتخاب را می‌بینند و توضیح همکاران را می‌شنوند و در نهایت فرایند طی شده را تأیید یا تصحیح می‌کنند. ضمناً در مواقعی که یک یا چند گروه خواهان سهمیه بیشتری از جایز باشند یا به موارد ویژه‌ای برخورد کرده باشند که نیازمند توجه است و بالاتر از سطح اختیارات تعیین شده برای گروه است، آن را به کمیته علمی پیشنهاد می‌دهند تا این کمیته با توجه به جمیع جوانب درباره آن تصمیم بگیرد.

در این کمیته به جز دبیر جشنواره، چهار نفر دیگر هم عضویت دارند که معمولاً دارای سابقه داوری در جشنواره‌های مختلف و آشنا با حوزه کتاب و برنامه درسی هستند. برای نمونه در این دوره، آقای دکتر سیاوش شایان و دکتر محمد کرام‌الدینی و همچنین مدیر کل محترم دفتر تألیف کتاب‌های آموزش ابتدایی و متوسطه نظری جناب آقای دکتر محمود امانی‌طهرانی عضو این کمیته هستند. البته سرکار خانم کیا هم که مسئولیت معاونت سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی دفتر را برعهده دارند، عضو این کمیته‌اند. همان‌طور که گفتم این دوستان عموماً سوابقی مانند داوری در کتاب سال جمهوری اسلامی، جشنواره کتاب کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان و دیگر جشنواره‌های مرتبط را در کارنامه و سوابق خود دارند و اطلاعات جامعی نیز از وضعیت عمومی کتاب در کشور دارند.

با توجه به مسئولیت مدیر کلی دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی و دبیری این جشنواره ارزیابی شما از نقش جشنواره‌ای که سیزده سال عمر دارد چیست؟

ارزیابی من این است که جشنواره تاکنون نقش هدایتی و حمایتی خود را در حد مقدرات و امکانات به‌خوبی انجام داده است؛ البته همواره خلأهایی وجود داشته و دارد که باید به آن‌ها اندیشید و به دنبال راهکاری بود تا این کار از جوانب مختلف به‌درستی و شایستگی انجام گیرد. مثلاً براساس خلأهایی که وجود داشته، بر تولید کتاب‌های مرجع و فرهنگ‌نامه‌ها تأکید بیشتری صورت گرفته است که خوشبختانه در این زمینه‌ها هم به‌خصوص از سوی بخش خصوصی قدم‌های مثبت، ارزشمند و

مؤثری برداشته شده است. همچنین در بخش هدایتی جشنواره با همراهی‌هایی که صورت گرفته است، در چرخه عمومی کتاب‌ها روند روبه‌رشدی داشته‌ایم و خوشبختانه آمار کتاب‌های مناسب در این خصوص هم افزایش قابل توجه داشته است. همچنین ارتباط با ناشران و مؤلفان کتاب‌های آموزشی بیشتر و مؤثرتر شده است و همین که برگزاری کارگاه‌های آموزشی در حوزه کتاب‌های آموزشی به مطالبه‌ای جدی از سوی ناشران تبدیل شده است، نشانگر این امر است که اتفاقات خوبی در بحث سامان‌دهی کتاب‌های آموزشی صورت گرفته است.

اگر موافقید در مورد ملاک‌های داوری جشنواره و احیاناً بازنگری‌هایی که به ضرورت در این ملاک‌ها صورت می‌گیرد نکاتی را بیان کنید.

در خصوص ملاک‌های داوری، باید گفت که گرچه ملاک‌های مشخص و استاندارد در حوزه‌های مختلف تعیین و ابلاغ شده است، ولی ما به این امر بسنده نکرده‌ایم و در دو بخش عمومی و

محمد ناصری:
به دلیل فعالیت‌های
منسجم و مستمری
که صورت گرفته، به
همراه مؤلفان و ناشران
کتاب‌های آموزشی به
سوی قله در حرکت
هستیم

تخصصی همواره این ملاکها و شاخصها را مورد بازبینی و در صورت نیاز بازنگری قرار داده‌ایم. و در طی سیزده سال گذشته این موضوع به ضرورت و همه ساله مورد توجه و تأکید بوده و در این دو ساله اخیر، علاوه بر گروه‌های داوری جشنواره، کمیته علمی نیز شکل گرفته است؛ لذا ملاکها بیشتر و بهتر مورد بازبینی قرار گرفته و روزآمد و کارآمد شده‌اند.

◀ چشم‌انداز این جشنواره در افق نگاه شما کجاست؟

در خصوص چشم‌انداز جشنواره هم باید گفت که بحمدالله با تلاش‌هایی که صورت گرفته است، این افق خیلی روشن و امیدبخش است و می‌توان ادعا کرد که خوشبختانه به دلیل فعالیت‌های منسجم و مستمری که صورت گرفته است، ما در یک جمع منسجم و با هدف به همراه مؤلفان و ناشران کتاب‌های آموزشی به سوی قله در حرکت هستیم و طبیعی است که هر مقدار که همراهی، همکاری و همدلی ناشران و مؤلفان کتاب‌های آموزشی در این خصوص بیشتر باشد، شرایط قابل قبول‌تر و مطلوب‌تری خواهیم داشت.

فریبا کیا

معاون سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی

فریبا کیا کارشناس ارشد علوم اجتماعی است و تجربه چندین سال تدریس در دوره‌های متوسطه نظری و ضمن خدمت و انجام چندین کار پژوهشی را در کارنامه خود دارد. پیش از آن که معاونت سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی را برعهده گیرد، در سمت معاونت پژوهش و برنامه‌ریزی و معاونت ارتباطات رسانه‌ای روابط عمومی وزارت آموزش و پرورش به خدمت اشتغال داشته است. اکنون سردبیر فصلنامه جوانه است و امسال چهارمین دوره‌ای است که نقش قائم‌مقام دبیر جشنواره و عضو کمیته علمی جشنواره کتاب رشد را ایفا می‌کند.

◀ لطفاً کمی درباره جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد که به دوره سیزدهم خود رسیده است برایمان بگویید.

مصوبه ۸۲۸ شورای عالی آموزش و پرورش با عنوان «آیین‌نامه سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی (مواد و رسانه‌ها)»، برگزاری جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد را یکی از راهکارهای اجرایی کردن این طرح و حمایت از ناشران بخش خصوصی برشمرده است. با تقدیر و تجلیل از ناشران و مؤلفان کتاب‌های آموزشی از تولید کتاب‌های مناسب و هم‌سو با برنامه درسی حمایت می‌شود.

در مجموع، جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد کارکردهایی دارد که یکی از آن‌ها معرفی کتاب‌های الگوست. یعنی زمانی که کتاب‌های آموزشی با کار کارشناسی و داوری هدفمند و مبتنی بر شاخص‌های استاندارد بررسی، انتخاب و معرفی می‌شوند کتاب‌های الگو نیز معرفی می‌شود که هم می‌تواند برای همه ناشران مورد استفاده باشد و هم معلمان، دانش‌آموزان و اولیا با آرامش خیال از آن‌ها استفاده کنند.

نکته دیگر در خصوص کارکردهای این جشنواره این است که وقتی آثاری بعد از تضارب آراء و داوری حدود ۱۰۰ نفر متخصص و داور کارشناس در این حوزه انتخاب می‌شوند، به‌عنوان یک اتفاق مثبت و مؤثر می‌توانند بر حوزه نشر کتاب‌های مناسب آموزشی تأثیر بگذارند و مسیر نشر این نوع کتاب‌ها را به سمت‌وسوی کتاب‌های استاندارد و هم‌سو با برنامه درسی هدایت کنند.

ضمناً ما از جشنواره دهم به بعد فرایندی را طراحی کرده‌ایم که همه کتاب‌هایی که از طریق فراخوان جشنواره به دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی می‌رسند و به‌عنوان کتاب مناسب انتخاب می‌شوند، خودبه‌خود در مسیر آثار جشنواره نیز قرار می‌گیرند و در صورت داشتن ویژگی‌های لازم به بخش کتاب‌های برگزیده و تقدیری جشنواره راه پیدا می‌کنند.

ضمناً فراهم آوردن فضای رقابت سالم برای ایجاد رغبت و انگیزه در دیگر ناشران از کارکردهای بعدی این جشنواره است. وقتی تعداد زیادی از ناشران کتاب‌های خود را برای بررسی ارسال می‌کنند و آثار برگزیده انتخاب و معرفی می‌شود، ناشرانی هم که تاکنون کتاب‌های خود را ارسال نکرده‌اند ترغیب می‌شوند در این صحنه رقابتی شرکت کنند.

◀ ارزیابی شما از روند برگزاری این جشنواره و فعالیت‌های اجرایی طرح سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی رشد چیست؟

براساس مستندات موجود، هم مشارکت ناشران، هم تعداد کتاب‌های ارسالی آن‌ها و هم کیفیت کتاب‌های آموزشی ارزیابی شده از آغاز این جشنواره در هفده سال پیش تاکنون همواره روبه افزایش بوده است، به‌گونه‌ای که سیزدهمین دوره جشنواره با آثار تأیید شده و مناسبی از ۶۰۰ ناشر برگزار می‌شود. بدیهی است تعداد ناشران شرکت کننده بیش از این است. همچنین در دوره اول برگزاری جشنواره، فقط ۱۸ درصد کتاب‌های ارزیابی شده مناسب بود و حالا در دوره سیزدهم این رقم نزدیک ۶۰ درصد است؛ یعنی چهل و دو درصد رشد یافته است. این امر نشانگر همگرایی بیشتر ناشران بخش خصوصی و آموزش و پرورش با اهداف برنامه‌درسی در تولید کتاب‌های مناسب آموزشی است. همچنین برگزاری کارگاه‌های آموزشی و تبیینی در دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی و استقبال ناشران از این برنامه‌ها نشان از پذیرش دو طرفه نیاز به همکاری بیشتر در زمینه سامان‌دهی کتاب‌های آموزشی و تربیتی از سوی ناشران بخش خصوصی و این وزارتخانه دارد که باید آن را هم یکی از اثرات

و برکات اجرایی شدن این طرح در هفده سال گذشته دانست. البته ما هنوز تا رسیدن به وضعیت ایده‌آل و آرمانی فاصله داریم و به‌طور مثال باید در زمینه فرهنگ‌سازی استفاده از کتاب‌های مناسب و همراهی مصرف‌کنندگان در ترویج و توسعه استفاده از این کتاب‌ها کار بیشتر و مؤثرتری انجام گیرد. در حقیقت اگر تولیدکنندگان، مصرف‌کنندگان و فرهنگ‌سازی را سه رأس یک مثلث بدانیم، فعالیت‌های ما در طرح سامان‌دهی و جشنواره بیشتر بر بحث تولیدکنندگان متمرکز بوده است؛ پس باید دو ضلع دیگر این معادله بیشتر تقویت شوند تا نتایج بهتری از این کار حاصل شود. در همین ارتباط باید اضافه کنم که انجام کاری مستمر و پرحاصل در این حوزه نیازمند همکاری دیگر دستگاه‌ها و نهادهای فرهنگی است و البته این نیاز به‌عنوان یک اصل در ماده ۷ مصوبه ۸۲۸ که در ابتدای صحبت‌م بدان اشاره کردم، نیز آمده است. در این ماده بر مشارکت و همکاری معاونت‌ها، سازمان‌های وابسته به آموزش و پرورش و سایر دستگاه‌های فرهنگی و آموزشی کشور در اجرای این مصوبه تأکید شده است.

◀ **در هر جشنواره‌ای، از این دست موضوع داوری همیشه از حساسیتی خاص برخوردار است، شما در این جشنواره چه نگاه و برداشتی از بحث داوری دارید؟**

به نکته خوبی اشاره کردید. به اعتقاد ما هم امر داوری در جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد، شاقول و متر و معیار تشخیص کتاب‌های مناسب از کتاب‌های غیراستاندارد و احياناً نامناسب آموزشی است که قطعاً با چنین نگاهی موضوعی مهم و حساس تلقی می‌شود. به‌همین دلیل تلاش کرده‌ایم با تعیین شاخص‌های استاندارد و علمی، به‌گونه‌ای عمل کنیم که خطاهای احتمالی تا حد ممکن کاهش پیدا کند و با بودن داوران توانمند و متخصص و متعهد به سمتی حرکت کنیم که این داوری‌ها دقیق و عادلانه باشد.

◀ **انگار تشکیل کمیته علمی جشنواره هم در همین جهت نظارت و تقویت فرایند داوری‌های جشنواره بوده است.**

همین‌طور است. دو سالی هست که علاوه بر ترسیم فرایندی علمی و حرفه‌ای برای امر داوری، با مذاقه‌ای که طی دوازده سال گذشته صورت گرفته است، کمیته علمی جشنواره را شکل داده‌ایم تا با نظارت بر این فرایند روشن و معین، ابهامات احتمالی را در زمینه داوری‌ها برطرف کنیم و همین موضوع باعث اعتبار بیشتر امر داوری یا همان متر و معیار انتخاب کتاب‌ها شده است.

◀ **در افق نگاه شما، چه چشم‌اندازی برای آینده طرح سامان‌دهی و این جشنواره به‌عنوان یکی از اجزای اصلی طرح سامان‌دهی کتاب‌های آموزشی و تربیتی تصور می‌شود؟**

ما همواره تلاش کرده‌ایم تا با مرور گذشته و راهی که طی شده است، افق آینده را به‌گونه‌ای طراحی کنیم که این کار روبه‌رشد

و توسعه و تعالی باشد و برای این کار سال‌به‌سال مسیر حرکت و فعالیت‌های صورت گرفته را رصد، تحلیل و بازنگری کرده‌ایم؛ لذا براساس شواهدی که وجود دارد مطمئن هستیم که چشم‌انداز آینده جشنواره روشن و امیدبخش است و حاصل همکاری و مشارکت آموزش و پرورش و ناشران خصوصی، ترویج و توسعه کتاب‌های مناسب آموزشی و از دور خارج شدن کتاب‌های بازاری، غیراستاندارد و نامناسب خواهد شد.

آنچه که در بیانیه‌های گروه‌های مختلف داوری بیان می‌شود، در مجموع نشانگر افزایش کمی و کیفی آثار رسیده به جشنواره به نسبت دوره‌های قبل است. به‌طور مثال از بین ۴۳۶۶ کتاب مناسب، ۱۰۷۳ کتاب به مرحله داوری جشنواره وارد شده است که در نهایت بر اساس سهمیه اختصاص داده شده به گروه‌های بیست و دوگانه، باید ۳۹ اثر به‌عنوان آثار برگزیده و تقدیری انتخاب و در مراسم پایانی سیزدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد در روز ۲۹ آذرماه معرفی شوند.

در کنار این رویداد، تعدادی از ناشران برتر نیز معرفی خواهند شد و ضمناً تمامی کتاب‌های نامزد دریافت جایزه، در نمایشگاه جنبی جشنواره در معرض دید شرکت‌کنندگان در این رخداد آموزشی و تربیتی گذاشته خواهد شد.

در مجموع می‌توان گفت با اتفاقات خوبی که از رهگذر حضور و همکاری ناشران بخش خصوصی فعال در حوزه تولید کتاب‌های آموزشی افتاده است، آینده و افق چشم‌انداز این جشنواره روشن و امیدبخش است.

دکتر محمود امانی طهرانی
مدیر کل دفتر برنامه‌ریزی
و تألیف کتاب‌های
دوره آموزش ابتدایی
و متوسطه نظری

دکتر محمود امانی طهرانی دارای دکترای برنامه‌ریزی در حوزه تخصصی آموزش علوم، برنامه‌ریز و مؤلف کتاب‌های درسی علوم تجربی، مترجم کتاب‌های علمی آموزشی گوناگون و همچنین مدیرکل دفتر تألیف کتاب‌های درسی ابتدایی و متوسطه نظری است. دکتر امانی قبلاً دبیری شورای هماهنگی علمی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی را برعهده داشته و ضمناً داوری جشنواره‌های متعددی از جمله کتاب سال جمهوری اسلامی ایران، جشنواره کتاب کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان و جشنواره سامان‌دهی کتاب‌های آموزشی

فریبا کیا:

بر اساس مستندات

موجود، هم مشارکت

ناشران، هم تعداد

کتاب‌های ارسالی آن‌ها

و هم کیفیت کتاب‌های

آموزشی ارزیابی شده

از آغاز این جشنواره در

هفده سال پیش همواره

روبه افزایش بوده است

رشد و همچنین جشنواره بین‌المللی فیلم‌های علمی، آموزشی و تربیتی رشد را برعهده داشته است.

◀ آقای دکتر بفرمایید که ارزیابی شما از نقش و جایگاه جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد چیست؟

ما برای تدوین و تکمیل بسته آموزشی معمولاً چهار مسیر را طی می‌کنیم تا این بسته بتواند تا حد زیادی پاسخگوی نیازهای فراگیران و دانش‌آموزان باشد. این مسیرها عبارتند از: کتاب‌های درسی و آموزشی، فیلم‌های آموزشی، نرم‌افزارها و دیگر ابزارها و وسایل آموزشی.

عنايت داريد که کتاب به‌عنوان قدیمی‌ترین عضو و جزء این بسته در ایران و بسیاری از کشورهای دیگر بیش از دیگر اجزا مورد توجه و عنایت است؛ به‌همین دلیل هم موضوع جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد قرار گرفته است و وظیفه و مأموریت اصلی این جشنواره هم سامان دادن به اوضاع و احوال این کتاب‌ها است.

در این میان، کتاب‌های آموزشی، با فراهم کردن بستر آموزشی مناسب نقشی مهم و اساسی دارند. در فضای جدید یاددهی یادگیری، موضوع تنوع رسانه‌های

آموزشی هم مبحث دیگری است که گشوده شده است تا بتوانیم تأثیرگذاری بیشتری در مخاطبان و فراگیران داشته باشیم.

در حقیقت ما در مثلثی با اضلاع «تنوع بیشتر رسانه‌های آموزشی»، «طراحی آموزشی رشددهنده» و «بیان آموخته‌ها توسط دانش‌آموز» تلاش می‌کنیم که یادگیری، بیشتر، بهتر و عمیق‌تر و ماندگارتر انجام شود. این مسیر در حقیقت در طراحی آموزشی ما را به یادگیری می‌رساند و بیان آموخته‌ها توسط دانش‌آموز محکی مناسب و مطمئن از انجام امر یادگیری و نهادینه شدن آن نزد دانش‌آموزان است که می‌توان آن را یکی از بارزترین و مهم‌ترین جلوه‌های ارزیابی در ارائه آن چیزی دانست که در فضای یادگیری اتفاق افتاده است.

این مقدمه نسبتاً طولانی را گفتم تا عرض کرده باشم که جشنواره کتاب‌های آموزشی به‌دلیل نقشی که در بررسی و انتخاب کتاب‌های مناسب آموزشی و کمک‌آموزشی دارد از جایگاه قابل تأملی برخوردار است.

◀ به‌نظر شما این جشنواره تا چه میزان موفق به سامان‌دهی این منابع شده است؟

من معتقدم در کنار کارهای مشابهی که در سازمان‌های فرهنگی و آموزشی کشور انجام شده است، جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد هم توانسته است به مأموریت‌ها و اهداف اساسی خود نزدیک‌تر شود؛ و همه این‌ها باعث شده‌اند فضای رشددهنده امیدبخشی در این خصوص به‌وجود بیاید. جشنواره‌هایی مانند جشنواره کتاب کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، کتاب

سال وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و دیگر جشنواره‌های مشابه، خوشبختانه در این سال‌ها بر روی ملاک‌های اساسی و خوبی تکیه و تأکید کرده‌اند که همین موضوع باعث شده است در سال‌های اخیر در این جشنواره‌ها شاهد آثار ارزشمند و مناسبی باشیم؛ آثاری که از ابعاد مختلف کمی و کیفی رشد داشته‌اند و در یک بخش مهم مثلاً باعث شده‌اند که ما شاهد آثار تألیفی بهتری در مقایسه با آثار ترجمه باشیم.

من اخیراً و در کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، داوری نهایی کتاب کانون را برعهده داشتم که در چهار گروه: کتاب‌های کودک ترجمه؛ کودک تألیف؛ نوجوان ترجمه؛ و نوجوان تألیف آثاری را بررسی می‌کرد.

ما در بیست سال اخیر شاهد بودیم که معمولاً در این‌گونه جشنواره‌ها غلبه با آثار ترجمه بود و دست ما برای انتخاب آثار تألیفی مناسب معمولاً بسته بود، این در حالی است که در این جشنواره موضوع معکوس شده بود و ما با آثار تألیفی خوب و ارزشمندی روبه‌رو بودیم که حالا به‌دلیل کثرت آثار و مرغوبیت کیفی و محتوایی و شکلی آن و محدودیت انتخاب‌ها کار را از وجهی دیگر سخت می‌کرد و البته در کلیت خود امیدبخش و خوشحال‌کننده بود، زیرا اگرچه انتخاب یک اثر در یک جشنواره می‌تواند تأثیرگذار باشد، اما کتاب خوب، حتی اگر در جشنواره هم انتخاب نشود، راه خود را باز می‌کند.

این موضوع هم، در یک کلیت متصل، اهمیت و ارزش کار جشنواره کتاب‌های آموزشی را که در این فضای واحد و در مسیر شناسایی، انتخاب و معرفی کتاب‌های آموزشی مناسب قرار دارد نشان می‌دهد و تأثیرگذاری و نقش‌آفرینی آن را برجسته می‌کند.

◀ بعد از برگزاری ۱۲ دوره جشنواره و کسب تجارب گوناگون، چشم‌انداز آن را چگونه می‌بینید؟

در خصوص چشم‌انداز و آینده این جشنواره باید بگویم و تأکید کنم که اثرگذاری و برکت این‌گونه کارها، در استمرار و پویایی دائم آن است. چون اساساً کار فرهنگی زمانی نتیجه می‌دهد و به ثمر می‌رسد که مانند یک جویبار آرام اما عمیق و مستمر، مسیری را که برای آن، در رسیدن به هدف، ترسیم شده است، بپیماید.

اعتقاد دارم که اگر این کار هم، که اصلی‌ترین خصیصه آن ماهیت فرهنگی آن است، تداوم داشته باشد، بیش از آن چیزی که تاکنون اثر داشته است، آثار و تبعات عمیق و ماندگار خود را آشکار خواهد کرد.

البته باید در کنار این کار، راهکارهای دیگری هم که پیش‌بینی شده‌اند، توسعه بیشتری پیدا کند تا این جشنواره بتواند اثرگذاری بیشتری داشته باشد. منظوم این است که وقتی اثری در جشنواره انتخاب می‌شود، این اثر باید بتواند از این طریق بازار مناسب خود را هم پیدا کند. خب! برای این کار و به‌عنوان بخشی از فراهم کردن زمینه معرفی و عرضه این آثار، پخش مدرسه در نظر گرفته شده و کار خود را هم آغاز کرده است که به‌نظر

محمودامانی طهرانی:
کتاب خوب، حتی اگر
در جشنواره هم انتخاب
نشود، راه خود را باز
می‌کند

می‌رسد باید فعال تر و پویاتر شود.

◀ ممکن است بفرمایید چه ضرورت‌هایی باعث شکل‌گیری کمیته علمی جشنواره شده است؟

در خصوص «کمیته علمی» باید بگوییم که این کمیته دو سالی است که شکل گرفته است. خوب است اشاره کنم که تشکیل چنین کمیته‌ای حاصل همان تعامل و گفت‌وگوهایی است که دبیرخانه جشنواره با ناشران و مؤلفان کتاب‌های آموزشی داشته است. در طول این سال‌ها و در خصوص بررسی آثار و نحوه داوری‌ها جلسات و نشست‌های زیادی، به‌خصوص در موقع برگزاری نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران، برگزار شد که ناشران و مؤلفان و همچنین داوران این جشنواره با همدیگر گفت‌وگو و تعامل خوبی داشتند.

در همین رفت‌وآمدها و تعاملات احساس شد که اگر یک کمیته علمی ناظر و مسئول وجود داشته باشد که به برخی اشکالات و ایرادات و ادعاهایی که گاه مطرح می‌شود، رسیدگی کند کار از قوام و ارزش کارشناسی بیشتری برخوردار خواهد شد.

البته این کمیته در حوزه ملاک‌های اساسی و اصولی داوری و سیاست‌های کلی، مسئولیت دارد و مداخله فرایندی در کار داوری کتاب‌های آموزشی ندارد و تلاش ما این است تا فرایندهای توافق شده و صحیح در حوزه داوری، به‌درستی اجرا و عملیاتی شود. یعنی ما ناظر و مراقب هستیم تا احیانا با اعمال سلیقه شخصی و مثلا سخت‌گیری بیش از حد، حقی از کتاب، مؤلف و ناشری ضایع نشود و از سویی دیگر با اهمال و سهل‌گیری غیرلازم هم آثاری که ویژگی‌های لازم را به‌عنوان کتاب‌های برگزیده ندارند، انتخاب و معرفی نشوند.

در حقیقت مأموریت اصلی کمیته علمی جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد، مدیریت و نظارت بر کل کار داوری و تضمین حسن‌انجام کار داوری برابر ملاک‌های استاندارد و اصولی این کار و دستورالعمل‌ها و برگه‌های ارزشیابی است که برای بررسی، انتخاب و معرفی کتاب‌های مناسب تدوین و ابلاغ شده است.

و تدوین حدود ۵۵ مقاله علمی و پژوهشی به‌چشم می‌خورد و در کنار همکاری در هشت طرح تحقیقاتی و علمی در حوزه جغرافیا، راهنمایی چندین پایان‌نامه تحصیلی در مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری را برعهده داشته است. شایان علاوه بر سردبیری مجله رشد آموزش جغرافیا، تاکنون سردبیری و داوری مجلات علمی و آموزشی متعددی را برعهده داشته و از سال ۱۳۸۸ تاکنون نائب رئیس انجمن ژئومورفولوژی ایران است.

◀ آقای دکتر شایان، ارزیابی شما از نقش و جایگاه این جشنواره چیست؟

طی دوازده دوره برگزاری جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد، به‌تدریج نقش جشنواره و جایگاه آن در نظام آموزشی، ناشران تولیدکننده کتاب‌ها و مؤلفان و مترجمان مشخص‌تر و روشن‌تر شده است؛ به‌ویژه از هنگامی که کتاب‌چه‌های راهنمای تولید کتاب‌های آموزشی تدوین شده و در آن معیارهای ارزشیابی انتشار یافته‌اند، این نقش پررنگ‌تر شده و ناشران و مؤلفان گوناگون با توجه به این ملاک‌ها به‌سوی تولید هر چه بهتر کتب آموزشی رفته‌اند.

مسئله این جشنواره در سامان‌دهی و استاندارد کردن کتب آموزشی طی

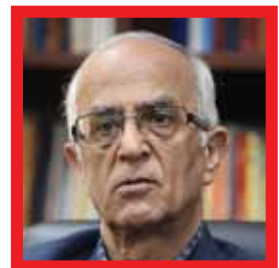
دوره‌های برگزاری جشنواره تأثیر به‌سزایی داشته و الگوهای مناسب و قابل قبولی برای نشر و تألیف و ترجمه این‌گونه کتب به‌دست تولیدکنندگان داده است. از سوی دیگر با معرفی آثار برگزیده در کتاب‌نامه‌های رشد یا ویژه‌نامه‌های جوانه یا طرق دیگر دبیران، معلمان و به‌ویژه ناشران و مدیران کتابخانه‌های مدارس به استفاده از این کتب تشویق شده‌اند و اولیای دانش‌آموزان با راحتی خیال کتاب‌ها را برای مطالعه دانش‌آموزان تهیه کرده و در دسترس آن‌ها قرار می‌دهند.

◀ جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد را تا چه حد موفق می‌دانید؟

برای اندازه‌گیری میزان موفقیت جشنواره لازم است پژوهش منسجم و دقیقی صورت گیرد. در این پژوهش باید از ناشران، مؤلفان کتاب‌ها، معلمان و کارشناسان کتاب‌های آموزشی و همچنین از مصرف‌کنندگان اصلی این کتاب‌ها، یعنی دانش‌آموزان و اولیای آنان نظر خواهی شود.

تدوین پرسش‌نامه‌های دقیق و هدفمندی برای ارزیابی میزان موفقیت جشنواره از لوازم اساسی چنین پژوهشی است و جوامع نمونه باید با دقت انتخاب شوند. البته می‌توانیم خودمان از برخی ظواهر، مثل تعداد کتاب‌هایی که برای شرکت در جشنواره ارسال می‌شود، و نیز استقبال ناشران و مؤلفان و نمونه کارهای جدیدی که ارائه می‌شوند، نتیجه‌گیری کنیم که جشنواره موفق بوده،

سیاوش شایان:
این جشنواره در سامان‌دهی و استاندارد کردن کتاب‌های آموزشی تأثیر به‌سزایی داشته و الگوهای مناسب و قابل قبولی برای نشر این کتب به‌دست داده است

دکتر سیاوش شایان
کارشناس برنامه‌ریزی و
تألیف کتاب‌های درسی
جغرافیا

دکتر سیاوش شایان با مدرک دکترای جغرافیای طبیعی، گرایش ژئومورفولوژی از دانشگاه تربیت مدرس، به‌عنوان کارشناس برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی جغرافیا در سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی سال‌هاست که مسئولیت سردبیری مجله رشد آموزش جغرافیا را نیز برعهده دارد. در کارنامه علمی و پژوهشی این استاد دانشگاه تألیف ۲۰ کتاب

اما میزان موفقیت آن را باید یک پژوهش دقیق و مبتنی بر روش‌های پژوهشی علمی معین کند.

◀ کمی هم در مورد داوری و ملاک‌های ارزیابی آثار رسیده به جشنواره توضیح دهید.

خوشبختانه نحوه داوری آثار رسیده به جشنواره هم شفاف است و روال مشخص و معینی دارد. معمولاً داوران محترم به صورت جداگانه فرم‌هایی را برای ارزشیابی هر اثر تکمیل می‌کنند، سپس سرگروه مربوطه این فرم‌ها را جمع‌بندی می‌کند و آن‌گاه با داوران گروه مشورت‌ها و تبادل نظرهایی صورت می‌گیرد. ملاک‌ها هم مشخص هستند و از سوی داوران به سؤالات مشخص شده امتیاز داده می‌شود و این امتیازها از سوی هر داور جمع‌بندی و در نهایت به سرگروه تحویل می‌شود. ترکیب داوران براساس تخصص و رشته مرتبط و تجربیاتی که در زمینه تألیف کتب آموزشی دارند و سوابق داوری‌های قبلی و با مشورت کمیته علمی تعیین می‌گردد.

◀ از نگاه شما این معیارها چه ویژگی‌های دیگری باید داشته باشند؟

به نظر می‌رسد که پس از سال‌ها تجربه‌ای که در جشنواره حاصل شده، معیارهای یک کتاب خوب آموزشی کم‌کم نزد مؤلفان و ناشران و مترجمان و حتی مصرف‌کنندگانی چون دبیران و معلمان دارد جا می‌افتد و همه به هنگام تألیف و یا انتخاب کتاب برای نشر به این معیارها توجه می‌کنند.

البته گمان می‌کنم به قول معروف باید طوری معیارهایمان را ببندیم که جای خلاقیت و نوآوری در تألیف و امور فنی کتاب‌ها تنگ نشود. همواره باید حدودی هم برای خلاقیت و نوآوری و جذابیت‌های تازه در کتب در نظر بگیریم تا برای کسب امتیاز آن هم کوشش‌هایی از سوی مؤلفان محترم کتب آموزشی به عمل آید.

حالا و کم‌کم به نظر می‌رسد که باید از حالت برگزاری جشنواره به سوی نهادینه کردن ملاک‌های کتاب‌های خوب پیش برویم و ناشران و مؤلفان طوری عمل کنند که کتاب‌های نامناسب اصلاً تولید نشود و یا کم شود تا مورد استقبال و استفاده مصرف‌کنندگان قرار نگیرد.

به نظر من جشنواره بیشتر حالت تشویق و ترغیب داشته و دارد و وقتی که این تشویق‌ها به حد مطلوب رسید باید معیارها نهادینه شود تا خود مؤلفان و ناشران به سمت کتاب‌های کم‌کیفیت یا بد کیفیت نروند. مسلماً وقتی که تعداد کتاب‌های مطلوب براساس معیارها زیاد شود، دیگر جشنواره معنا نخواهد داشت و آن وقت است که ما می‌توانیم بگوییم جشنواره به هدف خود رسیده و تألیف کتب مناسب آموزشی نهادینه شده است.

◀ کمی هم در مورد کمیته علمی سیزدهمین دوره جشنواره برایمان صحبت کنید.

بررسی و تأیید صلاحیت سرگروه‌های محترم داوری؛ ارزیابی ترکیب و چیدمان گروه‌های داوری، تعیین سهم حوزه‌ها و گروه‌های داوری از جوایز و نهایتاً نظارت بر روند داوری جشنواره از وظایف کمیته علمی جشنواره است و در راستای انجام آن رایزنی‌های متعدد با افراد صاحب صلاحیت و باسابقه در زمینه داوری، تألیف کتاب‌های آموزشی و بررسی سوابق افراد از این نظر در دستور کار اعضای محترم کمیته بوده است. برحسب وضعیت تولید کتاب‌های آموزشی و تنوع آن‌ها و صلاحیت داوران و تخصص و تجارب ارزشمند آن‌ها در زمینه‌های آموزشی و تألیف کتب متعدد و رابطه با کارگروه‌های داوری چیدمان گروه‌ها صورت گرفته و براساس حجم کتب وارده جهت بررسی و ورود به جشنواره و سوابقی که در این زمینه وجود دارد، سهم حوزه‌های مختلف تعیین و با بحث و بررسی با افراد محترم عضو کمیته این سهمیه‌ها مشخص شده و فهرست‌های اولیه کتاب‌ها درجه‌بندی شده و مورد ملاحظه قرار گرفته است. در نهایت روند داوری در گروه و کتب برگزیده و تقدیری با وسواس کامل در کمیته مطرح شده و مورد تأیید اعضای کمیته علمی قرار گرفته‌اند.

محمد کرام الدینی
مؤلف کتاب‌های درسی
زیست‌شناسی دوره
متوسطه

محمد کرام‌الدینی، معلم، نویسنده و مترجم ده‌ها مقاله و کتاب علمی و آموزشی از جمله کتاب‌های درسی زیست‌شناسی دوره متوسطه است. او دارنده عنوان مؤلف و مترجم برگزیده سه دوره کتاب سال در سال‌های (۱۳۸۵، ۱۳۸۹ و ۱۳۹۰)؛ سه دوره جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد (سومین ۱۳۸۱، نهمین ۱۳۹۰ و دهمین ۱۳۹۲)، بیست‌ویکمین جشنواره کتاب‌های دانشگاهی (۱۳۹۱) و نیز هفتمین جشنواره کتاب‌های برتر کودکان و نوجوانان (۱۳۹۲) است. کرام‌الدینی همچنین مؤسس المپیاد زیست‌شناسی ایران، داور بین‌المللی ۱۵ دوره المپیاد جهانی زیست‌شناسی، داور جشنواره‌های متعدد هنری، علمی و آموزشی کشور و نیز سردبیر فصل‌نامه رشد آموزش زیست‌شناسی است.

◀ ارزیابی شما از نقش و جایگاه جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد چیست؟

اگر بخواهیم اهمیت یا جایگاه چیزی را بدانیم، راه این است که تصور کنیم آن چیز وجود ندارد؛ یعنی در این مورد کافی است کمی بیندیشیم که در صورت نبود این جشنواره وضعیت چگونه می‌بود.

بی‌گمان هم‌سین‌وسالان من به یاد دارند که زمانی بازار بخشی از کتاب‌های کمک‌آموزشی، یعنی همان‌ها که امروزه

کمک‌درسی نام گرفته‌اند، زیرزمینی بود. کتاب‌هایی که به آن‌ها نام حل‌المسائل داده بودند و در آن‌ها راه‌حل‌ها و پاسخ‌های مسائل کتاب‌های درسی نوشته شده بود، با کیفیت نامطلوب و به صورت نیمه‌پنهان به فروش می‌رسید. کتاب‌فروش‌ها هر لحظه منتظر بودند مأموران از راه برسند و کتاب‌های حل‌المسائل را که عمدتاً به صورت پلی‌کپی منتشر می‌شدند، جمع کنند و با خود ببرند.

در آن زمان، هم فروشنندگان و هم خریداران کتاب به این موضوع پی برده بودند که این کار، یعنی جمع‌آوری کتاب‌های کمک‌درسی نه تنها تأثیری بر عرضه و تقاضای این نوع کتاب‌ها ندارد، بلکه به علت زیرزمینی بودن موجب افزایش قیمت هم می‌شود.

در آن روز و روزگار دانش‌آموزان و والدین قدرت انتخاب نداشتند. تنوع اندکی در بین این‌گونه کتاب‌ها موجود بود و کمتر کتابی با هدف کمک به آنچه آموزش به شیوه درست می‌نامیم، منتشر می‌شد. در نتیجه، رقابتی هم از این نظر بین ناشران وجود نداشت، بازار کتاب‌های کمک‌آموزشی و آموزشی از پویایی برخوردار نبود و مقوله کتاب‌های آموزشی چندان مورد بحث و توجه واقع نمی‌شد.

اکنون سال‌هاست این جشنواره در حال برگزاری است. شمار بسیاری از ناشران، اندیشمندان، مؤلفان و داوران در آن کار می‌کنند و آن را به پیش می‌برند. امروزه، کتاب کمک‌آموزشی موضوعی مطرح و مورد بحث است و تولید آن رقابتی است، که باید گفت بخش بزرگی از این پیشرفت مدیون همین جشنواره‌هاست. بنابراین، انتظار پیشرفت کیفی این‌گونه کتاب‌ها را هم داریم. جشنواره کتاب‌های آموزشی امروزه جایگاه مناسبی در بین اهل کتاب دارد و بالطبع تأثیرگذار و مؤثر هم هست.

◀ این جشنواره تا چه میزان موفق به سازمان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی شده است؟

نمی‌توان از یک جشنواره انتظار داشت که انقلاب کند و در مدت کوتاه همه‌چیز را متحول و دگرگون سازد. کار جشنواره آهسته اما پیوسته است. مانند رشد یک گیاه که می‌کاریم و از آن مراقبت می‌کنیم و از آن انتظار محصول داریم. گیاه لوبیای سحرآمیز نیست که یک‌شبه و ناگهانی رشد کند. باغبان رشد گیاه را حس نمی‌کند، بلکه اگر مقاطع زمانی مختلف را ثبت و آن‌ها را با هم مقایسه کند، متوجه رشد گیاه می‌شود. به یاد بیاوریم که نام این جشنواره هم رشد است. یعنی انتظار داریم تأثیر آن آهسته و پیوسته باشد، مانند رشد گیاه. به نظر من باید تحقیقی جامع در این مورد صورت بگیرد تا میزان اثرگذاری آن را مشخص کند. تعیین میزان سازمان‌دهی منابع آموزشی کار آسانی نیست، اما می‌پذیریم که تأثیر آن اندک نبوده است.

◀ بعد از برگزاری دوازده دوره جشنواره و کسب تجارب

گوناگون چشم‌انداز آن را چگونه ارزیابی می‌کنید؟
اساس کار جشنواره و اعتبار آن را داورها و داورهای تشکیل می‌دهند؛ اما داورها هم انسان‌اند و نمی‌توانند به‌طور کامل، فارغ از زمینه‌های فکری، سلیقه‌ای و شخصی خود به داورى بپردازند. انتظار این است که داور حتی‌الامکان و تا آنجا که می‌تواند بی‌طرف باشد و با توجه به اصول داورى کند. بی‌گمان در گذشته خطاهایی در داورى‌ها روی داده و انتظار هم می‌رود که در آینده نیز از این نوع خطاها روی دهد؛ اما در هر حال، امید می‌رود این خطاها با گذشت زمان و پیشرفت کار جشنواره به تدریج کاهش یابند. در این صورت، رشد داورى هم در این جشنواره از مواردی است که انتظار داریم روی بدهد و چشم‌انداز را زیباتر کند.

◀ ممکن است در مورد خطاهایی که معتقدید روی داده است، اندکی بیشتر توضیح دهید؟

بله، یکی از خطاها اعلام کردن کتاب‌های به اصلاح کنکوری به‌عنوان کتاب‌های برتر و الگوست. کتاب‌هایی که جشنواره اعلام می‌کند، باید الگوی مؤلفان و ناشران باشند؛ یعنی جشنواره با انتخاب و معرفی کتاب‌های مناسب نوعی الگو به

جامعه معرفی می‌کند. به نظر من وجود تعدادی کتاب کنکوری در میان این آثار برگزیده یا برتر در سال‌های قبل از نقاط ضعف این جشنواره بوده است. کتاب‌های کنکوری، با زحمت اندک، بیشتر با هدف سودجویی و سوداگری با استفاده از متون کتب درسی تهیه می‌شوند و در بیشتر آن‌ها حتی نامی از مؤلفان اصلی کتاب‌های درسی وجود ندارد.

بسیار گفته شده است که کنکور مانند غولی اهداف واقعی آموزش و پرورش را می‌بلعد و خود برای آن هدف تعیین می‌کند. ما نباید اجازه دهیم که اهداف آموزش و پرورش باز بچه دست سوداگران و منفعت‌طلبان شود. خوشبختانه، نحوه داورى در جشنواره سیزدهم رشد بسیار داشته است و به این مورد که عرض کردم بیشتر توجه شده است و این یعنی پیشرفت کار.

◀ در خصوص کمیته علمی جشنواره که در آن عضویت دارید و اقدامات صورت گرفته بگویید.

کار اعضای کمیته علمی بیشتر بررسی کلی نحوه و کم و کیف داورى‌های جشنواره است. نظارت بر داورى؛ مانند تأیید صلاحیت سرگروه‌های داورى و ترکیب گروه‌های داورى یکی از اصول کار کمیته علمی جشنواره است. اقدامات این کمیته با تشکیل جلسات و بررسی و تأیید داورى‌ها انجام می‌شود؛ اما داورها در داورى آزادند و تصمیم‌های نهایی را در این جشنواره خودشان می‌گیرند.

محمد کرام‌الدینی:

نمی‌توان از جشنواره

انتظار داشت که انقلاب

کند و در مدت کوتاه

همه‌چیز را دگرگون

سازد؛ کار جشنواره

آهسته اما پیوسته است

وقتی همه گروه‌های
استثنایی را با هم در نظر
بگیرید، جامعه بزرگی
را تشکیل می‌دهند.
گفته می‌شود معلولان
بزرگ‌ترین اقلیت در
جهان هستند. ۶۰۰ تا
۷۰۰ میلیون معلول در
جهان هستند و هیچ
اقلیتی در دنیا با این
تعداد وجود ندارد

کتاب‌هایی دربارهٔ بزرگ‌ترین اقلیت جهان

گپ‌وگفتی با علی اسلامبولچی، سرگروه داوران آموزش و پرورش کودکان استثنایی

کتاب‌ها ویژگی‌های روان‌شناختی، نیازهای آموزشی، توان‌بخشی و... این گروه از دانش‌آموزان را بررسی می‌کند. در این دوره از جشنواره کتاب‌هایی که دربارهٔ کودکان کم‌توان ذهنی و آسیب‌دیدگان بینایی باشند نسبت به گروه‌های دیگر کمتر بود. اما درباره «اوتیسم» و نیز کودکانی که اختلالات رفتاری دارند کتاب‌های زیادی به دستمان رسید. در نهایت کتابی که مستقیماً برای این گروه از دانش‌آموزان نوشته شده باشد نسبتاً کم است. می‌توان گفت در این بخش با کمبود مواجه هستیم گرچه میزان کتاب‌های تألیفی نسبت به ترجمه رشد چشمگیری داشت.

◀ آثار امسال ویژگی خاصی داشتند؟

بله. جنبهٔ کاربردی آثار بیشتر بود. به علاوه اینکه نگاه‌های جدیدی به حوزه کودکان استثنایی دیده می‌شود. مثل الگوی غذایی برای کودکان استثنایی. مورد دیگری که نظر ما را جلب کرد کتاب‌هایی بود که مترجمان آن‌ها از اولیای کودکان اوتیسم بودند. یا کتابی بود که مترجم آن، خودش از دانش‌آموزان استثنایی بوده و اکنون فارغ‌التحصیل دانشگاه است.

◀ پس آثار امسال تنوع خوبی داشتند.

بله. تنوع کتاب‌های گروه ما زیاد است. به این دلیل که گرچه همه کتاب‌ها زیر نام آموزش و پرورش کودکان استثنایی جمع

اشاره

علی اسلامبولچی، سرگروه داوران آموزش و پرورش کودکان استثنایی، می‌گوید کتاب‌هایی که در این حوزه منتشر می‌شوند بیش از آن که برای کودکان استثنایی باشند، دربارهٔ آن‌ها هستند. به گفتهٔ وی در کتاب‌هایی که امسال در این حوزه به جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد رسیده‌اند جنبهٔ کاربردی و نگاه‌های نو به این کودکان غلبه دارد.

◀ آقای اسلامبولچی، از داوری آثار حوزه کودکان استثنایی برایمان بگویید.

نزدیک به ۱۰۰ عنوان کتاب در گروه کودکان استثنایی در کتاب‌نامه اخیر رشد معرفی شده بود که از آن میان حدود ۵۵ عنوان به مرحلهٔ بعد راه یافتند. ما در غربالگری اولیه از میان آن‌ها، ۱۴ عنوان را واجد حضور در مرحلهٔ دوم داوری دانستیم. داوران گروه نظرات خود را دربارهٔ این کتاب‌ها اعلام کردند که از میان آن‌ها هشت عنوان به مرحلهٔ نهایی داوری و رقابت راه یافتند. در نهایت هم یک کتاب به‌عنوان اثر برگزیده و یک عنوان اثر تقدیری معرفی شدند.

◀ آثار، بیشتر برای چه گروهی از مخاطبان بودند؟

بیشتر درباره کودکان استثنایی هستند و نه برای آن‌ها. بیشتر

کتاب‌هایی دور از نیاز مخاطب

گپ‌گفتی با حسین بابویی،

سرگروه داوران حوزه سلامت و تربیت بدنی

اشاره

سلامت و تربیت بدنی یکی دیگر از حوزه‌هایی است که آثار مرتبط با آن در سیزدهمین جشنواره بررسی شده است. حسین بابویی، مدیرکل دفتر تربیت بدنی و فعالیت‌های ورزشی وزارت آموزش و پرورش و سرگروه داوران این حوزه در گفت‌وگویی که پیش‌رو دارید از روند داوری و کیفیت آثار داوری شده گفته است. به نظر وی غلبه آثار ترجمه بر تألیف و کاربردی نبودن محتوای کتاب‌ها در مدارس و نیز دور بودن از نیازهای مخاطبان از مهم‌ترین موضوعاتی است که در کتاب‌های این دوره به چشم می‌خورند.

آقای بابویی، چند عنوان کتاب به حوزه تربیت بدنی و سلامت رسیده بود و سهم آثار تألیفی چقدر بود؟
۱۵ عنوان کتاب به مرحله آخر داوری رسیدند که بخش زیادی از آن‌ها ترجمه بود. متأسفانه در حوزه تربیت بدنی و سلامت تعداد کتاب‌های تألیفی کم است و بیشتر مترجمان فعال‌اند؛ در حالی که سیاست‌گذاری‌ها باید به گونه‌ای باشد که بتوانیم با توجه به اقتضات و شرایط کشور و رویکردهایمان به سمت تولید آثار تألیفی حرکت کنیم؛ چون

شده، اما خود شامل هفت گروه می‌شود: کودکان کم‌توان ذهنی، آسیب‌دیده بینایی، آسیب‌دیده شنوایی، کودکان دارای اختلالات هیجانی رفتاری، کودکان معلولان جسمی حرکتی، گروه اختلالات خاص یادگیری و گروه چندمعلولیتی. به هر یک از این گروه‌ها می‌توان از بعد آموزشی، پرورشی، توان‌بخشی، مشاوره، مددکاری و... وارد شد. در واقع مخاطبان ما متنوع‌اند و هر کدام نیازهای خاصی دارند که در آن حوزه‌ها هم تنوع وجود دارد.

فکر می‌کنید این آثار نیازهای مخاطبان را تأمین می‌کنند؟

به نظر می‌رسد باید کتاب‌های بیشتری برای والدین در این حوزه تولید شوند؛ چون بدون حضور و کمک والدین و ارتقای دانش و توانایی آن‌ها کارمان ابتر می‌ماند. بنابراین آن‌ها نیاز به اطلاعات بیشتری دارند. در حالی که بیشتر آثار برای دانشجویان، کارشناسان و متخصصان این حوزه نوشته یا ترجمه می‌شوند.

برای تشویق ناشران و مؤلفان به تولید آثار بیشتر در این حوزه چه پیشنهادی دارید؟

خانواده‌های کودکان استثنایی شرایط متفاوتی دارند. هزینه‌های بالایی دارند که حتی خرید کتاب را برای آن‌ها سخت می‌کند. اگر به ناشرانی که در این حوزه فعالیت می‌کنند، کمکی شود که بیشتر در این حوزه کار کنند، کمبودها جبران می‌شود. وقتی همه گروه‌های استثنایی را با هم در نظر بگیرید، جامعه بزرگی را تشکیل می‌دهند. گفته می‌شود معلولان بزرگ‌ترین اقلیت در جهان هستند. در واقع ۶۰۰ تا ۷۰۰ میلیون معلول در جهان هستند و هیچ اقلیتی در دنیا با این تعداد وجود ندارد. البته این آمار همه گروه‌ها را دربرمی‌گیرد. مثلاً شیوع نابینایی در جامعه خیلی کم و در حد یک دهم درصد است. در نتیجه جامعه نابینایان کم‌جمعیت است. اگر کتابی برای این جمعیت تولید کنید شانس فروش آن پایین است بنابراین مجبورید تیراژ را پایین بیاورید که در نتیجه هزینه‌ها بالا می‌رود. بنابراین اگر از ناشرانی که در این حوزه فعالیت می‌کنند حمایت‌هایی صورت بگیرد استقبال می‌کنند.

یکی از اهداف جشنواره معرفی آثار مناسب هر گروه به مخاطبان است. فکر می‌کنید در گروه آموزش و پرورش استثنایی جشنواره تا چه حد موفق بوده است؟

به نظر من خیلی موفق بوده است. کتاب‌هایی که در این زمینه به‌دست ما می‌رسد جمعیت دارند و کم و بیش همه گروه‌ها را دربرمی‌گیرد. اما سؤالی که مطرح است این است که چرا ناشران کمی در این حوزه شرکت می‌کنند؟ مثلاً در حوزه روان‌شناسی و کودکان استثنایی معتبرترین ناشر شرکت نکرده است. یا کتاب‌های بسیار خوبی در بازار هست که آن را در جشنواره شرکت نداده‌اند. به نظر می‌رسد باید ناشران مشارکت بیشتری در این حوزه داشته باشند.

بیشتر می‌توانند نیاز ما را رفع کنند. گرچه آثار ترجمه شده هم خوب هستند و نشان می‌دهد ناشران و مترجمان ما به منابع بین‌المللی دسترسی دارند اما در نهایت به‌نظر ما باید بیشتر به سمت کتاب‌های تألیفی حرکت کنیم.

فکر می‌کنید دلیل میزان کم آثار تألیفی در حوزه تربیت بدنی و سلامت چیست؟

فکر می‌کنم ما باید بتوانیم آثار مورد نیازمان را سفارش دهیم و تلاش بیشتری در این زمینه داشته باشیم و عناوین و سرفصل‌های مورد نیازمان را به ناشران و مؤلفان سفارش دهیم. شاید چون مؤلفان با نیازهای ما آشنایی ندارند بیشتر به سمت موضوعاتی می‌روند که در دنیا درباره آن‌ها کار شده است. شاید اگر عناوین مورد نیازمان را مشخص و اعلام عمومی کنیم، در این زمینه کمک‌کننده باشد.

یکی از مشکلات کتاب‌ها این بود که بیشتر آن‌ها جنبه صرفاً علمی داشتند. گرچه این موضوعات هم مهم هستند اما در مدرسه کاربرد ندارند و نیاز مستقیمی از مدرسه را برطرف نمی‌کنند

مدارس و... در وهله اول باید رویکرد کتاب‌ها برای معلمان، مدیران و دانش‌آموزان کاربردی‌تر باشد. یعنی رویکردشان از «صرفاً علمی» به سمت کاربردی حرکت کند. ما هم باید مشکلات و نیازهایمان را در حوزه درس تربیت بدنی شناسایی کنیم. پس از آن ببینیم آیا این نیازها توسط معلمان علاقه‌مند به این حوزه برطرف می‌شود یا نیاز طوری است که فرد متخصص باید آن‌ها را برطرف کند. بنابراین در وهله اول باید نیازسنجی‌هایی در این زمینه صورت گیرد و براساس نتایج آن مشخص کنیم چه کسی می‌تواند درباره آن محتوا تولید کند. یکی از مشکلات ما در کتاب‌ها این بود که بیشتر آن‌ها جنبه صرفاً علمی داشت. گرچه این موضوعات هم مهم هستند اما در مدرسه کاربردی نیستند و نیاز مستقیمی از مدرسه را برطرف نمی‌کنند.

با توجه به فعالیت و تجربه خودتان، فکر می‌کنید دانش‌آموزان و معلمان چه نیازهایی دارند؟

گام اول نیاز به آشنایی با چارچوب‌های اجرای صحیح درس تربیت بدنی و فعالیت‌های ورزشی برای مدیران است. فکر می‌کنم مدیران با اهداف تربیت بدنی در آموزش و پرورش چندان آشنا نیستند و هنوز فلسفه تربیت بدنی و اثر آن بر سلامت و تربیت برای مدیران و حتی معلمان و خانواده‌ها مشخص نیست. به‌همین دلیل اهتمام لازم را در این زمینه ندارند. از سوی دیگر به‌دلیل پراکندگی مدارس در کشور و وجود اقلیم‌ها و فرهنگ‌های متفاوت، برای اجرای برنامه‌های درس تربیت بدنی با موانع و مشکلاتی روبه‌رو هستیم. برای بسیاری از این مشکلات به‌صورت استانی یا منطقه‌ای راه‌حلی وجود دارد. ما باید محتوایی را آماده کنیم که کاربردی باشد و وقتی مخاطب از آن استفاده می‌کند بتواند بخشی از مشکلات را رفع کند و درس تربیت بدنی درست اجرا شود.

آقای بابویی، جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد بیش از یک دهه است که برگزار می‌شود. تأثیرگذاری جشنواره را چگونه ارزیابی می‌کنید؟

من پیش از این هم، به‌عنوان یک معلم، جشنواره را رصد می‌کردم. جشنواره انگیزه و مسیری الگودهنده برای ناشران، مؤلفان و مترجمان است که روند حرکتش را مثبت می‌دانم. گرچه ممکن است در برخی حوزه‌ها افت‌وخیزی داشته باشد اما در مجموع روند خوبی را طی کرده و در چند سال اخیر بهتر هم شده است. اما به‌نظر می‌رسد معلمان هنوز آن‌طور که باید و شاید جشنواره را نمی‌شناسند. بنابراین نیاز داریم جشنواره را بیشتر بشناسانیم تا جریان فراگیرتری ایجاد شود.

مخاطبان کتاب‌ها بیشتر چه گروهی بودند؟

بیشتر مریبان بودند و نه حتی معلمان. کتابی که به‌صورت ویژه برای معلمان تربیت بدنی در داخل مدارس تعریف شده باشد نداشتیم. گرچه کتاب‌ها می‌توانند برای معلمان هم تا حدی قابل استفاده باشند. برخی کتاب‌ها هم مخاطب عمومی داشت و حتی برای خانواده‌ها هم قابل استفاده بود.

به‌طور کلی محتوای کتاب‌های را چگونه ارزیابی می‌کنید؟

به‌طور کلی محتوای کتاب‌ها با نیازهای ما فاصله داشت و با قاطعیت می‌توانم بگویم نیازهای مخاطبان ما را تأمین نمی‌کنند.

فکر می‌کنید چه قشری می‌تواند نیازهای دانش‌آموزان و معلمان را در این زمینه برطرف کند؟ آیا می‌توانیم معلمان با تجربه را تشویق به تألیف در این زمینه کنیم؟

باید نیازهایمان را در این زمینه تفکیک کنیم. یک بخش حوزه برنامه اصلی یا اجرای درس تربیت بدنی در مدرسه است. بخش بعدی فعالیت‌های مکمل و فوق برنامه است مانند فعالیت‌های ورزشی درون مدرسه‌ای مانند ورزش صبحگاهی، کانون‌های

کتاب‌های کار زیادی
در حوزه علوم تجربی
مناسب شناخته
می‌شوند، ولی فقط
دو کتاب کار وارد
جشنواره شدند؛ این
موضوع فاصله زیاد این
کتاب‌ها را با اهداف
و رویکردهای برنامه
درسی جدید علوم نشان
می‌دهد

نیازمند کتاب‌های علمی تألیفی هستیم

گپ‌وگفتی با مریم انصاری، سرگروه داوران حوزه علوم تجربی

اشاره

فاصله آثار تولید شده در حوزه علوم تجربی با اهداف و رویکردهای برنامه درسی جدید علوم و غلبه ترجمه بر تألیف، از موضوعاتی است که به گفته مریم انصاری در کتاب‌های این دوره از جشنواره به چشم می‌خورد. سرگروه داوران حوزه علوم تجربی معتقد است که مخاطبان در این حوزه نیازمند آثار تألیفی متناسب با مسائل بومی کشورمان هستند؛ آثاری که با توجه به زبان مخاطب و اهداف برنامه درسی نوشته شده باشد. به گفته وی روش‌های نوین آموزش علوم و مهارت‌های فرایندی و تفکر از مهم‌ترین موضوعاتی است که معلمان به آثاری درباره آن‌ها نیازمندند.

علوم و مهارت‌های فرایندی و تفکر را با ذکر مصداق‌های علمی به معلمان آموزش دهند. در بخش دانش‌افزایی نیز وجود کتاب‌های تألیفی که با فرهنگ ایرانی و اسلامی ما همخوانی داشته باشند و برای گروه مشخصی از مخاطبان - به‌ویژه دوره ابتدایی - نوشته شده باشند، ضروری به‌نظر می‌رسد.

فکر می‌کنید آثار نسبت به دوره قبل چه تفاوتی داشتند؟
ارتقای سطح کیفی آثار، تنوع موضوعی آن‌ها و پرداختن به موضوعات مورد نیاز دانش‌آموزان و معلمان امکان معرفی هفت نامزد را فراهم آورد و گروه داوران علوم تجربی توانستند در این دوره کتاب‌های برگزیده و تقدیری معرفی کنند. همچنین ورود کتاب‌های تألیفی در بخش‌های دانش‌افزایی و آموزش معلمان و نیز ورود کتاب‌های کار به مرحله پایانی، این دوره از جشنواره را متمایز می‌کند.

شما فکر می‌کنید آثار رسیده به جشنواره، نیازهای مخاطبان ما را برطرف می‌کند؟

بسی. در زمینه دانش‌افزایی کتاب‌ها تا حدود زیادی نیاز مخاطبان را برآورده می‌کنند. اما درباره مسائل بومی کشورمان کار زیادی لازم است. مثلاً اگر دانش‌آموزی بخواهد درباره پرندگان اطلاعات کسب کند، کتاب‌های متعددی در این زمینه پیش‌رو دارد اما برای شناخت پرندگان ایران دایره انتخاب او بسیار محدود است. نکته دیگر آن که برای تأمین نیازهای برنامه علوم مدرسه‌ای، کتاب‌های کمک‌آموزشی و کمک‌درسی باید به زبان مخاطبان هر دوره تحصیلی و اهداف برنامه بیشتر توجه کنند.

به‌نظر شما جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد تا چه میزان به هدف خود که سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی است رسیده است؟

ارتقای کیفی آثار نشان می‌دهد که در فاصله دو دوره جشنواره، تغییر مثبتی در آثار ایجاد شده و این موضوع نشان‌دهنده حرکت رو به رشد در زمینه سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی است.

خانم انصاری، در این دوره چند عنوان کتاب و بیشتر برای چه گروه از مخاطبان به گروه علوم تجربی رسید؟

در دوره سیزدهم جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد، ۳۲ عنوان کتاب در حوزه علوم تجربی به مرحله پایانی راه پیدا کرد که عمدتاً شامل کتاب‌های دانش‌نامه و دانش‌افزایی (به شکل مجموعه و تک‌جلدی)، دو عنوان کتاب کاربردی برای دانش‌آموزان ابتدایی و متوسطه اول و دو عنوان کتاب آموزش مهارت‌های فرایندی و راهبردی یاددهی و یادگیری برای معلمان ابتدایی و متوسطه اول بود.

تحلیل شما از کتاب‌های این دوره چیست؟

در حوزه علوم تجربی کتاب‌های رسیده به جشنواره بیشتر در زمینه دانش‌افزایی است که متأسفانه اغلب آن‌ها ترجمه‌اند. اگرچه کتاب‌های کار زیادی در این حوزه مناسب شناخته می‌شوند، ولی فقط دو عنوان کتاب حائز شرایط لازم برای ورود به مراحل پایانی جشنواره بودند. این موضوع فاصله زیاد این کتاب‌ها را با اهداف و رویکردهای برنامه درسی جدید علوم نشان می‌دهد.

در حوزه علوم تجربی بیشتر با چه کمبودی روبه‌رو هستیم؟
ما در این حوزه نیازمند آثار تألیفی هستیم که روش‌های نوین آموزش

تفکر و پژوهش نیازمند فرهنگ‌سازی

گپ و گفتی با میترا دانشور، سرگروه داوران حوزه تفکر و پژوهش

اشاره

میترا دانشور سرگروه داوران حوزه تفکر و پژوهش است؛ حوزه‌ای نسبتاً جدید که مورد تأکید سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و برنامه درسی ملی است. با وجود این دانشور معتقد است گرچه آثار رسیده برای این دوره از جشنواره از رشد کیفی خوبی برخوردار بودند اما این حوزه جدید و مهم آن طور که باید و شاید مورد توجه قرار نگرفته است. از این رو لازم است برنامه‌ای برای فرهنگ‌سازی و شناساندن اهمیت آن به مسئولان، ناشران و مؤلفان داشت. گفت‌وگوی ما را با او درباره آثار حوزه تفکر و پژوهش می‌خوانید:

آثار رسیده به حوزه تفکر و پژوهش در این دوره از

جشنواره چطور بودند؟

امسال ۱۱ عنوان کتاب به گروه ما رسید که دو عنوان از آن‌ها درباره طراحی آموزشی موقعیت‌های یادگیری برای اجرا در کلاس بود. بقیه آثار در حوزه دانش‌افزایی بودند. البته کتاب‌هایی هم بودند که بر موضوع مهارت‌های تفکر متمرکز شده بودند. نکته‌ای که درباره کتاب‌های این دوره می‌توان گفت آن است که همه آن‌ها مربوط به مریدان و بزرگسالان بودند و برای مخاطب دانش‌آموز کتابی نداشتیم. این موضوع را هم می‌توان مثبت دانست و هم منفی. مثبت از این منظر که

ناشران و مؤلفان اهمیت معلم را در پرورش تفکر درک کرده‌اند. اما این نباید باعث شود که از دانش‌آموز غافل شویم. موضوع دیگری که در کتاب‌ها به چشم می‌خورد این بود که برخی از کتاب‌ها روش‌هایی را برای عموم معلمان ارائه می‌کردند. برخی دیگر که طرح درس ارائه داده بودند طیف گروه مخاطب را وسیع در نظر گرفته بودند. انتظار این است که وقتی طراحی آموزشی مدنظر است، برای گروه خاصی باشد. این نکته‌ای بود که خیلی با آن برخورد داشتیم.

از نظر کیفیت کتاب‌ها در چه سطحی بودند؟

کتاب‌های گروه تفکر و پژوهش واقعاً کیفیت خوبی داشتند. سطح کتاب‌ها بالا رفته بود و مؤلفان سعی کرده بودند مبانی را تبیین کنند. یعنی مدلی را برای پرورش تفکر داشتند و سعی کرده‌اند مبانی آن مدل را تبیین کنند. این خود سطح بالاتری از تألیف است که در کتاب‌های دوره‌های گذشته مشاهده نمی‌شد.

شاید ما در سال‌های گذشته از سر ناچاری و با چشم بستن بر برخی ضعف‌ها اثری را انتخاب و معرفی می‌کردیم. اما امسال کتاب‌ها، چه به لحاظ محتوا و چه به لحاظ طراحی آموزشی، رشد کیفی داشتند. شاید حتی بتوان گفت امسال چون کتاب‌های خوب زیاد بودند، انتخاب یک کتاب از بین

آن‌ها برای ما سخت شده بود.

◀ **باچه معیار یا معیارهایی کتاب برگزیده خودتان را انتخاب کردید؟**

علاوه بر معیارهایی که در فرم ارزیابی بودند، ما در گروه به معیارهای کاربردی بودن کتاب در کلاس، بیشترین خلاقیت در طراحی آموزشی برای اجرا در کلاس و هم‌چنین انسجام و پیوستگی حداکثری مطالب را در نظر بگیریم. در واقع به لحاظ معیارهایی که در فرم ارزیابی جشنواره وجود دارند، کتاب‌ها خیلی به هم نزدیک بودند. ما این سه معیار را اضافه کردیم تا بتوانیم انتخاب را انجام دهیم.

◀ **با توجه به اینکه حوزه تفکر و پژوهش حوزه جدیدی است، برای تشویق ناشران و مؤلفان برای تولید اثر در این حوزه چه می‌توان کرد؟**

نخستین انتظار من از مسئولان جشنواره این بود که تعداد جوایز این حوزه را - حتی با وجود آثار کم - بیشتر کنند؛ چون تفکر و پژوهش یک موضوع جدی و از تأکیدات سند تحول بنیادین و برنامه درسی ملی است. این موضوع می‌تواند ناشران را ترغیب کند و نشان دهد که این حوزه برای جشنواره مهم است. ما با همکاری دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی راهنمای تولید کتاب‌های پرورش تفکر را تولید کرده‌ایم. در این راهنماها معیارها به صورت دقیق و مکتوب ارائه شده‌اند و مسیر همراهی با برنامه درسی را به ناشران و مؤلفان محترم نشان داده‌اند. از سوی دیگر شناساندن حوزه تفکر و پژوهش نیاز به فرهنگ‌سازی در میان ناشران، مسئولان، اولیا و معلمان دارد. همین‌طور باید وارد حوزه تولید آثار در این حوزه برای اولیای دانش‌آموزان شویم. ابتدا باید فرهنگ‌سازی کنیم و بعد نقشی را که آن‌ها می‌توانند در پرورش تفکر داشته باشند تبیین کنیم.

◀ **منظورتان از فرهنگ‌سازی دقیقاً این است که این حوزه هنوز ناشناخته است و باید خوب معرفی شود؟**

اولیای دانش‌آموزان هنوز بیشتر به سمت مدارس می‌روند که ساعت ریاضی بیشتری دارند یا کلاس آموزش زبان دارند. درس‌های خاصی برایشان اهمیت دارد و کسی سراغ تفکر و پژوهش را نمی‌گیرد. حتی در اختصاص دبیر به درس‌های تفکر و پژوهش، تفکر و سبک زندگی و تفکر و سواد رسانه‌ای می‌توان گفت تبدیل به درس‌هایی شده‌اند که ساعات خالی دبیران را پر می‌کنند. گاهی معلمان این درس را فدای درس‌های دیگر می‌کنند یا مسئولان سامان‌دهی نیروی انسانی خود را با آن انجام می‌دهند و در نهایت اعلام می‌کنند درس غیر تخصصی را به دبیر تخصصی سپرده‌اند. در حالی که

موضوع برعکس است. پرورش تفکر کار تخصصی تری است. فرد باید مبانی و روش‌های آن را بداند و بتواند در کلاس اجرا کند. فرهنگ‌سازی همین است. همه می‌پذیرند که باید تفکر را پرورش داد اما هنگام عمل آن‌طور که لازم است عمل نمی‌کنند. لذا فرهنگ‌سازی برای پرورش تفکر بین مدیران و معلمان و اولیا مهم است.

◀ **فکر می‌کنید جشنواره کتاب‌های کمک آموزشی و تربیتی تا چه حد توانسته در سامان‌دهی این منابع موفق باشد؟**

در حوزه تفکر و پژوهش کاستی‌هایی در حوزه برنامه‌ریزی، تألیف و اجرا وجود دارد. همه این‌ها هم متأثر از نگرش‌ها و فرهنگ آموزش است. جشنواره کمک می‌کند برخی از این کاستی‌ها برطرف و جبران شوند و علاوه بر این به ناشران جهت می‌دهد که ما به چه نوع کتاب‌هایی به‌عنوان کتاب‌های کمک‌آموزشی و تربیتی در کنار کتاب‌های درسی نیاز داریم تا بتوانیم فرزندان کشور را متفکر تربیت کنیم.

کتاب‌های گروه تفکر و پژوهش واقعاً کیفیت خوبی داشتند. سطح کتاب‌ها بالا رفته بود و مؤلفان سعی کرده بودند مبانی را تبیین کنند. یعنی مدلی را برای پرورش تفکر داشتند و سعی کرده‌اند مبانی آن مدل را تبیین کنند. این خود سطح بالاتری از تألیف است که در کتاب‌های دوره‌های گذشته مشاهده نمی‌شد

کتاب‌های بازاری و ضعیف، ضد مطالعه‌اند

گپ‌وگفتی با مرجان فولادوند، سرگروه داوران حوزه داستان دوره آموزش ابتدایی

اشاره

گروه داستان دوره ابتدایی با سرگروهی مرجان فولادوند آثار چاپ اول این حوزه در سال‌های ۹۳ و ۹۴ را بررسی کرده‌اند. فولادوند معتقد است بیشترین سهم تولید کتاب کودک در ایران مربوط به کتاب‌های بازاری ضعیف است که این موضوع باعث بیشتر دیده شدن آن‌ها هم می‌شود. اما آنچه آثار جشنواره امسال را تا حدی متفاوت کرده ورود آثار فانتزی فرم‌گرا به این حوزه است که البته در خدمت ایجاد معنا یا تفکری در مخاطب نبودند.

خانم فولادوند، از داوری آثار رسیده به گروه داستان دوره ابتدایی برایمان بگویید.

از میان کتاب‌های چاپ اول در سال‌های ۹۳ و ۹۴ و تعداد بسیار کمی از کتاب‌های چاپ سال ۹۲ که به داوری جشنواره قبل نرسیده بودند، بعد از دو مرحله داوری و انتخاب بهترین‌ها، حدود ۹۰ عنوان کتاب به مرحله داوری نهایی رسیدند. البته کتاب‌های ترجمه و تألیف در یک گروه بودند. ما ابتدا کتاب‌های ترجمه را جدا کردیم. چرا که معیارهای سنجش آثار تألیف و ترجمه با هم متفاوت است و نمی‌توان آن‌ها را با هم ارزیابی کرد، به‌عنوان مثال در داستان به شخصیت‌پردازی، جذابیت ماجرا، نوآوری در ساخت داستان و... رأی می‌دهیم، اگر بخواهیم در داستان ترجمه هم طبق همین معیارها امتیاز دهیم باید جایزه به نویسنده تعلق

بگیرد نه به مترجم. معیارهایی که ترجمه را باید با آن‌ها سنجید، معیارهایی‌اند از قبیل وفاداری به متن، روانی در زبان مقصد، انتخاب لحن و... یعنی به‌طور کلی معیارها با هم متفاوت است. بنابراین پیشنهاد دادیم که گروهی برای بررسی تخصصی‌تر آثار ترجمه ایجاد شود.

کتاب‌های امسال را چگونه دیدید؟

واقعیت این است که عمده کتاب‌هایی که تعداد و سهم بیشتری از تولید کتاب کودک ایران را شامل می‌شوند، کتاب‌های بازاری با متن، تصویر و کتاب‌سازی بسیار ضعیف است که در کمال ناباوری تیراژ و سیستم توزیع بسیار گسترده‌ای هم دارد که باعث می‌شود مردم بیش از کتاب‌های خوب، این نوع کتاب‌ها را ببینند و بخرند. آسیبی که این کتاب‌ها به فرهنگ کتاب‌خوانی می‌زنند انکارنشده است. این کتاب‌ها با محتوای ضعیف مخاطب را از مطالعه سرخورده می‌کنند. به‌خصوص در دوره کودکی که نخستین مواجهه کودک با جهان کتاب و مطالعه است اگر این مواجهه ناموفق باشد و برای مخاطب لذت‌بخش نباشد احتمال اینکه برای همیشه مطالعه را کنار بگذارد بسیار زیاد است. یکی دیگر از موضوعاتی که امسال در میان کتاب‌ها به چشم می‌خورد آن بود که برخی ناشران کتاب‌های قدیمی خود را با عنوان چاپ نخست منتشر کرده بودند. یعنی کتابی که سال‌ها

پیش منتشر شده و موفق بوده با کمی تغییر مثل تغییر جلد یا حتی بی هیچ تغییری به عنوان کتاب چاپ اول دوباره وارد بازار کتاب شده است.

◀ این موضوعات و مشکلات سال هاست که مطرح می شود...

بله. چرا که این حرفها جایی شنیده نمی شوند. سال هاست می گوئیم یکی از موانع رشد عادت مطالعه در ایران کتابهای بد هستند. چرا باز هم کتابهای بد گسترش پیدا می کنند و بازار نقد ما این قدر کساد است و این نقدهای کم هم شنیده نمی شود؟ از آن مهم تر این که جشنواره های متعددی در ایران برای معرفی کتاب برگزار می شود. حاصل این جشنواره ها فهرستی از بهترین کتابهای موجود است، برای انتخاب این کتابها و تهیه این فهرستها وقت و تخصص و هزینه بسیاری صرف می شود. اما چرا این کتابهای منتخب، در نمایشگاههای گسترده ای که توسط نهادهای دولتی در سطح شهرها، در مدارس، مراکز فرهنگی و... برگزار می شود و از تخفیفهای خوبی هم برخوردار هستند حضور ندارند؟

این نمایشگاهها که هدفشان در دسترس قرار دادن کتاب و آسان شدن ارتباط مردم و کتاب است در فرم و اجرا موفق هستند اما محتوایی که ارائه می کنند چندان قابل دفاع نیست. در حوزه کتاب کودک و نوجوان، ما چند لیست از کتابهای برتر داریم که طی سال معرفی می شوند. از جمله جشنواره رشد، فهرست کتابهای لاک پشت پرده، فهرست شورای کتاب کودک، جایزه آذر یزدی، جایزه کتاب کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان و... جای کتابهای معرفی شده در این لیستها در این نمایشگاهها واقعاً خالی است و جایشان را ضعیف ترین کتابها پر کرده اند. پس اگر می فرمایید این مشکلات سال هاست که تکرار می شود به این دلیل است که کسی حرفها را نمی شنود. شهرداری که در فرهنگسراها کتابها را با تخفیف عرضه می کند، و وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی که تخفیفهایی ارائه می دهد، چرا سراغی از این فهرستها نمی گیرند؟

◀ پس به نظر شما یکی از مشکلات این است که تعداد کتابهای نامناسب بیشتر از کتابهای مناسب است؟

هم در تولید بیشتر است و هم در توزیع. به غیر از این که سهم بیشتری از بازار کتاب دارند، سهم بیشتری از نمایشگاهها و تخفیفهای دولتی را هم گرفته اند. چون به کارهای کارشناسی توجهی نمی کنند. کاش کمیته ای باشد که مشخص کند چه ناشری چه آثاری را به نمایشگاه بیاورد و این کمیته به لیستهای کارشناسی شده و منتخب حاصل از جشنوارهها هم توجه کند.

◀ به طور کلی تحلیل تان از آثاری که امسال داوری کردید چیست؟ نسبت به سالهای گذشته چه تفاوتی داشتند؟ نکته ای که در کتابهای کودک امسال چشمگیر بود، تعداد

بسیار زیاد فانتزیهای فرم گرا بود. به نظر من تلاش ما برای وارد کردن فانتزی در ادبیات کودک که جای آن خالی بود، به لطف و زحمت نویسندگان و ناشرانی که وقت و عمر خود را برای این موضوع گذاشته اند در حال شکل گیری است. ما در حال پیدا کردن بنیه ای از تولید فانتزی هستیم. این جای خوشحالی دارد اما اگر ظرفیت ساخت فانتزی ما در خدمت ایجاد معنا و تفکر که اتفاقاً کودکان ما به شدت به آن نیازمندند در نیاید، جای عمده ای از ادبیات کودک و نوجوانان خالی می ماند. من امیدوارم در جشنواره های آینده شاهد تولید فانتزیهایی باشیم که با وجود فرمهای تازه و قوی محتوای قابل تأمل تری هم دارند. آنچه ما امسال بیشتر دیدیم فانتزیهایی محدود به تصویر و ایماژ بودند. یعنی فقط سعی در ایجاد تصاویر تخیلی دارند و

نه ماجرا یا موقعیت فانتزی. اینها نوعی از فانتزی مبتنی بر تخیل آزاد در تصویرسازی است. فانتزی در این حد، فقط یک ظرف و بستر است برای اینکه بتوانیم از آن استفاده کنیم، ماجرای با آن بسازیم و این تصویرهای خلاق و ماجراها در خدمت ایجاد معنا و نگاه و تفکر باشد.

جای آن در ادبیات کودک ما خالی بود. امیدوارم حرکت روبه جلویی داشته باشد و به نوع کاملی از ادبیاتی قابل تأمل تبدیل شود.

◀ نقطه قوت کتابهای این دوره را چه می دانید؟

اگرچه کتابها کم بودند اما جرقه هایی از توجه به موضوعات روز مثل محیط زیست، مهربانی با حیوانات، جنگ و صلح و نیز اهمیت دادن به تخیل کودکان در آثار دیده می شود. جوانه این موضوعات در کتابها بود، گرچه خیلی از آنها به کمال نرسیده بود اما نشان می دهد که این موضوعات وارد ادبیات کودک شده است.

◀ و اما جشنواره؟

روشن است که کار اجرایی جشنواره ای تا این حد گسترده در رشته های متفاوت بسیار دشوار است. اما نظم و دلسوزی صمیمانه دوستان در تهیه کتابها، فراهم کردن شرایط آزاد و به دور از هرگونه سوگیری و اعمال سلیقه، امکان داوری آزاد و منصفانه را فراهم می کرد. همه دوستان اجرایی همکاری داشتند و حتی خارج از ساعت موظف یا کارهای اداری کمک کردند تا همه چیز به بهترین شکل ممکن پیش برود. نکته ای که برای من مهم بود دقت دلسوزانه دوستان در تهیه کتابها بود. آنها تا حد ممکن برای دیده شدن همه کتابها تلاش کردند و اگر کتابی از قلم افتاده است شاید تا حدی از کم لطفی ناشران باشد. و من به سهم خودم به خاطر صمیمیت و تعهدشان برای انتخاب بهترین کتابها برای بچه های ایران از آنان و دوستانم در گروه داوری سپاس گزارم.

کتابهای بازاری تیراژ و سیستم توزیع بسیار گسترده ای دارند. آسیبی که این کتابها به کتابخوانی می زنند انکار نشدنی است. این کتابها با محتوای ضعیف مخاطب را از مطالعه سرخورده می کنند

موجی‌نو در ادبیات کودک

گپ‌وگفتی با محمدرضا شمس، سرگروه داوران حوزه داستان متوسطه ۱ و ۲

اشاره

در جشنواره سیزدهم، کتاب‌های داستان در دو گروه ابتدایی و متوسطه بررسی شدند. محمدرضا شمس سرگروه داوران حوزه داستان دوره متوسطه است که به همراه دو داور دیگر کتاب‌های حوزه داستان را داوری کردند. وی معتقد است ورود جهان‌بینی نویسندگان به آثارشان و نیز موضوعاتی که طرح آن‌ها جسارت بیشتری لازم دارد از ویژگی‌های کتاب‌های این دوره است.

◀ آقای شمس، از داوری کتاب‌های داستان چه خبر؟ حدود ۸۰۰ عنوان کتاب به گروه ما رسیده بود که از میان آن‌ها نزدیک به ۸۴ عنوان به مرحله نهایی راه پیدا کردند. گروه داوری در مرحله اول ۱۰ عنوان کتاب و پس از آن هشت عنوان را انتخاب کرد که از میان آن‌ها یک کتاب برگزیده و یک کتاب تقدیری انتخاب شدند. البته در میان کتاب‌ها، آثار ترجمه شده و بازنویسی شده هم بودند که ما آن‌ها را از گروه جدا کردیم. به هر حال آثار ترجمه از میان هزاران عنوان کتاب که خارج از کشور چاپ می‌شوند گلچین و ترجمه می‌شوند. در واقع آن‌ها انتخاب شده و از بهترین‌ها هستند؛ لذا اگر رقیب آثار تألیفی ما باشند حق مطلب ادا نمی‌شود. بازنویسی هم کار ارزشمند و شایسته‌ای است ولی با تألیف متفاوت است و باید در حوزه خود بررسی شود. بنابراین ما فقط آثار تألیفی را بررسی کردیم.

نکته مهم در داوری‌ها آن است که سلیقه داوران باعث می‌شود برخی آثار به مراحل بالاتر راه پیدا نکنند و برخی آثار هم به دلیل ناهماهنگی با معیارهای آموزش و پرورش حذف می‌شوند. ما سعی کردیم تأثیرگذاری سلیقه داوران خیلی کم باشد و برعکس نگاه کارشناسی غالب باشد و کتاب معیارهای لازم برای برتری را داشته باشد. من مثلاً خودم آثار مدرن و پست مدرن را بیشتر می‌پسندم اما سعی کردم اگر اثر کلاسیک یا رئال هم که می‌خوانم این معیارها را مد نظر قرار دهم که از نظر ساختار، تعلیق، نوع روایت، گفت‌وگوها و ... چگونه است.

◀ پس گروه شما هم اثر برگزیده و هم تقدیری داشت. بله در برخی داوری‌ها اثر برگزیده یا تقدیری انتخاب نمی‌کنند؛ من با این موضوع مخالفم و معتقدم هر سال باید بهترین کتاب انتخاب شود. ممکن است بهترین‌های امسال از بهترین‌های سال‌های گذشته ضعیف‌تر باشند ولی بهترین امسال است. به همین دلیل می‌توان بهترین را از بین کتاب‌های موجود انتخاب کرد.

◀ کیفیت کتاب‌ها چه طور بود؟

من اعتقاد دارم ما با حرکت رو به رشدی در ادبیات کودک و نوجوان روبه‌رو هستیم هر چند این حرکت لاک‌پشت‌وار است

این است که ما فاقد جهان بینی هستیم. کتاب‌های ما اغلب موضوع محورند اما نویسنده‌ای مانند **رولد دال** جهان بینی خود را در همه کتاب‌هایش نشان داده است. یا در همه کتاب‌های **ایتالو کالوینو** جهان بینی‌اش مشخص است. در ادبیات کودک و نوجوان **فیلیپ پولمن** یا **دیوید آلmond** هم همین‌طورند و جهان بینی‌شان در آثارشان مشخص است. در این دوره برخی از نویسندگان ما به این سمت‌وسو رو آورده‌اند و به مخاطب و خواسته‌ او نزدیک‌تر و در نهایت به‌روزتر شده‌اند.

اما به هر حال رو به جلو می‌رود. در آثاری که به مراحل نهایی رسیدند این حرکت روبه‌رشد دیده می‌شود. در مقام مقایسه تعداد رمان‌های خوب امسال نسبت به دوره گذشته کمتر است ولی کیفیت چاپ و متن، روی آوردن جوان‌ها به این حوزه، انتخاب موضوعات و رفتن به سمت دغدغه‌های نوجوانان، انتخاب موضوعاتی که برای مخاطب ملموس است، همگی نشان از این حرکت روبه‌رشد است.

◀ **آیا در حوزه داستان موضوع یا فرم خاصی که نویسندگان بیشتر به آن روی آورده باشند دیده می‌شود؟** نقطه مشترک، روی آوردن نویسندگان به رمان بود که دلیل مشخصی داشت. دوره قبل، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، «طرح رمان نوجوان امروز» را برگزار و نویسندگان را جمع کرد تا برای نوجوانان رمان تولید کنند. تأثیر آن اقدام هنوز بر ادبیات کودکان و نوجوانان ما هست و هنوز از بین نرفته است. فکر می‌کنم آثاری که در این دوره از جشنواره هم انتخاب کردیم از ثمره‌های آن طرح است. ما در سال ۱۳۹۵ با موجی روبه‌رو هستیم که می‌توان به آن موج نو گفت. نویسندگان جوانی که وارد این عرصه شدند، سراغ موضوعاتی رفتند که طرح آن‌ها جسارت بیشتری می‌خواهد و تکراری نیستند. موضوع دیگری که در آثار امسال دیده می‌شود حضور جهان بینی نویسندگان در آثارشان است. یکی از ایرادات من به روند ادبیات

کیفیت چاپ و متن، روی آوردن جوان‌ها به این حوزه، انتخاب موضوعات و رفتن به سمت دغدغه‌های نوجوانان، انتخاب موضوعاتی که برای مخاطب ملموس است، همگی نشانه حرکتی روبه‌رشد است

◀ **آقای شمس، جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد بیشتر از یک دهه است که برگزار می‌شود. شما این جشنواره را تا چه حد موفق و تأثیرگذار می‌دانید؟**

حرکت جشنواره‌های ما هم کند ولی روبه‌رشد است. زمانی در جشنواره رشد اصلاً رمان و داستان بررسی نمی‌شد، اما اکنون یکی از گروه‌های داوری است که نکته مثبتی است. جشنواره‌ها برای خواننده شدن کتاب‌ها و دیده شدن مؤلفان و ناشران و... و تشویق آن‌هاست ولی باید هدفی برای آن مشخص و رسیدن به آن مهم باشد.

بیشتر آثار مفید بودند، اما هنوز فاصله هست!

گپ‌وگفتی با حسین قاسم‌پور، سرگروه داوران حوزه زبان و ادبیات فارسی

اشاره

حسین قاسم‌پور سرگروه داوران حوزه زبان و ادبیات فارسی معتقد است کتاب‌های کمک‌آموزشی و کمک‌درسی که در جشنواره سیزدهم بررسی شدند، تا حد زیادی به معیارها و استانداردهای جشنواره نزدیک شده‌اند گرچه هنوز فاصله هست. وی از وجود تمرین‌های خلاق در کتاب‌ها به‌عنوان نکته مثبت یاد کرد. انتظار گروه زبان و ادبیات فارسی، در نظر گرفتن بیشتر ویژگی‌های سنی و مفاهیم درسی در تولید کتاب‌های کمک‌آموزشی است.

جشنواره نزدیک شده‌اند. البته هنوز زمان لازم است تا ناشران اسناد تولید شده را مطالعه کنند و تلاش بیشتری داشته باشند که برنامه‌های درسی و مواد درسی مختلف را مبنای تولیدات خود قرار دهند.

◀ آیا کتاب‌های این گروه، بیشتر کتاب‌های ادبیات سال‌های مختلف را پوشش می‌دادند؟

خیر. حوزه ادبیات فارسی یکی از حوزه‌های وسیع است که حد و مرز ندارد و بیشتر آثار تولید شده کمک‌آموزشی هستند تا کمک‌درسی. مثلاً نزدیک به ۶۰ تا ۷۰ درصد کتاب‌ها کمک‌آموزشی‌اند و از این میزان هم بیشترین کتاب‌ها به کتاب‌های داستان و شعر اختصاص پیدا می‌کند که به‌طور مشخص ارتباط نزدیک و تنگاتنگی با کتاب‌های فارسی ندارند. اما اگر دانش‌آموز و معلم در کلاس یا بیرون از آن، از آن‌ها استفاده کنند در تقویت مهارت‌های زبانی آن‌ها، از جمله خواندن یا خرده‌مهارت‌های نوشتاری مؤثر باشد.

◀ فکر می‌کنید در گروه زبان و ادبیات فارسی با چه کمبودی روبه‌رو هستیم و جای چه کتاب‌هایی خالی است؟

انتظار داریم کتاب‌های مناسب ویژه دانش‌آموزان بیشتر تولید

◀ آقای دکتر قاسم‌پور، چند عنوان کتاب به مرحله آخر داوری رسیدند و بیشتر برای چه مخاطبانی بودند؟

از مجموع ده‌ها اثر که به جشنواره رسیده و مراحل قبلی داوری را طی کرده بودند، ۷۱ کتاب به مرحله داوری نهایی رسیدند. بیشتر مخاطبان آثار کمک‌درسی و کمک‌آموزشی قشر دانش‌آموز هستند اما در این دوره در گروه زبان و ادبیات فارسی، برای مخاطب بزرگ‌سال مثل معلمان و اولیا هم شاهد کتاب‌های خوبی بودیم. البته این کتاب‌ها می‌توانستند برای دانشجویان رشته‌های آموزش ابتدایی یا ادبیات فارسی هم مناسب باشند.

◀ کیفیت کتاب‌ها را چگونه ارزیابی می‌کنید؟ اگر بخواهیم با گذشته مقایسه کنیم، آثار به معیارها و شاخص‌های

شود. برخی ناشران کتاب‌های دانش‌افزایی دانش‌آموزان را هم که تولید می‌کنند مناسب سن آن‌ها نیست. به نظر می‌رسد که صرفاً کتابی را برای عموم کودکان تولید کرده‌اند. بنابراین ما انتظار داریم برای تولید کتاب‌هایی مانند کتاب‌های داستان، ویژگی‌های سنی، مفاهیم و موضوعات برنامه درسی فارسی هر دوره در نظر گرفته شود.

◀ **در کتاب‌هایی که در این دوره از جشنواره به گروه شما رسیده‌اند ویژگی خاص یا مشترکی بین آثار دیده می‌شود؟**
در کتاب‌های این گروه موج تازه‌ای را می‌بینیم و آن افزایش کتاب‌های دانش‌افزایی دانشجویان این رشته است که برای معلمان هم می‌تواند مناسب باشد. مثل افزایش کتاب‌هایی در باب قصه‌گویی در کلاس درس. تعداد کتاب با این موضوع بیشتر شده و نشان می‌دهد این نیاز احساس شده که اگر مهارت قصه‌گویی در معلم تقویت شود در کلاس بهتر می‌تواند تدریس کند.

◀ **آیا این تصور درستی است؟**
بله درست است اما بیش از سه تا چهار منبع در این زمینه نیاز نداریم. اگر تعداد منابع تولید شده در یک حوزه زیاد باشد، دچار تکرار و مسائل غیرقابل استفاده خواهد شد. همچنین اگر قرار است برای دانش‌آموز کتاب کمک‌آموزشی تولید کنیم، باید یک سلسله فعالیت‌های یاددهی - یادگیری هم در این کتاب‌ها وجود داشته باشد که ما این ویژگی را در کتاب‌ها نمی‌بینیم. مثلاً قصه رستم و سهراب در کتابی منتشر می‌شود که فقط متن و تصویر است و نمی‌دانیم چه انتظاری از مخاطب دارد. در حالی که ناشر می‌تواند فعالیت‌هایی را برای مخاطب طراحی کند تا هدفی را که از چاپ قصه دنبال می‌کند، به نحو مناسب‌تری تحقق ببخشد.

◀ **آثار تا چه حد برنامه درسی را پوشش می‌دادند؟**
کتاب‌های کمک‌درسی مستقیماً کتاب درسی و برنامه درسی را تقویت می‌کنند. تمرین‌هایی که مؤلفان ساخته بودند خلاق و غیرتکراری بود که به مخاطب کمک می‌کند مفاهیم و مهارت‌های موجود در کتاب درسی را بهتر یاد بگیرند. بخش دانش‌افزایی هم این هدف را دنبال می‌کرد که به مخاطب در موضوعی مثل قصه‌گویی، شعرخوانی یا شعرسرایی کمک کند. ولی هنوز بین تولیدات و انتظارات برنامه درسی فارسی فاصله هست که امیدواریم در سال‌های بعد شاهد هماهنگی بیشتری باشیم.

◀ **فکر می‌کنید جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد چه قدر توانسته بر هماهنگی بیشتر آثار با استانداردها تأثیرگذار باشد؟**

در حد خود موفق عمل کرده است. جشنواره‌ها تعریف مشخصی دارند و فقط مجموعه تولیداتی را که دریافت می‌کنند مورد بررسی قرار می‌دهند. به همین دلیل کسانی که توانستند خود را به انتظارات برنامه‌های درسی نزدیک کنند مورد تشویق و تقدیر قرار می‌گیرند. به‌طور کلی ما در گروه ادبیات چالش خاصی نداشتیم. خوشبختانه بیشتر آثار ارسالی مفید و قابل استفاده بودند ما باید تعداد محدودی از آن‌ها را به‌عنوان اثر برگزیده و تقدیری انتخاب می‌کردیم، اما کتاب‌های دیگر هم مفیدند و باید به‌گونه‌ای از آن‌ها هم تقدیر شود.

در کتاب‌های این گروه موج تازه‌ای را می‌بینیم و آن افزایش کتاب‌های دانش‌افزایی دانشجویان و معلمان این رشته، مثل کتاب‌های قصه‌گویی در کلاس درس است که برای معلمان هم می‌تواند مناسب باشد؛ این نیاز احساس شده که اگر مهارت قصه‌گویی در معلم تقویت شود در کلاس بهتر می‌تواند تدریس کند

بی‌توجهی بازار نشر به نیازهای معلمان زبان

گفتگو با محمدرضا عنانی سراب، سرگروه داوران حوزه زبان‌های خارجی

اشاره

محمدرضا عنانی سراب، سردبیر فصل‌نامه رشد آموزش زبان‌های خارجی در این دوره از جشنواره، سرگروه داوران حوزه زبان‌های خارجی است. وی با تأکید بر مؤلفه‌های ارتباطی، کاربرد زبان به‌جای مؤلفه‌های زبانی را یکی از مهم‌ترین معیارهای بررسی آثار این گروه دانست که متأثر از رویکرد جدید برنامه درسی زبان است. عنانی سراب بی‌توجهی بازار نشر به نیازهای معلمان و نیز عدم بروز خلاقیت مؤلفان و محدود شدن آن‌ها به کتاب‌های درسی را زنگ خطری دانست که باعث بازگشت به عقب می‌شود.

فاقد معیارهای لازم بودند کنار گذاشتیم و آثاری را که حداقل معیارها را داشتند در مرحله بعد دوباره بررسی کردیم. در آن مرحله هم با نگاه دقیق‌تری آثاری را که واجد شرایط بودند به‌عنوان اثر تقدیری و برگزیده انتخاب کردیم.

◀ به معیارهای تخصصی هر درس اشاره کردید. این معیارها در گروه زبان چه چیزهایی بودند؟

یکی از ویژگی‌های مهم زبان خارجی، رویکرد جدیدی است که در برنامه درسی آن معرفی شده و در حال اجراست. از آنجا که رویکرد این درس تغییر کرده، طبیعتاً معیارهای جدیدی را باید در بررسی کتاب‌های رسیده به گروه داوران، به‌کار ببریم. چون رویکرد قدیمی این درس مشخصه‌هایی داشت که با رویکرد جدید متفاوت است. مثلاً در رویکرد قبلی که رویکردی سنتی بود، بر مؤلفه‌های زبانی تأکید زیادی می‌شد. بنابراین در کتاب‌های کمک‌آموزشی هم دنبال آن مؤلفه‌ها بودیم تا رابطه بین آثار کمک‌آموزشی و کتاب‌های درسی هماهنگ باشد. اما اکنون تأکید بر مؤلفه‌های زبانی جای خود را به مؤلفه‌های ارتباط و کاربرد زبان داده است. بنابراین ما هم مشخصه‌های خاص دیگری را دنبال می‌کنیم تا ببینیم رویکرد جدید در کتاب‌های کمک‌درسی و کمک‌آموزشی منعکس شده است یا خیر. علاوه بر این‌ها، ماهیت زبان، بیشتر کاربردی و مهارتی است. گرچه

◀ آقای دکتر عنانی، در حوزه زبان چه تعداد از آثار به مرحله نهایی داوری رسید و روند داوری چگونه بود؟

بیش از ۲۰ عنوان کتاب رسیده بود که آن‌ها را در دو مرحله داوری کردیم. در ابتدا گروه داوری درباره معیارها بحث کرد که البته بخشی از آن‌ها از سوی دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی تدوین شده است. اما درباره هر درس معیارهای تخصصی هم وجود دارد که باید به آن‌ها هم توجه کرد. از سوی دیگر اعضای گروه داوری پیشینه‌های متفاوتی دارند. ممکن است معلم، کارشناس یا از افراد دانشگاهی باشند. این موضوع ما را ملزم کرد که ابتدا به زبان مشترکی برسیم. پس از آن در مرحله نخست کتاب‌ها را بازبینی کردیم و آن دسته‌ای را که

دانش هم در آن دخیل است ولی دانش در حقیقت زمینه‌های کاربرد و مهارت‌های زبانی را شکل می‌دهد. بنابراین ماهیت آن با درس‌های دانشی متفاوت است. همچنین ارتباط بین معلم و زبان‌آموز با توجه به ماهیت این درس با دیگر درس‌ها متفاوت است. این‌ها هم نکته‌هایی است که باید مورد توجه قرار می‌گرفت.

◀ عمده مخاطب آثار چه قشری بودند؟

اکثر کتاب‌ها برای مخاطب زبان‌آموز بود و یکی دو عنوان هم برای معلمان. مشکل این است که حمایت از معلمان و توجه به نیازهای آن‌ها چندان مورد توجه بازار نشر نیست.

◀ نیازهای معلمان ما با توجه به رویکرد درس زبان بیشتر در چه حوزه‌ای است؟

یکی از نیازهای عمده دبیران ما مواد درسی پشتیبان است. به هر حال کتاب درسی و بسته آموزشی وجود دارد ولی اگر معلم بخواهد از فعالیت‌های پشتیبان کننده استفاده کند یا تنوعی در تدریس ایجاد کند و یا اینکه برخی جنبه‌های توانش زبانی را که مورد توجه قرار گرفته است تقویت کند، نیاز به فعالیت‌ها، متون و کتاب‌های مناسب دارد.

علاوه بر این آشنایی با رویکرد برنامه درسی زبان و روش‌های آموزشی و تدریس متناسب آن و نیز سنجش و ارزشیابی از دیگر موضوعات موردنیاز معلمان است. فکر می‌کنم اگر به موقع به این نیازها توجه نشود مشکل ساز خواهد بود.

◀ برنامه درسی زبان پس از سال‌ها به تازگی تغییر کرده است. آیا کتاب‌ها با این تغییر هم‌سو بودند؟

برنامه درسی ملی برای برنامه هر درس چارچوبی را مشخص کرده که این چارچوب معیار بررسی ماست و نه خود کتاب درسی. نقطه شروع برنامه درسی، توجه به وجود تألیفات متفاوت است که براساس چارچوب برنامه درسی نوشته شده‌اند. این موضوع با زمان قبل از برنامه درسی ملی متفاوت است. تا پیش از برنامه درسی ملی، کتاب درسی معیار بود. یعنی ما باید کتاب‌های کمک‌آموزشی را براساس کتاب درسی محک می‌زدیم ولی در حال حاضر چارچوب برنامه درسی برای ما ملاک و معیار است. در این بین دو روند در کتاب‌ها دیده می‌شود. نخست رویکردی که معتقد است همه کتاب‌های کمک‌درسی و کمک‌آموزشی باید به کتاب درسی تاسی کنند و کتاب کمک‌آموزشی آینه کتاب درسی است. رویکرد دیگر آن است که اگر برنامه درسی معیار است و ما باید کتاب‌های کمک‌آموزشی و کمک‌درسی را با آن بسنجیم باید ببینیم چه اهدافی در برنامه درسی گنجانده شده و آیا این آثار به این سمت حرکت می‌کنند یا نه.

تنوع عناوین و فعالیت‌های کتاب‌هایی که بررسی شد نشان می‌داد مؤلفان به این سمت حرکت می‌کنند که با رویکرد جدید و برنامه درسی جدید بتوانند تجربیات جدیدی را ارائه دهند؛ و این نکته مثبتی است. ولی از سوی دیگر دیده می‌شود اکثر

کتاب‌های جدید یکسان هستند و فعالیت‌های کتاب درسی را انعکاس می‌دهند. مثلاً فعالیت‌های مکملی که در راستای برنامه درسی است و می‌تواند کمبودهایی را که در آموزش وجود دارد برطرف کند. چون می‌دانیم که ساعت درسی برای زبان‌آموزی کافی نیست و کتاب درسی فقط می‌تواند شروع یادگیری باشد ولی تشبیت یادگیری و فراهم آوردن فرصت‌های بیشتر برای یادگیری، به‌عهد مؤلفان کتاب‌های کمک‌درسی است. ولی ما کمتر شاهد این موضوع بودیم. مؤلفان اغلب خود را در چارچوب و قالب کتاب درسی محدود و فقط از همان نوع فعالیت‌ها استفاده کرده‌اند. این موضوع ما را به سمت کلیشه‌های سابق می‌برد و ما نوآوری و خلاقیت را کمتر خواهیم دید.

باید این موضوع را در نظر داشت که سال‌هایی که در حال گذار از

یک برنامه درسی و روی کردن به سمت برنامه دیگری هستیم بسیار اهمیت دارند. به این معنی که اگر ما مؤلفان خلاق را تشویق کنیم که بتوانند فعالیت‌های متنوع خلق کنند، برنامه درسی غنی‌تر خواهد شد و کمک بیشتری به زبان‌آموز و حتی معلم خواهد شد. ولی اگر دنبال یکسان‌سازی منابع کمک‌آموزشی و کمک‌درسی باشیم، بعد از مدتی کتاب‌ها فاقد نوآوری خواهند شد. این خطری است که در گذشته اتفاق افتاده و ممکن است باز هم در آینده با آن روبه‌رو شویم و ببینیم به نقطه سابق برگشته‌ایم. از این رو توصیه می‌کنیم که ناشران از محافظه‌کاری دور شوند و مؤلفان را محدود نکنند و اجازه دهند تجربیات جدید خلق کنند.

◀ جشنواره چگونه می‌تواند برای دور ماندن از یکسان‌شدن منابع و بروز خلاقیت‌ها عمل کند؟

فلسفه و هدف جشنواره همین است که با روشن کردن و تبیین معیارها و محک زدن کتاب‌های کمک‌آموزشی، جهت‌دهی‌هایی را در بازار نشر ایجاد یا تقویت کند که اگر موفق به این امر باشد، می‌توانیم روند را اصلاح کنیم. اگر روند داوری‌ها درست باشد و ما دقت لازم را در شفاف‌سازی و کاربرد معیارها داشته باشیم، به‌گونه‌ای که کتاب‌های انتخابی خلاق باشند، جشنواره می‌تواند جهت‌دهی کند. به این ترتیب که این پیام را به مؤلفان و ناشران برساند که حداقل معیارها چیست و اگر ناشری می‌خواهد مورد توجه قرار بگیرد، در سیاست‌گذاری‌های خود این معیارها را مورد توجه قرار دهد.

از سوی دیگر جشنواره باید بتواند خود را به‌عنوان یک رویداد معتبر که همه می‌توانند به آن اعتماد کنند نشان دهد که این موضوع هم به روندها مربوط است. اگر روند جشنواره علمی و درست باشد در درازمدت باعث افزایش اعتبار علمی جشنواره خواهد شد که افزایش اعتماد دیگران را در پی خواهد داشت. در آن صورت است که نتایج جشنواره می‌تواند وزن پیدا کند و تأثیرگذار باشد.

ماهیت زبان، بیشتر کاربرد و مهارتی است. گرچه دانش هم در آن دخیل است ولی دانش در حقیقت زمینه‌های کاربرد و مهارت‌های زبانی را شکل می‌دهد؛ بنابراین ماهیت آن با درس‌های دانشی تفاوت دارد

حوزه‌های مفقوده در حوزه هنر

گپ و گفتی با علاءالدین کیا، سرگروه داوران حوزه فرهنگ و هنر

اشاره

علاءالدین کیا سرگروه داوران حوزه فرهنگ و هنر معتقد است کتاب‌هایی که امسال در این حوزه بررسی شده‌اند، از رشد کمی و کیفی خوبی نسبت به سالهای گذشته برخوردارند. وی معتقد است این موضوع نشان از نزدیک شدن ناشران و آثارشان به استانداردهای جشنواره را دارد گرچه هنوز حوزه‌هایی مانند موسیقی و هنرهای نمایشی نیازمند توجه بیشتر هستند.

آقای کیا، با توجه به اینکه فرهنگ و هنر موضوع گسترده‌ای است، بفرمایید در گروه فرهنگ و هنر چند عنوان کتاب بررسی شد و نتیجه این بررسی‌ها چه بود؟
۳۷ عنوان کتاب به این حوزه رسیده بود که از این میان یک مجموعه ۲۰ جلدی بیش از نیمی از عناوین را به خود اختصاص داده بود. خوشبختانه در چند حوزه مثل خوش‌نویسی، نقاشی، کاردستی، موسیقی، صنایع دستی و کار با سفال آثار با ارزشی دیده می‌شد. حسن کتاب‌ها این بود که گروه‌های سنی متفاوتی را در برمی‌گرفت. از این رو رقابت در حوزه هنر نزدیک به هم بود و ما داوران، علی‌رغم اینکه در انتخاب آثار اختلاف نظر داشتیم، در نهایت کتاب‌هایی را انتخاب کردیم که با یکدیگر یکی دو امتیاز اختلاف داشتند. حتی می‌توان گفت انتخاب کتاب برگزیده و تقدیری به دلیل نزدیک بودن امتیازات برای گروه دآوری سخت بود.

پس رقابت بین کتاب‌ها تنگاتنگ بود.

با توجه به وسعت حوزه هنر و نیز انتظار و نیاز جامعه در این حوزه، تعداد کتاب‌ها کم بود اما نسبت به سال‌های گذشته رشد کمی و کیفی قابل ملاحظه‌ای داشتند. نکته جالب اینکه کتاب‌ها به استانداردهای جشنواره و سازمان پژوهش نزدیک شده بودند. قبلاً کتاب‌ها این ویژگی‌ها را نداشتند و از فضای آموزش و پرورش و مدارس دور بودند. اما به تدریج با برنامه‌های درسی و اهداف سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی هم‌راستا می‌شوند.

آقای کیا، حوزه فرهنگ و هنر دقیقاً چه رشته‌هایی را در برمی‌گیرد؟

در کتاب‌های هنری و درسی مان حدود ۲۰ رشته هنری پرداخته شده است از جمله طراحی، نقاشی، عکاسی، خوش‌نویسی و رشته‌های مختلف آن، گلیم‌بافی، هنرهای آوایی، هنرهای نمایشی، تصویرسازی و... . گرچه اساساً هنر رشته‌ها و زمینه‌های متفاوت و متنوعی دارد و امکان تفکیک و شمارش رشته‌ها چندان ممکن نیست. از سوی دیگر هنر ماهیتی بین رشته‌ای و چندگانه دارد و بسیاری از هنرها تلفیقی از تکنیک‌ها و حتی موادی است که قبلاً ویژه یک رشته خاص بودند.

◀ به نظر تان بهتر نیست این حوزه‌ها از هم تفکیک شوند؟
وقتی قرار است رقابتی وجود داشته باشد، باید تعداد کتاب‌ها به حد خاصی برسد که امکان انتخاب وجود داشته باشد. بنابراین با توجه به شرایط موجود فعلاً به صورت ادغام شده بهتر است.

◀ به نظر شما، آیا آثار این گروه می‌توانند نیاز مخاطبان ما را برآورده کنند؟

نیازهای مخاطبان این حوزه بسیار وسیع است و هنوز حوزه‌هایی وجود دارد که نیازمند توجه بیشتر است؛ مثل حوزه هنرهای نمایشی یا موسیقی که موضوع جدیدی در نظام آموزشی ما هستند و هنوز ادبیات کافی و متناسب با فرهنگ این حوزه وجود ندارد. در نظام آموزشی مربوط به برخی حوزه‌های هنری دچار فقر منابع هستیم. از این رو نیاز مخاطبان ما بیش از این‌هاست ولی به عنوان شروع کار قدم خوبی است. باید ورود بخش غیردولتی به حوزه کتاب‌های کمک‌آموزشی استاندارد را به فال نیک گرفت و زحمات دوستان را قدر دانست.

◀ در میان کتاب‌ها آثار ترجمه شده هم بودند؟
بله تعدادی کتاب ترجمه شده هم بود که اتفاقاً آثار خوبی هم بودند. کار با وسایل دورریز و ساخت عروسک و آموزش نقاشی از موضوعات آثار ترجمه شده بود. آثار تألیفی هم قابل توجه بودند و به لحاظ کمی و کیفی و نیز کیفیت ارائه با آثار ترجمه شده برابری می‌کردند.

◀ آیا بین مؤلفان، معلمان هم حضور داشتند؟
به نظر می‌آمد که مؤلفان به فضای مدرسه و نیازهای آموزش و پرورش آگاه بودند. حتی اگر معلم هم نبودند با این فضا و نیازهای مخاطبان آشنایی داشتند. به طور کلی علاوه بر ارتقای کیفیت آثار می‌توان گفت که به استانداردها نزدیک شده بودند. این جشنواره را باید به فال نیک گرفت. با توجه به اینکه از مدت‌ها قبل و در سال‌های پیشین هم این جشنواره و فرایند داوری و کمیت و کیفیت کتاب‌ها را دنبال می‌کردم، تصور می‌کنم شاهد روند رو به رشدی در همه زمینه‌ها هستیم و وحدت نظری معلمان و مؤلفان و داوران و همچنین استانداردهای سازمان پژوهش نزدیک‌تر می‌شود.

◀ تأثیر جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد را چگونه ارزیابی می‌کنید؟

جشنواره یک وجه شناسایی آثار برتر دارد و همچنین تقدیر از افرادی که به آموزش و پرورش در راستای رسیدن به سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی کمک کرده‌اند. همچنین جشنواره بستری است برای معرفی شاخص‌ها و استانداردهای آموزش و پرورش در تولید کتاب‌های کمک‌آموزشی و تربیتی. بخش زیادی از ارتقای کیفی آثار این حوزه، به دلیل برگزاری جشنواره و آشنا شدن مؤلفان و ناشران با معیارها و استانداردهاست. تولید کتاب‌نامه و برگزاری جشنواره کمک می‌کند افرادی که تصمیم به تولید کتاب‌های کمک‌آموزشی دارند، اثر خود را با قالب‌های جشنواره و معیارهای آن تطبیق دهند. از این رو فکر می‌کنم نقش جشنواره سازنده است.

◀ به نظر شما ما در مورد آموزش‌های هنری به چه نوع منابعی نیاز داریم؟

چنانکه عرض کردم هنر ماهیتی فرارشته‌ای دارد. در نگاه دینی کشور ما هنر وسیله و اتفاقاً بهترین وسیله برای بیان مفاهیم و انتقال اندیشه‌ها به مخاطبان است. هنر مناسب‌ترین وسیله تربیتی است. بی‌تردید نظام آموزشی کارآمد را می‌توان با جایگاه آموزش‌های هنری و استفاده از روش‌های هنری در آموزش شناخت. اگر معلم از روش‌های جدید و هنری استفاده نکند آموزش‌ها از عمق و گستره کافی برخوردار نخواهند بود. در نظریات تربیتی جدید اساساً آموزش به سمت لذت‌بخش شدن و هنری و سرگرمی پیش می‌رود. طراحی، نقاشی، استفاده از تصویر و صوت و حرکت، عکاسی و کاردستی و بسیاری از روش‌ها و هنرهای دیگر ابزار و وسیله‌ای هستند که در خدمت آموزش قرار می‌گیرند. جشنواره اخیر می‌تواند کاربرد این زمینه را در آموزش و پرورش توسعه دهد. اهل نظر و اندیشه را برای تعمیق آموزش هنر در آموزش و پرورش دعوت کند و در عین حال جایگاه مناسبی برای تشویق و هدایت کسانی باشد که در این مسیر گام نهاده‌اند.

هنر، مناسب‌ترین وسیله تربیتی است. بی‌تردید نظام آموزشی کارآمد را می‌توان با جایگاه آموزش‌های هنری و استفاده از روش‌های هنری در آموزش شناخت. اگر معلم از روش‌های جدید و هنری استفاده نکند آموزش‌ها از عمق و گستره کافی برخوردار نخواهند بود

کنکور زدگی کتاب‌های کمک‌درسی

گفتگو با سمیرا بهرامی، سرگروه داوران حوزه فیزیک

اشاره

در جشنوارهٔ امسال ۱۱ عنوان کتاب به مرحلهٔ نهایی داوری در گروه فیزیک رسیدند که نیمی از آن‌ها آثار تألیفی بودند. گرچه به نظر می‌رسد آثار تألیفی باید بیشتر از آثار ترجمه‌شده با رویکردهای کتاب‌های درسی هماهنگ باشند اما آنچه بیش از پیش به چشم می‌آید کتاب‌های تست به منظور آماده شدن دانش‌آموز برای شرکت در آزمون سراسری است. سمیرا بهرامی سرگروه داوران حوزه فیزیک، معتقد است کنکور سد بزرگی است که مانع حرکت ناشران و مؤلفان به سمت تولید آثار استاندارد می‌شود.

درسی حاکم است، علاوه بر هدف دانش‌افزایی، آشنایی با فرایند علم، روش‌های علمی و مهارت تفکر است. اما آزمون سراسری سد بزرگی است که اجازه نمی‌دهد مؤلفان به این سمت حرکت کنند. گاه شاهدیم که آثار یک ناشر مورد تأیید ما نیست اما مورد اقبال عمومی قرار گرفته است. حتی برخی ناشران در مدارس هم نفوذ کرده‌اند.

◀ پس به نظر شما یکی از دلایل وجود این کتاب‌ها، استقبال دانش‌آموزان است؟

آنچه در جامعهٔ آموزشی ما حاکم است، توجه به کنکور و آزمون سراسری و نتیجه‌مداری است. در واقع مهم نیست که دانش‌آموز چگونه علم را می‌آموزد. من در دانشگاه فرهنگیان با دانشجویانی روبه‌رو هستم که هنوز در مفاهیم پایه اشکال دارند در حالی که همهٔ آن‌ها از برترین‌های کنکور بوده‌اند. این موضوع، به دلیل رویکردی است که بر جامعهٔ آموزشی ما حاکم است؛ حاصل نتیجه‌مداری و هدف قرار دادن موفقیت در کنکور. بنابراین دانش‌آموز فقط روش چگونگی پاسخ دادن به پرسش‌های چهار گزینه‌ای را یاد می‌گیرد. اکثر مدارس این فرایند را طی می‌کنند و مدارسی از نظر والدین برتر هستند که خروجی خوبی در آزمون سراسری دارند. البته در دورهٔ ابتدایی و تا حدی متوسطه اول به سمت توجه به فرایند علمی حرکت

◀ خانم بهرامی! چند عنوان کتاب در گروه فیزیک بررسی شد و بیشتر چه حوزه‌ای را شامل می‌شد؟

در گروه فیزیک ۱۹ عنوان کتاب در مرحله اول داوری‌ها بالا آمده بود که در نهایت ۱۱ عنوان به مرحله نهایی رسید که تقریباً نیمی از آن‌ها تألیفی و نیمی دیگر ترجمه بودند. همهٔ کتاب‌های تألیفی، آثار کمک‌درسی دانش‌آموزی بودند و به تست‌های چهار گزینه‌ای اختصاص داشتند. یعنی کتاب‌هایی که برای شرکت در کنکور مناسب هستند. ما انتظار داریم رویکردی که در کتاب‌های درسی دنبال می‌شوند در این آثار هم دیده شود. رویکردی که در چند سال گذشته در کتاب‌های

می‌کنیم اما در دوره متوسطه دوم به دلیل کنکور این طور نیست. این مهم‌ترین مانع در تولید آثار استاندارد است.

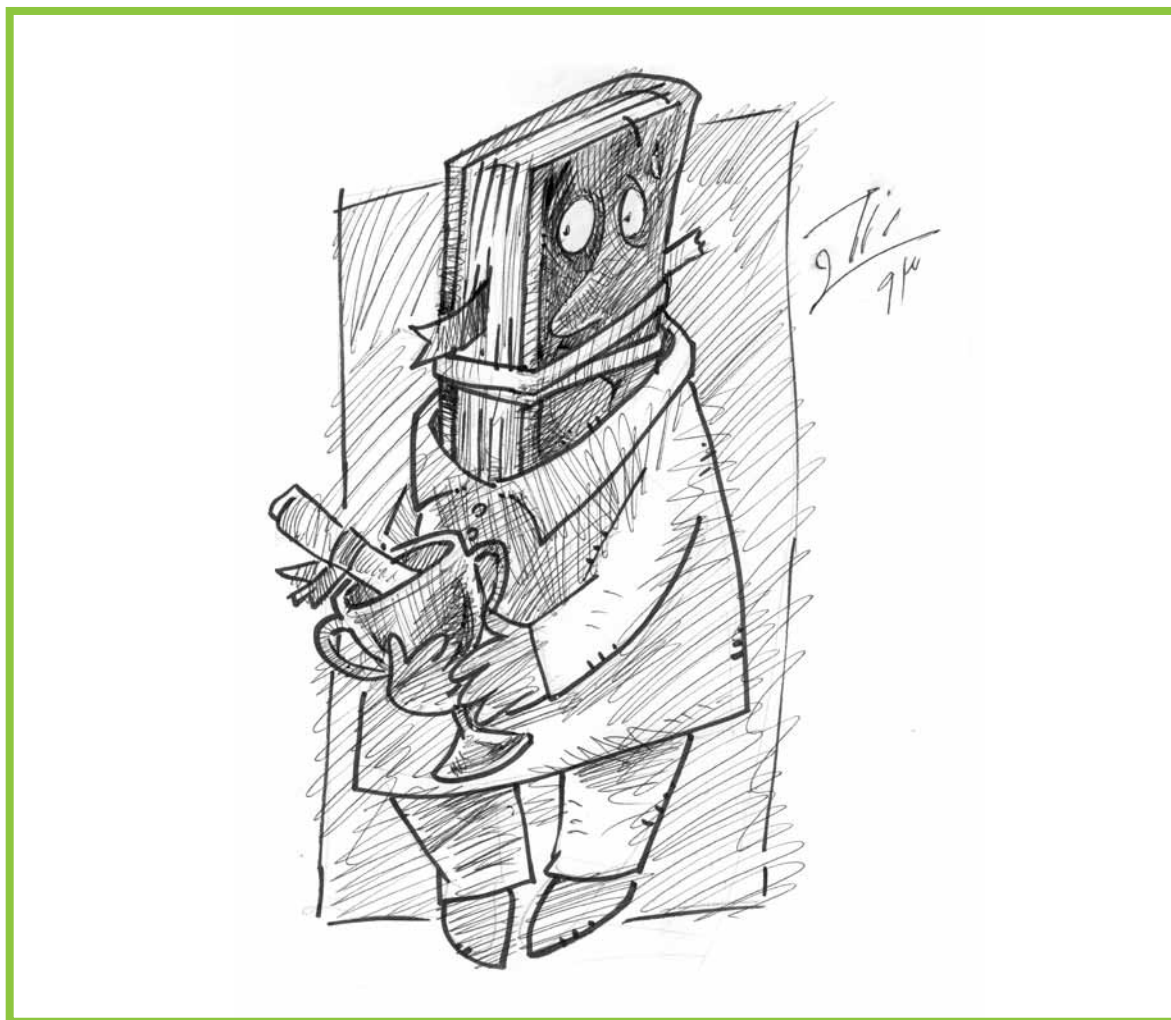
◀ **کتاب‌های ترجمه شده از چه کیفیتی برخوردار بودند؟**
این گروه از کتاب‌ها بیشتر ویراست‌های جدید را شامل می‌شدند. در گروه آثار ترجمه آنچه برای ما مهم است موضوع خاص کتاب است. مثلاً سال‌های گذشته دکتر منیژه رهبر کتاب فیزیک مفهومی را ترجمه کرده بود که از نظر ما انتخاب خوبی بود. ولی کتاب‌های این دوره بیشتر کتاب‌های دانشگاهی مثل کتاب زیمانسکی و... بود که سال‌های سال است در جامعه علمی وجود دارد و فقط ویراست جدید آن‌ها منتشر شده است.

◀ **این کتاب‌ها نیاز مخاطبان ما را تأمین می‌کند؟**
ما این کتاب‌ها را در حوزه دانش‌افزایی معلمان طبقه‌بندی کردیم که برای آن‌ها مناسب است اما سال‌هاست که وجود دارند و مترجم کار خاصی انجام نداده است. فکر می‌کنم این کتاب‌ها نیاز مخاطبان ما را برطرف می‌کنند اما از

نظر ما پذیرفته نیستند. ما امسال در گروه اثر برگزیده‌ای نداشتیم. حتی در میان کتاب‌هایی که به‌عنوان نامزد معرفی کردیم، سعی کردیم یکی از آثار تستی را که رویکرد مفهومی‌تر و متفاوتی داشت ذکر کنیم تا اعتماد این جامعه را جلب کنیم. مؤلفان و ناشران باید با رویکردهای کتاب درسی هماهنگ باشند که لازمه آن حل شدن موضوع آزمون سراسری است.

◀ **با توجه به این مسائل، نقش جشنواره را چگونه ارزیابی می‌کنید؟**
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی باید رویکردهای خود را برای ناشران توجیه کند و نیاز جامعه آموزشی را بشناساند. از سوی دیگر صداوسیما هم باید در سیاست‌های کلان با آموزش و پرورش هماهنگ باشد. در این صورت است که ناشر احساس می‌کند اگر وارد این حوزه شود دچار زیان نمی‌شود.

انتظار داریم رویکردی که در کتاب‌های درسی دنبال می‌شوند در این آثار هم دیده شود: یعنی علاوه بر هدف دانش‌افزایی، آشنایی با فرایند علم، روش‌های علمی و مهارت تفکر نیز دنبال شود

درسی با موضوعات متنوع، کتاب‌های اندک!

گپ‌وگفتی با معصومه نوروزی، سرگروه داوران حوزه کار و فناوری

اشاره

حوزه یادگیری کار و فناوری همانند تفکر و پژوهش، حوزه نسبتاً جدیدی در نظام آموزشی کشور تلقی می‌شود. به همین ترتیب تنها از دوره یازدهم جشنواره است که شاهد حضور کتاب‌های این حوزه در جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد هستیم. معصومه نوروزی، سرگروه داوران حوزه کار و فناوری معتقد است گرچه تعداد کتاب‌ها نسبت به دوره قبل افزایش پیدا کرده اما هنوز تنوع موضوعی و تنوع ناشران و به طور خلاصه رشدی که مناسب و مورد رضایت باشد حاصل نشده است.

خانم نوروزی، از آثاری که در این دوره از جشنواره در گروه کار و فناوری بررسی کردید، بفرمایید. چند عنوان کتاب و بیشتر برای کدام گروه از مخاطبان بودند؟

تعداد کتاب‌های رسیده در این دوره، ۲۱ عنوان کتاب بود. گروه سنی مخاطبان کتاب‌ها، بیشتر گروه سنی ابتدایی، تعدادی مناسب برای متوسطه اول و یک کتاب هم مناسب معلمان بود. موضوع غالب کتاب‌ها، آموزش‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات و چند کتاب هم در موضوع محیط‌زیست بود.

تحلیل شما از کتاب‌های این دوره چیست؟

تعداد کتاب‌های این دوره، نسبت به دوره‌های قبل رشد زیادی داشته است ولی با توجه به اینکه اکثر کتاب‌های رسیده در موضوع فناوری اطلاعات و ارتباطات، مربوط به یک ناشر و از یک مجموعه بوده است، می‌توان گفت هنوز رشدی که مناسب و مورد رضایت باشد حاصل نشده است. یعنی تنوع موضوعی کتاب‌ها و تنوع ناشران در خصوص تألیف و تولید کتاب‌های مناسب برای درس کار و فناوری همچنان پایین است و این مسئله علی‌رغم این است که اصولاً تنوع موضوعی در این درس بسیار بالاست و برای ناشران و مؤلفان محترم جای کار بسیار زیاد است. البته با توجه به اطلاعاتی که از بازار تولید و نشر کتاب‌ها دارم، کتاب مرتبط با موضوعات درس کار و فناوری در بازار کتاب کم نیست و باید بررسی شود که چرا این کتاب‌ها به جشنواره و به دبیرخانه سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی راه نمی‌یابند. در چند سال گذشته فراوانی کتاب‌های آموزشی فناوری اطلاعات در حوزه کودکان و دوره ابتدایی در جشنواره رو به رشد بوده است، در حالی که برای دوره متوسطه اول، اصلاً کتابی در این موضوع وصول نشده است. البته این موضوع جای بررسی دارد که آیا تولید کتاب‌های آموزشی فناوری اطلاعات برای این گروه سنی،

اصولاً در بازار پایین است یا در جشنواره حضور ندارند.

◀ در حوزه کار و فناوری با کمبود چه نوع آثاری مواجه هستیم؟

درس کار و فناوری به گستره بزرگی از موضوعات، شایستگی‌ها، آموزش‌ها و مهارت‌ها اشاره دارد؛ و در آن به موضوعاتی همچون فناوری اطلاعات و ارتباطات، شایستگی‌های پایه فنی، شایستگی‌های غیرفنی مورد نیاز مشاغل و شایستگی‌های مادام‌العمر پرداخته می‌شود. در فناوری اطلاعات و ارتباطات، آموزش سخت‌افزار مقدماتی، مهارت‌های پایه کار با رایانه، برنامه‌نویسی، جست‌وجوی اطلاعات، کار در فضای مجازی و سواد اطلاعاتی، مورد توجه قرار می‌گیرد. در شایستگی‌های پایه فنی، به موضوعاتی همچون برق، پرورش گیاهان، دوخت و پوشاک، آماده‌سازی غذا، نقشه‌کشی، سازه و معماری، کار با چوب و فلز، مهارت‌های اداری و مالی مورد نظر است. شایستگی‌های غیرفنی، شامل موضوعاتی مانند کارآفرینی، انواع تفکرها، برنامه‌ریزی، کار گروهی و گزارش‌نویسی می‌شود. و در شایستگی‌های مادام‌العمر، موضوعات پژوهشگری، مسئولیت‌پذیری، خودآموزی و... مورد نظر است.

همان‌طور که ملاحظه می‌کنید، حوزه شایستگی‌ها و موضوعات این درس، بسیار گسترده است و این با تنوع موضوعی کتاب‌های رسیده که عموماً در موضوع فناوری اطلاعات است، هم‌خوانی ندارد. موضوعات متنوعی برای فعالیت ناشران در این حوزه وجود دارد. فهرست کاملی از موضوعات و شایستگی‌های این حوزه و سایر نکات مورد توجه در تألیف کتاب‌های آموزشی، با مراجعه به سند ارزیابی کتاب‌های کار و فناوری در دسترس ناشران خواهد بود.

◀ آثار به‌طور کلی نسبت به دوره قبل چه تفاوتی داشتند؟

فراوانی و تنوع موضوعات کتاب‌ها در فناوری اطلاعات و ارتباطات بیشتر شده بود. کیفیت تألیف کتاب‌ها، چاپ و صحافی و گرافیک نیز افزایش یافته بود. استانداردهای تألیف کتاب و هم‌راستایی با اهداف و شایستگی‌های درس کار و فناوری نیز افزایش یافته بود که کار ارزیابی و انتخاب آثار برتر را تسهیل کرده بود.

◀ فکر می‌کنید آثار رسیده به جشنواره نیازهای مخاطبان را برآورده می‌کند؟

خیر. من فکر می‌کنم هنوز تا رسیدن به یک مجموعه کتاب‌های آموزشی مرتبط با درس کار و فناوری در جشنواره

رشد، راه زیادی در پیش داریم. و البته با توجه به نو بودن این درس در نظام آموزشی کشور، این امر بسیار بدیهی است. می‌بایست به ناشران و برنامه‌ریزان فرصت داد تا خود را با اهداف و شایستگی‌های این درس هماهنگ و هم‌راستا کنند. در بخش طراحی و ساخت پروژه‌های فنی که بخش عمده‌ای از موضوعات کتاب‌های درسی کار و فناوری را شامل می‌شود، این کمبود بسیار محسوس است و امیدواریم به تدریج و با آشنایی بیشتر ناشران با اهداف و شایستگی‌های این درس، در این بخش هم فعالیت و رشد مناسبی را در سال‌های آینده شاهد باشیم.

◀ کتاب‌ها تا چه حد برنامه درسی را حمایت می‌کردند؟

بیشترین تأکید برنامه درسی کار و فناوری، بر پرورش مهارت‌های عملی و خلاقیت در دانش‌آموزان در راستای آشنایی با مشاغل است. در کتاب‌های رسیده خوشبختانه توجه به کارهای عملی در سطح قابل قبولی بود. توجه و احترام به محیط‌زیست در کنار انجام کارهای عملی، پرورش انواع تفکر مثل تفکر فناورانه، تفکر منطقی، تفکر سیستمی و تفکر انتقادی، توجه به مسائل ایمنی و

بهداشتی حین کار، برنامه‌ریزی کارها، مسئولیت‌پذیری، کار گروهی، آموزش مسائل مبتلابه کار در فضای مجازی و آشنایی با مشاغل نیز از مسائلی هستند که می‌توانند مورد توجه ناشران و مؤلفان برای دوره‌های آینده قرار بگیرند.

◀ به نظر تان جشنواره تا چه میزان به هدف خود که سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی و نیز ترغیب ناشران به تولید کتاب‌های استاندارد است رسیده؟

از زمانی که با جشنواره همکاری می‌کنم، روند جشنواره رو به رشد بوده است. برنامه‌های ارزیابی و سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی و تدوین سند ارزیابی کتاب‌ها، به‌طور مستمر و جدی از طریق گروه‌های درسی دنبال و پیگیری می‌شود. به‌نظر می‌رسد دست‌اندرکاران جشنواره به‌طور منظم و برنامه‌ریزی شده در حال بهبود روند پیشرفت آن هستند. در مورد ترغیب ناشران، قاعدتاً راهی نداریم جز اطلاع‌رسانی اهداف و برنامه‌های درسی گروه‌های مختلف تألیف. امیدوارم با اطلاع‌رسانی و ایجاد ارتباط بیشتر با ناشران، به تدریج شاهد رشد کیفی کتاب‌های آموزشی و تربیتی در همه حوزه‌های درسی باشیم.

تألیف و تولید کتاب‌های مناسب برای درس کار و فناوری پایین است؛ در حالی که تنوع موضوعی در این درس بسیار بالاست و برای ناشران و مؤلفان محترم جای کار بسیار زیاد است

تکنیک، مضمون و قابلیت اجرا در مدرسه، معیارهای داوری نمایش‌نامه‌ها

گپ‌وگفتی با منوچهر اکبرلو، سرگروه داوری حوزه نمایش‌نامه

اشاره

در گروه داوری نمایش‌نامه عمدتاً نمایش‌نامه‌های دانش‌آموزی که غالباً برای اجرا در مدارس نوشته شده‌اند ارزیابی و داوری می‌شوند. منوچهر اکبرلو که خود از نویسندگان و پژوهشگران حوزه تئاتر کودک و نوجوان و از سابقه داوری در جشنواره‌های نمایش برخوردار است، سرگروهی داوران این بخش را به عهده دارد. او معتقد است تکنیک قابل قبول، مضمون با ارزش و قابلیت اجرا در مدرسه از مهم‌ترین معیارهای گروه برای داوری آثار بوده است. به گفته این نمایش‌نامه‌نویس، ناشران هنوز برای انتشار نمایش‌نامه دانش‌آموزی تمایل چندانی ندارند که البته دلایل متعددی دارد.

«در گروه شما نمایش‌نامه‌های دانش‌آموزی بررسی شده‌اند. کیفیت کتاب‌های گروه را چطور ارزیابی می‌کنید؟»

به دلایل مختلف از جمله عدم اطلاع‌رسانی کافی یا مشتاق نبودن ناشران، همه آثار منتشر شده در سالیان اخیر به دبیرخانه جشنواره نرسیده بود بنابراین مجموعه آثار بررسی شده نمی‌تواند برآیند همه آثار منتشر شده در عرصه ادبیات نمایشی کودک و نوجوان باشد. ولی به‌طور کلی، آثاری که مطالعه و ارزیابی شد به سه دسته تقسیم می‌شوند: دسته اول

آثاری که دارای کیفیت کامل و قابل قبول بودند و نویسندگان آن‌ها ادبیات کودک و ادبیات نمایشی و تکنیک‌های آن را به‌خوبی می‌شناسند. طبیعتاً این گروه از کتاب‌ها به مرحله نهایی راه یافتند و یکی از آن‌ها برگزیده شد. دسته دوم آثار بسیار محتواگرا بودند. یعنی نویسنده سعی می‌کرد یکی از مضامین موردنیاز دانش‌آموزان را که اخلاقی یا دارای مفهومی انسانی یا مهارتی اجتماعی است به مخاطب منتقل کند. اما چون دانش کافی برای تبدیل این محتوا به نمایش‌نامه وجود نداشته، در دام مستقیم‌گویی مضمون افتاده است. مضمون مورد نظر در لابه‌لای ماجراها و رویدادهای روایت پیچیده نشده و به‌صورت مستقیم به مخاطب عرضه شده است. طبیعی است که مستقیم‌گویی در آثار ادبی از جذابیت و تأثیرگذاری آن کم می‌کند.

دسته سوم آثاری بودند که گرچه به ظاهر برای گروه کودک و یا نوجوان نوشته شده اما نویسنده ویژگی‌ها، نیازها و تفاوت‌های گروه‌های سنی را در نظر نگرفته است. در نتیجه گاه شاهدیم که مضمون یک نمایش‌نامه مناسب دوره دوم متوسطه است اما زبان آن کودکانه است یا برعکس، مفهوم مورد نظر مناسب استفاده برای سنین پایین است اما زبان بزرگسالانه دارد. به‌عبارت دیگر مضمون و زبان نمایش با هم تناسب نداشتند.

یکی از مواردی که در نمایش‌نامه دانش‌آموزی مهم است، قابلیت اجرای آن در مدرسه است. آیا این معیار را برای بررسی آثار در نظر داشتید؟

از آنجایی که هدف این جشنواره در نهایت معرفی کتاب‌های مناسب و برتر به دانش‌آموزان در مدارس است به این معیار مهم توجه داشتیم. سعی کردیم نمایش‌نامه‌هایی انتخاب شوند که علاوه بر ارائه تکنیک قابل قبول و مضمون باارزش، در مدرسه کاربرد داشته باشد. یعنی هم دانش‌آموزان بتوانند از خواندن آن لذت ببرند و هم قابلیت اجرا در مدرسه داشته باشد.

آیا در کتاب‌های امسال ویژگی خاصی به چشم می‌خورد؟

متأسفانه نه. ناشران به دلایل مختلف از انتشار نمایش‌نامه استقبال نمی‌کنند. یک ذهنیت قدیمی وجود دارد که نمایش‌نامه فقط توسط نمایشگران حرفه‌ای خوانده و برای اجرا انتخاب می‌شود در حالی که تئاتر دانش‌آموزی اساساً این طور نیست و برای خود دانش‌آموزان نوشته می‌شود. جمعیت دانش‌آموزان در گوشه و کنار ایران قابل توجه است و نیاز شدیدی به نمایش‌نامه دارند. علاوه بر این باید این نکته را هم در نظر گرفت که نمایش‌نامه برخلاف کتاب داستان و شعر به صورت تکی قابل استفاده نیست. اگر قرار است در مدرسه نمایشی اجرا شود به پنج تا ۱۰ نسخه از نمایش‌نامه نیاز است. این وجه اقتصادی تولید نمایش‌نامه است که معمولاً مورد غفلت قرار می‌گیرد. البته وقتی دلیل عدم استقبال ناشران را جویا می‌شویم مشکلاتی را مطرح می‌کنند که مهم‌ترین آن‌ها عدم همکاری واحدهای مربوط به آموزش و پرورش است که نه تنها حمایتی صورت نمی‌گیرد بلکه مانع ورود یا عرضه کتاب به مدارس هم می‌شوند. ناشران استقبال از تولید آثار نمایش‌نامه دانش‌آموزی را

منوط به این می‌دانند که مانعی از سوی آموزش و پرورش وجود نداشته باشد. البته طبیعی است که این آثار هم باید مختصات لازم را داشته باشند. یعنی غیر از سیر قانونی تولید کتاب، باید از لحاظ زبان نگارشی و مضامین و تناسب با گروه سنی مخاطب مناسب باشند و مؤلفان کسانی باشند که هم نمایش‌نامه‌نویسی و روان‌شناسی کودک را می‌دانند و هم می‌دانند چگونه می‌توان در مدرسه نمایش اجرا کرد. به این ترتیب آثاری خلق کنند که نیاز به دانش تخصصی یا امکانات ویژه ندارد. اگر این شرایط رعایت شوند و از سوی دیگر آموزش و پرورش از طریق روش‌هایی مانند جشنواره حمایت‌های لازم را انجام دهد، با بازار متنوع و درآمدزای تئاتر دانش‌آموزی روبه‌رو خواهیم بود.

آقای اکبرلو، جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد بیش از یک دهه است که برگزار می‌شود. شما تأثیرگذاری این جشنواره را چطور ارزیابی می‌کنید؟

از هر جشنواره باید به اندازه قوه اختیارات آن جشنواره انتظار داشت. نمی‌توان از این جشنواره انتظار داشت که سیاست‌گذار و تعیین‌کننده همه کتاب‌هایی باشد که در کتابخانه مدارس هستند. نهادها و بخش‌های دیگر هم در این زمینه دخیل‌اند.

اگر حوزه اختیارات جشنواره گسترش پیدا کند، به گونه‌ای که انتخاب‌های جشنواره در همه بخش‌های آموزش و پرورش ملاک انتخاب، حمایت، خرید و معرفی باشد کارایی بیشتری خواهد داشت و نقش جدی‌تری در کلیت آموزش و پرورش و کتاب‌خوانی در مدارس ایفا خواهد کرد.

وقتی قرار است نمایشی در مدرسه اجرا شود به ۵ تا ۱۰ نسخه از نمایش‌نامه نیاز است؛ این وجه اقتصادی تولید نمایش‌نامه معمولاً مورد غفلت ناشران قرار می‌گیرد

مهجوریت زدایی از زبور آل محمد

نگاهی به کتاب «درس‌نامه صحیفه سجاده»

اشاره

درس‌نامه صحیفه سجاده که زیر مجموعه آموزشی ترجمه و مفاهیم صحیفه سجاده قرار دارد، تلاشی درخور توجه در راستای تبیین و ترویج معارف عالی صحیفه سجاده است. این اثر یکی از بهترین آثار در مجموعه درس‌نامه است که از کتاب‌سازی عالی برخوردار است و معیارهای جذاب دانش‌آموز و دانشجو در راستای برقراری ارتباط مؤثر مخاطب با کتاب را دارد.

نمونه‌ای از یک کار موفق گروهی

این اثر نمونه قابل توجهی از کار جمعی و شورایی موفق است که می‌تواند الگویی عینی باشد برای سایر نویسندگان و مؤسسات، که ببینند انجام کار به صورت شورایی و گروهی چگونه کیفیت کار را از جهات متعدد افزایش می‌دهد. این درس‌نامه از ابعاد گوناگونی می‌تواند مورد ارزیابی قرار گیرد. در این نوشتار، اثر مذکور صرفاً از جهت اهدافی که برای آن تعیین شده است، مورد ارزیابی قرار می‌گیرد تا مشخص شود اهداف مد نظر چه اندازه تحقق یافته است و اثر در مسیر دست یافتن به این اهداف، از چه مزایا و معایبی برخوردار است. کتاب دارای یک مقدمه است که در آن از اهداف، محتوا و ویژگی‌های درس‌نامه سخن رفته است. در قسمت اهداف، ارائه بخشی از معارف صحیفه، ایجاد رغبت در صحیفه‌آموزان و آموزش شیوه تدبیر به‌عنوان سه هدف اصلی بیان شده است. همان‌طور که در پشت جلد کتاب توضیح داده شده است، مخاطب این کتاب دانش‌آموزان دوره متوسطه دوم و

دانشجویان هستند. بحث ما در اینجا درباره سه هدفی است که در مقدمه کتاب بر آن‌ها تأکید شده است.

هدف اول: ارائه بخشی از معارف صحیفه

موضوعاتی که در این بخش ارائه شده از این قرار است. خداوند، فقط از خداوند، تعریف بنده و تسلیم در برابر خداوند، تقدیر معیشت، شکر در برابر مصیبت، عذرخواهی بابت کوتاهی‌ها، دعا و نیکی به پدر و مادر و فرزند، پناه بردن به خداوند از شر شیطان و یاد مرگ. به صورت خلاصه موضوعات پانزده درس در توحید، اخلاق و معاد بیان شده است. هرگاه بخواهیم بخشی از کتابی را برای کسی ارائه کنیم در مرحله اول شایسته‌ترین کار این است که به نیاز مخاطب و حال او توجه کنیم و بخشی را ارائه کنیم که مورد نیاز و توجه اوست. همان‌طور که مشخص است تألیف کتاب درسی و آموزشی در آموزش و پرورش براساس «راهنمای برنامه درسی» صورت می‌گیرد. راهنمای برنامه درسی نیز زنجیره پیوسته‌ای از مفاهیم از دوره ابتدایی تا متوسطه اول و در نهایت متوسطه دوم است. مفاهیمی که در دوره ابتدایی بیان می‌شود، در متوسطه اول پیگیری و در متوسطه دوم کامل و نهایی می‌شود.

در مقدمه این کتاب سخنی از راهنمای برنامه درسی‌نامه وجود ندارد و گویا چنین چیزی وجود خارجی ندارد. ممکن است در ذهن کسانی که به تهیه چنین درس‌نامه‌ای همت گمارده‌اند، ساختاری وجود داشته باشد ولی نسخه مکتوب آن فعلاً دیده نمی‌شود. فقدان راهنمای برنامه موجب می‌شود در روند کار

سلیقه‌های فراوانی اعمال شود و بالطبع خروجی تألیف حالت آموزشی خود را از دست بدهد که گاه شواهدی از این مطلب را در این کتاب شاهد هستیم.

سؤالاتی که درباره هدف اول وجود دارد این است که بخش ارائه شده از صحیفه سجاده در این کتاب (متوسطه) با کتاب‌های قبل و بعد (مقدماتی و عالی) مجموعه چه نسبتی دارد؟ آیا ارتباطی دارند یا اینکه آن دو کتاب نیز به صورت مستقل نوشته می‌شود؟ این بخش‌ها برای تأمین کدام بخش از نیازهای مخاطب انتخاب شده است و آیا برای انتخاب این بخش‌ها نیازسنجی خاصی صورت گرفته است؟ در این باره در مقدمه کتاب توضیحی وجود ندارد. نداشتن سیر منطقی برای مطالب و صرفاً انتخاب بخشی از ادعیه نمی‌تواند توجیه‌کننده چینی‌اشی این چینی باشد. در پایان بررسی این هدف می‌توان گفت صرف بیان اینکه «ارائه بخشی از معارف صحیفه» اولین هدف این کتاب است خود جای تأمل دارد؛ چرا که می‌توان کل صحیفه را عرضه کرد، نه بخشی از آن را. ارائه بخشی از صحیفه باید دلیل موجهی داشته باشد تا ما را قانع کند که این انتخاب بهتر از ارائه کل کتاب است.

هدف دوم: ایجاد رغبت در صحیفه‌آموزان

در هدف دوم موضوع رغبت بیان نشده است. آیا منظور ایجاد رغبت در خواندن خود صحیفه است یا رغبت نسبت به معارف اسلامی است. اگر رغبت به خود صحیفه باشد این هدف با توجه به اجزای درس‌ها چندان حاصل نمی‌شود. همچنین با توجه به هدف ائمه علیهم‌السلام در بیان ادعیه و خصوصاً ادعیه امام سجاد علیه‌السلام، خود دعا هدف نیست بلکه دعا وسیله‌ای است تا از آن طریق معارف عالی اسلام آموزش داده شود. بنابراین هدف بایستی ایجاد رغبت در صحیفه‌آموز نسبت به معارف اسلامی باشد که هدفی مورد توقع انبیا و اولیا نیز هست.

با توجه به این که هدف این درس‌نامه خود صحیفه و مطالعه و درک مطلب آن است، احتمال دوم بودن هدف بسیار مورد تردید قرار می‌گیرد. این همان اشکالی است که در بخش قبلی نیز به آن اشاره شد که درس‌نامه سیر موضوعی خاصی ندارد و این طبیعت ادعیه صحیفه است که در یک دعا موضوعات متعددی بیان می‌شود و منظور امام علیه‌السلام نیز بیان این موضوعات در قالب این دعا بوده است؛ ولی الان ما با مخاطبی مواجه هستیم که نیازهای متفاوتی دارد و در شرایط متفاوتی زندگی می‌کند؛ بنابراین متن صحیفه باید به نحوی عرضه شود که نیاز او را برآورده نماید. در جهت حل این مشکل شاید این راهکارها بتواند راهگشا باشد:

الف. دسته‌بندی موضوعی ادعیه صحیفه: اگر ادعیه صحیفه مبارکه سجاده به صورت موضوعی ارائه شود؛ یعنی در بندهای مختلف ادعیه تقطیع صورت گیرد، در این صورت در یک موضوع خاص می‌توان به جمع‌بندی دست یافت و این امر می‌تواند موجب ایجاد تعامل و رغبت در مخاطب جهت پیگیری موضوع شود. البته این امر نیز آسیب‌های خاص خود را دارد که

اینجا جای ذکر آن نیست.

ب. بیان موضوعی دیدگاه‌های امام سجاد علیه‌السلام: در این صورت صحیفه محوریت خود را از دست می‌دهد و می‌توان از سایر منابع روایی نیز در بیان موضوعی خاص از دیدگاه امام سجاد علیه‌السلام بهره برد که این امر نیز جذابیت‌های خاص خود را دارد و در عین حال آسیب‌هایی نیز به دنبال دارد که باز جای بحث آن در این نوشتار نیست.

همان‌طور که بیان شد اجزای درس‌ها رغبت لازم را در خواننده ایجاد نمی‌کند. توضیح این مطلب نیازمند بیان بخش‌های مختلف هر درس است که در اینجا به اجمال بیان می‌شود:

● **متن عربی دعا به همراه ترجمه:** یکی از زیباترین کارهایی که در این کتاب صورت گرفته این است که متن عربی دعا دقیقاً در مقابل ترجمه آن آمده است و این امر استفاده از دعا را بسیار آسان می‌کند. این نکته نشانگر این است که مؤلفان محترم با متون آموزشی آشنایی خوبی دارند. علاوه بر این با استفاده از ترجمه‌های موجود، ترجمه بسیار خوبی از متن صحیفه صورت گرفته است.

● **نمایی از دعا:** در این بخش محتوای کلی دعا به صورت چند سؤال مطرح شده است؛ ابتکاری جالب که در عین حال که محتوای کلی دعا بیان می‌شود، در مخاطب رغبت ایجاد می‌کند تا جواب این سؤالات را در دعا بیابد.

● **واژگان مهم:** بهتر بود به جای عبارت واژگان مهم عبارت واژگان مشکل می‌آمد؛ چون در این بخش تلاش این است که واژگان مشکل بیان شود تا مخاطب ترجمه آن‌ها را از متن ترجمه دعا بیابد و با نوشتن در ذیل واژه آن را فراگیرد؛ وگرنه لزوماً این واژگان، واژگان مهم نیستند و واژگان مهم‌تری به دلیل آشنا بودن مخاطب و به عبارت بهتر آسان بودن واژه برای مؤلفان نیامده است. این بخش اولین گام رغبت‌زدایی است. گامی که در آن مخاطب را مجبور به حفظ واژگانی کرده‌ایم که او را از هدف اصلی کتاب دور می‌سازد. هدف یاد گرفتن زبان عربی نیست بلکه استفاده از محتوای صحیفه است تا در او رغبت ایجاد شود.

● **شرح واژگان:** در این بخش تعدادی واژه از درون دعا استخراج شده و با بیان نکات ادبی عربی توضیح داده شده است. در مقدمه کتاب گفته شده است که این واژگان براساس جدید و مشکل بودن انتخاب می‌شوند، ولی واقعیت این است که اولاً این دو معیار در انتخاب واژگان رعایت نشده است و واژه‌های جدیدتر و مشکل‌تر از آن هم در متن وجود دارد که به آن‌ها توجه نشده است. ثانیاً این کار با هدف سازگاری ندارد؛ چرا که هدف ایجاد رغبت است و نه آموزش زبان عربی، و ایجاد رغبت هم صرفاً با فراگیری زبان عربی میسر نمی‌شود.

● **شرح دعا:** در این بخش به شرح بخش‌هایی از دعا که ممکن است ابهام داشته باشد، پرداخته شده است. اینکه کدام بخش از دعا نیاز به توضیح دارد، با معیار خاصی انتخاب نشده است که این باز به نداشتن راهنمای برنامه و عدم شناسایی کامل مخاطب و توجه به نیازهای او صورت گرفته است. در این

بخش برخی مطالب، مورد بی‌مهری واقع شده و برخی نیز بسیار بسط داده شده است. علی‌رغم اینکه در مقدمه گفته شده است که از شروح صحیفه و سایر منابع اسلامی در این بخش استفاده خواهد شد، میزان استفاده قابل توجه نیست و مطالب فراوانی بدون منبع آورده شده است که گاه طویل و ملال‌آور شده‌اند. نکته بسیار مهمی که در این بخش وجود دارد، این است که اصل دعا در این بخش مورد غفلت واقع شده و هیچ‌گاه گفته نشده است که چرا این موضوعات در این دعا آمده‌اند و چه ارتباطی با هم دارند؟ چرا امام علیه‌السلام مطلب را با این مقدمه شروع کرده است و با این فروعات ادامه داده و این‌گونه به پایان رسانده است؟ واژگانی که این مفاهیم را بیان کرده‌اند چه ارتباطی باهم دارند؟ و... سؤالات فراوان دیگری که صرفاً از توجه به ساختار متن دعا بر می‌آید.

در این بخش، دعا به فراموشی سپرده می‌شود و هر دعا بهانه طرح موضوعاتی گاه پراکنده می‌شود که از نظر مؤلف یا مؤلفان مهم است. تکه تکه بودن موضوعات و طرح پراکنده و بی‌ارتباط آن‌ها با یکدیگر، موجب سردرگمی مخاطب و دور شدن او از متن اصلی دعا می‌شود. در واقع در این قسمت، علی‌رغم تصور، دعا مغفول واقع می‌شود و بیان برخی مطالب اولویت می‌یابد که البته دعا در بیان آن‌ها کمک خوبی می‌کند. بنابراین، این رویه برخلاف هدف رغبت‌انگیزی است. زیبایی دعا با این نحوه از شرح و بیان، از چشم صحیفه‌آموز دور می‌ماند و در نتیجه رغبتش نسبت به آن برانگیخته نمی‌شود. زیبایی دعاها، صرفاً در یک عبارت جزئی از دعاها نیست بلکه کلیت دعاست که موجب شود مخاطب به آن جذب شود؛ وگرنه عبارات فراوان و مفصل‌تری از ائمه درباره این موضوعات وجود دارد که بهتر از عبارات دعا، این موضوعات را بیان کرده است.

● **رواق اندیشه:** در این بخش به شبهات خاصی که ممکن است از متن دعا به ذهن مخاطب راه یابد، پاسخ داده می‌شود.

● **قرائت و درایت:** این قسمت آموزشی نیست و برای مطالعه مخاطب قرار داده شده است. در این بخش تکمله دعا می‌آید که یا از همان دعایی است که در ابتدای درس آمده است و یا از سایر ادعیه در موضوع همین دعا انتخاب شده است. این بخش به اضافه بخش قبلی، حالت بلا تکلیفی کتاب را به خوبی نشان می‌دهد؛ همان‌طور که بیان شد مشخص نیست در این درس نامه محور دعاست یا موضوع است. گاهی دعا تکمیل می‌شود و گاهی نیز برای تکمیل موضوع این بخش اضافه شده است. اگر محور درس‌ها دعا می‌بود، نباید در شرح دعا آن‌گونه که بیان شد، بحث می‌شد و اگر محور درس‌ها موضوع بود نباید صرفاً از یک دعا استفاده می‌شد. باید برای تکمیل بحث از ادعیه مختلف استفاده لازم صورت می‌گرفت.

● **حفظ دعا:** در این بخش از مخاطب خواسته می‌شود تا بخشی از دعای درس را حفظ کند. حفظ دعا و استفاده از آن در مناجات و نمازها امری بسیار پسندیده و شایسته است. نکته‌ای که در اینجا وجود دارد این است که همان‌طور که بیان شد دعای امام علیه‌السلام یک مجموعه به هم پیوسته است که

دارای مقدمه و متن و جمع‌بندی است و تقطیع آن به این نحو شاید هدف دعا را از جهت جامع بودن برآورده نسازد و چه بسا خود آسیب به دنبال داشته باشد.

● **پرسش و تمرین:** در این قسمت ارزشیابی از مخاطب صورت می‌گیرد. ارزشیابی صورت گرفته در این بخش دارای دو قسمت اساسی است؛ یکی ادبیات عرب و دیگری معارف اسلامی. در قسمت اول درباره ترجمه واژگان و ترکیب آن‌ها سؤال می‌شود که تقریباً نیمی از ارزشیابی است و در قسمت دوم درباره معارفی که در درس مورد بحث (و بیشتر در بخش شرح دعا) صورت گرفت، سؤال می‌شود. می‌توان گفت ارزشیابی صورت گرفته ارتباطی با هدف، که همان ایجاد رغبت است، ندارد و حتی در مقابل آن است. هدف ایجاد رغبت به صحیفه بوده، در صورتی که در ارزشیابی که بخشی از فرآیند آموزش است، این مطلب مشاهده نمی‌شود.

● **مطالعه و پژوهش:** این بخش ناظر به فعالیت‌هایی است که مخاطب می‌تواند خارج از کلاس درس به صورت فوق‌العاده در راستای مفاهیم درس انجام دهد. نکاتی که درباره بند فوق گفته شد در این بخش نیز صادق است.

هدف سوم: آموزش شیوه تدبر

همان‌طور که در بررسی دو هدف قبلی و بررسی بندهای مختلف درس مشخص شد، هیچ کدام از بخش‌های درس‌ها متکفل آموزش شیوه تدبر در صحیفه سجاده نیست. شاید گفته شود بخش «نمایی از دعا» که به صورت پرسشی بیان شده است مخاطب را به تفکر و تدبر در ادعیه وامی‌دارد، ولی واقعیت این است که کارکرد این بخش خلاصه کردن محتوای دعا در قالب سؤال و همچنین پرسشگرانه نگاه کردن به دعاست تا به محتوای آن بیشتر توجه کند، لذا آن انتظاری که از تدبر و آموزش دادن تدبر وجود دارد، در این بخش تأمین نمی‌شود.

با توجه به بررسی صورت گرفته از سه هدف برشمرده شده در کتاب، مشخص می‌شود که هر سه هدف با نقص‌های فراوانی تأمین می‌شود؛ به حدی که می‌توان حدس زد کتاب در ابتدا تألیف و بعد اهداف آن تعیین شده است. این گفتار مستلزم دور نیست؛ چرا که تألیف اولیه نیز هدف یا اهداف خاصی داشته است ولی تماماً منطبق بر این اهداف نبوده است.

کارهای خوب و موفق الزاماً خالی از نقص یا اشکال نیستند. مهم این است که برای زدودن آن اشکالات به صورت مستمر تلاش کنیم. امید می‌بریم این نقص‌ها در کتاب‌های دیگر این مجموعه به حداقل‌ترین اندازه ممکن کاهش یافته باشد.

پی‌نوشت

۱. با توجه به این که این کتاب از سوی آموزش و پرورش مورد داوری قرار می‌گیرد بالطبع معیارهای این وزارتخانه در این ارزیابی مد نظر قرار دارد و اینکه کتاب چقدر قابلیت تدریس در دانشگاه‌ها را دارد، به عهده کارشناسان وزارتخانه علوم و تابع معیارهای آن وزارتخانه است.

اثرگذاری کتاب‌های مرجع در فرآیند یاددهی - یادگیری

نام کتاب: نخستین واژه‌نامه ریاضی من
نویسنده: کریستین راجرز، ثوری لارج
مترجم: عزیزه رحمانی
ناشر: انتشارات قدیانی، ۱۳۶ صفحه، چاپ اول، ۱۳۹۴

ویژگی‌های ممتاز کتاب

- کتاب دارای تصویرهای جذاب و مناسبی برای گروه سنی مخاطب است.
- نوع کاغذ، جلد و صحافی کتاب عالی است.
- کتاب همراه با تعریف‌ها و توصیف‌ها و دارای مثال‌های مناسبی، برای درک واژه‌ها است.
- دانش‌آموزان می‌توانند با مراجعه به این کتاب اطلاعات مفیدی را در ارتباط با مفاهیم به دست آورند.
- شرح معنای هر واژه با تصاویر گوناگونی همراه است، تا علاوه بر جذابیت بصری، به درک بهتر نیز کمک کند.

ضعف‌ها و کاستی‌ها

- در کنار تلاش‌های انجام یافته برای ترجمه و تولید این اثر و تمام ویژگی‌های مثبت آن، توجه به موارد زیر در ویرایش قبل از چاپ، ضروری بوده است:
- بهتر بود در ابتدای کتاب مقدمه‌ای تنظیم و در آن به چگونگی بازیابی اطلاعات و نحوه استفاده از کتاب اشاره می‌شد.
- باتوجه به مخاطبین این اثر، مترجم می‌توانست از تعاریف و اصطلاحات متناسب‌تر با سن مخاطبان در کتاب استفاده نماید.
- از منظر یک متخصص علم ریاضی در مواردی ضعف و کاستی‌هایی در بیان تعاریف به چشم می‌خورد؛ بنابراین توصیه می‌شود مترجم یک بار دیگر متن‌ها را بازبینی کند و چاپ بعدی اثر همراه با ویرایش علمی مجدد باشد.

منبع

۱. مرادی، نورالله (۱۳۷۴)، مرجع‌شناسی: شناخت خدمات و کتاب‌های مرجع، فرهنگ معاصر، تهران

کتاب‌های مرجع نقش بسیار مهمی در برآورده کردن نیازهای اطلاعاتی خوانندگان مختلف دارند. این نوع کتاب‌ها از جمله کتاب‌هایی هستند که کمتر کسی از ابتدا تا انتها اقدام به خواندن آن‌ها می‌کند، اما در هر زمان، هر کس که نیاز به کسب اطلاعات در ارتباط با موضوع خاصی داشته باشد به آن مراجعه می‌کند. تفاوت اساسی کتاب مرجع با کتاب‌های دیگر در همین نکته نهفته است که معمولاً کتاب‌های دیگر، با هدف بحث عمیق درباره یک یا چند موضوع نوشته می‌شوند، اما کتاب مرجع حاوی موضوعات متنوع و متفاوت است و به‌منظور برآورده ساختن نیاز فوری افراد به اطلاعات تولید می‌شود (مرادی، ۱۳۷۴).

برای درک عمیق‌تر هر موضوع ابتدا باید فهم درستی از واژگان آن موضوع داشته باشیم و این کار را فرهنگ‌ها و واژه‌نامه‌ها با تشریح و تبیین معنی واژه‌ها و اصطلاحات علمی انجام می‌دهند. نحوه معنا کردن واژه‌های علمی در هر فرهنگ یا واژه‌نامه، باتوجه به مخاطب آن، می‌تواند نقش بسیار مهم و تأثیرگذاری در آموزش و یادگیری آن علم داشته باشد. با این مقدمه اکنون به معرفی کتاب مورد نظر می‌پردازیم.

کتاب «نخستین واژه‌نامه ریاضی من» در ۱۳۶ صفحه در انتشارات «قدیانی» به چاپ رسیده است. کتاب در پنج فصل تنظیم شده و در هر فصل به تعریف برخی واژه‌های تخصصی ریاضی می‌پردازد. عناوین پنج فصل کتاب عبارت است از:

فصل اول: عدد و نکات اساسی مربوط به آن؛

فصل دوم: محاسبات؛

فصل سوم: شکل و فضا؛

کشاورز

چاهی که بیل نزده فوران می کند

نگاهی به مجموعه شعرهای «رفتم بالا، اومدم پایین» سروده ناصر کشاورز

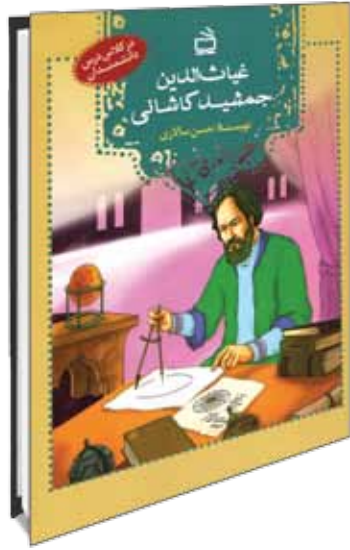
رفتم بالا اومدم پایین (مجموعه سه کتاب: رفتم بالا انار بود، رفتم بالا سیب بود و رفتم بالا مورچه بود)
سروده ناصر کشاورز
ناشر: شهر قلم / چکه
چاپ اول: ۱۳۹۱، ۲۴ صفحه

است: کم ادعا، فروتن، چالاک، بی حوصله در برخی موارد و... مجموعه کتاب‌های «رفتم بالا اومدم پایین» او را بهانه‌ای برای نوشتن این متن قرار دادم. درباره این مجموعه که سه جلد از آن پیش رویم باز شده می‌توان بسیار نوشت اما در این مجال اندک سعی می‌کنم به چند نکته مهم اشاره کنم. این نکته‌ها را در دو بخش آورده‌ام.

قوت‌ها

۱. زبان شعرهای این مجموعه، شکسته اما قابل قبول و برای گروه سنی مخاطب مورد نظر شیرین است. زبانی سرشار از بازی‌های زبانی و چالاک:
موج موها رو صاف کرد
بافت و کلاف کلاف کرد
۲. از قالب مثنوی به‌خاطر قابلیت لحظه‌پردازی و قافیه‌های غافلگیرکننده استفاده مناسبی شده است:
اومدم پایین کلید بود
رنگ تنش سفید بود
دستش زدم یه تیک کرد
اتاقمو تاریک کرد
۳. آشنایی‌زدایی و غیرمنتظره بودن در برخی شعرها وجود دارد، چندان که خواننده با خواندن برخی مصراع‌های خیال‌انگیز

شاعر و نویسنده گران قدر معاصر، محمد کاظم مزینانی می‌گفت: «چاه‌ها دوجورند؛ یکی را باید خیلی بکنی تا به آب برسی؛ هر سال هم باید پایین‌تر بروی؛ اما یکی دیگر هم هست که دو تا بیل می‌زنی آب بالا می‌آید؛ طبع شعر ناصر کشاورز، مانند چاه‌هایی است که بیل نزده فوران می‌کند.» به‌راستی که شعر آقای کشاورز چنین است. در این سال‌ها چیزی از آب این چاه کم نشده که هیچ، شاید زیادتر هم شده است و به مصداق سخن حافظ طبع چون آب و شعرهای روان او را بس؛ و امیدوارم از شاعران مطرح روزگار ما به‌ویژه در شعر کودک و نوجوان باقی بماند. ناصر کشاورز فروتن و مهربان است و بسیار انتقادپذیر نیز هست. یادم نمی‌رود همین شعرها را با چه سعه صدری در رشد کودک با خانم شکوه قاسم‌نیا چکش‌کاری می‌کرد. از کشاورز نوشتن سخت نیست. منظورم نوشتن درباره شعر اوست. اگر چه شعر او آینه تمام‌نمای وجود این شاعر بزرگ

ریاضی به زبانی ساده

کتاب غیاث‌الدین جمشید کاشانی نوشته حسن سالاری از معدود کتاب‌هایی است که به زبان بسیار ساده و روان به معرفی این ریاضی‌دان نامدار مسلمان و ایرانی پرداخته است؛ طوری که شاید بتوان گفت دانش‌آموزان دوره ابتدایی هم قادرند از مطالب آن بهره ببرند.

در این کتاب ابتدا به معرفی کاشانی و زندگی و آثار او پرداخته شده، و سپس بخش‌هایی از کتاب مفتاح الحساب او، به زبانی بسیار ساده و روان و مرتبط با مطالب کتاب‌های درسی دانش‌آموزان، بازنویسی شده است. و دانش‌آموزان با مطالعه این کتاب می‌توانند به اهداف زیر دست یابند:

- به خودباوری علمی برسند و این چهره‌ها را به‌عنوان الگو در نظر بگیرند؛

- از تأثیر دانشمندان ایرانی - اسلامی در پیشرفت علم آگاه شوند؛

- با روش‌های پژوهشی و آموزشی دانشمندان آشنا شده و این روش‌ها را تجربه کنند؛

- به این نکته مهم پی ببرند که بخشی از دانش امروز و پیشرفت‌های حاصل برگرفته از کوشش‌ها و زحمات دانشمندان پیشین است.

کاشانی می‌گوید برای فراگیری حساب و هندسه کوشش بسیار کرده تا به نکته‌های باریک آن آگاه شده و پیچیدگی‌ها و دشواری‌های مسئله‌های آن را از میان برداشته است. وی در کتاب مفتاح الحساب چگونگی انجام چهار عمل اصلی را با عددهای هندی (همین عددهای امروزی) طوری آموزش می‌دهد که به شیوه امروزی شباهت بسیار دارد. افزون بر این، حساب عددهای کسری، به‌دست آوردن ریشه عددها، مساحت شکل‌های هندسی و مسائلی در جبر را شرح می‌دهد.

یاد شعر دیگری نمی‌افتد. چیزی که در شعر شاعران این روزگار کیمیاست مثل:

پایین فرودگاه داشت
به آسمون راه داشت

۴. در برخی شعرها مفاهیم تفکر و یادگیری مثل «متغیر ظرف و حالت» - که از آموزه‌های تفکر سیستمی است - وجود دارد. این نوع نگاه به افزایش مهارت تفکر کمی در کودکان کمک می‌کند. به‌عنوان مثال در زندگی ظرف‌های پنهانی وجود دارند که آرام‌آرام پر یا خالی می‌شوند:

رفتم بالا باد بود
فوت‌هاش خیلی زیاد بود

۵. خیال نو و مملو از ظرافت‌ها و رؤیاهای کودکانه:

بادبادک بیچاره
خورد به نوک ستاره

۶. کشف‌های شاعرانه که با شیرینی‌های کودکانه درهم آمیخته شده و به غنای شعرها افزوده است:

گفتم آهای برق داره
سیم با طناب فرق داره

بپراز اونجا برو
برقا می‌گیرن تو رو

موارد ذکر شده گوشه‌ای کوچک از برجستگی‌های مجموعه حاضر بود.

نقاط قابل بهبود

از نظر معیارهای نقد شعر کودک، برخی کاستی‌ها نیز در مجموعه مذکور مشاهده می‌شود که در زیر از باب پیشنهاد به چند مورد آن اشاره می‌شود:

۱. برخی شعرهای این مجموعه را می‌شد نسرود و در آن صورت چیزی از نمره شاعرانگی شاعر این مجموعه کم نمی‌شد. مثل شعر تکراری و فاقد جوهره شعری و بدون فرازهای به‌یاد ماندنی «دود بود» که نقش کتاب پرکن را در مجموعه بازی کرده است.

۲. ابهام در معنای برخی تکه‌ها به‌خصوص برای گروه مخاطبان این مجموعه فراوان است:

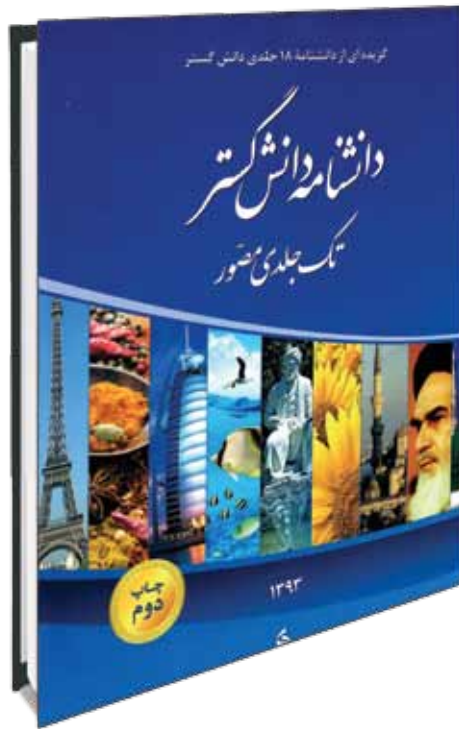
رفتم بالا شهاب بود
در ساشو فوت آب بود

در سش چی بود، حساب بود.

معلوم نیست چه ارتباطی میان شهاب و درس حساب غیر از هم‌قافیه بودن آن‌ها وجود دارد.

۳. دست‌اندازهای وزنی در برخی پاره‌ها مشاهده می‌شود که در برخی مواقع می‌شد با یک بازسرای تصحیح شوند:

رفتم بالا کلاه بود
روی سر ماه بود

کاری سترگ با همتی بزرگ

نگاهی به دانش‌نامه تک جلدی دانش‌گستر

دانش‌نامه دانش‌گستر، تک‌جلدی مصور
زیر نظر کامران فانی - محمدعلی سادات
ناشر: مؤسسه دانش‌گستر روز
قیمت: ۹۵۰۰۰ تومان
قطع: رحلی، ۱۲۲۶ صفحه: ۱۳۹۳

که باز به همت همان مؤسسه و زیر نظر همان ناظران، یعنی آقایان کامران فانی و محمدعلی سادات و البته با اشراف محسن خلیجی اسکویی - استاد تاریخ دانشگاه - تدوین و منتشر شده است. چنان‌که ناظران در مقدمه نوشته‌اند در تهیه این گزیده از دایرة‌المعارف‌های جهانی مثل بریتانیکا، بروک‌هاوس و لاروس الهام گرفته‌اند که معمولاً متن تلخیص شده دایرة‌المعارف‌های خود را در یک جلد نیز منتشر کرده‌اند.

این گزیده شامل ۲۰۰۰۰ مقاله کوتاه، از دو سطر (مثل نوروژنامه) تا ۶۰ سطر و بیشتر (مثل امام علی (ع) در ۶۰ سطر) و نزدیک به ۳۰۰۰ عکس و تصویر و جدول و نمودار و نقشه است. شایان ذکر است که تعداد مقالات دانش‌نامه ۱۸ جلدی ۶۰۰۰۰ مدخل است که با حذف و تلخیص آن‌ها مجموعه حاضر فراهم شده است. ضمن اینکه مدخل‌های تازه‌ای هم اضافه شده و مدخل‌های قبلی نیز روزآمد گردیده است. در ادامه چند ویژگی دیگر دانش‌نامه را برمی‌شماریم:

- این دانش‌نامه فقط شامل اعلام نیست بلکه شامل اصطلاحات و مفاهیم نیز هست. برای مثال آزادی مطبوعات، بحران اقتصادی، تابش اتمی، شأن نزول، فصل (اصطلاح منطقی) و...
- در مقابل صورت لاتین بسیاری از مدخل‌ها نیز نوشته شده است تا در خواندن صحیح آن مشکلی پیش نیاید؛ مثال: قرارداد

در سال ۱۳۸۹، به‌طور غیرمنتظره‌ای، یک دوره دانش‌نامه ۱۸ جلدی کامل - از الف تا ی - به بازار آمد که هم صاحبان نشر را شگفت‌زده کرد و هم فرهنگیان و کتاب‌دوستان را متحیر ساخت؛ از این جهت که کمتر اتفاق می‌افتد ناشری آن اندازه توان و امکانات مادی و سرمایه داشته باشد که بتواند چنین حرکت بزرگی را یک‌تنه به انجام برساند. در همان زمان معلوم شد که این کار با حمایت مالی وزارت مرحوم حاج حسین آقاملک، بازرگان و مالک مشهور - که مردی فرهنگ‌دوست و فرهیخته بود و کتابخانه و موزه ملک تهران در خیابان امام خمینی - از جمله از یادگارهای اوست، تولید و منتشر شده است. به هر حال کاری سترگ بود و همتی بزرگ می‌طلبید که فراهم آمد و مجموعه مذکور انتشار یافت و اکنون در بازار نیز موجود است و اما کتاب حاضر، تلخیص همان مجموعه ۱۸ جلدی است

سایکس - پیکو: Sykes - Picot / بلگراد: Belgrade / استیو جابز Steve Jobs.

- در مقابل بسیاری از مدخل‌های فارسی، معادل انگلیسی آن‌ها نیز آمده است: مثال: رمان: *novel* / حشره کش: *insecticide* / حروف چینی *typesetting* / خربزه: *melone*.

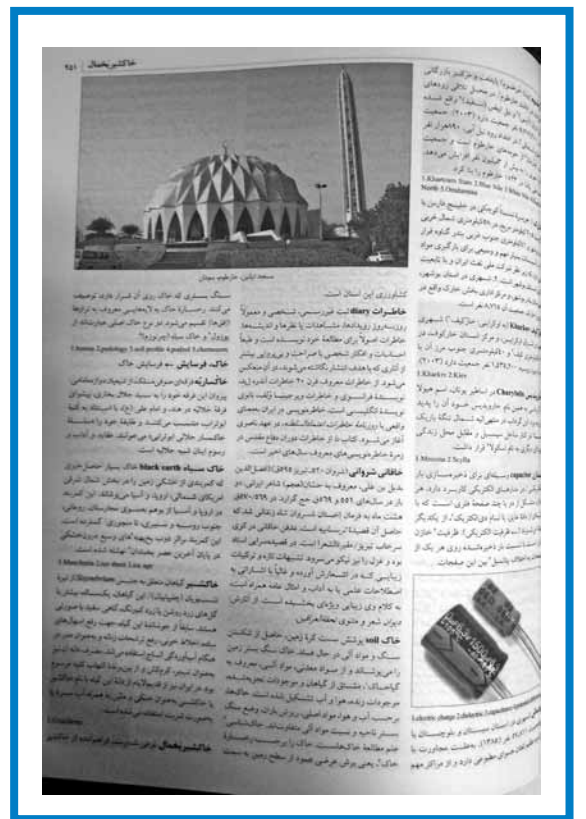
- در ذیل پاره‌ای از مدخل‌ها، نام شخص یا اثری که در متن معرفی شده به زبان انگلیسی هم ذکر شده است. مثلاً در مدخل دکارت نام انگلیسی کتاب او «گفتار در روش» چنین آمده است:

Discourse on the Method

- تا حد امکان در آنجا که لازم بوده کلمات اعراب‌گذاری شده‌اند مثل: شوارتسکف، نورمن / شتیبلیله / عروض / کندلوس / کرامول، اولیور.

- خوش‌خوان بودن کتاب از دیگر مزیت‌های این دانشنامه است و آن به سبب انتخاب حروف با اندازه (فونت) مناسب و چشم‌نواز است که موجب خستگی چشم نمی‌شود. ضمناً نثر مطالب سلیس و روان است.

به نظر می‌رسد این دانشنامه می‌تواند کتاب مناسب و قابل استفاده‌ای برای کتابخانه‌های عمومی، کتابخانه‌های مدارس، مؤلفان، ویراستاران و دیگر کسانی باشد که به داشتن کتاب‌هایی از این دست نیاز دارند. در ادامه توجه شما را به مشاهده چند مدخل از این کتاب جلب می‌کنیم.

ترجمه شیمی باید بوی اسید بدهد!

گپ وگفتی با مجید عمیق، مترجم پیشکسوت

نشود، کتاب را زود برمی‌گرداندم.» به همین دلیل گاهی کتاب‌هایی هم می‌خواندم که مناسب گروه سنی من نبود.»

نخستین کوشش‌ها برای نوشتن

کلاس هشتم که بود، از کتاب‌هایی مثل «بینویان»، «کلبه عمو تم» و... اقتباس می‌کرد و قصه‌های مختلف و داستان‌های پلیسی، ترسناک و عاطفی از خود می‌یافت و آن‌ها را در دفترچه ۲۰ برگی می‌نوشت و به بچه‌های کلاس می‌داد تا بخوانند و روز بعد برگردانند.

ورود به کانون پرورش فکری

در سال ۱۳۶۰ به دلیل علاقه‌ای که به کار ترجمه داشت، وارد کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شد و به مدت ۳۳ سال در این مرکز کارشناس مسئول حوزه علوم و فنون و داستان و مترجم بود و حاصل کارش علاوه بر همکاری با نشریات کودک و نوجوان، ترجمه ۲۰ عنوان رمان، ترجمه ۱۰۰ قطعه شعر و ۱۵۰ عنوان داستان کوتاه در حوزه بزرگسال و کودک و نوجوان و ترجمه ۷۰ عنوان مجموعه علمی است. در این باره می‌گوید: «من ۷۰ عنوان مجموعه علمی و ۱۰ عنوان دایرة المعارف نیز در حوزه علوم و فنون ترجمه کرده‌ام که هیچ‌یک را فله‌ای انتخاب نکرده‌ام بلکه با وسواس و با توجه به خلأهای موجود به سراغ این کتاب‌ها می‌رفتم و نسخه‌های اصلی را از خارج کشور تهیه می‌کردم. در سال ۶۴ کتاب «آزمایش‌های ساده فیزیک» را تألیف کردم که انتشارات مدرسه آن را منتشر کرد. ۵ کتاب داستان هم در حوزه علوم تألیف کرده‌ام.»

اشاره

مجید عمیق نویسنده و مترجمی تواناست که با بیش از ۳۵ سال فعالیت در این زمینه، کوله‌باری از تجربه دارد. او عاشق ادبیات کودک و نوجوان است. سال ۵۲ در رشته طبیعی (علوم تجربی فعلی) فارغ‌التحصیل و وارد دانشگاه می‌شود. علاقه زیادی به رشته پزشکی داشته، اما به دلیل پس و پیش زدن اولویت‌ها، در رشته ادبیات انگلیسی قبول شده است. می‌گوید: «امکانات اقتصادی خانواده‌ام اجازه نمی‌داد که دوباره در کنکور پزشکی شرکت کنم، اما این توفیق اجباری زمینه را برای رشد فرهنگ و دانش در من فراهم کرد که حاصل آن تألیف و ترجمه ده‌ها عنوان کتاب مفید و ارزشمند بوده است.»

این گزارش طولانی حاصل حدود دو ساعت گفت‌وگو با این نویسنده و مترجم است. امیدواریم خواندن آن برایتان جذاب نباشد.

کوچیدن به سرزمین اجدادی و آشنایی با کتاب

مجید عمیق متولد تبریز است اما در دو سالگی با خانواده به شهر آبا و اجدادی خود، ارومیه، کوچیده است. خودش می‌گوید: «سال‌های ۴۷ تا ۴۹ که در دبستان درس می‌خواندم، روزی دو ریال پول تو جیبی می‌گرفتم که یک ریال آن را کلوچه و بامیه می‌خریدم و یک ریال بقیه را از بقالی محل کتاب کرایه می‌کردم و در کنار کتاب‌های درسی، این کتاب‌ها را هم می‌خواندم. کرایه کتاب شنبی ۱۰ شاهی بود؛ یعنی اگر دو شب کتاب را نگه می‌داشتیم باید یک ریال کرایه می‌دادم. تازه، کتاب‌ها را خود صاحب مغازه می‌داد و من خودم انتخاب نمی‌کردم؛ و برای اینکه کرایه بیش‌تر از یک ریال

بره‌ها را از غار خارج می‌کند و بعد خودش را نجات می‌دهد.»

بازی‌های کامپیوتری به عواطف انسانی آسیب می‌زند

عمیق معتقد است نوجوان مثل چوب تر قابل انعطاف است؛ گیم‌ها و بازی‌های کامپیوتری پر خاشگیری را ترویج می‌کنند و این رفتارها تبدیل به شخصیت ثانوی می‌شود. به نظر عمیق در سراسر دنیا کارهای ارزشی زیادی در حوزه کودک و نوجوان چاپ می‌شود، پس اگر یک نهاد دولتی به یک نفر نخبه و آشنای با این حوزه در خارج، بگوید ۱۰ کار فاخر برایش بیاورد و این‌ها تولید شود آثار سخیف در حاشیه قرار می‌گیرند. داستان‌هایی که مبارزه و عاطفه و انسانیت در آن‌ها نیست سخیف است. بنابراین باید امید و خوبی در رمان‌ها باشد تا با خواندن آن‌ها شخصیت نوجوان کم کم قوی شود.»

وقتی سوژه‌های ما دست
غربی‌ها می‌افتد، غوغا
می‌کنند. آن‌ها داستان
«فیل در تاریکی» مولوی
را با عنوان «هفت موش
نایبنا» به یک رمان عالی
برای گروه سنی کودک
تبدیل کرده‌اند

خواندن ده هزار رمان به فارسی و سه هزار رمان به انگلیسی

وی خاطر نشان می‌کند: «در طول ۳۵ سال داوری کتاب در جشنواره‌های مختلف، ده هزار رمان ترجمه را که برای کارشناسی به من ارجاع شده خوانده‌ام و حدود ۳۰۰۰ رمان را هم به زبان انگلیسی، خوانده‌ام و به این نکته رسیدم که از سال ۱۹۵۰ میلادی به این طرف، در رمان‌های خارجی ویژه نوجوانان، به تدریج نقش خانواده و پدر و مادر و بستگان دیگر مانند مادر بزرگ و پدر بزرگ، عمه، خاله، عمو و دایی کم‌رنگ و گاه به کلی حذف شده‌اند! گویی شخصیت‌های رمان‌ها زیر بته عمل آمده‌اند. در رمان‌های خارجی بیش از هر چیز حادثه و پر خاشگیری وجود دارد ولی استحکامات درون خانواده وجود ندارد. متأسفانه برخی ناشران ایرانی هم رمان‌های ترجمه‌ای سخیف را با توجیهات گوناگون به خورد نوجوانان می‌دهند. در حالی که بسیاری از رمان‌های خارجی مرتبط با فضا و جغرافیای همان کشورها هستند و برای نوجوانان آن کشورها نوشته شده‌اند و گاه فقط کارکرد سرگرم‌کنندگی برای آن‌ها دارند و اثری هنری تلقی نمی‌شوند.»

ترجمه رمان‌های ۴۰۰ صفحه‌ای

عمیق از راحت طلبی مترجمان امروز گله دارد: «امروز، مترجمان راحت‌طلب شده‌اند و کتاب‌های کم‌حجم را بدون نیازسنجی ترجمه می‌کنند. دیده‌اید که در مهمانی‌ها معمولاً دست به‌سوی نارنگی و موز دراز می‌شود اما سیب به‌رغم خواص و فایده‌های زیادی که دارد مظلوم واقع می‌شود؟ برخی مترجمان هم به دنبال کارهای راحت‌الحلقوم هستند.»
او می‌افزاید: «من امتحان خودم را با ترجمه کتاب‌های قطور و حجیم پس داده‌ام و اگر گاهی کتابی کم‌حجم انتخاب کرده‌ام حکمتی داشته است. من در سال ۶۷، اولین کتاب جنگ را به نام «جنگ پتروس» ترجمه کردم که زمانی ۴۰۰ صفحه‌ای بود. اتفاقاً نحوه پرداخت نویسنده به جنگ، قوی بود و هنوز می‌تواند

وسواس در کار و درو کردن جوایز حوزه کتاب

تلاش‌های مستمر عمیق موجب شده تاکنون آثارش ۱۵ بار برگزیده کتاب فصل وزارت ارشاد شود و در جشنواره سلام بچه‌ها، جشنواره کتاب کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان و کتاب سال جمهوری اسلامی به‌عنوان نویسنده برگزیده نوجوانان معرفی شود و جوایزی دریافت کند. برای مثال، آخرین کتاب وی با عنوان «دانش‌نامه تاریخ تمدن جهان اسلام» کتاب سال شد. وی با مجلات مختلف مانند کیهان بچه‌ها، سروش، رشد، سلام بچه‌ها و... همکاری کرده و آخرین کارهایش مجموعه‌ای ۶ جلدی است با عنوان «جهان در تسخیر انرژی» که سال گذشته منتشر شد. او همچنین «فرهنگ‌نامه تصویری فضا» برای کودکان، و «دانش‌نامه مأموریت‌های فضایی» و ۵۰ عنوان کتاب دیگر را برای انتشارات مدرسه ترجمه کرده است. «فرهنگ‌نامه تصویری حیوانات» را هم در سال ۹۴ به زیر چاپ برد و مجموعه‌هایی را در دست چاپ دارد.

ناشران مانند گیت فرودگاه‌اند

عمیق با تأکید بر نقش و اهمیت ناشران، به‌عنوان عامل مهم در انتشار کتاب‌های خوب، تصریح کرد: ناشر مانند گیت پرواز فرودگاه است؛ شرایط پرواز در فرودگاه تابع قوانین بین‌المللی است و طبق این قوانین، ده دقیقه قبل از پرواز بار تحویل نمی‌گیرند و اگر پرواز لغو شود، یا مسافر به پرواز نرسد، بار هم به‌طور خودکار به مسافر برگشت داده می‌شود. به‌نظر این نویسنده و داور جشنواره‌های مختلف، ناشر خوب کسی است که کتاب علمی را به ویراستار علمی بسپارد و کتاب هنری را به ویراستار هنری بدهد تا کتاب غلط منتشر نشود. همچنین همان‌طور که یک مهندس برای ساخت یک بنا ابتدا فونداسیون و زیرساخت را اجرا می‌کند و محل نصب پنجره، انباری، سرویس‌ها و... را در نقشه به‌طور دقیق جانمایی می‌کند، مؤلفان هم باید سعی کنند کتاب خود را مهندسی کنند، یعنی اول خلأها را بشناسند و سپس آثار ارزشمند و آبرومندی را برای مخاطبان به‌ویژه کودک و نوجوان انتخاب و تولید کنند. ضمن اینکه ناشران هم نباید سوار بر موج‌های تبلیغاتی شوند.

کوشش برای خلق کتاب‌های جهان شمول با رنگ فرهنگی

وی با اشاره به ترجمه ۲۰ عنوان رمان خاطر نشان می‌کند: «من سعی کرده‌ام این کتاب‌ها جهان شمول باشند، و در عین حال جنبه‌های فرهنگی و ارزشی آن‌ها را در نظر گرفتم تا وقتی جوان ایرانی یک کتاب حادثه‌ای و کار غربی را می‌خواند فکر کند این اتفاق در ایران رخ داده و با آن هم‌زادپنداری کند.»
این مترجم و مؤلف پرکار و پرتلاش می‌گوید: «من با رمان‌ها زندگی کرده‌ام. ۲۰ سال پیش رمانی نوشتم درباره یک شبان کوچک که وقتی وارد غار می‌شود، غار ریزش می‌کند و او چند روز با گوسفندان در غار گرفتار می‌شود. این چوپان در این مدت یک چرخ آبی درست می‌کند و با این شرایط زندگی می‌کند تا بالاخره راه نجاتی پیدا می‌شود. وقتی مردم به کمک او می‌آیند، شبان اول

الهام بخش نویسندگان دفاع مقدس باشد. ما بهترین سوژه‌های دفاع مقدس را داریم اما آن‌ها را خوب پردازش نمی‌کنیم.»
عمیق به خاطر می‌آورد که کتاب‌های «آن سوی جنگل خیزران» از ژاپن، «جنگ پتروس» از یونان و «اسلحه سرتی» از آمریکا، بهترین کتاب‌هایی هستند که او در حوزه جنگ ترجمه کرده است. و می‌گوید: «ما سوژه‌های جنگی خوب زیاد داریم اما در پردازش آن‌ها و پرداختن شکل رمانی کتاب‌ها ضعیف هستیم. در حالی که سه کتاب فوق به‌گونه‌ای پرداخته شده که خواننده هنگام خواندن آن‌ها غرق در کتاب می‌شود. ما بهترین سوژه‌های ارزشی را داریم اما مثل برنج درجه یک شمال که خوب دم نکشیده باشد و ته‌دیگ شود سوژه را خراب می‌کنیم.»

قدر داشته‌هایمان را نمی‌دانیم

عمیق با اظهار تأسف از این که ما در موضوعات جذاب بسیاری داریم اما در بازآفرینی آن‌ها مشکل داریم می‌گوید: «لان غرب از لحاظ سوژه تپی و فقیر شده است اما در تصویر، صفحه‌آرایی، طراحی جلد و توزیع، حرف اول را می‌زند. اگر سوژه‌های ما دست آن‌ها باشد غوغا می‌کنند. آن‌ها داستان «فیل در تاریکی» مولوی را با عنوان «هفت موش نابینا» به بهترین رمان برای گروه سنی کودک تبدیل کرده‌اند.»

مترجمان جوان با آگاهی سراغ کتاب بروند

عمیق با توجه به شناختی که در حوزه کتاب پیدا کرده است، به نویسندگانی که تازه پا در این عرصه گذاشته‌اند، می‌گوید: «روسیه در حوزه ادبیات کودک و نوجوان ضعیف است اما در حوزه بزرگسال قوی است. اما آمریکای لاتین ادبیات کودک غنی دارد. کشورهای هند، ژاپن و چین در حوزه فولکلور و ادبیات ارزشی و پندآموز قوی هستند و از نظر عاطفی و اخلاقی به ما نزدیک‌ترند. به‌طور کلی کشورهایی که حوادث بیشتری را در طول تاریخ تجربه کرده‌اند ادبیات قوی و غنی دارند، اما در حوزه علوم و فنون اروپا و آمریکا کتاب‌های خوبی تولید می‌کنند در حالی که ادبیات آمریکا ضعیف است. در مقابل، حوزه کودک و نوجوان و ادبیات ژاپن قوی و خیلی اخلاقی‌تر است. کشور ما هم در حوزه ترجمه به‌دلیل استفاده از کتاب‌های کشورهای آمریکا و اروپا در زمینه‌های ادبیات رشد چندانی نداشته است.»

متأسفانه برخی ناشران ایرانی، رمان‌های ترجمه‌ای سخیف را با توجیهات گوناگون به خورد نوجوانان کشورمان می‌دهند. در حالی که بسیاری از رمان‌های خارجی مرتبط با فضا و جغرافیای همان کشورها هستند

فوت و فن‌های انتخاب کتاب برای ترجمه

این مترجم کارکشته و پیش‌کسوت برای انتخاب کتاب چندین فاکتور را مورد تأکید قرار می‌دهد و تصریح می‌کند: «من برای انتخاب کتاب، ابتدا براساس نیاز مخاطب و خلأهای موجود موضوعی را انتخاب می‌کنم.»

او وقتی به سراغ کتابی می‌رود و تورقی می‌کند، یادداشت پشت جلد کتاب را هم مطالعه می‌کند و درست مثل تاجری که وقتی بر روی فرش دست می‌کشد متوجه مرغوبیت و کیفیت فرش می‌شود و می‌فهمد که بافت فرش، نوع جنس و کیفیت آن چطور است، متوجه کیفیت کتاب می‌شود: «من با مطالعه خلاصه ۱۰ سطری پشت جلد، ۷۰ درصد حدس می‌زنم که کار خوب است یا نه. ناشر خارجی را هم که انتخاب می‌کنم باید معتبر باشد. بیوگرافی نویسنده هم به من کمک می‌کند که بدانم چه نوع گرایش نوشتاری دارد.»

اهمیت و نقش عنوان کتاب

«در ایران قدیم اسم بچه‌ها را براساس باورهای دینی و اعتقادات مذهبی انتخاب می‌کردند؛ مثلاً شما ۵۰ سال پیش اسم «لود مینا» را نمی‌دیدید. گاهی اسم، خودش خانواده را یدک می‌کشد. الان هم در حوزه کتاب، نام کتاب، مجموعه ناشر و شناسایی نویسنده و کشور آن‌ها در انتخاب کتاب به من کمک می‌کند تا از ۸۰ درصد موضوع آگاه شوم. گاهی اسم کتاب گیرا نیست اما از محتوای کتاب می‌شود الهام گرفت و نام آن را انتخاب کرد. در مجموعه ۶ جلدی «نقش پزشکی در فناوری ورزش» به جای اسم اصلی، من عنوان «جهان در تسخیر انرژی» را انتخاب کردم.»

ضرورت آگاهی کامل به زبان و موضوع برای ترجمه

عمیق اظهار می‌دارد که مترجم باید به زبان خارجی اشراف داشته و سوار بر متن باشد: «متن انگلیسی مرا با خودش نمی‌برد؛ بلکه من سوار بر مطلب و متن هستم. خطبه‌خط و تحت‌اللفظی ترجمه نمی‌کنم. به متن افسار می‌زنم؛ متن از دست من فرار نمی‌کند. مترجم اگر کم‌سواد باشد، مثل تخته چوبی که در سیلاب افتاده و سیل آن را با خودش می‌برد، متن او را با خودش خواهد برد.»
تعبیر عمیق از تفاوت ترجمه متن‌های مختلف جالب و شنیدنی است: «من جدای از درست ترجمه کردن، مثلاً موضوع شیمی را طوری ترجمه می‌کنم که متن بوی اسید بدهد؛ مطلب گیاه‌شناسی را به‌گونه‌ای ترجمه می‌کنم که بوی علف بدهد و مطلب با موضوع دارو بوی دارو بدهد!»

آموزش فیزیک برای حفظ کردن و تست زدن نیست

گفتگو با دکتر منیژه رهبر، مترجم کتاب «مبانی فیزیک»

در زندگی فعلی را هم مورد توجه قرار داده و می‌گویید این درس فیزیک که ما می‌خوانیم در کجای زندگی کاربرد دارد. این کتاب برای دبیران مدارس مفید است؛ چرا که عمده‌تاً مسائل روز را مطرح می‌کند. دبیران اگر بخواهند کتابی در کنار خود داشته باشند که موضوعات مختلف فیزیک را به زبان ساده توضیح داده باشد، می‌توانند به این کتاب رجوع کنند. کتاب مبانی فیزیک دارای مسئله، سؤال و گزینه‌های مختلفی برای آموزش در کنار بعد کاربردی دارد.

◀ شما به‌طور کلی وضعیت آموزش دانش‌آموزان را به‌ویژه در دروس مفهومی چگونه ارزیابی می‌کنید؟

کتاب «فیزیک مفهومی» من جایزه کتاب سال را کسب کرده است؛ اما متأسفانه امروز همه کتاب‌ها شده است کمک‌درسی از نوع آمادگی برای کنکور، سؤال‌های پرتکرار یا نکات تستی که باید آن‌ها را حفظ کرد؛ در حالی که هدف ما از آموزش فیزیک پرداختن به مسائلی است که با زندگی ما سروکار دارد. ما اگر این‌ها را بدانیم و در مواقع لزوم به کار بیندیم، راحت‌تر و بهتر می‌توانیم زندگی کنیم و به شکلی بهتر از منابع در اختیارمان بهره ببریم. آموزش‌های ما بیشتر کنکورمحور و تست‌محور شده است؛ لذا دوباره می‌خواهم تأکید کنم که آموختن دانش فیزیک این نیست که دانش‌آموزان یک‌سری مسائل را حفظ و در کنکور شرکت کنند. اگر فیزیک را خوب بیاموزیم می‌توانیم به همان اندازه از این علم در زندگی خودمان بهره ببریم.

◀ اگر بخواهید یک نمونه عینی از کاربرد فیزیک را در زندگی روزمره نشان دهید، چه نمونه‌ای را مثال می‌زنید؟

این روزها به‌خاطر آلودگی هوا مدارس تعطیل شد. آلودگی هوا یکی از آن مسائل و مشکلاتی است که ما می‌توانیم به کمک فیزیک‌جو و فیزیک محیط‌زیست راه‌حلی برای پیدا کنیم و کارهایی انجام دهیم که این مسائل یا برای ما پیش نیاید یا اثرات مخرب کم‌تری در زندگی ما به‌جا بگذارد و زندگی ما را فلج نکند.

مجدداً تأکید می‌کنم که علم باید در خدمت رفاه و آسایش ما باشد؛ یعنی درس‌هایی که می‌خوانیم و دانشی که می‌آموزیم به ما کمک کند تا زندگی بهتری داشته باشیم.

دکتر منیژه رهبر، دانش‌آموخته فیزیک هسته‌ای و استاد بازنشسته دانشگاه تهران است. کتاب او «مبانی فیزیک» ۱۶ عنوان کتاب دیگر در گروه داوری فیزیک مورد قضاوت قرار خواهد گرفت. او فیزیک را دانشی می‌خواند که با زندگی واقعی یک‌یک ما سروکار دارد و معتقد است امروزه دانش‌آموزان مشغول حفظ کردن فرمول‌ها و تقویت مهارت‌های تست‌زنی خود شده‌اند؛ در حالی که باید مهارت به کار بستن فیزیک در حل مسائل زندگی و آسان کردن آن را بیاموزند. خانم رهبر که در حال حاضر سردبیر مجله رشد آموزش فیزیک است، تاکنون دوبار برنده جایزه کتاب سال شده است.

◀ کمی از کتاب «مبانی فیزیک» بگویید و آن را به ما معرفی کنید

در عصر حاضر دانش فیزیک علاوه بر اینکه به اصول و مبانی این علم می‌پردازد (فیزیک نظری)، به کاربرد فیزیک در زندگی روزمره هم اهمیت می‌دهد. در حقیقت امروزه فیزیک در همه جنبه‌های زندگی ما نمود دارد و ما آن را به‌کار می‌گیریم. اگر از این منظر به فیزیک نگاه کنیم، آموختن آن برای همه آسان‌تر خواهد بود. و اما کتاب «مبانی فیزیک» بدون ورود به بحث انتگرال و دیفرانسیل در فیزیک، تنها با مسائل معمولی سروکار دارد و هر مبحثی که در آن مطرح شده، کاربرد آن در زندگی واقعی نیز آمده است. این کتاب یک مجموعه چهار جلدی است که هر جلد آن به یک بخش از فیزیک اختصاص دارد؛ جلد نخست آن درباره مکانیک و جلد دوم مربوط به صوت و موج و غیره است؛ جلد سوم به موضوع الکتریسیته و مغناطیس پرداخته و موضوع جلد چهارم فیزیک جدید، یعنی نسبیت و ذرات بنیادین است. از این چهار جلد فعلاً جلد‌های اول و دوم آن چاپ و منتشر شده؛ اما جلد‌های سوم و چهارم آن که ترجمه نیز شده‌اند، به‌دلیل رکود بازار نشر در انتظار انتشارند.

◀ محتوای کتاب «مبانی فیزیک» چقدر برای معلمان و دانش‌آموزان کاربرد دارد؟ همان‌طور که گفتیم، علاوه بر جنبه نظری، این کتاب کاربرد فیزیک

محصول مشترک من و بچه‌ها

گفتگو با محمدحسین صلواتیان، نویسنده مجموعه کتاب «راز نقاشی‌های قشنگ»

اشاره

محمدحسین صلواتیان متولد سال ۱۳۴۰، دارای مدرک کارشناسی تولید (کارگردانی انیمیشن) است و سابقه مدیریت هنری چندین مجله و مؤسسه انتشاراتی را بر عهده داشته و اکنون مدیر مسئول مجله پرسابقه «کیهان بچه‌ها» است. وی در چندین جشنواره تصویرگری و تألیف کتاب کودک و نوجوان جوایزی به دست آورده است و مجموعه بیست جلدی «راز نقاشی‌های قشنگ» او در زمره آثار راه یافته به گروه داوری فرهنگ و هنر سیزدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد است. این کتاب حاصل حدود ۳۰ سال تجربه کار کارگاهی و هنری با کودکان و نوجوانان و برآیند همه تجربیات مفید و عملی صلواتیان است

◀ راز نقاشی‌های قشنگ چه می‌خواهد بگوید؟

مجموعه کتاب‌های «راز نقاشی‌های قشنگ» ضمن پرداختن به

اصول و مبانی هنر کودکان و نوجوانان به زبان ساده، به معرفی ابزار و وسایل متداول در نقاشی با بیان همه جزئیات مهارتی و نحوه استفاده‌های متفاوت و بعضاً خلاقه با این ابزار و وسایل پرداخته و در نهایت زمینه کشف شیوه‌ها و تکنیک‌های نو را برای مخاطب ایجاد می‌کند.

در بعضی از جلدهای مجموعه به سراغ ابزار و وسایل غیرمتعارف برای خلق یک اثر هنری رفته و ضمن آوردن مصداق و مثال، عرصه را برای گسترش خلاقیت و برخورد‌های نوآورانه برای کودکان و نوجوانان باز می‌کند.

شاید برایتان جالب باشد که بگویم بسیاری از دانش‌آموزانی که در این دوران سی ساله، توفیق خدمت به آن‌ها را داشته‌ام موفق به کسب عناوین برتر هنری در جشنواره‌ها و فستیوال‌های داخلی و خارجی شده‌اند که مهر تأییدی است بر صحت این مسیر که بسیاری از دانش‌آموزانی که با ما هم مسیر شدند نیز در حال حاضر از اساتید و نام‌آوران دنیای هنر

هستند.

چهار انگیزه‌هایی عامل تألیف کتاب بود و چرا این نام را برای کتابتان انتخاب کردید؟

نگارش این تجربیات سی ساله، از مجله امید آینده شروع شد که در آن یک صفحه آموزشی به نام «راز نقاشی‌های قشنگ» را می‌نوشتیم. استقبال از این صفحه به قدری بود که انگیزه تولید مجموعه کامل این آموزش‌ها را در قالب کتاب در من به وجود آورد.

به اعتقاد من، نقاشی کودکان و نوجوانان همانند دنیای زیبایشان پر از رمز و راز است و تجلی قشنگ این دنیای زیبا نیز رمز و رازی دارد. راز، همیشه ذهن انسان را به خود مشغول می‌کند و کشف راز، همواره با لذت همراه است. به همین دلیل اسم مجموعه راز نقاشی‌های قشنگ گذاشته شد تا خوانندگان کتاب‌ها از اسرار نقاشی‌های قشنگ سردر بیاورند.

برای تألیف مجموعه «راز نقاشی‌های قشنگ» چقدر زمان صرف کردید؟

این کتاب حاصل سال‌ها تجربه کار کارگاهی و هنری با کودکان و نوجوانان و برآیند همه تجربیات مفید و عملی این دوران است. اعتماد کامل به توانایی‌ها و استعداد‌های بچه‌ها، در نظر گرفتن و رعایت اصول روان‌شناسی، توجه به نکات ریز و درشت در فرایند کار عملی، اهمیت دادن به نوآوری و خلاقیت، بهره‌گیری از ادبیات متناسب با مخاطب، محور قرار دادن موضوعات مورد علاقه کودکان و نوجوانان و باور به تأثیر خلق اثر هنری فاخر در وسعت بخشیدن به ابعاد شخصیتی بچه‌ها، مهم‌ترین اصولی بود که در دوران تجربه کاری به آن می‌پرداختم.

ویژگی‌های بارز این کتاب چیست؟

بهره‌گیری از آثار هنری فاخر کودکان و نوجوانان مصداقی از ویژگی‌های این مجموعه است. از ویژگی‌های مهم این مجموعه، پرداختن به آموزش کارهای گروهی و نقاشی‌های دیواری گروهی است. در این زمینه به اصول و مبانی کار گروهی و رعایت همه نکات ظریف، و به اصطلاح «فوت‌های کوزه‌گری» پرداخته و تقریباً تمامی نکات مطرح گردیده است. نقاشی‌های گروه دوستان و نقاشی‌های خانوادگی بیان شده در این مجموعه بسیار جذاب و تأثیرگذار است. به اعتقاد بسیاری از کارشناسان، این قسمت از مجموعه نمونه و مشابهی ندارد و منحصر به فرد است.

استفاده از ادبیات ساده و خلاصه‌گویی و خودداری از توضیحات طولانی، از ویژگی‌های این مجموعه است. درباره وسایل معرفی شده در این کتاب‌ها نیز سه ویژگی ارزان، ایرانی و باکیفیت بودن در نظر گرفته شده است.

آیا کتاب برای همه کودکان و نوجوانان قابل استفاده و مناسب است؟

مخاطب این کتاب فقط کودکان و نوجوانان نیستند. پدران

و مادران، مربیان و علاقه‌مندان و دانشجویان رشته هنر هم می‌توانند از این کتاب استفاده کنند. تکنیک‌های معرفی شده در این مجموعه که بیش از ۸۰ مورد است، می‌تواند برای دانشجویان رشته نقاشی و تصویرسازی هم الهام‌بخش باشد.

چه پیشنهاد و توصیه‌ای به خوانندگان نوجوان و جوان این مجموعه دارید؟

راه برای جوانان علاقه‌مند بسته نیست. به اعتقاد من جوانان امروز از جوانان گذشته به مراتب تواناتر و خلاق‌ترند. استعداد هنری ایرانیان زبانزد است. تربیت و هدایت کودکان و نوجوانان بسیار مهم است و هنر، قالب بسیار مطلوب و محمل مناسبی برای این امر مهم است.

چه کتاب‌های دیگری از این دست، در دست تألیف یا چه برنامه‌های دیگری

در دست اقدام دارید؟

مجموعه کتاب‌های «راز نقاشی‌های قشنگ» پیوسته‌های فرهنگی و هنری دارد. جعبه ابزار با اندازه‌ها و ظرفیت‌های مختلف، که بهترین وسایل موجود معرفی شده در کتاب‌ها را برای علاقه‌مندان تدارک کرده است؛ برگزاری مسابقات هنری راز نقاشی در سطوح مختلف و با چشم‌انداز بین‌المللی؛

برگزاری نمایشگاه‌های هنری؛ طراحی و راه‌اندازی یک سایت اینترنتی و نیز صفحه اینستاگرام و کانال تلگرام، و بهره‌برداری از پدیده‌های نوظهور دیگر هم برای پشتیبانی از این مجموعه در دست اقدام است؛ همچنین برگزاری کلاس‌های حضوری در نقاط مختلف کشور برای کودکان و نوجوانان و مربیان هنر.

علاوه بر این، مجموعه «راز نقاشی‌های خنده‌دار»، که به اصول و مبانی و تکنیک‌های متداول و بعضاً خلاقه آموزش کاریکاتور اختصاص دارد، در مراحل آماده‌سازی است. این مجموعه، نمونه داخلی و خارجی ندارد و منحصر به فرد است!

مجموعه دیگری با عنوان «راز نمایش‌های قشنگ» را در دست تألیف دارم که در زمینه آموزش نمایش‌های خلاقه و کاربردی کودکان و نوجوانان اثری خاص است.

ناگفته نماند در تألیف این کتاب از همیاری و مساعدت دوستان خوب آقایان کیومرث سلطانی، علی خوش‌جام، علی دانشور و کاظم طلایی بهره‌های زیادی بردم.

انجام مراحل تکمیلی کتاب‌ها حدوداً دو سال به طول انجامید و قسمت‌های عمده تصویرگری کتاب با همکاری دوستان کودک و نوجوان مسجد عمار یاسر شکل گرفت و انتشارات به‌نشر این آثار را به چاپ رسانید که شاکر و قدردان عنایات این عزیزان هستیم. آرزویم درخشش کودکان و نوجوانان ایران در همه زمینه‌ها، به‌ویژه هنر در عرصه‌های جهانی است و از شما به‌خاطر فراهم نمودن این فرصت سپاس‌گزارم.

کتاب «راز نقاشی‌های قشنگ» حاصل سی سال تجربه کار کارگاهی و هنری با کودکان و نوجوانان و برآیند همه تجربیات مفید و عملی این دوران است

هدف تئاتر آموزشی سه چیز است: آگاهی، خلاقیت و مشارکت

گفتگو با فریده شیر زیان، نمایش‌نامه‌نویس کودک و نوجوان

اشاره

فریده شیرزیان دانش‌آموخته تئاتر و پژوهش‌هنر است. از او کتاب‌های «جایگاه نمایش سنتی در تئاتر معاصر ایران» و «صدایده مفید برای درام» چاپ شده است. وی پنج سال است که بر روی تئاتر آموزشی و مخاطب نوجوان متمرکز شده است. اخیراً سه کتاب وی از مجموعه نمایش‌نامه‌های نوجوان امروز به نام‌های «زنگ اول: تاریخ»، «ما همان جمع پراکنده» و «جعبه خیال» توسط انتشارات کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان به چاپ رسیده است. این سه کتاب که امسال در گروه داوری نمایش‌نامه حضور دارند، حاصل برنامه‌ای به نام درام کاربردی (تئاتر آموزشی) هستند که از سال ۱۳۸۹ آغاز شده است. مرحله اول این طرح بر اجرا در مدارس و مرحله دوم بر اجرا در موزه‌ها متمرکز بوده است.

«زنگ اول، تاریخ» نمایش‌نامه‌ای است براساس کتاب درسی تاریخ سال سوم راهنمایی که در سال ۸۹ نوشته و اجرا شده است و نزدیک به ۱۸۳ سال از تاریخ ایران را مورد توجه قرار می‌دهد؛ از ابتدای دوره قاجار تا ورود امام خمینی به ایران را. «ما، همان جمع پراکنده» نمایش‌نامه‌ای است براساس دو کتاب درسی تعلیمات اجتماعی و مهارت‌های زندگی سال سوم راهنمایی، محصول سال ۹۰ که تلاش دارد تعاملات میان انسان و جامعه را بررسی کند.

سومین نمایش‌نامه هم که «جعبه خیال» نام دارد محصول سال ۹۱ است و براساس مهم‌ترین مطالب کتاب فارسی سال سوم راهنمایی نوشته شده است. هر سه کتاب در زمستان ۹۴، توسط انتشارات کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان چاپ شده است.

سه نمایش‌نامه یاد شده حاصل پروژه‌ای هستند مبتنی بر پژوهش‌از این‌رو، در هر سه اثر، سه یادداشت همراه شده است با نام‌های یادداشت نویسنده، یادداشت نمایش‌نامه و برخورد

«لطفاً سه کتاب «زنگ اول: تاریخ»، «ما، همان جمع پراکنده» و «جعبه خیال» را کوتاه معرفی کنید.

فرم‌های متنوعی دارد که دو نمونه شاخص آموزشی آن «درام در خدمت آموزش» و «تئاتر در خدمت آموزش» است. در این دو شیوه تلاش می‌شود از همه ظرفیت‌ها و تکنیک‌های

تئاتری استفاده شود تا مضمونی مورد تحلیل قرار گیرد و تعقل و تفکر مخاطب را بیدار کند و با طرح دیدگاه‌ها و حضور مخاطب در اجرا، خوانش تازه‌ای را از آن موضوع پدید آورد.

◀ به‌عنوان پژوهشگری که سال‌ها در خصوص تئاتر آموزشی به مطالعه پرداخته، بفرمایید این نوع تئاتر چه نقشی می‌تواند در آموزش و پرورش ایفا کند؟

نظریه‌پردازهای آموزشی، این شیوه آموزش انتقالی را که معلم بگوید و دانش‌آموز بشنود و بپذیرد و با عمل معلم گمان کند خود نیز عمل کرده است رد می‌کنند. محققان بر این باورند که دانش‌آموزان لوح‌های سفیدی نیستند که باید رنگی شوند یا همچون مخزنی پر گردند بلکه آموزش باید بتواند در آن‌ها به اکتشاف بپردازد. آموزش تبدالی تلاش دارد دانش‌آموزان را به یادگیرندگانی فعال بدل کند. ورود تئاتر به مدرسه به‌عنوان یک روش تدریس، چه توسط خود بچه‌ها اجرا شود چه توسط یک گروه نمایشی آموزش دیده، شرایطی را برای رشد تفکر و خلاقیت فراهم می‌آورد. جالب اینکه با این روش، نه تنها مفاهیم درسی در ذهن نهادینه می‌شود بلکه نگاه و تعریف دانش‌آموزان از مباحث درسی فراتر رفته و ابعاد جدیدی به‌خود می‌گیرد. هر جامعه‌ای برای رشد خود نیازمند آگاهی، خلاقیت و مشارکت است و این نوع درام این سه را نشانه گرفته است که آموزش و پرورش می‌تواند به‌خوبی از آن بهره‌بردارد.

ما با واقعیت، که مبانی نظری، ویژگی‌ها و فرایند تولید هر نمایش‌نامه، شیوه‌های اجرایی و آسیب‌شناسی اجرای این نوع درام‌ها در ایران تشریح شده است.

تاریخ، مطالعات اجتماعی و ادبیات فارسی، دارای مفاهیم و مضامینی هستند که درک درست و عمیق آن‌ها می‌تواند در خط‌مشی فکری نوجوانان بسیار مؤثر باشند؛ برای همین، در مرحله اول پروژه بر روی این سه کتاب درسی متمرکز شدیم. شیوه انتخاب شده برای این پروژه تحقیقاتی خودجوش و مستقل، شیوه «پژوهش در حین عمل» بوده است که در آن محقق پژوهش می‌کند یافته‌های خود را در واقعیت محک بزند و تجارب حاصل از آن را به مبانی نظری تبدیل کند. بنابراین او میان «ذهن و عین»، و «نظر و عمل» در حرکت است و این امر موجب غنای پژوهش و حرکت در مسیر ضرورت‌ها می‌شود.

◀ تئاتر آموزشی چه تفاوتی با تئاتر تماشاخانه‌ای دارد؟

نام پروژه ما درام کاربردی، شاخه تئاتر آموزشی است. درام کاربردی همان‌گونه که از نامش پیداست، فقط به فرم و جنبه‌های زیباشناختی توجه ندارد، بلکه کارآیی و اهداف ویژه‌ای را دنبال می‌کند. این نمایش‌ها فقط در تماشاخانه‌ها اجرا نمی‌شوند بلکه می‌توانند به هر مکانی وارد شوند و به خدمت فعلیتی درآیند که در آن مکان در حال انجام است و حتی مبدأ فعالیت‌های جدید شوند. در اجراهای تماشاخانه، تماشاگران هستند که به دیدن تئاتر می‌روند اما در درام کاربردی این گروه اجراست که به استقبال تماشاگران می‌رود و آن‌ها را در محل زندگی و محل کارشان ملاقات می‌کند و با آن‌ها، برای آن‌ها و توسط آن‌ها، آثار نمایشی تولید می‌کند. بنابراین مهم‌ترین ویژگی این نوع درام مشارکت و تعامل است و تلاش دارد مخاطب خود را از انفعال، و خنثی بودن خارج کند و او را کنشگر، فاعل و هوشیار سازد و به‌عبارت دیگر، مخاطب را در ساختن معنا سهیم و شریک کند. درام کاربردی

مهم‌ترین ویژگی درام کاربردی، مشارکت و تعامل است و تلاش دارد مخاطب خود را از انفعال، خنثی بودن خارج کند و او را کنشگر، فاعل و هوشیار سازد

دشواری‌های نوشتن کتاب علمی-آموزشی در ایران

گفتگو با حسن سالاری، نویسنده کتاب «آشنایی با خزندگان»

اشاره

حسن سالاری، مترجم، نویسنده، ویراستار و پژوهشگر آموزش و پرورش، سال ۱۳۵۵ در خراسان شمالی به دنیا آمد. تحصیلات او در رشته زیست‌شناسی و بیوشیمی (کارشناسی ارشد) است. سالاری تاکنون سه‌بار برنده جایزه کتاب سال، سه‌بار برنده جایزه کتاب فصل و سه‌بار برنده جایزه جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد شده است. او جایزه قلم پرنده کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان را در سال ۱۳۸۸ دریافت کرد. کتاب «آشنایی با خزندگان» او در گروه داوری علوم تجربی سیزدهمین جشنواره کتاب رشد، زمره نامزدهای دریافت جایزه قرار دارد.

◀ در تألیف کتاب «آشنایی با خزندگان» چه استانداردهایی را مدنظر داشتید و مخاطب کتاب چه گروه سنی است؟

در تولید کتاب آشنایی با خزندگان به سه نوع استاندارد توجه

داشته‌ام. استانداردهای محتوایی، استانداردهای نگارشی و استانداردهای گرافیکی. در استانداردهای محتوایی، یعنی چه مطالبی را در کتاب بگنجانیم، به استانداردهای آموزش علوم مراجعه شده است. این استانداردها را کارشناسان آموزش علوم در کشور ایالات متحده آمریکا تنظیم کرده‌اند و بر پایه یافته‌های جدید آن را ویرایش می‌کنند. این استانداردها نقشه راه، برای هر نوع فعالیت آموزشی، از جمله تولید کتاب درسی یا کتاب کمک‌آموزشی، در زمینه آموزش علوم به دانش‌آموزان است.

درباره استانداردهای نگارشی به ویژگی‌های ساختاری کتاب‌های غیرداستانی توجه داشته‌ام. متن غیرداستانی به‌طور معمول، به تکه‌هایی تقسیم می‌شود و عنوان اصلی و عنوان‌های فرعی دارد. قلم‌های گوناگون و اندازه‌های متفاوتی از قلم در متن به کار می‌رود و تصویرها، عکس‌ها، نمودارها و جدول‌هایی همراه با شرح وجود دارد. فهرست مطالب، واژه‌نامه، گاه‌شمار و نمایه از دیگر ویژگی‌های ظاهری متن غیرداستانی است.

درباره استانداردهای گرافیکی به ساختار چندتکه، که اینک

در بیش تر کتاب‌های آموزشی ویژه نوجوانان رایج است، توجه داشته‌ام.

◀ آیا همه عکس‌های کتاب، تولیدی یا به عبارتی اصلی هستند یا از منابع دیگر کپی شده‌اند؟

بیش از هفتاد عکس از خزندگان ایران برای نخستین بار در این کتاب چاپ می‌شود. این عکس‌ها را آقای علیرضا شهرداری، عکاس طبیعت و پژوهشگر میدانی خزندگان، گرفته است. حدود بیست و پنج عکس از خزندگان کشورهای دیگر در این کتاب آمده که بیش تر آن‌ها از منابع آزاد فراهم شده است تا حقوق پدیدآورندگان آسیبی نبینند. این کتاب از یک نظر گزارش تصویری از فعالیت‌های یکی از عکاسان و پژوهشگران خوب کشورمان، آقای شهرداری، نیز هست. کتاب نشان می‌دهد که عکاسان طبیعت چه نقش مهمی در تولید کتاب‌های علمی و آموزشی می‌توانند داشته باشند. در واقع یکی از موانع موجود بر سر راه تولید کتاب‌های علمی و آموزشی در ایران کمبود منابع تصویری اصیل و باکیفیت است.

◀ کتاب‌های علمی و آموزشی چگونه می‌توانند در فرایند آموزش نقش آفرینی کنند؟

اگر آموزش، برنامه‌محور باشد، یعنی وظیفه معلم پرداختن به هدف‌های برنامه درسی باشد نه بازگویی محتوای کتاب درسی و گاهی شرح دشواری‌های آن، کتاب‌های علمی و آموزشی می‌توانند در دل آموزش و پرورش جای گیرند. برای مثال، در کتاب درسی صفحه‌هایی به معرفی خزندگان اختصاص یافته است. برنامه درسی می‌گوید که دانش‌آموزان باید ویژگی‌های خزندگان، چگونگی زادآوری و نحوه سازگاری‌های آن‌ها را با محیط بشناسند. من به عنوان معلم می‌توانم پس از معرفی کوتاهی از خزندگان و مشخص کردن هدف‌های آموزشی برای دانش‌آموزان، به گروهی از آن‌ها بگویم درباره ویژگی‌های خزندگان پژوهش و نتیجه آن را در کلاس عرضه کند. گروهی دیگر درباره زادآوری خزندگان، گروه بعدی درباره سازگاری‌های خزندگان، یک گروه هم درباره خزندگان ایران و گروه دیگر درباره دایناسورها پژوهش کند. کتاب‌های مناسب مربوط به خزندگان در کتابخانه مدرسه در دسترس است و هر گروه در ۱۵ دقیقه مطالب خود را عرضه می‌کند یا پوستر آموزشی خود را به کلاس می‌آورد. در این میان معلم نقش راهنما را دارد و دانش‌آموزان، خودشان، آموزندگان و آموزگاران اصلی هستند.

◀ به عنوان مؤلف کتاب علمی آموزشی با چه دشواری‌هایی مواجه هستید؟

دشواری که بسیار است. نخستین دشواری این است که کار نویسندگی در ایران هنوز حرفه به‌شمار نمی‌آید. بسیاری وقتی از نویسندگی سخن به میان می‌آید، می‌گویند کدام داستان یا فیلم‌نامه کدام مجموعه تلویزیونی را نوشته‌اید. این‌ها بخشی از نویسندگی است اما نویسنده کتاب علمی آموزشی ناشناخته است. یک دلیل اصلی به نظرم این است که کم‌تر کتاب علمی آموزشی نوشته‌ایم و بیش تر ترجمه کرده‌ایم. در جاهایی وقتی می‌گویم مترجم هستیم، پذیرش بهتری دارد تا اینکه بگویم نویسنده‌ام اما داستان نمی‌نویسم. گاهی می‌پرسند که، برای مثال، کتاب خزندگان را نوشته‌اید یعنی چه؟ یا این کتاب را از روی چه کتاب‌هایی نوشته‌اید؟ یا از چه کتاب‌هایی ترجمه کرده‌اید؟ گاهی به ناشران هم که می‌گویم می‌خواهم بنویسم، می‌گویند یعنی چه؟ می‌گویند: مگر ما علم داریم که می‌خواهید کتاب علمی بنویسید یا مگر شما دانشمندید که می‌خواهید کتاب علمی بنویسید؟ می‌پرسند: وقتی کتاب خزندگان هست با عکس‌های جالب، که می‌توانید ترجمه کنید، چرا می‌خواهید بنویسید؟!

دشواری بعدی کمبود منابع تصویری و مجاب کردن ناشر به خرید عکس یا تصویرسازی است. در این سال‌ها به سبب کارهایی که من و برخی از نویسندگان دیگر انجام داده‌ایم وضعیت اندکی بهتر شده است. حدود ده سال پیش که این کار را آغاز کردیم، وضعیت بسیار دشوارتر بود.

دشواری از این‌ها، پشتیبانی مالی از چنین کارهایی است. ناشر باید برای کتاب تألیفی هزینه کند اما نمی‌تواند همه هزینه‌ها را از فروش کتاب فراهم کند، حتی اگر پرفروش باشد و یا برای کتابخانه‌ها خریداری شود. سازمان‌های مرتبط با موضوع کتاب باید همکاری کنند. برای مثال، شما وقتی می‌خواهید کتاب‌هایی درباره انرژی بنویسید باید وزارت نیرو، وزارت نفت و گاهی شهرداری به شما کمک کنند و از شما پشتیبانی کنند. باید درباره مصرف منابع انرژی به شما اطلاعات بدهند. نیاز به عکاسی دارید و شاید برای عکاسی باید سفر کنید. اگر این پشتیبانی‌ها نباشد، کتاب تألیفی درباره انرژی نخواهید داشت، یعنی کتابی که نگاهی ویژه به وضعیت انرژی در ایران داشته باشد.

اگر وظیفه معلم پرداختن به هدف‌های برنامه درسی باشد نه بازگویی محتوای کتاب درسی، کتاب‌های علمی و آموزشی می‌توانند در دل آموزش و پرورش جای گیرند

بازی‌های مشکل‌گشا

گپ و گفتی با رضاعلی نوروزی، سرپرست مجموعه کتاب «شهر بازی هوش هیجانی»

اشاره

رضاعلی نوروزی، متولد ۱۳۵۳ فریدن، دکترای فلسفهٔ تعلیم و تربیت از دانشگاه تربیت مدرس تهران و دانشیار گروه علوم تربیتی دانشگاه اصفهان است. وی بیش از دو دهه است که هم در آموزش و پرورش و هم در دانشگاه در مقاطع مختلف، به آموزش اشتغال داشته و غیر از تدریس مسئولیت‌هایی نیز در برعهده گرفته که تقریباً همهٔ این مسئولیت‌ها، فرهنگی و آموزشی بوده است. وی تاکنون موفق به تألیف ۶۰ اثر شده است. مجموعه نه جلدی «شهر بازی هوش هیجانی» و «داستان‌های فکری برای کودکان ایرانی» و «بازی‌های آموزشی برای کلاس فارسی (انشاء و نوشتن خلاق)» از تازه‌ترین کتاب‌های این نویسنده و همکاران اوست که در این دوره از جشنواره، در سه گروه بازی و سرگرمی، تفکر و پژوهش و بالاخره در گروه زبان و ادبیات فارسی با کتاب‌های گروه خود رقابت خواهد کرد.

تصور می‌کنم شما جزو مؤلفان پرکارید؛ تاکنون چند اثر منتشر کرده‌اید؟

فکر می‌کنم بالای شصت اثر که اغلب هم به اتفاق همکاران ترجمه و تألیف شده است. آثار قدیم‌تر عمدتاً ترجمه و آثار اخیر بیش‌تر تألیف بوده است. برخی از آثار رویکردهای نو و متفاوتی را عرضه کرده‌اند، نظیر مجموعه ده جلدی «داستان‌های فکری برای کودکان ایرانی» که یک مجموعه کار فلسفه برای کودکان با رویکرد بومی است و همین‌طور مجموعه نه جلدی «شهر بازی هوش هیجانی» یا مجموعه «بازی‌های آموزشی برای کلاس درس». عمده این آثار

با مشارکت همکاران یا دانشجویان پدید آمده است. البته چند کار انفرادی هم دارم که تاکنون منتشر نشده‌اند از جمله کتاب «سنجش خرد ناب کانت» نسخهٔ کمپ اسمیت به زبان انگلیسی.

با این وصف خاطرات و تجربیات زیادی در چاپ و انتشار کتاب دارید.

با توجه به فعالیت زیاد و گسترده‌ام در این حوزه خاطرات و تجربیات متنوع بوده و تدوین و انتشار هر اثر مسایل و اتفاقات خودش را داشته است. طبیعتاً حسی که مؤلف نسبت به اثر خود دارد خوانندگان ندارند. نویسنده معمولاً به دنبال این است که اثری تأثیرگذار خلق کند و خوانندگان بیشتر در پی مطالعه یک اثر برای تقویت و ارتقای دانش و آگاهی خود هستند.

مثلاً شاید وجود یک غلط چاپی در یک کتاب به چشم خواننده نیاید، ولی در چشم مؤلف خیلی مهم است. هنگامی که ترجمهٔ کتابچه‌های «فیلسوف برمی‌گرده» ویرایش و حروف‌چینی شد، من با توجه به تجربهٔ چند اثر قبلی، تصمیم گرفتم کتاب را به دقت بخوانم تا مبدا غلط یا مشکلی باقی مانده باشد. وقتی کتاب چاپ شد با هیجان غیرقابل وصفی کتاب را باز کردم؛ همین که چشمم به متن افتاد متوجه یک غلط املایی در آن شدم. این غلط املایی حال مرا گرفت و به اصطلاح توی ذوقم زد. با این‌که کتاب را بارها و بارها خوانده و اصلاح کرده بودم، باز هم اشکال داشت.

برای انتشار این کتاب چقدر وقت صرف کرده بودید؟ البته هر کاری نیازمند صرف وقت و انرژی است و هر نویسنده‌ای

باید بخش عمده‌ای از وقت خودش و گاه خانواده‌اش را به این کارها اختصاص دهد تا به نتیجه برسد. اما مسئله ناراحت کننده یا سختی مضاعف این است که مؤلف درگیر کارهایی مانند حروف چینی و پخش و فروش کتاب شود. ناشران یا دیگر نهادهای فرهنگی باید این بارها را از دوش نویسندگان به‌ویژه مؤلفان خلاق و نوآور بردارند تا آن‌ها تمام انرژی خودشان را صرف تدوین و ایده‌پردازی کنند.

روزی چند ساعت برای نوشتن کتاب وقت می‌گذارید؟

از سال ۱۳۸۰ که اولین اثرم چاپ شد، هر روز دو تا چهار ساعت وقت من صرف امور مربوط به نوشتن و تولید کتاب شده است. ممکن است گاهی کاری پیش آمده باشد و نتوانسته باشم وقت بگذارم، اما معمولاً در روزهای بعد جبران شده است. البته این زمان، جدا از زمان صرف شده برای کارهای تحقیقاتی و مقالات است.

راجع به مجموعه «شهر بازی هوش هیجانی» بفرمایید.

این کتاب جزء نامزدهای گروه داوری بازی و سرگرمی است. در مقایسه با تألیف‌های دیگر تان آن را چگونه می‌بینید؟ عوامل زیادی در ارزیابی یک اثر قابل ملاحظه است. به زعم من استقبال از یک کتاب توسط خوانندگان، یک معیار مهم است. از آثار ما «داستان‌های فکری برای کودکان ایرانی» و «آموزش تفکر به کودکان» به چاپ هشتم رسیده و نشانه این است که این کتاب‌ها تأثیرگذار و مورد توجه مخاطبان بوده‌اند. چاپ اول عمده این ۶۰ عنوان کتابی که گفتیم، در همان سال نخست چاپ به فروش رفته است و خیلی از این کتاب‌ها نیز به چاپ دوم و سوم رسیده‌اند. البته استثنائاً یکی دو مورد هم با اقبال مواجه نشده‌اند که برای نویسنده پرکاری مثل من که هر سال، بالای ده عنوان کتاب منتشر می‌کند، امری طبیعی است. پرداخت هنری و رویکردهای زیبایی‌شناختی نیز تأثیر به‌سزایی در جذاب شدن آثار دارند. اما در مورد مجموعه «هوش هیجانی» به‌طور خاص، دغدغه ما حل مسایل و مشکلات بچه‌ها و خانواده از طریق انجام فعالیت و به‌ویژه بازی است. نویسندگان مجموعه در پی آن بوده‌اند که چالش‌های فراروی خانواده‌ها را مبتنی بر نظریه هوش هیجانی شناسایی کنند و با طراحی بازی‌هایی، فرایند رشدی مناسب برای کودکان ایجاد کنند. این کتاب‌ها که در نه جلد طراحی و تدوین شده، در پی حل برخی از مسایل و مشکلاتی است که کودکان در سنین پایین یعنی سن سه تا هشت سالگی گرفتار آن می‌شوند و چنانچه به درستی اصلاح نشوند در سنین بالاتر مسایل و مشکلات بیشتری را برای کودکان رقم خواهند زد.

یعنی خانواده‌ها با بازی مشکلات کودکان را رفع می‌کنند؟

بله. نظریه هوش هیجانی یکی از نظریات نوین است. از سویی تأمل در مسایل و مشکلات گزارش شده و مشاهده شده در کودکان موجب شد با بررسی جوانب مختلف نظریه هوش هیجانی دانیل گلمن، توجه نویسندگان به این نکته جلب شود که بازی‌های متفاوتی را مبتنی بر نظریه و مؤلفه‌های مرتبط طراحی و در این مجموعه پیشنهاد کنند.

چرا نام «شهر بازی» هوش هیجانی را برای کتاب انتخاب کردید؟

کلمه «شهر بازی» برای کودکان جذاب است و کتاب هم راهکارهای خود را در قالب بازی ارائه کرده است؛ لذا این عنوان با دو هدف ایجاد جذابیت و بیان محتوای کتاب انتخاب شده است.

فکر می‌کنید این کتاب چقدر اثرگذار خواهد بود؟

استقبال مردم مبین این نکته است که کتاب برای آن‌ها مفید است. بازخوردهایی هم که گرفته‌ایم عمدتاً مبین اثر سازنده کتاب است؛ هر چند نقدهایی هم شده است.

خود شما با توجه به تجربه این سال‌ها،

فکر می‌کنید چه اشتباه‌ها یا کاستی‌هایی داشته‌اید که در برنامه‌های بعدی باید از تکرار آن جلوگیری کنید؟

در کارهای خلاقانه، هر تجربه‌ای که می‌کنید، خودش تجربه جدیدی است. یکی از تجربه‌های خوبی که ما به آن رسیدیم، این بود که تا جای ممکن از ترجمه آثار غربی اجتناب و کوشش خودمان را معطوف به کارهای تألیفی کنیم. همچنین ما آموختیم قبل از طراحی و تدوین هر کتاب، مسایلی را که قرار است با تدوین این اثر حل شود، مد نظر قرار دهیم و پس از شناسایی مسایل، تصویر و طرح ذهنی را به‌صورت آزمایشی و در گروه کوچکی از مخاطب بررسی کنیم تا هم ایرادها مشخص و رفع شود و هم خودمان مطمئن شویم که اثر، هدفی را که به منظور آن طراحی شده محقق می‌کند.

به نظر شما نویسندگان جوان برای نوشتن یک کتاب خوب چه عواملی را باید مورد توجه قرار دهند؟

به نظرم هر کاری مستلزم کارآموزی است؛ بنابراین به آن‌ها پیشنهاد می‌کنم خصوصاً در ابتدای راه از افراد باتجربه کمک بگیرند. نکته دوم که به نظر من خیلی مهم است، پرداختن به موضوعاتی است که با آن‌ها مشکلی را از جامعه حل کنیم. نکته مهم بعدی کوشش برای ارائه راه‌حل‌های نو و بدیع و تدوین خلاقانه کتاب است.

چه برنامه‌های دیگری در دست اقدام دارید؟

در حال حاضر در حوزه مهارت‌های تحصیلی و بازی‌های آموزشی برای کلاس درس آثاری در دست تألیف داریم که برخی از آن‌ها چاپ شده و برخی نظیر مهارت‌های تحصیلی در حال اجرای آزمایشی در مدارس شهر اصفهان است تا با گرفتن بازخوردها و اصلاحات نهایی آماده چاپ شود. از لطف شما و تلاش‌هایتان برای معرفی آثار در سطح مدارس و جامعه و برگزاری جشنواره رشد و ترتیب دادن این مصاحبه نیز کمال تشکر دارم.

سه سفارش به

نویسندگان جوان:

از افراد باتجربه کمک

بگیرید؛

به موضوعاتی بپردازید

که مشکلی را از جامعه

حل کند؛

راه‌حل‌های نو و بدیع

بدهید و کتابتان را

خلاقانه تدوین کنید

کتابی آموزشی با نگاهی نو و سرگرم کننده

گپ وگفتی با ناهید عسگری، نویسنده مجموعه کتاب‌های «اسم من...»

اشاره

ناهید عسگری متولد خرداد ۱۳۶۴ و از مؤلفان جوان و موفق است که از زمان تحصیل در دوره ابتدایی، داستان می‌نویسد و تصویرسازی می‌کرده است. این علاقه موجب شد او به تحصیل در رشته گرافیک روی آورد و کتاب‌هایی را که می‌نویسد، خود تصویرسازی کند. آن‌طور که خود می‌گوید با برخورداری راهنمایی‌های سیروس آقاخانی، نخستین تجربه حرفه‌ای‌اش در این زمینه در سال ۸۸ به ثمر نشسته است. وی از آن زمان، بیشتر وقت خود را صرف ایده‌پردازی برای کتاب‌هایی کرده که به تعبیر خودش با کتاب‌سازی همراه بوده‌اند. از جمله این کارها مجموعه‌ای سه جلدی در حوزه ریاضی است به نام‌های اسم من... مثلث، اسم من... مربع، اسم من... دایره. این کتاب‌ها همان‌گونه که از گفت‌وگوی مؤلف پیداست از گرافیکی خاص برخوردارند؛ اما آیا در حوزه محتوا هم رقابت با دیگر آثار رسیده به این گروه را تاب خواهند آورد؟

◀ نام هر سه کتاب را «اسم من...» گذاشته‌اید.

نام هر کتاب به نوعی ویتترین آن کتاب محسوب می‌شود و تأثیر زیادی در جذب مخاطب دارد. من این نام را برای آن انتخاب کردم که حس کنجکاوی کودک با طرح اولین معمای کتاب، که پاسخ آن با برش ایجاد شده روی جلد داده می‌شود، تحریک شود.

در کتاب صفحه به صفحه که جلو می‌رویم، مشخصات ظاهری شخصیت از زبان او بیان می‌شود تا در صفحه آخر که شخصیت مورد نظر خودش را نشان می‌دهد.

کتاب دیگری داشتم شبیه به این کتاب‌ها که شخصیت اصلی، خود را این‌گونه معرفی می‌کند: «اسم من ماهی است.» و در ویرایش نهایی، علی‌رغم مخالفت من، نام کتاب به «من یک ماهی هستم» تغییر کرد.

چرا این موضوع را برای تألیف کتاب انتخاب کردید؟
به نظر من امروزه تمایل نویسندگان و تصویرگران به تألیف و تصویر کردن کتاب‌های داستانی بیشتر از کتاب‌های آموزشی است و همین امر باعث شده تا تعداد کتاب‌های آموزشی قابل قبول که در آن‌ها مطالب نو و خارج از کلیشه‌های رایج دیده شود، محدود و انگشت‌شمار باشد. مهم‌ترین دلیل من برای انتخاب این موضوع تعداد اندک کتاب‌های آموزش مفاهیم پایه بود که جنبه سرگرم‌کنندگی و جنبه آموزشی را با هم داشته باشند و در عین حال نیز نگاهی نو به آموزش داشته باشند.

کتاب‌ها برای کدام گروه سنی تولید شده است؟
این مجموعه کتاب را می‌توان چندوجهی دانست؛ چون به بخش‌های متنوعی تقسیم شده است که البته یک کل واحد را تشکیل می‌دهد. این تقسیم‌بندی شامل آموزش رنگ، شکل، سطح، حجم، اعداد، حیوانات و آموزش مفاهیمی مانند تجمع، پراکندگی، ریزش و حرکت هستند. فعالیت‌ها و تمرین‌ها بارها برای کودک قابل انجام دادن‌اند. در عین حال جایی برای دخالت تخیل هم هست و درگیر شدن چند حواس کودک به‌طور همزمان. در نتیجه می‌توان یک‌بار کتاب را با روال معمول پیش برد و دفعات بعد با تمرکز روی یک بخش آن را برای کودک خواند. به دلایل ذکر شده می‌توان، بسته به سن کودک، از یک سالگی تا پایه اول دبستان، از این کتاب استفاده کرد.

چقدر وقت برای تألیف کتاب‌ها صرف کردید؟
این مجموعه کتاب حاصل تلاش شبانه‌روزی من در طول مدت یک سال است که در چند مرحله انجام شد. مرحله اول، تحقیق در بازار نشر داخلی و خارجی بود بر روی کتاب‌های آموزشی و خصوصاً موضوعات مشابه؛ مرحله دوم مصاحبه با کسانی بود که در زمینه آموزش به کودکان نقش فعالی داشتند؛ مرحله سوم، ایده‌پردازی تصویری و متنی صفحات کتاب و ارائه طرح‌های اولیه به مخاطبان کودک و والدین آن‌ها و تغییر برخی از ایده‌ها و متون براساس نوع ارتباط آن‌ها با متن و تصویر بود؛ در مرحله آخر نیز تصویرسازی‌ها و صفحه‌آرایی کتاب کامل شد.
من برای یافتن ناشر دو سال دویدم و دو سال هم روند چاپ کتاب‌ها به طول انجامید تا این‌که سرانجام در سال ۱۳۹۳ چاپ شدند.

در این فاصله زمانی نسبتاً طولانی بین تألیف و چاپ کتاب، به برنامه‌ها یا ایده‌های دیگری فکر کردید؟
در حال حاضر مشغول آماده‌سازی کتاب دیگری برای کودکان هستم که به مرحله چاپ نزدیک است؛ البته نویسندگی آن را خودم به عهده نداشتم. همین‌طور ایده‌هایی دارم در معرفی حواس پنج‌گانه، یک داستان به زبان عامیانه که از مثنوی بازنویسی شده است و....

ضمناً تغییراتی که در مرحله چاپ بر روی کتاب اعمال شد، کتاب را تاحدی از شرایط ایده‌آل من خارج کرد. در طرح اولیه نخی تعبیه شده بود که با کشیدن آن، حجم تشکیل می‌شد و این برای کودکان بسیار جذاب بود که این امکان در مرحله تولید میسر نشد اما به من آموخت که کارهایی را به دو گروه تقسیم کنم: کارهایی که براساس امکانات موجود ارائه می‌دهم و کارهایی که به صبر احتیاج دارند تا شرایط مناسب تولیدشان در داخل یا خارج از کشور مهیا شود.

به نظر شما برای تولید یک کتاب خواندنی و لذت‌بخش چه مواردی را باید در نظر داشت؟

آموختن کارهایی را به دو گروه تقسیم کنم: کارهایی که براساس امکانات موجود ارائه می‌دهم و کارهایی که به صبر احتیاج دارند تا شرایط مناسب تولیدشان مهیا شود

البته من راجع به کتاب کودک و با توجه به تجربه خود می‌توانم به مواردی اشاره کنم؛ چون صحبت در این مورد دقایق زیادی دارد. اول اینکه ما باید کودکان نسل حاضر را خوب بشناسیم، از روان‌شناسی آن‌ها گرفته تا طرز فکر آن‌ها و مکالمه و ارتباطشان با محیط پیرامون و اطرافیان و تا وسایل سرگرمی، نوع لباس پوشیدن و... باید توجه داشت که در دنیای امروز چیزهای زیادی برای جلب توجه کودکان وجود دارد و کتاب باید در چنین فضایی برای کودکان جذاب و خواندنی باشد.

مورد دوم این است که کتاب را قبل از چاپ به کودکان ارائه دهیم و واکنش‌های آن‌ها را در نظر داشته باشیم. و نکته بعدی این است باید در مسیر تحقیق برای موضوع کتابمان حتماً کتاب‌های داخلی و خارجی مشابه را بررسی کنیم و با تجربه‌های قبلی مختلف و نگاه‌های مختلف به یک موضوع آشنا شویم.

خودتان در چه موضوعات و حوزه‌هایی مطالعه دارید و بیشتر آثار چه کسانی را می‌خوانید؟

مسئله برای ورود به این حرفه و ثبات در آن باید مطالعه داشت و این جزء اجتناب‌ناپذیر این حرفه است. ارائه می‌دهد. خصوصاً که من هنوز در ابتدای راه هستم. من به کتاب‌های روان‌شناسی کودک، آموزش خلاقیت به کودکان و برخی اوقات مطالعه مقاله‌هایی در این زمینه علاقه‌مند هستم و تا جایی که برایم مقدور باشد آن‌ها را در برنامه خود می‌گنجانم. اما تماشای آثار گرافیکی نیز برای من الهام‌بخش هستند. همچنین کتاب‌های داخلی و خارجی که برای کودکان تألیف شده‌اند. شاید مهم‌ترین کتاب یا بهتر بگویم نویسنده - تصویرگری که آثارش در نگاه من تأثیری به‌سزا داشت تارو گمی «Taro Gumi» هنرمند ژاپنی باشد.

نکته دیگر حفظ ارتباط دائمی با کودکان است که این کار به نظر من از اهمیت زیادی برخوردار است؛ زیرا کمک می‌کند نگاه ملموس و واقع‌بینانه‌ای به مخاطب داشته باشید.

آموزش با جادوی قصه

گفتگو با یوسف قوجق، نویسنده رمان «نردبانی به آسمان»

اشاره

یوسف قوجق، نویسنده ترکمن، در روستای اوخلی بالا از توابع رامیان به دنیا آمده است. داستان نویسی را از سال ۱۳۶۵ آغاز کرده است. نخستین داستانش با عنوان «چاپار» در سال ۱۳۶۸ در مجله کیهان بچه‌ها چاپ شد. در سال ۱۳۷۰ داستان «کجاوه» را نوشت درباره دختری ترکمن که حرف‌ها، لبخندها، اشک‌ها و فریادهایش را بر تار قالی گره می‌زند.

قوجق از معدود نویسندگانی است که هم در حوزه کودک و نوجوان، هم در حوزه بزرگسال آثار موفقی از او همچون «نبرد در قلعه گوگ تپه»، «لحظه‌ها جا می‌مانند»، «سیاه، سفید و خاکستری»، «نردبانی رو به آسمان» و «وقت جنگ، دوتارت را کوک کن» منتشر شده است. او با دو کتاب اخیرش در این دوره از جشنواره حضور دارد.

«در آثار متعددی از شما از جمله «نردبانی رو به آسمان» عنصر حماسه و قهرمانی پر رنگ است؛ نقش حماسه را در امر تربیت نسل جوان چطور ارزیابی می‌فرمایید؟ دلاوی و شجاعت قهرمان داستان، شاخصه اصلی یک اثر حماسی است و در رمانی که اسم بردید، همین شاخصه را در

شخصیت زنی ترکمن به نام آلتین و جوانی به نام آیدین می‌بینیم که اولی در مبارزه با روس‌های اجنبی در گذشته‌ای نه چندان دور در دشت ترکمن و دومی در جنگ با متجاوزین بعثی در جنگ هشت ساله و در دشت عباس به شهادت می‌رسند. حرف اصلی من در این رمان، در این ضرب‌المثل ترکمنی خوابیده که می‌گوید: «گیاه روی ریشه‌اش سبز می‌شود!» آیدین که در جنگ تحمیلی شهید می‌شود، اصل و نسبش به خانواده‌ای برمی‌گردد که زمانی با روس‌های متجاوز جنگیده‌اند. در این رمان، روس‌ها به روستایی ترکمن نشین می‌آیند و به زور از مردم مالیات می‌گیرند و در این درگیری، شوهر جوانمرد آلتین بی‌حرمی سربازان را به زنان قبیله برنمی‌تابد و با آنها - که از قضا زمانی پیش‌تر جانشان را نجات داده - درگیر می‌شود. زنش آلتین هم، در هیبتی مردانه، به آنها می‌تازد و... همه این‌ها مفاهیم و ارزش‌هایی نظیر وطن‌دوستی و غیرتمندی در مقابل متجاوزان را به نوجوانان گوشزد می‌کند. مفاهیمی که برای تربیت نسل جوان کشورمان، بسیار ضروری می‌نماید.

«داستان و ادبیات داستانی چگونه می‌تواند در یادگیری، خصوصاً یادگیری در سنین پایین، مؤثر باشد؟»

به «آموزش» اهمیت می‌دهند و نسبت به «پرورش» کم‌توجه هستند. به نظرم بخ مهمی از مسایل پرورشی و تربیتی از طریق مطالعه کتاب‌های غیردرسی بهتر حاصل می‌شود. حضور ادبیات داستانی در کتاب‌های ادبیات فارسی خوب است اما کافی نیست. معلمین و دبیران مدارس، باید فرهنگ مطالعه کتب غیردرسی را بین دانش‌آموزان ترویج بدهند.

مدرسه و معلمان چگونه می‌توانند شوق مطالعه و عادت به کتابخوانی را در دانش‌آموزان برانگیزند؟ چرا علی‌رغم

تلاش‌های نظام آموزش و پرورش تا به امروز در این زمینه موفق نبوده‌ایم؟

به‌نظرم معلمین مدارس و نویسندگان آثار ویژه کودکان و نوجوانان، کار مشترکی انجام می‌دهند اما در شکل و قالبی متفاوت. چه خوب بود اگر آموزش و پرورش، علاوه بر معلمین - که تدریس دروس را برعهده دارند - از داستان‌نویسان کودک و نوجوان نیز بهره می‌گرفت. به عبارتی، یکی از این راهکارها، استفاده از حضور شاعران و داستان‌نویسان کشور در مدارس است. مسلماً دیدار با

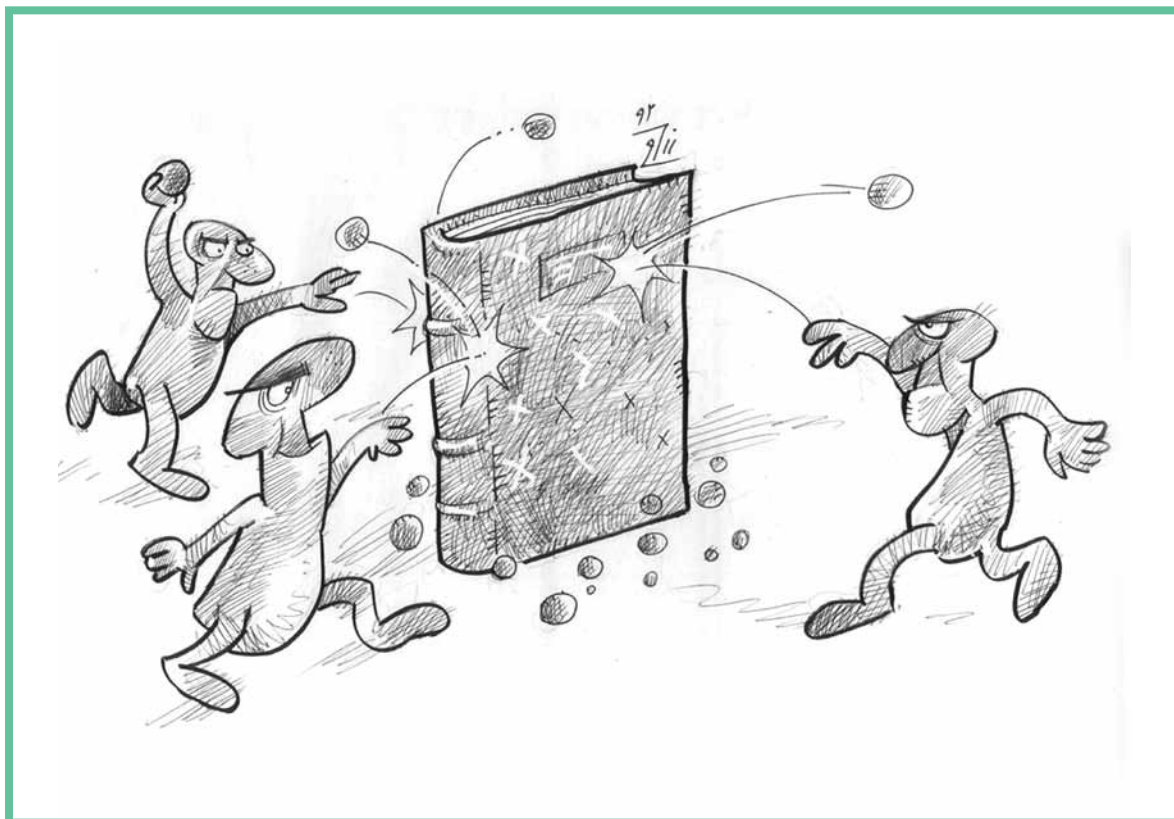
مخاطبین آثار، برای خود پدیدآورندگان نیز مفید خواهد بود و از طرفی، باعث افزایش علاقه‌مندی دانش‌آموزان به مطالعه کتب غیردرسی خواهد شد.

قصه و افسانه از ابتدای آفرینش بشر وجود داشته و شاید نخستین قصه، قصه آدم و حوا باشد و نخستین قصه‌گو، حضرت آدم(ع)، که ماجرای بهشت و فریب خوردنش از ابلیس و رانده شدنش از آنجا را برای فرزندانش تعریف کرد. قصه‌ها و افسانه‌های دیروز، به مرور زمان، جای خودشان را به حکایت و بعد هم به داستان و زمان در زمانه ما داده‌اند. گویی پدران ما به‌خوبی می‌دانسته‌اند که یکی از راه‌های آموزش غیرمستقیم و بسیار مؤثر، استفاده از عنصر جادویی قصه و بازی است. مثلاً بازی «گل یا پوچ»، باعث تقویت روحیه کنجکاوی و روان‌شناختی کودکان می‌شود. «قایم باشک» علاوه بر تحرک فیزیکی، نوعی آموزش غیرمستقیم اختفا در برابر دشمن فرضی است. در قصه‌ها و افسانه‌های کهن نیز چنین آموزش‌های غیرمستقیمی وجود دارد. غیرممکن است افسانه‌ای پیامی غیرمستقیم نداشته باشد. طرح وقایع پُرهیجان، عجیب و غریب و غیرطبیعی در قصه‌ها و افسانه‌ها، باعث ایجاد لذت در کودکان می‌شود و به تبع آن، پیام‌های مستتر و پنهان در آن‌ها در جان و روان کودک جا می‌گیرد. داستان و زمان در عصر کنونی هم، حامل پیام و آموزش است.

آیا حضور ادبیات داستانی را در کتاب‌های درسی به قدر کفایت و اثرگذار می‌بینید؟

آنچه به‌عنوان مواد درسی در مدارس آموزش داده می‌شوند، نمی‌تواند پاسخ‌گوی نیاز دانش‌آموزان باشد. «آموزش» و «پرورش» دو مقوله جدا از هم نیست اما در مدارس ما، بیشتر

پدران ما به‌خوبی می‌دانسته‌اند که یکی از راه‌های آموزش غیرمستقیم و بسیار مؤثر، استفاده از عنصر جادویی قصه و بازی است

پاسخی به نیاز جدید دانش‌آموزان متوسطه اول

گپ‌وگفتی با نادیا میاحی، مؤلف فرهنگ لغت انگلیسی فارسی «پراسپکت بیلینگوال»

اشاره

نادیا میاحی دارای تحصیلات کارشناسی ارشد زبان انگلیسی و مدرس این زبان در دوره ضمن خدمت فرهنگیان و دانشگاه آزاد اسلامی است. او به همراه دو کارشناس دیگر یک فرهنگ لغت برای دانش‌آموزان دوره اول متوسطه تدوین و شخصاً (به صورت ناشر مؤلف) منتشر کرده است. در این فرهنگ لغت، واژه‌هایی که در کتاب‌های انگلیسی جدیدالتألیف این دوره به کار رفته است با دو تلفظ آمریکایی و انگلیسی آورده شده است. این کتاب در سال گذشته از سوی دبیرخانه سامان‌دهی در شمار کتاب‌های مناسب معرفی شد و در این دوره از جشنواره در گروه زبان‌های خارجی بخت خود را در رقابت با چند کتاب مناسب دیگر خواهد آزمود.

«چگونه شد که فکر تألیف «پراسپکت بیلینگوال دیکشنری» به ذهن تان افتاد؟

من از مدرسان دوره‌های ضمن خدمت فرهنگیان هستم. چون کتاب‌های درسی دانش‌آموزان دوره متوسطه اول، جدیدالتألیف بودند و خلأ چنین کتابی در بین کتاب‌های کمک‌درسی زبان انگلیسی برای دانش‌آموزان وجود داشت، مصمم شدم تا یک فرهنگ لغت مناسب دانش‌آموزان تألیف کنم؛ لذا به مؤلفان پیشنهاد تألیف یک فرهنگ لغت را دادم.

«ظاهراً کتاب را خودتان شخصاً منتشر کردید!

بله، وقتی پیشنهاد ما مورد استقبال دوستان و همکاران قرار گرفت و احساس کردیم کتاب مورد نیاز دانش‌آموزان و معلمان است، کار را شروع کردیم.

البته در تألیف کتاب و نوشتن آماتور بودیم و حتی از نرم‌افزار مناسب تألیف لغت‌نامه استفاده نکردیم و کارمان را در محیط واژه‌پرداز WORD انجام دادیم. فتوشاپ را هم در حد مبتدی

می‌دانستیم، و طراحی، صفحه‌آرایی و تنظیم صفحات را هم خودمان انجام دادیم که این فرایند همزمان با دوران تدریس انجام شد و حدود چهار ماه به طول انجامید. همان‌طور که گفتید، کار چاپ و انتشار هم بر دوش خودمان بود.

«آیا حمایت‌های بعدی هم همانند قبل از چاپ کتاب بود؟ حمایت از کتاب تأثیر بسیاری روی نویسنده یا ناشر می‌گذارد. متأسفانه، با وجود آن که این فرهنگ لغت مورد نیاز همه همکاران است، بسیاری از همکاران با وجود تأیید وزارت آموزش و پرورش، آن را به دانش‌آموزان خود معرفی نمی‌کنند. من ایده‌های بیشتری برای این کتاب در ذهن داشتم اما به دلیل نبود فرصت و نداشتن بودجه کافی فعلاً دست نگه‌داشته‌ام.

ناگفته نماند که دانش‌آموزان زیادی، خودشان بدون معرفی معلم این کتاب را تهیه کرده‌اند. برخی از دانش‌آموزان شهرستان وقتی نام مرا روی کتاب دیدند و متوجه شدند یکی از معلم‌های شهر خودشان این کتاب را نوشته، آن را خریدند. طوری که تاکنون پنج هزار نسخه از آن به فروش رفته است.

«آیا این اندازه دلگرمی برای تداوم و گسترش کار کافی نیست؟

کتابی که منتشر شده، مربوط به کلاس‌های هفتم و هشتم است. برنامه‌هایی برای کتاب نهم و همچنین کتاب جامع دوره متوسطه در نظر دارم که امیدوارم از حمایت بیش‌تر آموزش و پرورش برخوردار شوم. من به دلیل سکونت در شهرستان و نبود امکانات کافی، سخت می‌توانم ایده‌هایم را در قالب کتاب بیاورم. بنابراین از آموزش و پرورش انتظار دارم با راهکارهایی مانند خرید حداقل یک کتاب کمک کند تا کتاب مذکور در سطح وسیع‌تری منتشر شود.

کارنامه علمی - اجرایی و بیانیه‌های گروه‌های داوران

سیزدهمین جشنواره کتاب‌های
آموزشی و تربیتی رشد

سال ۱۳۹۵

گروه داورى آداب و مهارت‌هاى زندگى

سید امیر رون (۱۳۴۵)

دکترای برنامه‌ریزی درسی، مسئول گروه برنامه‌ریزی پرورشی، سلامت و تربیت، آداب و مهارت‌های زندگی و بنیان خانواده در «دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب‌درسی»، مدرس دانشگاه‌ها و مراکز تربیت معلم و استادیار و عضو هیئت علمی «سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی» با بیش از ۳۰ سال سابقه خدمت فرهنگی، ایشان در تدوین «برنامه درسی ملی» و تألیف کتاب درسی «تفکر و سبک زندگی» برای پایه‌های هفتم و هشتم مشارکت داشته است و کتابی نیز درباره اصول تألیف کتاب‌های درسی دارد.

روفیا دهقان منشادی (۱۳۳۹)

فوق لیسانس مدیریت و برنامه‌ریزی فرهنگی، مشاور و مدیر مدرسه و عضو شورای تألیف کتاب‌های درسی «تفکر و سبک زندگی». ایشان طرح تلاوت قرآن ویژه مربیان تربیتی را تدوین کرده است.

عبدالرسول کریمی (۱۳۴۶)

فوق لیسانس روان‌شناسی تربیتی، کارشناس منطقه ۵ آموزش و پرورش تهران و عضو گروه آداب و مهارت‌های زندگی «دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی». ایشان علاوه بر آنکه در تألیف کتاب «تفکر و سبک زندگی» همکاری داشته، از مدرسان ضمن خدمت این کتاب نیز بوده است.

بیانیه گروه داوری آداب و مهارت‌های زندگی

سیزدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد

حوزه یادگیری آداب و مهارت‌های زندگی و بنیان خانواده از اهمیت و جایگاه ویژه‌ای در اسناد تحول بنیادین، به‌ویژه «سند برنامه درسی ملی» برخوردار است. طراحی و تولید کتاب‌های آموزشی توسعه‌ای معتبر و جذاب متناسب با موقعیت‌ها، سبک‌های یادگیری و سنین رشد متفاوت دانش‌آموزان، به‌منظور دستیابی آن‌ها به سبک زندگی پیشرفته اسلامی - ایرانی، در برخورد عاقلانه با دنیای پرچالش ضروری است.

در این دوره از جشنواره گروه داوری آداب و مهارت‌های زندگی و بنیان خانواده ۵۱ جلد کتاب را بررسی کرد. به منظور افزایش اعتبار نتایج داوری، تمامی کتاب‌ها توسط همه داوران گروه به‌طور جداگانه براساس معیارهای عمومی و اختصاصی ارزیابی شدند. به‌طوری‌که در یک مرحله ۱۰ عنوان و براساس میانگین نمرات ارزیابی و اجماع داوران در مرحله بعدی شش عنوان و در جلسه نهایی دو عنوان کتاب، یکی ویژه دانش‌آموزان دوره ابتدایی و دیگری ویژه والدین و معلمان در درجه تقدیری انتخاب و به دبیرخانه جشنواره معرفی شدند. لازم به ذکر است که هیئت داوران کتابی را شایسته برگزیده شدن ندانست.

در خصوص نقاط قوت کتاب‌ها می‌توان گفت:

- کفایت چاپ کتاب‌های راه‌یافته به این دوره از جشنواره از نظر جلد، رنگ، کاغذ، قطع، صحافی، صفحه‌آرایی و نوع و اندازه قلم مناسب بود.
- محتوای کتاب‌ها نسبتاً به روز و شیوه ارائه آن‌ها تازه و خلاقانه بود.
- محتوای ارائه شده نسبت به مخاطب از نظر سطح ذهنی و وضعیت و امکانات آموزشی و روان بودن زبان مناسب بود.

ضعف‌های آثار رسیده به جشنواره نیز عبارت بودند از:

- ترجمه‌های بودن، دور بودن از نگاه بومی و انطباق نداشتن با فرهنگ و ارزش‌های کشورمان، به‌ویژه در نام شخصیت‌های داستان‌ها و تصویرها، مصداق‌ها و مثال‌های مبتلابه زندگی اسلامی - ایرانی؛
- توجه ناکافی به نیازها و موقعیت‌های مخاطبان و ارائه راهکارهای عملی برای کاربرد محتوا و نحوه مواجهه درست با چالش‌های زندگی؛
- توجه اندک به نگاه همه‌جانبه و یکپارچه به نیازهای حال و آینده مخاطبان و نگاه تفکیکی به ویژگی‌های روانی و مشکلات مبتلابه آن‌ها در یادگیری آداب و مهارت‌های زندگی؛
- کمتر اهمیت دادن به ذکر منابع و مآخذ و همین‌طور طراحی واژه‌نامه و نمایه موضوعی برای کتاب‌ها. این گروه داوری نکاتی به شرح زیر را پیشنهاد می‌کند:
- در نظر گرفتن اصول و مبانی اسناد مصوب تحول بنیادین آموزش و پرورش، به ویژه سند برنامه درسی ملی، و تعارض نداشتن با آن؛
- طراحی و تولید کتاب‌های آموزش توسعه‌ای متناسب با منابع و پژوهش‌های معتبر داخلی و خارجی به‌جای ترجمه محض؛
- بومی‌سازی کتاب‌های ترجمه‌ای و انطباق آن با آموزه‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی کشورمان از نظر تصویری، نام‌ها، مصداق‌ها و مثال‌ها؛
- توجه ویژه به نیازهای حال و آینده دانش‌آموزان و جامعه، و تفاوت‌های فردی، محیطی، جنسیتی و فرهنگی؛
- اهمیت دادن به ویژگی‌های دوران حساس بلوغ و هویت‌یابی دختران و پسران؛
- سرمایه‌گذاری در تولید بسته‌های آموزشی در کنار کتاب‌های آموزشی، مانند فیلم، بازی رایانه‌ای، مجله و سایر تولیدات نرم‌افزاری و صوتی؛
- ذکر منابع و مآخذ، واژه‌نامه و نمایه در کتاب‌ها.

گروه داورى آموزش و پرورش کودکان استثنایى

علی اسلامبولچی مقدم (۱۳۳۶)

فوق لیسانس روان‌شناسی کودکان استثنایی و کارشناس سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور با حدود ۲۵ سال سابقه خدمت که تاکنون کتاب‌های متعددی در خصوص کودکان استثنایی ترجمه کرده و در تهیه و تنظیم برنامه دوره کارشناسی ناپیوسته آموزش و پرورش استثنایی مشارکت داشته است.

منیره عزیزی (۱۳۵۱)

فوق لیسانس روان‌شناسی تربیتی و دانشجوی دکترای روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی، مدرس آموزش و پرورش استثنایی در دانشگاه‌های کشور، مسئول واحد برنامه‌ریزی آموزشی و درسی دانش‌آموزان طیف اوتیسم در سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور با ۲۷ سال سابقه خدمت در آموزش و پرورش استثنایی.

هاجر عمل صالح (۱۳۴۲)

فوق لیسانس روان‌شناسی کودکان استثنایی، کارشناس مشکلات ویژه یادگیری «سازمان آموزش و پرورش کودکان استثنایی کشور»، معاون آموزشی مرکز آموزش کودکان کم‌توان ذهنی و عضو گروه تألیف کتب کودکان استثنایی ابتدایی و پیش‌متوسطه (فارسی و علوم) با بیش از ۲۶ سال سابقه خدمت در آموزش و پرورش.

بیانیه گروه داوری آموزش و پرورش کودکان استثنایی

سیزدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد

تهیه اطلاعات و مطالب علمی جدید درباره مسائل کودکان و دانش‌آموزان استثنایی و ارائه آن‌ها به معلمان، والدین، کارشناسان، متخصصان و دانشجویان این حوزه می‌تواند گامی برای ارتقای دانش جامعه در زمینه‌های آموزشی و توان‌بخشی باشد. برگزاری «جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد» گامی مهم در راستای تشویق مؤلفان، مترجمان و ناشران حوزه کودکان استثنایی محسوب می‌شود. در این دوره از جشنواره، از مجموع کتاب‌های حوزه آموزش و پرورش کودکان استثنایی، ۵۴ عنوان کتاب واجد شرایط داوری شناخته شده و در اختیار این گروه داوری قرار گرفته بود که پس از بحث و بررسی و جمع‌آوری نظرات داوران، ۸ عنوان کتاب به‌عنوان نامزدهای دریافت جایزه اعلام شد.

نقاط قوت کتاب‌های رسیده به جشنواره را چنین می‌توان برشمرد:

۱. جامعیت آثار؛
۲. کاربردی بودن آن‌ها؛
۳. داشتن نگاه تازه به حوزه کودکان استثنایی؛
۴. افزایش تعداد کتاب‌های تألیفی نسبت به ترجمه‌ای؛
۵. حضور و ورود والدین کودکان استثنایی به حوزه تألیف و ترجمه.
۶. افزایش کتاب‌های کمک‌آموزشی برای نوآموزان و دانش‌آموزان استثنایی نسبت به دوره‌های قبل.

نقاط ضعف کتاب‌ها نیز عبارت‌اند از:

۱. کمبود کتاب و بی‌توجهی مؤلفان و مترجمان به برخی از گروه‌های کودکان استثنایی؛
۲. کمبود کتاب‌های کمک‌آموزشی و کمک‌درسی برای دانش‌آموزان استثنایی؛
۳. پایین بودن کیفیت چاپ و صحافی کتاب‌ها؛
۴. هزینه بالای تولید کتاب در حوزه آموزش و پرورش استثنایی.

این گروه داوری موارد زیر را پیشنهاد می‌کند:

- افزایش تهیه و تولید کتاب برای خود کودکان استثنایی و نه فقط درباره کودکان استثنایی.
- تهیه و تولید کتاب‌هایی به زبان ساده برای والدین و کودکان و دانش‌آموزان استثنایی.

گروه داوری بازی و سرگرمی

طاهره خردور (۱۳۴۴)

دانش‌آموخته علوم تربیتی، ۱۴ سال سابقه تدریس در دوره ابتدایی، سرگروه گروه‌های آموزشی پایه چهارم اداره کل شهر تهران به مدت سه سال، نویسنده کتاب کودک و مدیر داخلی مجله «رشد کودک» با بیش از ۲۰ سال سابقه خدمت ادبی و مطبوعاتی. ایشان علاوه بر تألیف کتاب کار برای درس‌های فارسی، ریاضی و علوم دوره ابتدایی، بیش از ۵۰ عنوان کتاب دارد که از جمله آن‌هاست: «په برکه یه ماهی» و «قصه میوه‌ها».

فریده عصاره (۱۳۳۸)

فوق‌لیسانس برنامه‌ریزی درسی، کارشناس «دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی»، مدرس مراکز تربیت معلم و دانشگاه، عضو هیئت تحریریه مجله رشد پیش‌دبستانی با بیش از ۳۰ سال سابقه خدمت فرهنگی. ایشان تاکنون سه عنوان کتاب درباره کودکان به رشته تحریر درآورده، در برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های «هدیه‌های آسمانی» و تدوین راهنمای برنامه درسی پیش‌دبستان مشارکت داشته است.

کبری مالمیر (۱۳۴۸)

لیسانس بازیگری و کارگردانی و فوق‌لیسانس علوم و تحقیقات و عضو گروه پیش‌دبستانی «دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی» با حدود ۲۰ سال سابقه خدمت فرهنگی. ایشان که در تدوین برنامه درسی پیش‌دبستان و تولید شش حلقه فیلم آموزشی مشارکت داشته، مجری کارگاه‌های استانی برای مربیان پیش‌دبستانی و کارگاه‌های مهارت‌های زندگی و اختلالات یادگیری و تدریس «تمایش خلاق و بازی برای کودکان» را از سال ۱۳۷۷ آغاز کرده است.

بیانیه گروه داوری بازی و سرگرمی

سیزدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد

می‌دانیم که بازی سرلوحه زندگی کودک است. کودک در بازی، چطور زندگی کردن را می‌آموزد و در بازی گروهی و انفرادی، تعامل با محیط اطراف و شادی و لذت را تجربه می‌کند. بنابراین ما دست‌اندرکاران تهیه و تدوین کتاب‌ها و رسانه‌های مرتبط باید تلاش بیشتری در تألیف و نشر این کتاب‌ها به کار می‌بستیم. در این دوره از جشنواره هیئت داوران از میان ۲۴ عنوان کتاب بازی و سرگرمی رسیده به گروه، هفت کتاب را که از نظر داوران ارزشمندتر بودند، نامزد دریافت جایزه معرفی کرد. متأسفانه در این دوره، سهم کتاب‌های دارای بازی و سرگرمی کم بود و بیشتر کتاب‌ها نیز ترجمه‌ای بودند. انتظار می‌رود، ناشران به تألیف این نوع کتاب‌ها توجه بیشتری نشان دهند.

نقاط قوت کتاب‌ها:

۱. مطالب کتاب‌ها قابل اجرا و بازی کردن بودند.
۲. با گروه سنی مخاطب تناسب داشتند.
۳. اغلب با فرهنگ جامعه ایرانی و اسلامی مغایرت نداشتند.
۴. بازی‌ها (هم بازی‌های انفرادی و هم بازی‌های گروهی) تقریباً به‌روز بودند.
۵. شور و هیجان و لذت بازی در کتاب‌ها احساس می‌شد.
۶. کودکان می‌توانستند ابزارهای بازی‌ها را فراهم کنند.
۷. گروه سنی مخاطب در شناسنامه کتاب ذکر شده بود.
۸. فهرست منابع و مأخذ، واژه‌نامه‌ها و نمایه‌ها آورده شده بودند.
۹. به طرح روی جلد و نام مناسب برای کتاب که در نگاه اول، حرف اول را می‌زند، توجه شده بود.

در کنار این قوت‌ها کتاب‌های مذکور از ضعف‌هایی نیز برخوردار بودند:

۱. به امر کتاب‌سازی توجه کافی نشده بود.
۲. برخی تصویرگری کتاب‌ها با ارزش‌های فرهنگی و بومی متناسب نبود.
۳. زبان برخی ترجمه‌ها با زبان و ادبیات کشور هم‌خوانی نداشت.
۴. به مقدمه یا پیش‌گفتار صحیح و مناسب که درک درستی از محتوای کتاب را شامل شود توجه کافی نشده بود.
۵. بعضی کتاب‌ها ویراستاری مناسب نشده بودند.

گروه داوران حوزه بازی و سرگرمی پیشنهادهای اجرایی خود را به شرح ذیل اعلام می‌دارد:

- توجه بیشتر به امر تألیف کتاب‌های بازی و سرگرمی از سوی مؤلفان و ناشران؛
- توجه به چاپ و انتشار کتاب‌های بازی و سرگرمی؛
- تشویق و ترغیب ناشران در جهت تولید این‌گونه کتاب‌ها.

گروه داورى پيش دبستانى

مرتضى طاهرى (۱۳۳۰)

فوق لیسانس مدیریت آموزشی و بازنشسته وزارت آموزش و پرورش که پیش از بازنشستگی، در سمت‌های کارشناسی و معاون پرورشی استان تهران، مسئول سازمان دانش‌آموزی تهران، کارشناس مسئول گروه پیش‌دبستانی دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی خدمت کرده است. ایشان همکاری نزدیکی با مجله‌های رشد پیش‌دبستان، رشد معلم و رشد ابتدایی داشته است.

مجید راستی (۱۳۳۳)

لیسانس ادبیات زبان انگلیسی، سردبیر مجله رشد کودک و نویسنده ادبیات کودک و نوجوان با بیش از ۴۰ سال سابقه همکاری با گروه کودک و نوجوان شبکه‌های ۱ و ۲ «صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران» و همکاری با مجلات کودک از جمله کیهان بچه‌ها و سروش کودک. ایشان تاکنون کتاب‌های بسیاری برای کودکان و نوجوانان به رشته تحریر درآورده است که به‌عنوان نمونه می‌توان از «ماجراهای علی کوچولو» و «پسر کوچولویی به‌نام غوره» نام برد.

بابک نیک‌طلب (۱۳۴۶)

لیسانس زبان و ادبیات فارسی، دبیر ادبیات دبیرستان‌های تهران و کارشناس ادبی «کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان» با بیش از ۲۵ سال سابقه کار در عرصه آموزش ادبیات و شعر کودک. ایشان که تاکنون شش مجموعه شعر برای کودکان و نوجوانان سروده، برگزیده نفر اول شعر کودک و نوجوان پنجمین جشنواره بین‌المللی شعر فجر وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی است.

بیانیه گروه داوری پیش دبستانی

سیزدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد

گروه داوری پیش دبستانی، کتاب‌های راه‌یافته به مرحله نهایی جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد را در سه بخش قصه و داستان، شعر و مرجع مورد بررسی و ارزیابی قرار داد. از میان کتاب‌های منتشر شده در سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۴ که در رشته پیش دبستانی و در قالب شعر و قصه و کتاب مرجع بررسی شدند، در مجموع وضعیت نسبتاً مناسبی در این حوزه مشاهده می‌شود.

نقاط قوت کتاب‌ها را می‌توان چنین برشمرد:

۱. تنوع در فرم ارائه کتاب‌ها؛
۲. گوناگونی موضوعات؛
۳. توجه شاعران به مضمون‌های نوآورانه و منطبق با این گروه سنی؛
۴. روبه‌رشد بودن خلق آثار مناسب برای خردسالان در حوزه قصه و داستان.

نقاط ضعف کتاب‌های موجود نیز در دو مورد زیر خلاصه می‌شوند:

- کمیبود کتاب‌های مرجع به‌علت بی‌اطلاعی تولیدکنندگان استانی و معرفی نشدن کتاب‌های مزبور به حوزه نشر؛
- گرایش ناشران به تولید مجموعه‌ها که این امر ناشی از مشکلات موجود در حوزه نشر است و در بلندمدت تأثیر منفی بر کیفیت آثار تک جلدی خواهد داشت. نکات پیشنهادی عبارت‌اند از:
 ۱. توجه بیشتر ناشران و تولیدکنندگان به تنوع قالب‌ها، تنوع موضوعات و نیاز مخاطبان؛
 ۲. نیازسنجی در بخش کتاب‌های مرجع و بخش‌هایی که به آن‌ها توجه کمتری شده است؛
 ۳. اطلاع‌رسانی بیشتر به استان‌ها برای معرفی کتاب‌های مرجع به حوزه نشر؛
 ۴. تأکید به ناشران برای تولید کتاب‌های مرجع.

گروه داورى چند موضوعى

ناهید بریری

فوق لیسانس تعلیم و تربیت اسلامی، کارشناس تکنولوژی و گروه‌های آموزشی معاونت آموزش ابتدایی، مدرس دوره‌های آموزش عالی ضمن خدمت فرهنگیان و مراکز تربیت معلم، و عضو شوراهای برنامه‌ریزی آموزش ابتدایی و درس‌های قرآن، علوم، دینی و ریاضی با بیش از ۳۰ سال سابقه خدمت در وزارت آموزش و پرورش.

مریم خدایاری (۱۳۵۰)

فوق لیسانس برنامه‌ریزی درسی، دبیر دبیرستان‌های تهران و معلم نمونه استانی در تهران در سال ۱۳۹۱. ایشان علاوه بر چندین جلد کتاب کمک‌درسی، تاکنون ۱۴ مقاله علمی - پژوهشی و آموزشی به‌دست چاپ سپرده است.

سعید کفایتی (۱۳۴۸)

فوق لیسانس آموزش زبان آلمانی، دبیر دبیرستان و مدرس دانشگاه، مؤلف کتاب‌های کمک‌درسی و مقاله با ۲۷ سال سابقه تدریس.

بیانیه گروه دآوری چند موضوعی

سیزدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد

رسانه‌های آموزشی و کمک‌آموزشی به‌عنوان ابزاری برای تسهیل تدریس و یادگیری به‌کار می‌روند. یکی از این رسانه‌ها گروه کتاب‌های چند موضوعی است. معلمان و مؤلفان، به‌خصوص در دوره ابتدایی، آموخته‌های دانش‌آموزان را که شامل درس‌های فارسی، ریاضی، علوم، قرآن، هدیه‌های آسمان و ... می‌شود، به‌صورت مجموعه‌ای در یک مجلد، تنظیم و عرضه می‌کنند.

داوران کتاب‌های چندموضوعی، ضمن تقدیر و تشکر از همه مؤلفان و ناشرانی که در زمینه تولید و چاپ مجموعه کتاب‌های چندموضوعی فعالیت‌های ارزشمندی داشته‌اند، از بین کتاب‌های مناسب در طول سال‌های ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۵، ۱۰ اثر رسیده به گروه را براساس ویژگی‌های: انطباق طرح روی جلد با گروه سنی و محتوا، وجود مقدمه برای معلم، اولیای دانش‌آموز و خود دانش‌آموز، وجود فهرست موضوعی، کیفیت، نوع و جنس کاغذ، نوع و اندازه حروف، تعداد صفحات، میزان سفیدخوانی، کیفیت و نحوه استفاده از رنگ، وجود تصویرهای مرتبط با محتوا، وجود جدول و نمودار، تعداد و انواع تمرین‌ها و سؤالات در سطوح و حیطه‌های متفاوت (دانشی، نگرشی و مهارتی، کاربرد آموخته‌ها، ارزیابی، ترکیب و...)، رعایت اصول طراحی سؤال، تکراری بودن سؤالات، درج زمان یکسان برای انجام انواع تمرین‌ها و آزمون‌ها و ... مورد ارزیابی قرار دادند. وجود پاسخ‌نامه‌ها در اکثر این کتاب‌ها، فرصت اندیشیدن، خلاقیت و ابتکار را از دانش‌آموز سلب می‌کند و آن‌ها را مشتاقانه به‌سوی پاسخ آماده سوق می‌دهد. اشاره به‌عنوان‌های آزمون‌های بین‌المللی (تیمز و پرلز و کانگورو و ...)، فعالیت‌های تابستانه و ... روی جلد نیز مورد توجه ارزیابان قرار گرفت و متأسفانه اثری از آن‌ها در محتوا مشاهده نشد.

لذا در این مرحله از جشنواره، از بین آثار موجود، اثری که حائز شرایط لازم برای کسب عنوان برگزیده یا تقدیری باشد، معرفی نمی‌شود. پیشنهاد می‌کنیم ناشران برای تولید آثار مناسب آموزشی، ضمن ایجاد هماهنگی‌های لازم بین گروه‌های تخصصی مؤلفان، از ارائه پاسخ‌نامه خودداری کنند و در نگارش مقدمه برای مخاطبان دقت لازم را مبذول دارند.

گروه داورى تفكر و پژوهش

میترا دانشور (۱۳۴۲)

دکترای برنامه‌ریزی آموزش از راه دور، دبیر دبیرستان‌های مناطق ۱۲ و ۱۶ آموزش و پرورش شهر تهران، رئیس گروه تفکر «دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی»، مدرس دوره‌های کوتاه‌مدت ضمن خدمت فرهنگیان، با بیش از ۳۰ سال تدریس، تحقیق، برنامه‌ریزی و تألیف در آموزش و پرورش. ایشان در نگارش کتاب‌های «تفکر و پژوهش» برای پایه‌های ششم تا هشتم و «تفکر و سواد رسانه‌ای» پایه دهم و کتاب‌های راهنمای معلم آن‌ها همکاری داشته است.

احمد غلامحسینی (۱۳۳۷)

فوق لیسانس برنامه‌ریزی درسی، معلم مدارس ابتدایی و متوسطه، مدرس مراکز تربیت معلم و کارشناس مسئول برنامه‌ریزی تربیت معلم با بیش از ۳۵ سال خدمت فرهنگی. ایشان در تألیف کتاب‌های «تفکر و پژوهش» پایه ششم و «تفکر و سبک زندگی» پایه‌های هفتم و هشتم مشارکت داشته است.

مهناز قانعی (۱۳۴۱)

دکترای فلسفه تطبیقی، دبیر دبیرستان‌های تهران، مدرس دانشگاه و عضو گروه فلسفه گروه‌های آموزشی اداره کل شهر تهران با بیش از ۳۰ سال سابقه تدریس. ایشان صاحب کتاب «اخلاق در نگاه مولانا» و هفت مقاله در زمینه اخلاق و عرفان است و با «دانش‌نامه جهان اسلام» نیز همکاری دارد.

بیانیه گروه داوری تفکر و پژوهش

سیزدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد

به‌رغم توجه گسترده به «آموزش تفکر» و گذشت سال‌ها از درک این ضرورت در نظام آموزشی، به دلیل پاره‌ای از تنگناها، از قبیل دیدگاه برنامه‌ریزی غالب بر نظام آموزشی، بی‌توجهی اولیای مدرسه‌ها و کمبود منابع آموزشی بومی متناسب با فرهنگ ایرانی اسلامی، و... پرورش تفکر از سرعت و کیفیت کافی برخوردار نیست. برگزاری «جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد» فرصتی مغتنم برای رفع بخشی از این کاستی‌ها از طریق تولید کتاب‌های مناسب آموزشی - تربیتی است.

در این دوره از جشنواره، گروه داوری تفکر و پژوهش ۱۱ عنوان کتاب را بررسی کردند. هشت عنوان از کتاب‌ها به دانش‌افزایی مربیان، دو عنوان به کتاب کار مربی برای پرورش تفکر، و یک جلد به آموزش مهارت‌های تغییر شیوه تفکر برای عموم اختصاص داشت. به‌منظور افزایش اعتبار نتایج داوری، همه کتاب‌ها توسط سه داور به‌طور جداگانه و براساس معیارهای مورد نظر، ارزیابی شدند. در جلسه نهایی، کتاب‌های برگزیده براساس میانگین نظرات و اجماع داوران تعیین و به دبیرخانه جشنواره معرفی شدند.

از نکات قابل توجه در کتاب‌های این دوره از جشنواره، روی آوردن نویسندگان و ناشران محترم به تبیین مبانی نظری پرورش تفکر و چگونگی استفاده از آن در الگوی مورد نظر خود، و ارائه راهکارهای پرورش تفکر، و توجه بیشتر به مربیان به‌عنوان پرورش‌دهندگان تفکر است.

توجه اندک به طراحی موقعیت‌های مؤثر بر پرورش تفکر و تولید محتواهای کاربردی برای مربیان و اولیا، و همچنین کم‌توجهی به تولید کتاب برای نیازها و سطوح گوناگون دانش‌آموزان در گروه‌های سنی متفاوت، از نقاط ضعف کتاب‌های این دوره بوده است.

در پایان موارد زیر را پیشنهاد می‌کنیم.

- تولید کتاب‌های آموزشی پرورش تفکر، همسو با مبانی نظری «سند تحول بنیادین آموزش و پرورش» و «برنامه درسی ملی» در انتخاب موضوع و ارائه تعریف، استدلال، مثال و...؛
- تولید محتوای مناسب برای تبیین مبانی نظری برنامه پرورش تفکر در دوره‌ها و گروه‌های سنی مختلف، به دور از پیچیدگی و اطناب ملال‌آور یا ایجاز مخل؛
- توجه به اصل تنوع در طراحی موقعیت‌های مؤثر یادگیری (انتخاب، سازمان‌دهی و ارائه محتوا)؛
- توجه بیشتر به اصول زیبایی‌شناسی و تصویرگری کتاب‌ها (متناسب با ارزش‌های فرهنگی و بومی)؛
- توجه ویژه به تصویرگری و کیفیت جلد کتاب‌ها؛
- ذکر منابع، مأخذ، واژه‌نامه و نمایه در کتاب‌ها با رعایت اصول و استانداردهای لازم؛
- معرفی دقیق منابعی برای مطالعه بیشتر.

گروه داورى تاريخ و جغرافيا

عباس پرتوى مقدم (۱۳۴۶)

دکترای تاریخ با گرایش ایران اسلامی، دبیر دبیرستان‌های تهران و کارشناس مسئول گروه تاریخ «دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی»، با بیش از ۲۰ سال سابقه خدمت در آموزش و پرورش. ایشان علاوه بر مشارکت در تألیف کتاب‌های درسی مطالعات اجتماعی پایه‌های هفتم و نهم، با مجموعه کتاب «یاران امام» و «دایرةالمعارف فرهنگ ناموران معاصر ایران» و مجله‌ها و فصل‌نامه‌های بسیاری همکاری داشته است.

مهدى چوبينه (۱۳۳۷)

دکترای جغرافیا در گرایش ژئومورفولوژی، معاون اسبق «دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی»، مؤلف کتاب‌های درسی و داور جشنواره‌های فیلم رشد، نرم‌افزارهای رشد و کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد با بیش از ۳۰ سال خدمت فرهنگی.

زهره مروتى (۱۳۵۳)

فوق لیسانس تاریخ ایران اسلامی، دبیر دبیرستان‌های منطقه ۱۹ شهر تهران، مدرس کلاس‌های ضمن خدمت و عضو گروه تاریخ «دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی»، با ۲۵ سال سابقه خدمت در آموزش و پرورش و بیش از ۳۰ عنوان کتاب در زمینه تاریخ و آموزش تاریخ.

بیانیه گروه داوری تاریخ و جغرافیا

سیزدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد

گروه داوران کتاب‌های تاریخ و جغرافیا مراتب خرسندی خود را از برگزاری جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد اعلام می‌دارد و آرزومند توفیق و تداوم این جشنواره است. در این دوره ۷۲ عنوان کتاب در حوزه تاریخ و جغرافیا به مرحله داوری نیمه‌نهایی رسید که پس از غربالگری اولیه، ۱۰ عنوان به مرحله نهایی راه یافتند. کتاب‌های رسیده در هر دو حوزه تاریخ و جغرافیا با استفاده از مواد مرغوب و جلد مناسب تهیه شده و به ذائقه مخاطب نزدیک‌تر شده بودند. البته برخی از کتاب‌های این دوره بدون در نظر داشتن مخاطب خاص تهیه شده بودند که از ضعف‌های آنها محسوب می‌شود و این موضوع، بخشی از زحمات مؤلفان و ناشران محترم را کم‌رنگ می‌نماید.

نکات زیر به‌عنوان توصیه‌های هیئت داوران به مؤلفان، ناشران و دست‌اندرکاران جشنواره اعلام می‌شود:

۱. هیئت داوران مراتب تأسف خود را از کمبود کتاب در حوزه جغرافیا ابراز می‌دارد و آرزومند توجه بیشتر ناشران به این حوزه است.
۲. هیئت داوران همچنین از ناهمگونی کتاب‌های تاریخی رسیده به مرحله پایانی ابراز تألیف می‌کند و معیارهای داوری موجود را با انواع این کتاب‌ها متناسب نمی‌داند.
۳. داوران این دوره بر موضوع اهمیت حوزه گرافیک در تولید منابع تاریخی و جغرافیایی به شدت تأکید دارند.
۴. هیئت داوران بر طبقه‌بندی کتاب‌های آموزشی و درسی براساس مخاطبان مشخص تأکید می‌کند.
۵. این هیئت توجه ناشران و مؤلفان محترم را به هم‌سویی و هم‌نوایی با برنامه‌های درسی و محتوای کتاب‌های درسی جلب می‌کند.

گروه داورى داستان - آموزش ابتدایى

مرجان فولادوند

فوق لیسانس ادبیات فارسی و دانشجوی دکترای ادبیات است. نویسندگی و پژوهشگری و سردبیری مجله «همشهری بچه‌ها» را در کارنامه خود دارد. تاکنون ۸ کتاب داستان، به صورت بازنویسی و بازآفرینی، برای کودکان و نوجوانان به چاپ رسانده است. کتاب «طوطی و بازرگان» ایشان در فرانسه، نروژ، هلند و ایتالیا چاپ شده است و سه کتاب دیگرشان از جشنواره‌های داخلی جایزه گرفته‌اند.

عزت‌الله الوندی (۱۳۵۳)

لیسانس تئاتر با گرایش ادبیات نمایشی، نویسنده، شاعر و روزنامه‌نگار که حدود ۲۰ سال در عرصه ادبیات کودک و نوجوان، هنر و داستان فعالیت داشته است. ایشان با «کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان»، «حوزه هنری سازمان تبلیغات اسلامی»، «صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران» و «سازمان فرهنگی و هنری شهرداری تهران» و همچنین، روزنامه‌های بیان، آفتاب یزد و جام جم و مجلات همشهری، رشد نوآموز و رشد کودک همکاری داشته است. آقای الوندی زندگی‌نامه فردوسی و زرین کوب را به سفارش انتشارات مدرسه به رشته تحریر درآورده و جوایز متعددی از جشنواره‌های ادبی کشوری دریافت داشته است.

محمدحسن حسینی (۱۳۴۸)

لیسانس متالوژی و دارای ۲۰ جلد کتاب در حوزه شعر، قصه و زندگی‌نامه و بیش از ۵۰ مقاله چاپ شده در مطبوعات کشور برخی از آثار او عبارتند از: «کلاس بهار»، «آخرین پدربزرگ»، «دوست بانمک، دوست شیرین»، «میش سفید، ابر سفید»، «کتاب باغ» و «گمشده شازده کوچولو».

بیانیه گروه داوری داستان - آموزش ابتدایی

سیزدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد

اغراق نیست اگر داستان کودک را یکی از مهم‌ترین شاخه‌های ادبیات بدانیم؛ چرا که اولین مواجهه انسان با جهان ادبیات و هنر را شکل می‌دهد. مواجهه‌ای که اگر موفق و خوشایند باشد، او را مقیم دائم جهان وسیع ادبیات و مهمان خوان بی‌پایان دانایی خواهد کرد و از او انسانی در صلح و مهربانی با خویشتن و جهان خواهد ساخت. اما اگر مواجهه‌ای ناموفق باشد، دست کم برای سال‌ها، او را از دانایی و لذت نهفته در کتاب‌ها محروم خواهد ساخت. از این رو داستان کودک شایسته توجهی بی‌وقفه و نقدی دلسوزانه و موشکافانه است.

توصیف وضع موجود

از میان کتاب‌های چاپ اول - تألیف و ترجمه - منتشر شده در سال تحصیلی ۹۴-۱۳۹۲ که به دفتر جشنواره رسیدند، طی دو مرحله داوری ۸۴ کتاب به مرحله داوری نهایی راه یافتند. از این تعداد با نظر داوران، کتاب‌های ترجمه‌ای کنار گذاشته شدند و از میان ۵۷ عنوان کتاب، با اتفاق نظر داوران، یک کتاب برگزیده و یک کتاب شایسته تقدیر معرفی شد.

نقاط قوت کتاب‌ها

کتاب‌هایی که به مرحله نهایی راه یافتند و به‌عنوان نامزد معرفی شدند، از تخیلی تازه و آزاد، زبانی روان و داستانی شیرین برخوردار بودند.

نقاط ضعف کتاب‌های موجود

هیئت داوران مهم‌ترین ضعف مجموع کتاب‌ها را در قصه‌پردازی و ساخت ماجراهای پرکشش و هیجان‌انگیز، و فقدان تفکر اصیل در زیرساخت کتاب‌ها دانست. ضعف زبان متأسفانه یکی از نقاط ضعف شایع در کتاب‌ها بود. کودکان به داستان‌هایی نیاز دارند که نه تنها جذاب و خواندنی باشند، بلکه به زبانی شیوا نیز روایت شده باشند. زبانی که گنجینه لغات آنان را غنی کند و آنان را با ظرافت‌ها و ظرفیت‌های زبان فارسی به‌عنوان ابزار تفکر و نیز یکی از مهم‌ترین زبان‌های ادبی جهان آشنا سازد.

پیشنهادها

تشویق صاحب‌نظران به نقد علمی و موشکافانه، به تولید آثاری سخته‌تر و صیقل خورده‌تر می‌انجامد. از طرف دیگر، معرفی گسترده کتاب‌های برگزیده جشنواره که با ملاک‌های سخت‌گیرانه انتخاب شده‌اند، به ترویج کتاب خوب در آشفته بازار کتاب‌سازی‌ها کمک می‌کند. اگر جشنواره به این دو هدف دست یابد، رسالت خود را در روشن و هموار کردن راه پدیدآورندگان به سوی تولید کتاب‌های بهتر، و راه کودکان و نوجوانان به سوی شناخت کتاب‌های خوب، به انجام رسانده است.

گروه داورى داستان - آموزش متوسطه اول

محمدرضا شمس (۱۳۳۶)

دارای مدرک معادل کارشناسی ادبیات، مدرس قصه‌نویسی در مدارس و همکار شرکت‌های انتشاراتی صاحب‌نام تهران که تاکنون بیش از هشت عنوان کتاب داستان تألیف کرده است.

جعفر ابراهیمی (۱۳۳۰)

دیپلم ریاضی و دارای نشان درجه یک هنری (معادل دکترا) و بازنشسته کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان. این شاعر و نویسنده که ۲۲ سال مسئول شورای شعر کانون بوده است، بیش از ۱۵۰ اثر در شعر، داستان و کتاب‌های آموزشی دارد و تاکنون دبیر و داور جشنواره‌های ادبی بسیاری بوده است.

محمد مهدوی شجاعی (۱۳۴۳)

لیسانس علوم تربیتی، دبیر زبان و ادبیات فارسی دوره متوسطه با ۳۲ سال سابقه تدریس. ایشان مسئول بخش داستان کیهان بچه‌ها و مدرس کلاس‌های داستان‌نویسی نیز بوده است.

بیانیه گروه داوری داستان - آموزش متوسطه ۱ و ۲

سیزدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد

تعداد کتاب‌های موجود در این بخش ۴۸۰ عنوان بود که بعد از بررسی‌های اولیه داوران ۵۴ کتاب راهی مرحله ۱ درجه ۱ تشخیص دادند و در مرحله نهایی، داوران ۸ کتاب را انتخاب و به‌عنوان نامزدهای این بخش معرفی کردند.

داوران اعتقاد دارند که با توجه به وضعیت بد نشر، ادبیات داستانی حرکتی رو به رشد دارد. هر چند این حرکت کند صورت می‌گیرد، اما امیدوارکننده است. روی آوردن نویسندگان و ناشران به چاپ و تألیف رمان، شناخت مخاطبان و نیازهایشان، فعالیت و شرکت بیشتر نویسندگان جوان در این عرصه، و تجربه کردن قالب‌های دیگر ادبی، مثل طنز، فانتزی، وحشت و... هر چند محدود، نشان‌دهنده این حرکت رو به رشد است. البته داوران این بخش اذعان دارند که ادبیات داستانی ما - به‌خصوص در بخش رمان - با معیارها و استانداردهای جهانی فاصله زیادی دارد.

از دیگر نقاط ضعفی که می‌توان به آن اشاره کرد، کمبود رمان‌های مجموعه‌ای و چند جلدی و مجموعه داستان است که مخاطبان زیادی دارد و ناشران و نویسندگان خارجی به آن توجه زیادی می‌کنند. حضور کم‌رنگ نویسندگان زن نسبت به نویسندگان مرد و حضور کم‌رنگ نویسندگان حرفه‌ای نسبت به جوان‌ها، نداشتن جسارت و نوآوری، خودسانسوری، روایت‌های تخت، بی‌توجهی به چگونگی روایت کردن، گرایش به سانتی‌مانتالیسم و احساس‌گرایی، موضوع‌گرایی و نداشتن جهان‌بینی، و... از دیگر نقاط ضعف کتاب‌های این دوره بود.

به نظر ما، یکی از بهترین راهکارهای اجرایی برای رفع چنین مشکلاتی، حرفه‌ای شدن است؛ حرفه‌ای شدن ناشران، به‌خصوص کادر اجرایی آن‌ها و حرفه‌ای شدن نویسندگان، مترجمان و تصویرگران. از طریق حرفه‌ای شدن و حرفه‌ای عمل کردن، روی آوردن به تألیف، رعایت کپی‌رایت، دوری از کتاب‌سازی‌های بازاری، انتخاب مترجمان، تصویرگران و ویراستاران مناسب برای هر کتاب و مواردی از این دست، بسیاری از اشکالات داستان‌نویسی ما برطرف می‌شوند.

گروه داورى ریاضى

ابراهیم ریحانی (۱۳۴۵)

دکترای آموزش ریاضی از «دانشگاه مسکو»، مدیر گروه ریاضی «دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی»، دانشیار گروه ریاضی «دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی»، مدیر واحد تحقیق، توسعه و آموزش ریاضی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی و عضو هیئت تحریریه مجله «آموزش ریاضی برهان» که در نگارش کتاب‌های درسی ریاضی دوره‌های ابتدایی و متوسطه همکاری داشته و دو کتاب نیز به زبان روسی به رشته تحریر درآورده است.

سپیده چمن‌آرا (۱۳۵۰)

دانشجوی دکترای ریاضی با گرایش آموزش ریاضی، دبیر ریاضی دبیرستان‌های تهران، مسئول گروه ریاضی دوره‌های ابتدایی و متوسطه ۱، مدرس دوره‌های ضمن خدمت، مؤلف کتاب درسی «هندسه تحلیلی و جبر خطی» و سردبیر «رشد آموزش ریاضی برهان، متوسطه ۱» با بیش از ۲۵ سال خدمت در عرصه آموزش ریاضی. ایشان مقالات خود را در کنفرانس‌های «آموزش ریاضی ایران» و «روان‌شناسی آموزش ریاضی ایران» ارائه می‌دهد.

دیانا فردین (۱۳۵۷)

فوق لیسانس آموزش ریاضی و دانشجوی دکترای آموزش ریاضی و دبیر ریاضی مدارس به مدت ۱۷ سال. در زمینه ارزشیابی کتاب ریاضی اول و سوم ابتدایی و نظارت بر اجرای آزمون‌های بین‌المللی «تیمز و پرلز» در ایران، با «دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی» همکاری داشته است.

بیانیه گروه داوری ریاضی

سیزدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد

- گروه داوری ریاضی با ملاحظه کتاب‌های رسیده، به ناشران کتاب‌های آموزشی پیشنهاد می‌کند:
- کتاب‌های کمک‌آموزشی و آموزشی علاوه بر توجه به دانش ریاضی و ارائه محتوای مناسب برای دانش‌آموز، به پرورش مهارت‌های ریاضی و تفکر ریاضی نیز توجه کنند و به فناوری نیز بپردازند.
 - کتاب‌های کار و کمک‌آموزشی در راستای اهداف کتاب‌های درسی رسمی تألیف شوند، از نظر ابعاد فرهنگی دارای مؤلفه‌های مثبت باشند و به ابعاد زیبایی‌شناختی نیز توجه داشته باشند.
 - کتاب‌های کمک‌آموزشی از بیان کلیشه‌ای مفاهیم و حقایق و توجه صرف به الگوریتم‌ها بپرهیزند و علاوه بر رویه‌ها، به مفاهیم به‌صورت مناسب بپردازند.
 - در کتاب‌های آموزشی که برای معلمان نگاشته می‌شود، به نیازهای اساسی آنان توجه شود.
 - شعارها و عنوان‌هایی که برای کتاب‌های آموزشی یا کمک‌آموزشی - چه برای معلمان چه برای دانش‌آموزان - روی جلد یا در عنوان یا مقدمه کتاب آمده است، واقعاً در محتوای کتاب محقق شوند.
 - کتابی که به‌عنوان کتاب آموزشی نوشته می‌شود، آینه تمام‌نمای آنچه بیان می‌کند، باشد.

گروه داورى زبان و ادبیات فارسى

حسین قاسم‌پور مقدم (۱۳۴۴)

دکترای برنامه‌ریزی درسی، عضو گروه کار تألیف کتاب‌های فارسی ابتدایی و متوسطه، رئیس واحد تحقیق، توسعه و آموزش زبان و ادبیات فارسی «دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی» و مدرس دانشگاه. ایشان در حال حاضر یک مجموعه فارسی‌آموزی برای غیرفارسی‌زبانان در دست تدوین و تألیف دارد.

فریدون اکبری شلدره (۱۳۴۲)

دکترای زبان و ادبیات فارسی و کارشناس گروه زبان و ادبیات فارسی «دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی» است که علاوه بر نظارت بر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های فارسی درسی، کتاب‌ها و مقالاتی در زمینه آموزش ادبیات و زبان فارسی به رشته تحریر درآورده است. «ادبیات داستانی پس از انقلاب اسلامی» و «پیشینه آموزش زبان فارسی در ایران» از جمله کتاب‌های ایشان است.

علی رضایی (۱۳۵۴)

لیسانس زبان و ادبیات فارسی، کارشناس ارزیابی کتاب‌های درسی، دبیر نمونه استانی و شهرستان‌های استان تهران و مدرس دوره‌های ضمن خدمت فرهنگیان که در تألیف بیش از ۱۵ جلد کتاب کمک آموزشی و کمک‌درسی ادبیات فارسی دبیرستان مشارکت داشته است.

بیانیه گروه داوری زبان و ادبیات فارسی

سیزدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد

برنامه درسی زبان و ادبیات فارسی یکی از اساسی‌ترین برنامه‌های حوزه‌های یادگیری - تربیتی نظام آموزشی است که رسالتی سرنوشت‌ساز در انتقال میراث فرهنگی، ارتقای سواد ارتباطات و پاسداری از زبان فارسی دارد.

کتاب‌های کمک‌آموزشی و کمک‌درسی فراوانی در بازار نشر درباره برنامه درسی زبان و ادبیات دوره‌های تحصیلی گوناگون تولید شده‌اند که همگی سعی دارند، به مخاطبان و مجریان برنامه درسی در تثبیت، تحکیم و تعمیق یادگیری زبان و ادبیات فارسی کمک کنند. بسیاری از این کتاب‌ها در جهت تحقق اهداف آموزش زبان و ادبیات فارسی، به‌ویژه کتاب‌های درسی فارسی، به ارائه مطالب آموزشی پرداخته‌اند و این موضوع نسبت به گذشته بیشتر محسوس و ملموس است.

با این وجود برخی از نقاط ضعف کتاب‌های موجود را می‌توان چنین شمرد:

۱. کم‌توجهی به خواسته‌ها و انتظارات برنامه درسی زبان و ادبیات دوره تحصیلی؛
۲. تکیه بر ساختار و محتوای کتاب درسی فارسی و تکرار آموزه‌های آن؛
۳. عادت دادن مخاطب به پخته‌خواری با آوردن پاسخ سؤالات در کتاب‌های کار و تمرین؛
۴. کم‌توجهی به تنوع، ابتکار و نوآوری در تألیف و چاپ کتاب؛
۵. رعایت نکردن اصول نگارش و تدوین علمی و نداشتن ارجاعات درست.

این گروه داوری همچنین نکاتی را به شرح زیر به ناشران محترم پیشنهاد می‌کند:

- توجه به اصول و اهداف آموزش زبان و ادبیات فارسی براساس راهنمای برنامه درسی ملی؛
- توجه به ویژگی‌های استفاده‌کنندگان کتاب به‌ویژه دانش‌آموزان؛
- رعایت سطوح یادگیری، درک مطلب و توانمندی‌های زبانی و ادبی در تولید کتاب و محصولات آموزشی؛
- توجه به ابعاد زیبایی‌شناختی و نیز زبان آموزشی در تدوین و تولید کتاب و محصولات آموزشی.

گروه داورى زبان‌هاى خارجى

محمد رضا عنانى سراب (۱۳۳۷)

دکترای آموزش زبان انگلیسی از «دانشگاه لیدز» انگلستان، معاون گروه زبان انگلیسی دانشکده ادبیات و علوم انسانی «دانشگاه شهید بهشتی» و مؤلف کتاب‌های زبان انگلیسی پیش‌دانشگاهی و پایه هفتم، با بیش از ۳۰ مقاله علمی - پژوهشی در زمینه آموزش زبان انگلیسی.

فربا پیوندی (۱۳۵۰)

فوق لیسانس زبان‌شناسی همگانی و دبیر و سرگروه زبان انگلیسی دوره‌های متوسطه اول و دوم در مناطق ۶ و ۱۱ آموزش و پرورش تهران، با ۱۷ سال سابقه خدمت در آموزش و پرورش.

سعید معظمی گودرزی (۱۳۵۵)

فوق لیسانس زبان‌شناسی و دانشجوی دکترای زبان‌شناسی همگانی، عضو گروه زبان‌های خارجی «دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی»، سرگروه کشوری زبان انگلیسی دبیرستان و مدرس دوره کشوری کتاب‌های جدیدالتألیف درس زبان انگلیسی دوره اول متوسطه.

بیانیه گروه داوری زبان‌های خارجی

سیزدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد

جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد که هر ساله به انتخاب کتاب‌های برگزیده و تقدیری دست می‌زند، می‌کوشد در جهت‌دهی به تألیف کتاب‌های کمک‌آموزشی نقش مؤثر و کارایی ایفا کند. دوره سیزدهم جشنواره با تغییراتی در برنامه درسی زبان‌های خارجی مقارن شده است. تنوع در شیوه‌های ارائه مطالب، چندرسانه‌ای شدن ارائه محتوا، جذابیت شکل ظاهری کتاب‌ها، و توجه مناسب به صحت و دقت علمی را می‌توان از نقاط قوت کتاب‌های ارائه شده به این دوره از جشنواره دانست. بخشی از این گرایش مثبت را می‌توانیم به تغییر در برنامه درسی نسبت دهیم. چرا که در این مرحله مؤلفان سعی کرده‌اند، در انتخاب محتوا و نحوه ارائه متناسب با رویکرد برنامه جدید به تجربیات جدیدی در تألیف مبادرت کنند.

به موازات این گرایش مثبت، گرایش دیگری نیز به چشم می‌خورد. بعضی از عنوان‌ها هنوز از شیوه‌های گذشته فاصله نگرفته‌اند. شاید بتوان این گرایش را نتیجه پرهیز ناشران از خطرپذیری دانست. امید است ناشران با عنایت به تغییراتی که در برنامه درسی اعمال شده است، از محدود کردن مؤلفان به تألیف در چارچوب‌های متأثر از گذشته بپرهیزند و مؤلفان نیز از فرصت ایجاد شده برای تنوع‌بخشی به متون، تنوع فعالیت‌های یادگیری و شیوه‌های ارائه استفاده کنند.

گروه داورى سلامت و تربیت بدنى

حسین بابویی (۱۳۵۳)

فوق لیسانس مدیریت ورزشی و دانشجوی دکترای مدیریت راهبردی سازمان‌های ورزشی، مدیرکل دفتر تربیت‌بدنی و فعالیت‌های ورزشی وزارت آموزش و پرورش، عضو هیئت تحریریه مجله رشد تربیت‌بدنی و عضو و مسئول فنی مجله ورزش و ارزش. ایشان در تدوین برنامه راهبردی تربیت‌بدنی و فعالیت‌های ورزشی آموزش و پرورش همکاری داشته است.

عباس اردستانی (۱۳۴۳)

فوق لیسانس تربیت‌بدنی و علوم ورزشی، عضو شورای برنامه‌ریزی درسی تربیت‌بدنی سازمان پژوهش، مدرس مرکز تربیت معلم سابق، عضو هیئت علمی دانشگاه فرهنگیان و مؤلف کتاب‌های راهنمای معلم تربیت‌بدنی پایه‌های ششم تا دوازدهم مدارس با بیش از ۱۵ سال سابقه خدمت در عرصه تربیت‌بدنی.

طیبه ارشاد (۱۳۵۱)

فوق لیسانس علوم ورزشی، مسئول تربیت‌بدنی دختران منطقه ۱۴ تهران، کارشناس گروه تربیت‌بدنی «دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی» و مؤلف کتاب‌های راهنمای معلم تربیت‌بدنی برای دوره‌های تحصیلی ابتدایی، متوسطه اول و متوسطه دوم با ۲۵ سال سابقه خدمت در وزارت آموزش و پرورش. ایشان مشاور طرح پژوهشی ارزشیابی درس تربیت‌بدنی در پایه ششم ابتدایی نیز بوده است.

بیانیه گروه داوری سلامت و تربیت بدنی

سیزدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد

خداوند را شاکریم که در سیزدهمین «جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد»، برگ زرین دیگری به افتخارات صاحبان اندیشه و فعالان حوزه تولید و نشر آثار تربیت‌بدنی و علوم ورزشی افزوده شد. در این جشنواره از ۱۵ عنوان کتاب راه‌یافته به مرحله پایانی، سه کتاب نامزد دریافت عنوان برگزیده بودند که در نهایت یک کتاب برگزیده معرفی شد. از نکات قابل تأمل در خصوص کتاب‌های راه‌یافته به مرحله نهایی داوری می‌توان به تعداد زیاد آثار ترجمه‌ای و حضور کم‌رنگ آثار تألیفی، و همچنین پراکندگی عنوان‌های کتاب‌ها اشاره کرد که البته این امر از غنا و در دسترس بودن تألیفات بین‌المللی و بستر موضوعی گسترده در علوم ورزشی و تربیت‌بدنی حکایت دارد.

گروه داوران توجه به نکات زیر را در ادامه فعالیت‌های ارزشمند تلاشگران عرصه نشر آثار تربیت‌بدنی و علوم ورزشی لازم می‌داند:

- تهدیه و تولید آثار با رویکرد پاسخ به نیازهای معلمان و دانش‌آموزان در دو بخش «درس تربیت‌بدنی» و «فعالیت‌های مکمل و فوق‌برنامه ورزشی» انجام پذیرد.
- حفظ رویکرد، اهداف و اصول مورد تأکید در برنامه درسی تربیت‌بدنی مدنظر قرار گیرد.
- به جاذبه‌های بصری و زیباسازی آثار توجه بیشتری مبذول شود.
- تولید و نشر آثار تألیفی تقویت شود.
- تصویرها متناسب با ارزش‌های فرهنگی و بومی کشور مناسب‌سازی شود.
- در گزینش و نشر آثار ترجمه‌ای، به ویژگی‌های به‌روز بودن، نو بودن و کاربردی بودن اثر توجه بیشتری شود.

در پایان زحمات بی‌دریغ برگزارکنندگان جشنواره را ارج می‌نهیم و برای ناشران و مؤلفان توفیق خدمت و سلامت از ایزد منان خواستاریم.

گروه داورى شعر و نثر ادبى

محمدحسن حسینی (۱۳۴۸)

لیسانس متالوژی و دارای ۲۰ جلد کتاب در حوزه شعر، قصه و زندگی‌نامه و بیش از ۵۰ مقاله چاپ شده در مطبوعات کشور برخی از آثار او عبارتند از: «کلاس بهار»، «آخرین پدر بزرگ»، «دوست بانمک، دوست شیرین»، «میش سفید، ابر سفید»، «کتاب باغ» و «گمشده شازده کوچولو». وی در این دوره از جشنواره داور گروه داستان دوره ابتدایی نیز بود.

افشین علاء (۱۳۴۸)

لیسانس علوم سیاسی، دارای نشان درجه یک هنر (معادل دکترا) از وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و نویسنده و شاعر سرشناس کودکان و نوجوانان. از آثار متعدد او برای کودکان و نوجوانان می‌توان به «یک عالم پروانه»، «بلدم شعر بگویم»، «نسیم دختر باد»، «یک سبد بوی بهار»، «خاطرات مه گرفته»، «دو منظومه بلند عاشورایی»، «گل صد برگ و تانک» و «عطر خنده امام» اشاره کرد. «کودکانه‌ها و غزل» نیز مجموعه‌ای از شعرهای بزرگسال و کودکانه اخیر اوست.

محمد کاظم مزینانی (۱۳۴۲)

لیسانس خود را در رشته زبان و ادبیات فارسی از دانشگاه شهید بهشتی اخذ کرده است. نوشتن و سرودن را از سال ۱۳۶۳ آغاز کرده و در این فاصله ده‌ها عنوان کتاب شعر و داستان و زندگی‌نامه نوشته است که بیش‌تر آن‌ها متعلق به حوزه کودک و نوجوان‌اند. او برای کتاب داستانی «پاییز در قطار» (۱۳۸۵)، جایزه کتاب سال جمهوری اسلامی ایران را به دست‌آورد و برای رمان «آه با شین» (۱۳۹۳) جایزه جشنواره مهم جلال آل احمد را اخذ کرد. آثار او دو بار نیز در جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد برگزیده شده‌اند.

بیانیه گروه داوری شعر و نثر ادبی

سیزدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد

گروه داوری شعر و نثر ادبی، داوری کتاب‌های منتشر شده در گروه سنی کودک و نوجوان طی دو دوره اخیر را به عهده داشت. در این دوره ۵۵ عنوان کتاب به چرخه نهایی داوری وارد شده بود که در پایان ۶ عنوان کتاب به عنوان نامزد معرفی شدند.

نقاط قوت کتاب‌ها عبارت بودند از:

۱. بهبود تجربه شاعران جوان و افزایش جسارت آن‌ها در خلق فضاهای نو؛
۲. کتاب‌سازی و تصویرگری نسبتاً مناسب آثار؛
۳. وجود تنوع در قالب‌های شعری؛
۴. فاصله گرفتن از شعرهای دارای وزن هجایی؛
۵. افزایش فرصت چاپ کتاب برای شاعران جوان؛
۶. کودکانگی قابل تأمل در برخی آثار؛
۷. افزایش معناگرایی و نگاه فلسفی در آثار.

نقاط ضعف کتاب‌های موجود نیز عبارت‌اند از:

کمبود جوهره شعری در آثار؛
ضعف تألیف و مشکلات زبانی در شعرها به‌ویژه شاعران جوان؛
ساده‌انگاری در سرودن شعر به‌ویژه شعرهای نیمایی؛
کتاب‌سازی بی‌رویه در هر دو گروه شاعران تازه‌کار و برخی شاعران پیشکسوت و سرودن شعرهای کتاب‌پرکن؛

اشاعه فضاهای نومیدی در شعر نوجوان؛
بی‌توجهی به معیارهای شعر به‌ویژه شعر نیمایی؛
محدود بودن دایره واژه‌ها در شعرها؛
فقدان تکه‌های درخشان، ناب و به‌یادماندنی در شعرها؛
ورود ناشیانه و ناموفق شاعران به شعر سپید، بدون اشراف به ظرفیت‌های موسیقایی آن؛
کمبود سواد شعری شاعران به‌دلیل مطالعه ناکافی ادبیات کهن؛
تکرار تجربه‌های شعری و کلیشه‌ای شدن به‌ویژه در شعر برخی شاعران پیشکسوت؛
غلبه نگاه فانتری بر مضامین، زبان و فضای شعرها؛
انحصار تقریبی نشر مجموعه‌های پر شمارگان به انتشارات کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان و کم‌کاری یا محرومیت ناشران دیگر در مقایسه با کانون.

در پایان، برخی راهکارهای اجرایی را به شرح زیر پیشنهاد می‌کنیم:

- افزایش سطح خبرگی شاعران با شرکت در جلسات نقد و بررسی شعر؛
- چاپ کتاب‌های نقد شعر کودک و نوجوان به همراه نقد و تحلیل نمونه‌های موفق؛
- افزایش دقت و علمی شدن داوری‌های شعر؛
- استانداردسازی معیارهای نقد شعر با ذکر شواهد موفق؛
- چاپ گزیده‌هایی از شعرهای موفق با ذکر دلایل موفقیت آن‌ها در قالب کتاب‌های مرجع؛
- تشکیل جلسات شعرخوانی با حضور شاعران برگزیده چند سال اخیر.

گروه داورى علوم تجربى

مریم انصاری (۱۳۴۶)

فوق لیسانس برنامه‌ریزی درسی، دبیر زیست‌شناسی دبیرستان‌های تهران، کارشناس گروه زیست‌شناسی «دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی» و داور دو دوره گذشته جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد، با بیش از ۲۵ سال سابقه خدمت در وزارت آموزش و پرورش. ایشان در تألیف کتاب‌های علوم دوره ابتدایی و زیست‌شناسی دبیرستان و راهنمای معلم و کتاب کار آن‌ها همکاری داشته و مقاله‌ای نیز در «رشد آموزش زیست‌شناسی» به چاپ رسانده است.

مهرناز صادقی (۱۳۴۲)

لیسانس علوم تجربی و فوق لیسانس تحقیقات آموزشی، دبیر دبیرستان‌های تهران، مدرس دانشگاه جامع علمی-کاربردی، معلم نمونه استان تهران در سال ۱۳۸۰، کارشناس ارزشیابی محتوای الکترونیکی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی و سردبیر نشریه «آموزش از راه دور» با ۳۴ سال سابقه خدمت در آموزش و پرورش. ایشان علاوه بر همکاری در اجرای طرح‌های پژوهشی وزارت آموزش و پرورش، چند کتاب کمک آموزشی و کمک درسی در حوزه آموزش علوم تجربی دبستان و دبیرستان به دست چاپ سپرده و مقالات متعددی در مجلات کشور منتشر کرده است.

بتول فرنوش

فوق لیسانس فیزیک، دبیر فیزیک دبیرستان‌های تهران، عضو شورای برنامه‌ریزی علوم تجربی «دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی»، داور چهار دوره گذشته جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد، با بیش از ۳۰ سال سابقه خدمت در وزارت آموزش و پرورش. ایشان در تألیف کتاب‌های درسی علوم تجربی دوره ابتدایی و کتاب راهنمای معلم آن‌ها همکاری داشته است و تألیفاتی نیز در حوزه کتاب کار علوم دارد.

بیانیه گروه داوری علوم تجربی

سیزدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد

با توجه به رویکرد جدید آموزش علوم تجربی در دوره‌های ابتدایی و متوسطه اول که پرورش شایستگی‌های پایه و آموزش مهارت‌های فرایندی به دانش‌آموزان است، کتاب‌های آموزشی و کمک‌درسی باید هم‌راستا با این تحولات و در جهت تحقق این رویکردها و هدف‌ها، دست‌اندرکاران آموزش علوم در مدرسه را یاری کنند.

از میان ۳۲ کتاب راه‌یافته به مرحله پایانی، شامل چند مجموعه کتاب ترجمه (۲۷ کتاب) و تألیفی (۵ کتاب شامل دو کتاب کار)، ۷ عنوان کتاب به‌عنوان نامزد معرفی و در نهایت از میان نامزدها یک کتاب برگزیده و یک کتاب تقدیری انتخاب شد.

برخی نقاط قوت کتاب‌ها عبارت‌اند از:

- توجه به اهمیت دست‌ورزی؛
 - تقویت مهارت‌های فرایندی؛
 - توجه به آموزش معلمان با نگاه کاربردی؛
 - بیان ساده و روان و داستانی برای کودکان؛
 - تألیفی بودن؛
 - تلفیق دانش و مهارت در زمینه زندگی دانش‌آموز.
- در میان ۳۲ کتاب راه‌یافته به مرحله پایانی، فقط ۵ عنوان کتاب تألیفی به چشم می‌خورد و کتاب‌های دانش‌افزایی بیشترین تعداد را به خود اختصاص داده‌اند که شیوه ارائه محتوای آن‌ها بسیار شبیه یکدیگر است.

تعداد کتاب‌های کمک‌درسی (کتاب‌های کار) که به مرحله پایانی راه یافته‌اند، نسبت به سایر کتاب‌ها اندک است و البته این تعداد نیز با رویکردهای جدید آموزش علوم هماهنگی کافی نداشتند.

گروه داوران ضمن تشکر از ناشران محترم، مؤلفان و مترجمان فرهیخته، این موارد را توصیه می‌کند:

- توجه به رویکردهای نوین آموزش علوم و برنامه‌های جدید آموزش در راستای اسناد تحولی آموزش و پرورش؛
- توجه بیشتر به تألیف کتاب به جای ترجمه صرف؛
- توجه به تألیف کتاب‌های راهنمای آموزش ویژه معلمان؛
- افزایش خلاقیت در ارائه محتوای کتاب‌ها؛
- توجه به استانداردهایی مانند نمایه، مقدمه برای معرفی کتاب و بیان هدف‌های آن؛
- توجه به موضوع‌ها و مسئله‌های روز کشور مانند حفظ محیط‌زیست.

گروه داورى علوم تربيتى و روان‌شناسى

محمود معافى (۱۳۳۱)

دکترای برنامه‌ریزی درسی از دانشگاه دهلی و مشاور برنامه‌ریزی درسی و دبیر شورای آداب و مهارت‌های زندگی «دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی»، با بیش از ۳۰ سال سابقه تدریس و تألیف. ایشان علاوه بر مشارکت در تألیف بیش از ۱۵ کتاب درسی و ترجمه‌ای و همکاری با مجله‌های رشد، با ارائه مقاله در کنفرانس بین‌المللی برنامه درسی و صلح جهانی (۲۰۰۸) شرکت داشته است.

سعید راصد (۱۳۴۴)

دانشجوی دکترای روان‌شناسی تربیتی و کارشناس و مؤلف گروه دینی «دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی»، با حدود ۲۵ سال سابقه تدریس و تألیف. ایشان در تألیف کتاب‌های درسی «هدیه‌های آسمانی» دوره ابتدایی و «تفکر و سبک زندگی» مشارکت داشته است.

مریم خسرویانى (۱۳۴۲)

فوق لیسانس روان‌شناسی و دانشجوی دکترای روان‌شناسی تربیتی و رئیس اداره برنامه‌ریزی نیروی انسانی در حوزه معاونت پرورشی و فرهنگی وزارت آموزش و پرورش که تاکنون در تألیف ۸ کتاب درسی همکاری داشته و از مدرسان کتاب‌های درسی جدیدالتألیف «تفکر و سبک زندگی» است.

بیانیه گروه داوری علوم تربیتی و روان‌شناسی

سیزدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد

علوم تربیتی شامل علمی است که با تربیت انسان سروکار دارند. این علوم عبارت‌اند از: فلسفه تعلیم و تربیت، برنامه‌ریزی آموزشی، برنامه‌ریزی درسی، روش‌ها و فنون تدریس، ارزشیابی، مشاوره و راهنمایی، و روش تحقیق در علوم تربیتی روان‌شناسی علم مطالعه و شناخت ابعاد مختلف رفتار موجود زنده و عمل و فرایندهای ذهنی اوست. شاخه‌های این علم شامل روان‌شناسی رشد، روان‌شناسی کودک، روان‌شناسی شخصیت، روان‌شناسی اجتماعی، روان‌شناسی بالینی (مرضی)، روان‌شناسی تربیتی، روان‌شناسی سیاسی، روان‌شناسی کار، روان‌شناسی جنسیت، روان‌شناسی صنعتی، روان‌شناسی مدیریت، روان‌شناسی بهره‌وری و روان‌شناسی نظامی است. از میان کتاب‌های رسیده به جشنواره، ۱۵ کتاب در حوزه روان‌شناسی و ۶۵ کتاب در حوزه علوم تربیتی بود. فراوانی این کتاب در هر حوزه به این شرح بود:

روان‌شناسی (رشد یک عنوان، کودک ۳ عنوان، شناختی ۳ عنوان، مرضی ۶ عنوان، سیاسی ۱ عنوان و روان‌شناسی ۱ عنوان) و علوم تربیتی (آموزش ۱۴ عنوان، طراحی برنامه درسی ۵ عنوان، طرح‌های پرورشی ۵ عنوان، برنامه‌ریزی آموزشی ۱ عنوان، مشاوره ۴ عنوان، ارزشیابی ۶ عنوان، روش تدریس ۱۱ عنوان، تحقیقات تربیتی ۷ عنوان و متفرقه ۷ عنوان).

نقاط قوت کتاب‌ها:

نقاط قوت کتاب‌هایی که وارد مرحله داوری شدند، به این شرح بود:

۱. داشتن جذابیت موضوعی و محتوایی؛
۲. توجه به جنبه‌های کاربردی در مدرسه و کلاس درس؛
۳. مبتنی بودن محتوا بر تحقیقات پشتیبان و تجربی؛
۴. بیان رهنمودها و مثال‌های روشن؛
۵. اعتبار علمی و به‌روز بودن محتوا؛
۶. توجه به پرورش مهارت‌های عملی و حرفه‌ای معلم؛
۷. ارائه راهکارهای مداخله مثبت در تغییر رفتار کودک؛
۸. ارائه الگوهای نمونه تدریس همراه با پیشنهاد تجربی؛
۹. توجه به راهبردهای یادگیری اثربخش؛
۱۰. خلاقیت و نوآوری؛
۱۱. کمک به تسهیل جریان یادگیری اثربخش.

نقاط ضعف کتاب‌های موجود:

۱. کمبود منابع در برخی از حوزه‌های علوم تربیتی مانند فلسفه تعلیم و تربیت و برنامه‌ریزی درسی؛
۲. هم‌سو نبودن برخی از کتاب‌ها با رویکرد فرهنگی و تربیتی تعلیم و تربیت اسلامی؛
۳. بومی نبودن تصویرها و یا مثال‌های برخی از کتاب‌ها؛
۴. پرسش‌های محدود و یا به‌روز نبودن محتوای برخی از کتاب‌ها؛
۵. متناسب بودن محتوا فقط برای طیفی خاص؛
۶. تفصیل غیرضروری برخی از کتاب‌ها و کلیشه‌ای بودن برخی از مطالب.

بر این اساس موارد زیر پیشنهاد می‌شود:

توجه به رویکرد کلان برنامه درسی ملی و عناصر تربیتی مطرح در الگوی هدف‌گذاری برنامه درسی (به شرح سند ملی برنامه درسی)؛

- توجه به رویکرد فرهنگی - تربیتی تعلیم و تربیت اسلامی؛
- توجه به تناسب محتوا با مراحل رشد و نیاز مخاطب؛
- توجه به جنبه‌های تعاملی متن با مخاطب، کاربردی بودن مطالب، و بهره‌گیری از تصویرهای بومی؛
- توجه به نیاز معلمان؛
- بهبود کیفیت تصویرها؛
- تنوع‌بخشی به رشته‌های مرتبط با حوزه‌های علوم تربیتی و روان‌شناسی.

گروه داورى فرهنگ و هنر

علاءالدین کیا (۱۳۴۲)

فوق لیسانس جامعه‌شناسی، معاون و مدیر هماهنگی پژوهشگاه آموزش و پرورش، استاد «انجمن خوش‌نویسان ایران»، مدرس درس‌های هنر و روش تحقیق در دانشگاه‌های تهران، عضو هیئت تحریریه رشد آموزش هنر و مجری بیش از ۱۰ پروژه ملی برای پژوهشگاه در زمینه هنر و در حال حاضر نیز مدیرکل فرهنگی دانشگاه فرهنگیان است.

مرضیه پناهیان پور (۱۳۴۸)

لیسانس هنرهای تجسمی، همکار «دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی»، عضو شورای برنامه‌ریزی کتب درسی فرهنگ و هنر با ۲۴ سال خدمت به‌عنوان دبیر هنر در آموزش و پرورش، ایشان مقالات پژوهشی متعددی دارد که از جمله آن‌هاست «به‌کارگیری و تلفیق ریاضی و هنر در آموزش فراکتال‌ها در کلاس درس».

کاوه تیموری (۱۳۴۴)

فوق لیسانس جامعه‌شناسی، دبیر هنر (خوش‌نویسی) دبیرستان‌های تهران، مدرس مراکز تربیت معلم و دانشگاه فرهنگیان و پژوهشگر ارشد سازمان صداوسیما با نگارش بیش از ۱۰۰ کتاب و مقاله هنری که در حال حاضر سردبیر مجله «رشد آموزش هنر» است. ایشان مؤلف کتاب «هنر خوش‌نویسی در مدرسه» است که در سال ۱۳۹۳ از سوی «جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد» برگزیده شد.

بیانیه گروه داوری فرهنگ و هنر

سیزدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد

فرهنگ و هنر یکی از زمینه‌های اصلی برای بالندگی و شکوفایی نویسندگان، مترجمان و مؤلفان کتاب‌های آموزشی و کمک‌آموزشی است. به دلیل گسترده بودن حوزه فرهنگ و هنر، این کتاب‌ها نقش مهمی در تکمیل و تکامل مبانی آموزشی فرهنگ و هنر دارند.

۳۷ عنوان کتاب رسیده به جشنواره، گرچه از پویایی و تحرک مؤلفان و مصنفان حکایت دارد، اما همچنان این حوزه وسیع به تولید و آفرینش‌های هنری روزآمد نیازمند است.

خوش‌بختانه تنوع کتاب‌ها در عرصه هنرهای آوایی، نمایشی، تجسمی، کاردستی، سفال و ... این نوید را می‌دهد که پیوندی مطلوب بین نیازهای آموزشی و مضامین و مطالب کتاب‌های درسی با کتاب‌های تولید شده برقرار شود. بر این اساس، چنانچه این روند افزایش یابد، تأثیر خود را در مرحله پایانی خواهد گذاشت. این نکته نشان از آن دارد که مؤلفان و مصنفان حوزه فرهنگ و هنر، با نیازهای درسی و کمک‌آموزشی جامعه هدف بیگانه نیستند. به همین‌سان، گام‌های مشهودی در عرصه تولید اثر هنری، و توصیف و آشنا کردن مخاطب با تاریخ هنر، با تألیف کتاب‌ها برداشته شده و کتاب‌ها به منابع خوبی برای تلطیف حس زیباشناسی مخاطبان نیز تبدیل شده‌اند.

در مورد نقاط ضعف کتاب‌های داوری شده یادآور می‌شود که در مجموع برای جمعیت هدف (دانش‌آموزان و معلمان) این تعداد کتاب بسیار اندک است. این موضوع نشان می‌دهد که به رغم کارهای انجام شده، هنوز فرایند فرهنگ‌سازی برای نگارش کتاب‌های مناسب در حوزه فرهنگ و هنر راهی طولانی را باید طی کند.

لذا موارد زیر برای بهبود وضعیت موجود پیشنهاد می‌شود:

۱. بالا بردن کیفیت نقش‌آفرینی به‌هنگام مؤلفان در عرصه فرهنگ و هنر، با برپایی کارگاه‌های آموزشی؛
۲. برگزاری پیوسته و بدون انقطاع جشنواره و رعایت روزآمد بودن آن، که موجب تحرک و پویایی لازم بین اهل فرهنگ و هنر خواهد شد؛
۳. برقراری ارتباط مستقیم با ناشران در قالب جلسات سه ماهه برای ترغیب و تشویق آن‌ها؛
۴. تربیت مؤلف و مصنف تخصصی در عرصه فرهنگ و هنر با توجه به اهداف جشنواره.

گروه داورى فیزیک

سمیرا بهرامی (۱۳۶۰)

دکترای فیزیک، سرگروه آموزشی شهرستان‌های استان تهران و عضو هیئت علمی دانشگاه فرهنگیان با ۱۰ سال سابقه خدمت در آموزش و پرورش. ایشان پنج مقاله بین‌المللی به چاپ رسانده است که چهار مورد از آنها در حوزه مکانیک کوانتومی است.

سید هدایت سجادی (۱۳۵۶)

دکترای فلسفه علم و فناوری (فلسفه فیزیک)، استاد دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی و دانشگاه فرهنگیان، عضو گروه مؤلفان کتاب فیزیک پایه دهم دبیرستان و عضو شورای برنامه‌ریزی «دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی» با بیش از ۱۶ مقاله علمی در زمینه فیزیک و مکانیک کوانتوم که در مجلات علمی کشور به چاپ رسیده‌اند.

بتول فرنوش

فوق لیسانس فیزیک، دبیر فیزیک دبیرستان‌های تهران، عضو شورای برنامه‌ریزی علوم تجربی «دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی»، داور چهار دوره گذشته جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد، با بیش از ۳۰ سال سابقه خدمت در وزارت آموزش و پرورش. ایشان در تألیف کتاب‌های درسی علوم تجربی دوره ابتدایی و کتاب راهنمای معلم آنها همکاری داشته است و تألیفاتی نیز در حوزه کتاب کار علوم دارد. فرنوش در این دوره از جشنواره عضو گروه داورى علوم تجربی نیز بود.

بیانیه گروه دآوری فیزیک

سیزدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد

گروه فیزیک پس از بحث و بررسی‌های فراوان، از میان کتاب‌های معرفی شده، ۱۰ عنوان را در مرحله اول برگزید که از میان آن‌ها، ۵۰ درصد عنوان‌ها به کتاب‌های تألیفی اختصاص داشت. جای بسی امیدواری است که اعلام کنیم، همه این کتاب‌ها در زمینه دانش‌افزایی دانش‌آموز به صورت کتاب‌های کمک‌درسی نوشته شده بودند.

از طرف دیگر، با وجود ظرفیت‌های فراوانی که در زمینه تألیف این‌گونه کتاب‌ها برای پرورش خلاقیت و مهارت‌های فرآیندی در کنار دانش‌افزایی وجود دارد، متأسفانه همانند سابق، تألیف کتاب‌های این حوزه به شدت تحت تأثیر آماده شدن دانش‌آموز برای شرکت در کنکور سراسری است. به گونه‌ای که هدف اصلی این کتاب‌ها عمدتاً تقویت مهارت پاسخ به سؤالات چهارگزینه‌ای است. لذا هیئت داوران گروه فیزیک، ضمن تقدیر و تشکر از مؤلفان، مترجمان و ناشران، توجه این عزیزان را به استفاده از شیوه‌های نوین آموزشی در راستای تحقق اهداف برنامه درسی در تألیفات خود معطوف می‌دارد. بر این اساس هیئت داوران هیچ‌کدام از کتاب‌های موجود را شایسته دریافت عنوان برگزیده تشخیص نداد. اما از بین کتاب‌های مذکور یک عنوان را به دلیل تلاش در راستای تحقق اهداف مد نظر جشنواره شایسته تقدیر می‌داند.

امید است در سال‌های آتی با عنایت نویسندگان و ناشران عزیز به روش‌های فعال یاددهی-یادگیری، شیوه‌های متنوع ارزشیابی و نیازهای بومی دانش‌آموزان، تألیفات بیشتری را در کتاب‌های این حوزه شاهد باشیم.

گروه داورى کار و فناوری

معصومه نوروزى (۱۳۵۲)

فوق لیسانس مدیریت فناوری اطلاعات و دانشجوی دوره دکترای همین رشته، کارشناس محتوا در دفتر مدیریت طرح توسعه و کاربری فناوری اطلاعات آموزش و پرورش، کارشناس تألیف کتاب‌های کار و فناوری با بیش از پنج عنوان کار پژوهشی و مقالات متعدد در زمینه کاربرد فناوری اطلاعات در آموزش و مدیریت.

ناهید حسینعلی‌زاده (۱۳۵۱)

فوق دیپلم حرفه‌وفن و لیسانس علوم تربیتی، معلم مدرسه‌های راهنمایی تهران و عضو گروه‌های آموزشی «دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی»، با ۲۳ سال سابقه خدمت در وزارت آموزش و پرورش. ایشان که نویسنده شش کتاب کمک‌درسی در حوزه حرفه‌وفن بوده است، در نگارش کتاب «کار و فناوری» پایه ششم ابتدایی مشارکت داشته است.

مینا زند (۱۳۴۸)

فوق لیسانس برنامه‌ریزی درسی، عضو کمیسیون کار و فناوری دوره ابتدایی و مؤلف کتاب‌های درسی «کار و فناوری» پایه‌های چهارم تا ششم ابتدایی با ۲۶ سال سابقه تدریس در دوره ابتدایی.

بیانیه گروه دآوری کار و فناوری

سیزدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد

در درس کار و فناوری، بر اهداف گوناگونی از جمله پرورش خلاقیت و نوآوری، دست‌ورزی و مهارت‌آموزی، آشنایی با مشاغل، کارهای عملی مبتنی بر پروژه، فناوری اطلاعات و... تأکید دارد و هم‌اکنون در پایه‌های ششم تا نهم تدریس می‌شود.

تعداد کتاب‌های ارسالی در حوزه کار و فناوری، همچون سال‌های گذشته، رضایت‌بخش نیست و با توجه به تنوع موضوعی و به‌روز بودن اطلاعات در این زمینه، انتظار می‌رود این مشکل در سال‌های آتی برطرف شود. کتاب‌های ارسالی به جشنواره امسال، از نظر تنوع در حوزه رایانه، در سطح مناسبی قرار دارند؛ ولی از نظر موضوعات مرتبط با درس (غیر از رایانه)، و همچنین از نظر فراوانی، در سطح قابل قبولی نیستند.

به نظر می‌رسد ضرورت دارد ناشران محترم به موضوعاتی همچون آموزش مهارت‌های عملی، آموزش مهارت‌های فناوری اطلاعات و کاربرد آن، یادگیری مبتنی بر پروژه، حل مسئله، تولید ایده و محصول، و سایر موضوعات و شایستگی‌های مورد اشاره در مجموعه اهداف و شایستگی‌های درس کار و فناوری توجه کنند. امیدواریم با فعالیت بیشتر ناشران در زمینه موضوعات کار و فناوری، در سال‌های آینده شاهد انتشار کتاب‌های بیشتری در این زمینه و با موضوعات متنوع‌تر باشیم.

گروه داورى مطالعات و علوم اجتماعى

منصور ملك عباسى (۱۳۳۲)

فوق لیسانس جغرافیای طبیعی، دبیر جغرافیای دبیرستان‌های تهران، مدرس مرکز تربیت معلم از سال ۱۳۶۸ و استاد دانشگاه‌های علامه طباطبایی و آزاد اسلامی با بیش از ۳۵ سال سابقه تدریس. ایشان که در فاصله سال‌های ۱۳۷۵ تا ۱۳۸۶ کارشناس مسئول و کارشناس گروه جغرافیا و مطالعات اجتماعی «دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی» و عضو هیئت تحریریه «رشد آموزش جغرافیا» بوده است. تأسیس و راه‌اندازی اولین رصدخانه «کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان» و برگزاری کلاس‌های نظری و علمی نجوم و رصد شبانه در مراکز علوم و ستاره‌شناسی از جمله مهم‌ترین سوابق اجرایی ایشان به‌شمار می‌آیند.

جواد باباخانى (۱۳۳۳)

لیسانس تاریخ، معلم و مدیر مدرسه، مربی آموزش خانواده، سرگروه مطالعات اجتماعی منطقه ۱۲ و مدرس تربیت معلم مطالعات اجتماعی، با بیش از ۳۵ سال سابقه خدمت در وزارت آموزش و پرورش. ایشان از نویسندگان با سابقه کتاب‌های کمک‌آموزشی است و سه جلد کتاب کار مطالعات اجتماعی متوسطه ۱ از جمله آخرین آثار ایشان است.

اکرم عینی (۱۳۴۵)

دکترای علم اطلاعات و دانش‌شناسی، نویسنده کتاب «آموزش سواد اطلاعاتی در مراکز یادگیری و مدرسه» و رئیس اداره کتابخانه و مرکز اسناد «سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی» با ۲۳ سال سابقه خدمت در وزارت آموزش و پرورش.

محمدشريف متولى الموتى (۱۳۳۸)

فوق لیسانس علوم اجتماعی، معاون و مدیر مدرسه و مسئول امور تربیتی در دوره‌های راهنمایی و متوسطه منطقه ۹ تهران و مدرس دانشگاه‌های تهران و مراکز آموزش ضمن خدمت و پردیس‌های دانشگاه فرهنگیان، با ۳۰ سال سابقه تدریس.

سوسن نوروزى (۱۳۴۴)

فوق لیسانس جامعه‌شناسی، کارشناس گروه مطالعات اجتماعی «دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی»، عضو شورای برنامه‌ریزی و نظارت بر تألیف کتاب‌های مطالعات اجتماعی پایه پنجم ابتدایی و پایه‌های هشتم و نهم متوسطه، با ۲۳ سال سابقه خدمت در وزارت آموزش و پرورش.

بیانیه گروه داوری مطالعات و علوم اجتماعی

سیزدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد

در گروه داوری مطالعات و علوم اجتماعی، از میان ۵۰ عنوان کتاب رسیده به گروه، ابتدا تعداد ۱۱ عنوان کتاب به مرحله بعدی راه یافت که پس از بحث و بررسی اعضای گروه در نهایت یک کتاب به عنوان کتاب تقدیری معرفی شد.

در این دوره تعداد کتاب‌های ترجمه‌ای نسبتاً زیاد بود و برخی دارای تصویرهایی بودند که از فرهنگ بومی فاصله داشت.

کتاب‌های کمک‌درسی (کار و تمرین) تولید شده در این حوزه نیز با هدف‌های جدید کتاب‌های درسی فاصله دارند.

در میان کتاب‌ها موضوعات جدید کمتر دیده می‌شدند و کتاب‌ها بیشتر حالت گردآوری مطالب را داشتند. در این حوزه، تنوع موضوع کتاب‌ها و روزآمدی اطلاعات آن‌ها قابل توجه بودند.

کیفیت چاپ، کاغذ، تصویر و گرافیک کتاب‌ها نسبت به گذشته بسیار بهتر و با روحیه مخاطب متناسب‌تر بود.

گروه داورى معارف اسلامى

سید محمود دلبری (۱۳۵۴)

دکترای الهیات (علوم قرآن و حدیث)، آموزگار و دبیر مدارس، رئیس گروه قرآن و «معارف دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی» با حدود ۲۵ سال سابقه خدمت در آموزش و پرورش، ایشان از مؤلفان «کتاب دین و زندگی ۳» بوده است و خود نیز کتابی تحلیلی درباره داستان زندگی حضرت ابراهیم (ع) با رویکرد تربیتی در قرآن دارد.

پرویز آزادی (۱۳۵۶)

دکترای علوم قرآن و حدیث، همکار «دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی»، و نویسنده چند مدل برای فرهنگ‌نامه کلید دانش (مخصوص نوجوانان). ایشان مقالاتی نیز در مطبوعات به چاپ رسانده است؛ از جمله: «نژادپرستی رژیم صهیونیستی» و «نقش معتزله بصره در پی‌ریزی نظریه اعجاز»

ناصر نادری (۱۳۴۶)

فوق لیسانس فلسفه و حکمت اسلامی، مشاور مدیرکل و ناظر محتوایی فصل‌نامه‌های رشد و نویسنده نزدیک به ۱۰۰ اثر در حوزه ادبیات کودک و نوجوان به ویژه در حوزه ادبیات دینی، ایشان از سال ۱۳۵۹ با اغلب نشریات کودک و نوجوان کشورهای همکاری داشته و علاوه بر دریافت جایزه از چند جشنواره ادبی، در اجرای چند طرح بزرگ فرهنگی در حوزه تولید کتاب مشارکت کرده است.

بیانیه گروه داوری معارف اسلامی

سیزدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد

در نظام تعلیم و تربیت اسلامی توجه به جریان نشر کتاب‌های آموزشی در حوزه معارف اسلامی از اهمیت بسیاری برخوردار است. کتاب‌های آموزشی به‌عنوان مکمل محتوای برنامه درسی (رسمی) نقش مؤثر و خطیری در تعمیق، تسهیل، توسعه و تثبیت مفاهیم و محتوای کتاب‌های درسی خواهند داشت. گروه داوری معارف اسلامی، ۶۴ عنوان کتاب را در چرخه داوری سیزدهمین جشنواره «کتاب رشد» بررسی کرد. تعداد کم کتاب‌ها بیانگر این واقعیت تلخ است که همه ناشران حوزه معارف اسلامی، آثار خود را به جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد ارسال نکرده‌اند. بنابراین، آنچه در این گروه داوری شده، تنها بخشی از کتاب‌های دینی منتشر شده در ایران در سال‌های ۹۱ تا ۹۴ بوده است. دغدغه دین‌پژوهی همواره بین استادان حوزه و دانشگاه مشهود است و تعداد عنوان‌ها و حجم‌شمارگان آثار حوزه نشر کتاب در ایران، بیانگر این اهمیت جدی است. پرداختن به دغدغه‌های روز و نیازهای سیال مخاطبان، از ویژگی‌های برخی آثار در این حوزه است. اگر چه فاصله بین نیازهای واقعی مخاطبان با محتوای آثار دینی، هنوز احساس می‌شود، اما جرقه‌های نخستین برای رفع این فاصله‌ها و کاستن خلأها قابل ستایش است.

توجه به نیازهای برنامه درسی و اهداف آموزش و پرورش در دوره‌های آموزشی و پایه‌های درسی، در تولید برخی از آثار دیده می‌شود و لازم است این رویکرد بین مراکز نشر و پدیدآورندگان کتاب‌های دینی، بیش از پیش تقویت شود.

توجه به جنبه‌های کتاب‌سازی و رعایت اصول حرفه‌ای نشر، همچون ویرایش، گرافیک و چاپ، نیز در برخی آثار مشاهده می‌شود. بی‌تردید، بخشی از اثرگذاری آثار مطلوب، غیر از اسلوب علمی و صحت و سندیت اطلاعات مندرج در آن‌ها، رعایت سنجه‌های کیفی شکلی (روایت جذاب با زبان معیار و استفاده از ظرفیت‌های گرافیکی و شگردهای خلاق و حتی مناسب چاپ) است.

وجود آثار محدود برای کودک و نوجوان در حوزه معارف اسلامی حکایت از نوعی کم‌کاری در این بخش دارد. گرچه برخی ناهنجاری‌های اجتماعی و فردی در نسل امروز، ریشه در تهاجم فرهنگی و حرکت آشکار و پنهان رسانه‌های رقیب و معاند دارد، اما آیا کم‌کاری و بی‌توجهی مراکز فرهنگی (حوزه و دانشگاه) به دغدغه‌ها و اولویت‌های دین‌شناسی برای کودکان و نوجوان، سبب تقویت آسیب‌های ذهنی - روانی آنان نمی‌شود؟

موضوعات و محتوای بخش قابل توجهی از آثار دینی رسیده به جشنواره با نیازها، اولویت‌ها و هدف‌های برنامه درسی آموزش و پرورش تطبیق ندارد. لذا ضروری است نهاد آموزش و پرورش در تبیین دغدغه‌ها و نیازهای خود برای ناشران و پدیدآورندگان به اطلاع‌رسانی بیشتری مبادرت کند. متأسفانه در نگاه کلان به نشر کتاب‌های دینی، نوعی مهندسی مفهومی مطلوب وجود ندارد. در برخی حوزه‌های دین‌شناسی، هیچ‌اثری دیده نمی‌شود و در برخی حوزه‌ها، آثار متعددی به موازات هم خلق شده‌اند.

در پایان مواردی به شرح زیر را پیشنهاد می‌کنیم.

تبیین گسترده‌تر دغدغه‌ها و اولویت‌های موضوعی آموزش و پرورش در حوزه دین (معارف اسلامی) به ناشران و پدیدآورندگان؛

انجام مهندسی مفهومی و ترسیم کلان و جزئی موضوعات دین‌شناسانه برای پدیدآورندگان و ناشران و جلوگیری از آثار تکراری و موازی و کاهش خلأها؛

توجه جدی‌تر به اصول حرفه‌ای کتاب‌سازی، همچون ویرایش، گرافیک و چاپ.

معرفی بیشتر جشنواره «کتاب رشد» به جامعه نشر ایران و حضور کامل آثار در چرخه داوری.

گروه داورى نمايش نامه

منوچهر اکبرلو (۱۳۴۱)

فوق لیسانس در دو رشته ادبیات نمایشی و پژوهش هنر، بازنشسته وزارت آموزش و پرورش، عضو هیئت مؤسس «بنیادی نمایش کودک»، مدرس دانشگاه‌های کشور، و نویسنده و مترجم بیش از ۵۰ عنوان کتاب آموزشی، و ۱۴ عنوان مقاله پژوهشی.

حسن دولت‌آبادی (۱۳۳۵)

فوق لیسانس تئاتر و دارای دکترای درجه یک هنری کارگردانی از وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، مربی پرورشی آموزش و پرورش مازندران، مدرس دانشگاه‌های کشور، عضو شورای هنر وزارت آموزش و پرورش، با انتشار ۹۶ جلد کتاب، اجرای ۶۴ تئاتر به مناسبت‌های گوناگون و تولید ۵ فیلم مستند برای دفتر تکنولوژی آموزشی.

حسین خلیج امیرحسینی (۱۳۲۹)

فوق لیسانس کارگردانی، دارنده مدرک درجه یک هنری از وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، و داور چند دوره جشنواره‌های دانش‌آموزی کشور. ایشان که نمایش‌هایی را در مرکز «تئاتر کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان» و مجموعه تئاتر شهر کارگردانی کرده است، تاکنون سه مجموعه نمایش نامه به چاپ سپرده است و دو کتاب مرجع به نام‌های «درام‌نویسان جهان» و «صحنه‌پردازان» تألیف کرده است.

بیانیه گروه داوری نمایش نامه

سیزدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد

با توجه به گستره وسیع آموزش و پرورش و اهمیت پرداختن به ابزارهای هنری در امر آموزش و پرورش، نمایش نامه‌نویسی جایگاهی جدی را به خود اختصاص می‌دهد. در این دوره از جشنواره، ۱۸ عنوان کتاب از پنج ناشر شامل ۷۳ نمایش نامه و ۴ فیلم نامه بررسی شدند. البته بخشی از نمایش نامه‌های موجود در بازار نشر در این فهرست قرار نداشتند.

در برخی موارد، نویسندگان کوشیده‌اند نگاهی امروزی به ادبیات کهن ایران داشته باشند. حضور آثاری با مضامین مذهبی در میان کتاب‌های این دوره چشم‌گیر است و از نقاط قوت کتاب‌های این دوره از جشنواره به شمار می‌آید. همچنین استفاده از شگردهای امروزی نگارش نمایش نامه با توجه داشتن به کتاب‌های درسی قابل تأمل است.

از سوی دیگر، کم‌دانشی برخی از نویسندگان در بهره‌گیری از تکنیک‌های نمایش نامه‌نویسی، عمده‌ترین ضعف این آثار به نظر می‌رسد. ضعف دیگر نگاه مستقیم و شعار زده به موضوعات ارزشی و دینی است.

در پایان موارد زیر را پیشنهاد می‌کنیم:

۱. اطلاع‌رسانی کامل‌تر برای آگاهی هر چه بیشتر ناشران و حضور همه آثار این حوزه در جشنواره بعدی؛
۲. شفاف‌شدن نحوه حمایت از آثار برگزیده، به منظور ایجاد انگیزه بیشتر برای نویسندگان و ناشران؛
۳. برگزاری دوره‌های آموزشی تئاتر برای مربیان و معلمان برای ارتقای حضور هنر تئاتر در مدرسه‌ها براساس نمایش نامه‌های منتشر شده.

دویدن به سوی سکوها

گزارشی از رقابت ۱۱۷ عنوان کتاب نامزد برای کسب عنوان کتاب برگزیده و تقدیری

در سیزدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی مجموعاً ۱۰۷۳ کتاب به چرخه رقابت‌ها وارد شد که در ۲۲ گروه داوری مورد قضاوت قرار گرفت و در مرحله نخست ۱۱۷ کتاب به عنوان نامزد راهی مرحله نهایی شدند. این گزارش به معرفی مجمل کتاب‌های نامزد شده در هر گروه و حال و هوای حاکم بر آن‌ها می‌پردازد.

گروه داوری آداب و مهارت‌های زندگی

داوران گروه آداب و مهارت‌های زندگی ۴۴ کتاب را مورد بررسی قرار دادند و با توجه به دو سهمیه‌ای که از جوایز دارند، شش کتاب را از میان آن‌ها نامزد کسب عنوان برگزیده و تقدیری کردند. این شش کتاب از این قرارند:

● **اصول شهروندی در فرهنگ ایرانی: مروری بر مجموعه‌ای از رفتارهای پسندیده، مؤلف و ناشر: خلیل هیبتی**

● **اعتماد به نفس کتاب کار نوجوانان. تألیف: الیزا ام. شاب، ترجمه: نغمه الهی پناه، ایران‌بان**

● **بچه‌ها مواظب باشید، تألیف: لیندا شوارتز، ترجمه: هایده کروی، شرکت انتشارات فنی ایران**

● **خورشید را نمی‌توان دید: حجاب، ماهواره و ارتباط دختران و پسران، تألیف: حسن محمودی، همای غدیر**

● **مهارت‌های خشم: شناخت علمی چستی و انگیزه‌های خشم به همراه آموزش راهبردهای مدیریت خشم، تألیف: فاطمه ترکمانی، نوشته**

● **مهارت‌های زندگی برای دانش‌آموزان دبستان: مهارت‌های زندگی برای دانش‌آموزان دبستان (برای چهارمی‌ها، پنجمی‌ها و ششمی‌ها)، تألیف: سعید بی‌نیاز و طیبه قادری، شرکت تعاونی خدمات نشر سرمشق**

نکته قابل توجه در این فهرست این است که هر یک از کتاب‌ها متعلق به یک ناشر است و از آن جالب‌تر این است که یکی از کتاب‌ها توسط مؤلف محترم (ناشر مؤلف) منتشر شده است.

گروه داوری آموزش و پرورش کودکان استثنایی

بنا به گفته سرگروه محترم داوران این گروه، کتاب‌ها بیشتر درباره کودکان استثنایی بود نه برای آن‌ها. ممکن است از نگاه ناشران، اکنون با گسترش کتاب‌های صوتی بخشی از نیاز کودکان و نوجوانان این گروه، نسبت به کتاب‌های پرهزینه قبلی مرتفع شده باشد. به هر حال در این گروه هشت کتاب به عنوان نامزد معرفی شد، که عبارتند از:

● **اختلال‌های رفتاری و هیجانی کودکی: ماهیت، ارزیابی و**

درما، تألیف حسین مرادی و حسن رضایی جمالوئی از وانیا؛
● **انقلاب اتیسم: راهبردهای کل بدن برای نیل به زندگی بهتر (مارتا هربرت)، ترجمه هایده حائری و اسماعیل گنجینه، از دانژه؛**

● **الگوی غذایی ویژه دانش‌آموزان استثنایی، سازمان آموزش و پرورش استثنایی؛**

● **برقراری ارتباط: جزوه راهنمای کارشناسان کودکان دچار اختلالات ارتباطی (سازمان بهداشت جهانی) ترجمه: گیتا موللی، معصومه بیات، فرانک تفرشی، محمدعلی خانجانی، مریم رضایی تبار، روح‌الله شاهسون و زینب صالحی، از مؤسسه فرهنگی هنری فرجام جام جم**

● **بهینه سازی دسترسی در Windows7، تألیف: آیدین نعمتی منصور، آرامین صلح**

● **حل مشکلات انضباطی و مدیریت کلاس روش‌ها و الگوهای برای معلمان، (چارلز اچ. ولفگانگ) ترجمه: ساسان اسدپور، احمد رضایی واسوکلائی، پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش**

● **کودکان دارای اتیسم: راهنمای آموزش برای والدین و مربیان، تألیف: علی صمدی، دوران؛**

● **مبانی یکپارچگی حسی و کاربرد آن در کودکان با نیازهای ویژه، تألیف: مژگان فرهد و ابراهیم پیشیاره، مؤسسه فرهنگی مدرسه برهان**

کتاب‌های نامزد شده در گروه متعلق به ناشران مختلف‌اند و این بدان معنی است که ناشران فعال کیفی در این حوزه محدود به چند ناشر خاص نیستند.

گروه داوری پیش‌دبستانی

گروه پیش‌دبستانی از پرکارترین گروه‌های جشنواره بود و با ۱۰۶ کتاب، پس از گروه علوم تربیتی و روان‌شناسی قرار می‌گرفت. در این گروه کتاب‌ها به سه دسته عمده تقسیم می‌شد: دو گروه قصه و شعر و سرود بودند که اکثریتی چشم‌گیر در گروه داشتند و ۹۱ عنوان را به خود اختصاص داده بودند. گروه باقی‌مانده شامل فعالیت‌های علمی، کتاب کار کودک مربی و مرجع نظری و دانش افزایی مربیان بود که جهت اختصار مرجع خوانده می‌شد. بنابراین غلبه رنگ و بوی قصه و شعر در هفت نامزد گروه دور از انتظار نیست:

● **قصه‌ها و تصویرها: پیازی که گرمش بود، نوشته محمدرضا شمس، از پیدایش**

رضاعلی و دیگران، از یار مانا دو ناشر از صاحبان آثار نامزد شده شهرستانی و البته هر دو اصفهانی‌اند؛ حضور ناشران اصفهان در فهرست آثار نامزد شده، پرننگ به نظر می‌رسد. به هر حال امکان آن که کتاب یکی از این دو ناشر عنوان کتاب برگزیده را تصاحب کند، فعلاً پنجاه درصد است.

گروه داوری تاریخ و جغرافیا

در بیانیه این گروه از تعداد اندک کتاب‌های جغرافیا گله شده است؛ در این گروه از ۶۶ عنوان کتاب فقط سه عنوان مختص جغرافیا بود و اگر از شش عنوان نامزد فقط یکی به حوزه جغرافیا اختصاص داده شده است، چندان دور از انتظار نیست.

- چراهای تاریخ ایران ۸، ایران در عصر زندیه، تألیف: سیدحسین رضوی خراسانی، از قدیانی
- دایرةالمعارف تاریخ جهان، تألیف: جین بینگهام و دیگران، ترجمه: مجتبی مقصودی، الهه علوی و مسعود جوادیان از محراب قلم
- عکس یادگاری با فرعون (یادداشت‌ها و برداشت‌های سفر مصر)، تألیف: عباس نادری، از قو
- لئوناردو داوینچی، تألیف: استیو آگارد، ترجمه: آناهیتا آقاپاھر و حمیدرضا غلامرضایی از مؤسسه فرهنگی مدرسه برهان
- کتاب‌های دامیز، کاربرد و سودمند: مصر باستان، تألیف: شارلوت بوت، ترجمه: علی‌رضا بهارلو از آوند دانش
- مهاجرت‌های قومی در شهرهای ایران؛ گذر از مناطق قومی به شهرهای اقوام، تألیف: اصغر نظریان، از مبتکران/پیشروان

- ترانه‌های کودکی، سروده افسانه شعبان‌نژاد، از هنر آبی
 - من و مامان و مدرسه، سروده شکوه قاسم‌نیا، از کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان
 - من هم بازی، سرور کتبی، از به‌نشر
- قصه‌های نترسناک: نقاش هیولولوها، تألیف: نازنین آیگانی، از سیمای شرق

- کتاب‌های مرغک: وای! نه، تألیف کلر ژوبرت، از کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان
- شعر و شکر: هزار تانی‌نی، سروده مریم هاشم‌پور، از پیدایش در این فهرست کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان و انتشارات پیدایش هر کدام دو نامزد دارند که طبعاً بخت آن‌ها را برای کسب عنوان کتاب برگزیده و تقدیری افزایش می‌دهد.

گروه داوری بازی و سرگرمی

- اما در گروه بازی و سرگرمی، داوران از ۲۴ عنوان کتاب مورد بررسی خود به این چهار عنوان مجوز دادند تا در مرحله پایانی رقابت‌ها حاضر شوند:
- آبی، زرد، قرمز، تألیف: اروه تولت، ترجمه: فاطمه چایکار، از کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان
- بازی‌های روز چهارشنبه، تألیف: آن بریت، ترجمه: رکسانا سپهر، از مبتکران
- بازی‌های فکری برای کودکان، تألیف: فیشر، رابرت، ترجمه: احمد عابدی و میترا حقیقت، از نوشته
- مجموعه نه جلدی شهر بازی هوش هیجانی، تألیف: نوروزی،

گروه داوری تفکر و پژوهش

با همه اهمیتی که موضوع تفکر و پژوهش دارد، هنوز آثار قابل توجهی در این حوزه منتشر و عرضه نمی‌شود. این موضوع در فضای بیانیه گروه داوری و نیز گفت‌وگوی سرگروه محترم در همین شماره از جوانه آمده است. این گروه از ۱۱ کتابی که برای داوری دریافت کرده بود، سه کتاب را نامزد دریافت جایزه کرد:

● **داستان‌های فکری برای کودکان ایرانی (۹)**، رضاعلی نوروژی و منیره عابدی در چه، از آموخته

● **آموزش مربی فلسفه برای کودکان و نوجوانان: درآمدی بر برنامه فلسفه برای کودکان**، مراد یاری دهنوی، از پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

● **آموزش مربی فلسفه برای کودکان و نوجوانان: علم ورزشی در حلقه کندوکاو**، تألیف: حسین شیخ‌رضایی، از پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

از سه نامزد معرفی شده، دو نامزد متعلق به پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی است. این ناشر در سال گذشته فعالیت چشمگیری را در تولید کتاب‌هایی برای مربیان کلاس‌های "فلسفه برای کودک" نشان داد و طبعاً بخت آن برای کسب عنوان برگزیده یا تقدیری دو برابر ناشر اصفهانی گروه است. مؤلف کتاب نخست آقای رضاعلی نوروژی علاوه بر این گروه در گروه بازی و سرگرمی نیز جزء نامزدهاست.

گروه داوری کتاب‌های چند موضوعی

کتاب‌های چند موضوعی به آن دسته از کتاب‌های کمک‌درسی گفته می‌شود که موضوع درسی واحدی ندارند و معمولاً مربوط به چند درس از یک پایه‌اند. بیشتر کتاب‌های این حوزه، شامل علوم و ریاضی و فارسی‌اند که ممکن است گسترده‌تر یا محدودتر شوند. تشکیل گروه داوری چند موضوعی مستلزم کمک گرفتن از داوران متعدد و متخصص هر موضوع است؛ بنابراین همیشه انتخاب داوران این گروه همراه با سختی و مشقت بوده است.

امسال با توجه به این موضوع که ۹ کتاب از ۱۰ کتاب مربوط به دوره ابتدایی و فقط یک کتاب مربوط به پایه هفتم بود، سه تن از کارشناسان با سابقه دوره ابتدایی برای داوری انتخاب شدند. ترکیب گروه داوران نیز طوری در نظر گرفته شد که قادر به بررسی همه کتاب‌ها باشند.

با این وصف این گروه پس از تشکیل چند جلسه و جمع امتیازها و بحث و بررسی درباره کتاب‌ها، به این نتیجه رسید که هیچ یک از کتاب‌ها چنان بی‌نقص نیستند که راهی مرحله بعد شوند؛ از این رو هیچ کتابی از این گروه نامزد نشد.

گروه داوری داستان، دوره آموزش ابتدایی

کتاب‌های داستان، در دوره سیزدهم، در دو گروه بررسی شد: گروه کودک یا دوره ابتدایی و گروه نوجوان و جوان یا دوره متوسطه. در این میان سهم گروه نخست ۸۴ عنوان کتاب بود که اعضای محترم این گروه ابتدا از میان آن‌ها ۱۱ عنوان را برگزیدند و سپس

به این شش کتاب مجوز دادند تا به رقابت خود برای تصاحب عنوان برگزیده یا تقدیری ادامه دهند:

● **آقای سه‌چرخه‌ای**، نوشته فاطمه فروتن از انتشارات به‌نشر؛
● **پادشاهی که کشورش را گم کرد**، نوشته مجید راستی از نشر پیدایش؛

● **دختری دارم شاه نداره**؛ نوشته سوسن طاق‌دیس از کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان؛

● **قصه‌های جنگ و صلح**، نوشته مرتضی خسرو نژاد از انتشارات امیرکبیر؛

● **مجموعه قصه‌های الکی پلکی**، نوشته گروه نویسندگان از نشر پیدایش؛

● **هشت‌پا**، نوشته محمدرضا شمس؛ از کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان.

چنان‌که دیده می‌شود از کتاب‌های نامزد شده دو عنوان متعلق به نشر پیدایش و دو عنوان متعلق به کانون است.

گروه داوری داستان دوره متوسطه

اما سهم کتاب‌های داستان گروه متوسطه (نوجوان و جوان) بالغ بر ۵۴ عنوان بود که بخت رسیدن به عنوان کتاب برگزیده هنوز برای شش عنوان از آن‌ها باقی مانده است.

● **اسب و سیب و بهار**، نوشته احمدرضا احمدی، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان

● **قندآباد**، نوشته سیدسعید هاشمی، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان

● **مگه من چند نفرم؟**، نوشته هادی خورشاهیان، افق

● **نردبانی رو به آسمان**، نوشته یوسف قوجق، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان

● **هزار سال داستان‌های طنز آمیز ادب فارسی** (از فردوسی طوسی تا ملاحیب‌الله کاشانی)، نوشته محمد جعفری قنوازی، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان

● **هیچ کس جرئتش را ندارد**، نوشته حمیدرضا شاه‌آبادی، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان

اتفاق شگفتی که در این گروه رخ داد و البته خیلی دور از انتظار نیست، نامزد شدن پنج عنوان از آثار منتشر شده کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان در این گروه بود. نامزد ششم «مگه من چند نفرم؟» از تولیدات افق است که این ناشر هم در انتشار آثار داستانی شناخته شده است. اگر اتفاق غیر قابل انتظاری رخ ندهد و گروه از هر دو سهم خود در دادن جایزه استفاده کند، دست کم یکی از جایزه‌های این گروه از آن کانون خواهد بود.

گروه داوری ریاضی

گروه ریاضی از گروه‌هایی است که معمولاً بازار پررونقی دارد. بیش‌تر ناشران آموزشی معمولاً کتاب‌هایی در این حوزه دارند. باور همکاران ما این است که کیفیت کتاب‌های کمک‌درسی ریاضی در سال‌های اخیر رشد قابل توجهی یافته است. این گروه با ۴۷ کتاب،

از نظر تعداد کتاب در بین گروه‌های متوسط قرار داشت؛ اما از نظر نامزدهای معرفی شده، با ۹ نامزد در صدر گروه‌های سیزدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد قرار گرفت.

● **آموزش ریاضیات در دبستان**، تألیف: روبین یورگنسن و شلی دال، ترجمه: امیرحسین آشنا، بینش نو

● **مریخ** (مجموعه ریاضیات خودخوان): **آموزش سریع و جذاب ریاضی پایه اول دبستان کتاب مسئله**، تألیف: حسین پاسبانی و مسلم کریم‌زاده، خوشه علم

● **اسم من ... مثلث / اسم من .. مربع / اسم من ... دایره**، تألیف: ناهید عسگری، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان

● **آموزش و ارزشیابی راهبردهای حل مسئله: ویژه آموزگاران و والدین دانش‌آموزان دوره ابتدایی**، تألیف:

مریم شریف‌زاده و مرتضی صادقی، یار مانا

● **تفکر و یادگیری ریاضی در سنین کودکی**، تألیف: لیندا پاوند، ترجمه: سیدرضا نایینی، شرکت انتشارات ویژه نشر

● **ریاضی اول دبستان (کتاب کار مفهومی)**، تألیف: فائقه طهماسبی، خیلی سبز

● **ریاضیات جادویی: جذابیت بخشیدن به ریاضیات در کلیه پایه‌ها**، تألیف: محمد رستگار، نخچیان خلاق

● **همه ما ریاضیدان هستیم!**، تألیف: مینا مهرورز، مؤسسه فرهنگی مدرسه برهان

● **هندسه از ابتدا تا... جلد اول**، تألیف: ارشک حمیدی، مؤسسه فرهنگی فاطمی

موضوع مسرت‌بخش در بین کتاب‌های گروه این است که از ۹ کتاب نامزد شده فقط دو کتاب ترجمه‌اند و شاید موضوع جذاب‌تر این باشد که یک سوم کتاب‌ها از ناشران شهرستان‌اند. نکته قابل توجه دیگر هم این است که با وجود این تعداد نامزد، نام هیچ یک از ناشران دوبار به میان نیامده است.

گروه داوری زبان و ادبیات فارسی

گروه زبان و ادبیات فارسی با بررسی ۷۱ عنوان کتاب، به ۸ کتاب مجوز حضور در دور نهایی رقابت‌ها را اعطا کرد:

● **بازی‌های آموزشی برای کلاس فارسی (انشا و نوشتن خلاق)**، تألیف رضاعلی نوروزی و منیره عابدی درچه و فروزش فریدی‌زاد، یار مانا

● **بسته‌مدیریت کلاسی: کتاب کار و تمرین فارسی پایه دوم (هشتم) دوره اول متوسطه** تألیف شهناز عبادتی، مرآت دانش

● **بیابید داستان بنویسیم** نوشته مهدی میرکیایی از طلایی

● **بیابید شعر بگوییم** نوشته انسبه موسویان، طلایی

● **کتاب راهبردی آموزش املا فارسی ویژه دانش‌آموزان سال ششم ابتدایی** تألیف عبدالرحمان صفاریور، مؤسسه فرهنگی مدرسه برهان

● **کار طلایی فارسی هشتم (دوره اول متوسطه)** تألیف علی قلی‌پور و ابراهیم هداوندمیرزایی از کاگو

● **کتاب کار جامع دوم ابتدایی** تألیف سمانه قدری گراخک،

ضریح آفتاب

● **مجموعه شش جلدی من خواندن را دوست دارم** تألیف منصوره صابری، شرکت تعاونی خدمات نشر سرمشق

نمی‌توان نادیده انگاشت که بیش از نیم نامزدها از زمره کتاب‌های کمک‌درسی‌اند. آیا این اتفاق بدین معنی است که کتاب‌های کمک‌درسی در این گروه، تا بدین درجه از رشد رسیده‌اند که دوشادوش کتاب‌های دانش‌افزایی بایستند؟ نکته جالب دیگر این است که دو ناشر از هفت ناشر صاحب اثر در این گروه، ضریح آفتاب و پارمانا از ناشران شهرستانی‌اند همچنین دو عنوان از کتاب‌ها متعلق به ناشر طلایی است که بخت این ناشر را برای کامیابی در دور پایانی فزونی می‌بخشد.

گروه داوری زبان‌های خارجی

در فهرست گروه داوری زبان‌های خارجی که در سال‌های اخیر فقط شامل کتاب‌های زبان انگلیسی بوده است، ۲۷ عنوان کتاب وجود داشت که گروه داوران سه عنوان آن‌ها را نامزد دریافت جایزه معرفی کرد:

● **انگلیسی از طریق فارسی ۱**، تألیف: امین رحیمی و محمدعلی ایزدپناه، از ایده درخشان

● **کتاب جامع زبان انگلیسی خط سفید پایه هفتم و هشتم**، تألیف: توانایی، مجید از خط سفید

● **بسته مدیریت کلاسی: کتاب کار و تمرین انگلیسی ۱ و ۳**، تألیف: سیدمسعود حاجی‌سیدحسینی فرد، از مرآت

نکته قابل توجه در این گروه نیز حضور قوی ناشران شهرستانی است؛ دو ناشر از سه ناشر، شهرستانی‌اند. به نظر می‌رسد به‌طور کلی ناشران شهرستانی با وجود تعداد اندکشان، حضوری قابل توجه در این دور از جشنواره دارند.

گروه داوری کتاب‌های سلامت و تربیت بدنی

تربیت بدنی از آن گروه‌هایی است که متأسفانه ناشران زیادی در حوزه مربوط به آن فعالیت ندارند. و از آن اسف بارتر این است که در این حوزه سهم تألیف به شدت اندک است. با این وصف وقتی سه داور گروه دور یک میز نشستند، ۱۵ کتاب پیش روی خود داشتند که البته دو سوم آن‌ها کتاب ترجمه شده بود. آن‌ها پس از بحث و بررسی، برای دریافت یک جایزه‌ای که سهم گروه بود، به معرفی سه نامزد بسنده کردند:

● **آناتومی آسیب‌های ورزشی برای باز توانی و آمادگی جسمانی**، تألیف: لی براندون، ترجمه: محمدحسین علی‌زاده و سپیده لطیفی از شرکت تضامنی انتشاراتی حتمی و شرکاء/ شرکت جازیکا

● **تربیت‌بدنی بدون سالن ورزشی (فعالیت‌های بدنی ویژه فضاهای رایج آموزشی)**، تألیف: چارمین ساترلند، ترجمه: زهرا استیری و رزا رهاوی، از امید مهر

● **حرکات اصلاحی**، تألیف: یحیی سخنگویی و زهره افشارمند، از شرکت تضامنی انتشاراتی حتمی و شرکاء

چنانچه دیده می‌شود، دو سوم نامزدها ترجمه هستند. موضوع دیگر این که یکی از ناشران در انتشار دو کتاب سهیم است. پیداست بخت این ناشر برای دریافت لوح تقدیر گروه دو برابر سه ناشر دیگر است.

گروه داوری شعر و نثر ادبی

در گروه شعر و نثر ادبی ۵۵ کتاب برای کسب عنوان برگزیده به صف شده بودند که در دور نخست رقابت‌ها شش کتاب درخشش بیشتری در چشم داوران یافتند و در زمره نامزدهای نهایی جایی برای خود دست و پا کردند. این شش کتاب از این قرارند:

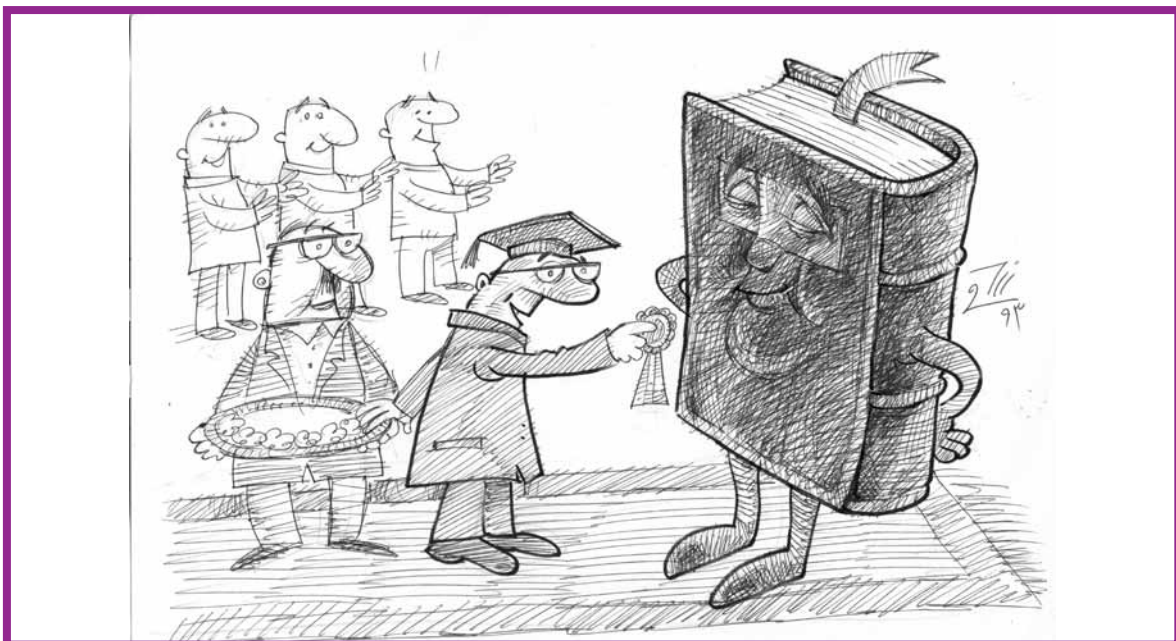
- **آب و تاب**، سروده سعیده موسوی‌زاده از کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان
 - **چهارشنبه‌های بستنی**، سروده انسیه موسویان از کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان
 - **مجموعه رفتم بالا، اومدم پایین (رفتم بالا انار بود، رفتم بالا سیب بود، رفتم بالا مورچه بود)**، سروده ناصر کشاورز از محصولات مشترک شهر قلم و چکه
 - **صدای بال لک‌لک‌ها**، سروده مریم اسلامی از کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان
 - **قد سر سوزن**، سروده کشاورز، ناصر از کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان
 - **یک قوری پر از قور**، سروده مریم هاشم‌پور از کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان
- بر اساس این فهرست ناصر کشاورز با مجموعه رفتم بالا، اومدم پایین از نشر چکه و قلم و قد سر سوزن از کانون پرورش فکری در بین مؤلفان از بخت بیشتری برای گرفتن جایزه برخوردار

است. از منظر ناشر نیز پنج اثر متعلق به کانون‌اند. پیداست. اگر گروه از هر دو سهم جایزه خود استفاده کند، از هم‌اکنون پیداست که یکی از جوایز در سبد کانون خواهد بود.

گروه داوری علوم و مطالعات اجتماعی

گروه داوری مطالعات و علوم اجتماعی، به دلیل تنوع موضوعات، تنها گروه داوری پنج نفری این دوره از جشنواره بود. پس از بحث و بررسی ۶۰ کتاب، در پایان پنج کتاب فرصت رقابت برای تصاحب عنوان برگزیده و تقدیری جشنواره را به دست آوردند:

- **کتاب‌های سبز: آفت‌کش‌ها و بدن ما**، تألیف: جنیفر لاوندا، از شرکت انتشارات فنی ایران
 - **چراهای تاریخ ایران: ایران از کودتای رضاخان تا پیروزی انقلاب اسلامی**، تألیف: حشمت‌الله سلیمی، از قدیانی
 - **خلیج فارس و جزایر سه‌گانه**، تألیف: امیر هوشنگ اقبال‌پور و زهرا نجیبی، از آبرنگ
 - **دانش‌نامه نوجوان: دنیای هیجان‌انگیز مومیایی‌ها و اهرام**، تألیف: سام تپلین، ترجمه: صدرا صاحب‌فصول از نوشته
 - **فرهنگ‌نامه کودکان و نوجوانان: فرهنگ‌نامه کودکان و نوجوانان جلد ۱۵ و ۱۶**، تألیف: مؤلفان شورای کتاب کودک از شرکت تهیه و نشر فرهنگ‌نامه کودکان و نوجوانان
 - **کاروان دانایی: سرگذشت کتاب در ایران پس از اسلام**، تألیف: مهدی میرکیایی، از کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان
- در بین ناشران یک ناشر شهرستانی (نوشته از اصفهان) دیده می‌شود. این ناشر در گروه‌های دیگر جشنواره نیز سهمی از نامزدها را به خود اختصاص داده است. به نظر می‌رسد حضور نام ناشر در گروه‌های متفاوت، نشان از کوششی برنامه‌ریزی شده داشته باشد.

گروه داوری علوم تربیتی و روان‌شناسی

گروه علوم تربیتی و روان‌شناسی رامی توان پرکارترین گروه جشنواره سیزدهم به شمار آورد. این گروه می‌بایست ۱۲۰ کتاب را در دو حوزه علوم تربیتی و روان‌شناسی مورد داوری قرار دهد. به همین دلیل هم آخرین گروهی بود که کار خود را به پایان رساند. ماحصل کار این گروه نیز معرفی ۶ نامزد برای رقابت بر سر دو سهمیه گروه بود:

● **پرورش یادگیری مستقل راهبردهای کاربردی در مشاوره تحصیلی برای افزایش موفقیت دانش آموز،** تألیف: ویرجینیا اسمیت هاروی و لوتیس ای. چیکی وولف، ترجمه: احمد عابدی و شیرین عظیمی فر، نوشته

● **تدریس پژوهش محور: ساختارسازی‌های پژوهش محور ۱ براساس مدل E5 چرخه یادگیری،** تألیف: اداره کل آموزش و پرورش استان اصفهان، معاونت پژوهش برنامه‌ریزی و نیروی انسانی، شورای تحقیقات، گروه تحقیق و پژوهش، آمیس

● **مجموعه کتاب‌های دانش‌افزایی: درس پژوهی ایده‌های جهانی برای بهسازی آموزش و غنی‌سازی یادگیری،** تألیف: محمدرضا سرکارآرانی، مرآت

● **روان‌شناسی رشد در گستره زندگی،** تألیف: جان دلبیو سانتراک، ترجمه: پرویز شریفی درآمدی و محمدرضا شاهی دانه

● **مباحث اساسی در روان‌شناسی کودک،** تألیف: علی فتحی آشتیانی، مینا فتحی آشتیانی و هادی عظیمی، بعثت

● **بزرگان روان‌شناسی و تعلیم و تربیت، ویلیام گلسر،** تألیف: علی صاحبی، دانه

از ۶ کتاب دو کتاب متعلق به نشر دانه است که البته با توجه به تمرکز فعالیت ناشر در این حوزه دور از انتظار نمی‌نماید؛ اما حضور دو ناشر اصفهانی در بین نامزدها درخور ستودنی است. موضوع قابل توجه دیگر آن است که تألیف یکی از کتاب‌ها را اداره آموزش و پرورش اصفهان بر عهده داشته است. این موضوع نیز درخور ستایش است که نیروهای یک اداره دولتی با کار گروهی توانسته‌اند کتابی بیافرینند که خودش را در بین رقیبانی فراوان تا این سطح از جشنواره رسانده است.

گروه داوری علوم تجربی

کتاب‌های دانش‌افزایی علوم تجربی از جذاب‌ترین کتاب‌ها برای دانش‌آموزانند. کتاب‌های کمک‌درسی علوم نیز با وجود آن‌که در مقایسه با کتاب‌های قبلی از جذابیت کمتری برخوردارند، با این حال همیشه مشتریان خود را دارند. از این رو در طول سال، کتاب‌های فراوانی در موضوع علوم تجربی منتشر و برای دبیرخانه سامان‌دهی فرستاده می‌شود؛ با این حال معمولاً بهترین کتاب‌های این گروه از جنس ترجمه بوده‌اند و در هر حال رنگی و بو و نشانی از سرزمین مقصد خود را به همراه داشته‌اند. کتاب‌های کار و تمرین وطنی نیز که معمولاً بدان به چشم کالای مصرفی زودبازده و نگرسته می‌شده، از آن اندازه خلاقیت و تازگی برخوردار نبوده‌اند که نگاه داوران را به خود معطوف دارند. بنابراین وقتی که این گروه هفت کتاب را نامزد می‌کند، باید موضوع را به فال نیک گرفت.

● **آشنایی با جانوران: خزندگان،** تألیف: حسن سالاری، مؤسسه فرهنگی مدرسه برهان

● **آموزش مهارت‌های ساخت آسان هواپیماهای کاغذی،** تألیف: محمد عسکری تپه، مارینا

● **مجموعه اولین کتاب علمی من،** تألیف: جف ورینگ، ترجمه: سارا سیدناصری از ذکر

● **پیش‌بینی، مشاهده، توضیح (جلد دوم: شیمی و زیست‌شناسی)،** تألیف: هوم هیثوم و مایکل باون، ترجمه: معصومه، خلیلی و ملیحه، خلیلی، مؤسسه فرهنگی مدرسه برهان

● **دانش پایه: تولید مثل و رشد و نمو،** تألیف: حسین الوندی، مؤسسه فرهنگی مدرسه برهان

● **راهبردهایی در فرآیند یاددهی و یادگیری علوم تجربی،** تألیف: پورانداخت یعقوبی کلورزی، پیام‌رسان

● **فضا پیمایی به نام زمین،** تألیف: جینا دال فوکو، ترجمه: سلیمان فرهادیان از نوای مدرسه خوش‌بختانه در میان نامزدهای گروه سهم بیشتر متعلق به کتاب‌های تألیفی است. از دیگر نکات جالب توجه در این فهرست سهم چهل و چند درصدی انتشارات مدرسه است.

گروه داوری فیزیک

در گروه فیزیک که امسال با ۱۹ کتاب در بین شاخه‌های علوم تجربی، در دوره متوسطه، بیشترین کتاب و بهترین شرایط را داشت، داوران پنج عنوان کتاب را نامزد کردند: سه کتاب مربوط به حوزه دانش‌افزایی فیزیک و از قضا هر سه به نوعی مربوط به مبانی فیزیک است و دو کتاب از زمره کتاب‌های کمک‌درسی است.

● **فیزیک ۳ و آزمایشگاه (درس، تمرین و فعالیت‌های تکمیلی رشته علوم تجربی)،** تألیف: احمد احمدی و روح‌الله خلیلی بروجنی، مؤسسه فرهنگی مدرسه برهان

● **فیزیک ۳ تجربی، فیزیک ۳ ریاضی و جلد دوم پرسش‌های چهارگزینه‌ای فیزیک پیش‌دانشگاهی،** تألیف: فرید شهریاری، مبتکران / پیشروان

● **فیزیک دانشگاهی سیرز و زیمانسکی (جلد اول: مکانیک / جلد دوم: شاره‌ها و گرما)،** تألیف: هیو دی‌بانگ و راجر ای فریدمن، ترجمه: حسین صالحی و محمد مرادی و حمیدرضا مشایخی و رامین صفائیان بلداجی، دانش نگار

● **مبانی فیزیک (جلد اول: مکانیک / جلد دوم: ترمودینامیک، ارتعاش‌ها و امواج)،** تألیف: ریموند سروی و کریس ووئیل، ترجمه: منیژه رهبر، مؤسسه فرهنگی فاطمی

● **مبانی فیزیک (جلد اول: مکانیک و گرما)،** تألیف: دیوید هالیدی و دیگران، ترجمه: محمدرضا جلیلیان نصرتی، محمد عابدینی، مجتبی پرهیزگار و روح‌الله خلیلی بروجنی، صفار چنان که دیده می‌شود خوش‌بختانه ناشران این آثار متفاوت‌اند. نکته جالب توجه این است که یک مؤلف در پدید آمدن دو عنوان از کتاب‌ها نقش داشته است. همچنین در یکی از ردیف‌ها، سه کتاب یک مؤلف مجموعاً نامزد معرفی شده است.

گروه داوری فرهنگ و هنر

گروه فرهنگ و هنر نیز از تنوع موضوعی بالایی برخوردار است. حوزه‌هایی مانند نمایش، نقاشی، طراحی، کاردستی، خوش‌نویسی، سفال، سینما، موسیقی و مانند آن... با وجود آن‌که تقریباً کتاب‌های قابل توجهی در این حوزه‌ها به جشنواره رسیده بود، اما داوران این گروه به معرفی سه نامزد بسنده کردند:

- **داستان پیدایش خط از کتیبه تا کتاب**، تألیف: جمال رادفر، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان
- **عروسک‌های انگشتی**، راهی به سوی قصه‌گویی، بازی و خلاقیت، تألیف: هدی عظیمی، مؤسسه پژوهشی تاریخ ادبیات کودکان
- **مجموعه بیست جلدی راز نقاشی‌های قشنگ**: تألیف: محمدحسین صلواتیان، به‌نشر

گروه داوری کار و فناوری

کتاب کار و فناوری از کتاب‌های جدیدالتألیف پایه ششم ابتدایی و دوره متوسطه اول است؛ به واقع این کتاب را می‌توان شکل به‌روز شده و نونوار حرفه‌وفن قدیم دانست. این کتاب به دلیل شرایط خاص خود، شامل موضوعات متنوعی است؛ با این وصف ناشران محدودی در این حوزه فعالیت دارند و آن‌ها نیز کتاب زیادی منتشر نمی‌کنند. این موضوع در معرفی نامزدهای این گروه نیز نمودی بارز یافته است. شش نامزد معرفی شده فقط متعلق به دو ناشرند: یکی تهرانی و دیگری یزدی که هر کدام از سهمی پنجاه درصدی برخوردارند. سهم کتاب‌های تألیفی و ترجمه‌ای نیز به یک اندازه است؛ شاید از آن جالب‌تر پدیدآورندگان این شش کتاب هستند که فقط سه نفرند: مؤلف هر سه کتاب تألیفی یک نویسنده است؛ اما سه کتاب ترجمه‌ای محصول کار دو مترجم است.

- **بسته آموزش رایانه به کودکان: نرم‌افزار صفحه گسترده اکسل ۲۰۱۳**، تألیف: سعیده مفیدی نسب، روشنگران راه فردا
- **بسته آموزش رایانه به کودکان: نرم‌افزار واژه‌پرداز ورد ۲۰۱۰**، تألیف: سعیده مفیدی نسب، روشنگران راه فردا
- **حفظ محیط زیست: باز مصرف، باز یافت، باز گاهی در مصرف آب**، تألیف: الکساندرا فیکس، ترجمه: مینا سلیمی شرکت انتشارات فنی ایران
- **حفظ محیط زیست: باز مصرف، باز یافت، باز گاهی در مصرف مواد غذایی**، تألیف: الکساندرا فیکس، ترجمه: لادن مقیمی اسکویی، شرکت انتشارات فنی ایران
- **حفظ محیط زیست: باز مصرف، باز یافت، باز گاهی در مصرف فلزات**، تألیف: الکساندرا فیکس، ترجمه: لادن مقیمی اسکویی، شرکت انتشارات فنی ایران
- **مبانی و ویندوز ۱ (به همراه کتاب کار)**، تألیف: سعیده مفیدی نسب، روشنگران راه فردا

گروه داوری معارف اسلامی

گروه معارف اسلامی نیز ۶ کتاب را در فهرست نامزدهای خود قرار داد:

- **آغاز و انجام هستی و راهبری انسان**: رویکردی نوین در طرح مباحث اعتقادی. تألیف: سیدمحمدرضا دربندی، از دفتر نشر فرهنگ اسلامی
- **مجموعه به من بگو خدا کیست**، تألیف: غلامرضا حیدری ابهری، از نشر جمال
- **مجموعه آموزش ترجمه و معارف صحیفه سجادیه: درس‌نامه صحیفه سجادیه (جلد اول)**، تألیف: حمید محمدی، سعید امینایی، رسول هاشمی، صادقی و جمعی از پژوهشگران حوزه و دانشگاه، از دارالعلم
- **دانشنامه نهج البلاغه (جلد اول و دوم)** تألیف سیدجمال‌الدین دین‌پرور، از مؤسسه فرهنگی مدرسه برهان
- **سرچشمه حکمت (جرعه اول: سیاست و حکومت در نهج البلاغه)**، تألیف: محسن اسماعیلی، از دفتر نشر فرهنگ اسلامی
- **فلسفه خرافات**، تألیف: سید یحیی یثربی، از مؤسسه انتشارات امیرکبیر

در بین شش نامزد، دو کتاب محصول انتشارات دفتر نشر فرهنگ اسلامی است. همین‌طور موضوع دو کتاب، کتاب ارجمند نهج‌البلاغه و موضوع یک کتاب صحیفه شریف سجادیه است.

گروه داوری نمایش‌نامه

در این گروه امسال تعداد قابل توجهی نمایش‌نامه وجود داشت: ۱۸ عنوان کتاب، که به قول داوران محترم گروه ۷۳ نمایش‌نامه را در بر می‌گرفت. البته ناشران این کتاب‌ها از پنج ناشر تجاوز نمی‌کردند و این نشان می‌دهد که ناشران به نمایش‌نامه نگاه تخصصی دارند.

داوران محترم که هر سه برای نخستین بار در جشنواره کتاب رشد به داوری می‌پرداختند، این کتاب‌ها را برای دور آخر نامزد کرده‌اند:

- **سه کتاب: جعبه خیال، ما همان جمع پراکنده و زنگ اول تاریخ**، تألیف فریده شیر ژیان؛
 - **مجموعه دو جلدی چهل نمایش‌نامه برای کودکان و نوجوانان**، تألیف داود کیانیان که توسط خود مؤلف منتشر شده است؛
 - **شازده و پهلوان** تألیف محمدرضا یوسفی از کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان.
- به این ترتیب بخت و اقبال ناشر مؤلف محترم برای تصاحب جایزه، نصف کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان است و او برای غلبه بر حریف پرف و مجرب خود و ربودن گوی توفیق از میانه این میدان، باید سخت بکوشد.

گوشه‌هایی از جشنواره
سیزدهم به روایت تصویر

